

БИБЛИЙА
УШАКЛАРА ДЕЙНИ

БИБЛИЙА УШАКЛАРА ДЕЙНИ

Библейайы чевирән Институт
Москва
2010

БИБЛИЙА УШАКЛАРА ДЕЙНИ

Библиядан ресимни аннатмаklar
чевирили гагауз дилинә

Хазырлайаннар: Борислав Арапович хем Вера Маттелмәки

Редколегия: М. Васильева, А. Десницкий, Е. Калинина,
Н. Манзиенко (баш редактор), А. Сучилина

Чевирижи: Петри Чеботар
Редактор: Иванна Банкова
Теология редактору: Виталий Войнов

Бу кийат хазирланды ен илкин оннар ичин, ким хенез
башлээр танышмаа Айозлу Йазыйлан.

ISBN 978-5-93943-160-6

Дүшүнмекләр ичин:
ibt_inform@ibt.org.ru

© Институт перевода Библии, Москва, 2010
Иллюстрациялары кулланмак ичин изин алынди
© Standard Publishing

К ЧИТАТЕЛЯМ

Бывают в жизни каждого человека, и взрослого и совсем юного, моменты, когда он особо нуждается в поддержке. Часто это связано с испытанием, которое посылает ему Господь, а иногда — с необходимостью принять правильное и ответственное решение, сделать верный выбор. И не всегда даже у самых близких людей находятся слова, способные утешить маленького человека, поддержать его. И вот Слово Божие помогает в таких обстоятельствах не только обрести внутреннее равновесие, но и почувствовать, что Господь рядом, найти силы противостоять злу, устоять в искушениях. Хочется верить, что *Библия для детей* многим поможет сделать *первый шаг* в деле изучения Священного Писания, за которым последуют *другие шаги*, более *взрослые*, которые сделают чтение Библии делом всей жизни, а саму жизнь осмысленным исполнением Заповедей Божиих.

ПАТРИАРХ МОСКОВСКИЙ И ВСЕЯ РУСИ

ӨНСӨЗ

Паалы окуйужулар!

Сизин өнүнүздә — гагауз дилинә чевирили *Библия ушаклара дейни*. 1983 йылда чыкты бу кийадын илк басымы рус дилиндә. Ондан сора о чевирилди 35 дилә хем типарланды топтан 8 милиона йакын тиражлан.

Илкин *Библия ушаклара дейни* хазырландыйды күчүк окуйужулар ичин. Ама, ачан белли олду, ани бу кийады дайма окуйэрлар бүүк инсаннар да, 1990 йылдан беери бу кийат башлады чыкмаа еклентилериннән, аники генишленсин окуйужуларын сайысы. Ачан кийат хазырланарды Христозун Дуумасынын 2000-жи йыл дөнүмүнә рус дилиндә, бүтүн текст дүзелдилди. О ениленмиш *Библия ушаклара дейни* койулду гагаузчайа бу чевиринин темелинә.

Библия аннатмаларына гечежейкән, илкин сөлейелим биркач лаф, не о Библия. Она чок керә деерләр Кийатларын кийады. Нечин?

Биринжи себеп, Библия — диил сырадан бир кийат. О — Аллахын Сөзү инсаннара, да онуштан Библийайа деерләр Айозлу Йазы. Ама бөлә бир ад нышаннамээр, ки инсан пай алмамыш Библиянын йазылмасында. Ону йазмышлар Айоз Духлан долу пророklar, псалмажылар, апостоллар... Да шинди онун сайфаларындан биз ишидериз диил саде Аллахын Ачыкламасыны, ама о инсаннарын дири сеслерини, ким бу ачыкламайы каблетмиш, корумуш хем бизә етиштирмис. Библияда йок хазыр жуваплар хербир соруша, ама онда вар темел фикирләр Аллахын хем инсанын арасында илишкиләр ичин, насыл Аллахтан сапан инсан вар насыл генә дөнсүн Аллахлан илишкийә.

Икинжи себеп, Библияа бүтүн дүннедә ен чок оқунан хем чевирилән кийаттыр. Ачан чыкты типар машинасы, онда илк басылан кийат олду Библияа. Бүүн дүннейин саде ен узак көшелериндә вар насыл булмаа инсаннары, ангылары бишей ишитмеишләр бу кийат ичин. Библияа йада онун кими кысымнары чевирили пек чок диллерә. Христианнар гөрерләр Библияада кенди инан сызынтысыны хем йашамак куралларыны. Диндән узак инсаннар да дайма данышэрлар Библияа сүжетлеринә хем сүретлеринә. Хербир музейдә биз разгелериз картиналара хем скульптуралара Библияадакы темалара гөрә, ангыларында гөстерили Авраам, Давид, Марийа-Кыз, Христос. Библияанын сайфаларындан түрлү диллерә гирдиләр чок лафлар хем демекләр, нижә дейелим, «Нойун гемиси», «гөммә талантыны ер ичинә», «сев йанындакы инсаны».

Хем үчүнжү себеп, Кийатларын кийады – Библияа – герчектән топлу чок кийаттан, ангылары йазылмыш башка-башка вакытларда. Библияа бөлүнер ики пайа: Ески Бааланты хем Ени Бааланты. Ески Баалантынын кийатлары йазылмышлар Христозун Дуумасындан чок илери евелки чыфит дилиндә хем бир пайы арамей дилиндә. Ески Баалантыдакы аннатмак башлээр чак дүннә курулмасындан хем ачыклээр, насыл Аллах курмуш дүннейи хем йаратмыш инсаны, насыл инсан атылмыш Аллахтан да хесапламыш йашамаа Онсуз. Ама Аллах айырмамыш инсаны кенди севгисиндән хем бакымындан. О херзаман жувап едәрмиш оннара, ким данышармыш Она. Дүннейин хепси халкларындан О сечмиш бир халк, Израил, да йапмыш онуннан Бааланты (сайылэр, аннашма). Аллахын сечмә халкын историйасы Ески Баалантынын баш темасыдыр.

Ески Баалантыяа гирерләр түрлү кийатлар. Бирилери аннадэрлар Израилин историйасы ичин, онун өндөржилери хем пророклары ичин, башка халклар ичин хем евелки заманда олан бүүк ишләр ичин. Буннара деерләр историйяа кийатлары. Обүр кийатларда, ангыларына денилер пророклук кийатлары, пророклар кызгын лафларлан урэрлар инсаннарын үзүнә дооруйу, чаарэрлар халкы, атылмасын кенди Аллахындан, хем

сөлеерләр, не ишләр олажэklar гележек вакытларда. Ески Баалантыда вар поэтикалы кийатлар да, дейелим, Псалтыр – түркү чалмак хем дуа кийады; вар кийатлар, ангыларынын сайфалары етиштирдиләр бизә евелки аарифлерин сөледиклерини (дейелим, Пилдалар).

Ески Баалантыый йазмышлар биркач үз йыл ичиндә түрлү авторлар, да онуштан онун кийатлары кимикерә бензәмеерләр бири-биринә. Ама оннары хепсини баалээр бир фикир: Аллах хич бирзаман бракмээр инсаны, еер инсан атылмарса Аллахтан.

Ени Бааланты йазылмыш евелки урум дилиндә Христозун Дуумасындан сора I-жи асирин икинжи пайында. О аннадэр о ишләр ичин, ангылары йокмуш олдуу не озамана кадар, не ондан сора: Иисус Христозун, Аллахын Оолунун, йашамасы, өлүмү хем дирилмеси ичин, Онун курдуу Клисенин илк адымнары ичин. Бу олмушларын өзүнү биркач лафлан ачыклады евангелист Иоан: «Бөлә Аллах севди дүннейи, ани верди Кенди Бирижик Оолуну, ки херкези, ким Она инанэр, өлмесин, ама йашасын дивеч» (Иоан 3:16).

Бунун ичин хабер хақына Ии хаберди, урумжа сөленер «Евангелийа». Кәр бөлә денилер Ени Баалантынын илк дөрт кийадына – оннар бүтүн дүннейин христианнары ичин ен паалы кийатлар, нечин дейни оннар аннадэрлар Иисус Христозун ердә йашамасы ичин, ачыклээрлар Онун ишлерини хем үүретмесини. О кийатлары йазмышлар евангелистләр Матфей, Марк, Лука хем Иоан. Бу кийатлардан сора гидән Апостолларын йаптыкларыны йазмыш евангелист Лука. О аннадэр илк христианнар ичин хем насыл оннар түрлү касабаларда хем падишахлыklarда Христоза инанманын тоомнарыны екәрмишләр, йарадарак бүтүн дүннейин Клисесини.

Ени Баалантыя таа гирерләр апостол Павлинин хем кими башка апостолларын (сайылэр, Иисус Христозун үүренижлерин, ангыларыны О йоллады Ии Хабери насаат етмәә) илк христианнара йолланылма кийатлары. Оннарда булунэр дин насаатлары хем сөленер, насыл ләазым йашасын христиан. Бүүндә, ачан гечти май ики бин йыл, бу кийатлар ескимедиләр хем вар насыл үүретсиннәр шиндики инсаннары чок ишлерә.

Ени Баалантынын битки кийады, Иоанын Ачыкламасы (урумжа «Апокалипсис»), – бир пророклук кийады. О аннадэр битки вакытлар ичин, историйанын биткиси ичин. Бу кийат долу умутлан: несой да белалар гелмесән инсаннарын башына, бир керә оннар битежекләр. Бу дүннә кайбележек, онун еринә гележек таа ии хем дивеч дүннә, ангысына Библийда денилер «ени гөк хем ени ер» (*Ачыкламак 21:1*).

Бизим кийадымыза *Библия ушаклара дейни* гирдиләр Библия текстлериндән аннатмалар хем доорудан цитаталар. Айозлу Йазынын текстлеринә баалы ачыкламалар верили хербир бөлүмүн биткисиндә йада скобкаларда. Кийадын чекетмесиндә вар сөзлүк, нередә ачыкланэр лафлар, ангылар сиирек кулланылэрлар бүүнкү гагаузчада.

Бу кийады хазырлайаннарын онүндә дурарды зор сорулар. Ангы бөлүмнери айырмаа Библиядан? Неийи кысалтмаа, неийи вермәә окуйужулара бүтүннә? Некадар уйгун жуваплар биз булабилдик бу сорулара – окуйужулар кантарласын. Öлә дә, бөлә дә бу кийада гирди бүтүн Библиядакы зенгинниклерин күчүжүк бир пайы. Умут едериз, ки гагауз дилиндә *Библия ушаклара дейни* олажэк чойуна илк адым Аллахын Сөзүнә гөтүрән йолда – о йолда, ангысынжа вар насыл гитмәә өмүр бойу.

БИБЛИЯЙЫ ЧЕВИРӘН ИНСТИТУДУН ЗААМЕТЧИЛЕРИ

ЕСКИ БААЛАНТЫ

ДҮННӘ КУРУЛМАСЫ

Хербир инсан сорэр кенди-кендисинә, нередән пейдаланды бу дүннә: йылдызлар хем булутлар, чичекләр хем аачлар, кушлар хем хайваннар хем биз кендимиз – инсаннар? Чүнкү бишей пейдаланмээр кендилииндән. Бизим долайымыздакы дүннә, ани долу уйгуннуклан хем гөзелликлән, белли едер кенди бүүк куветли хем аариф Куружусуну. Библияда йазылы, насыл Аллах Кенди Сөзүннән курду дүннейи:

Баштан курду Аллах гөкү хем ери.

Ама ер дүзенсизди хем бошту, хем каранникты дипсиз суларын үстүндә;

хем Аллахын Духу учушарды су үстүндә.

Да деди Аллах: «Ко олсун айдынник». Да пейдаланды айдынник.

Да гөрдү Аллах, ани айдынник исләә, да айырды Аллах айдынны каранниктан.

Да верди ад Аллах айдыннаа «гүндүз», караннаа да «гежә».

Хем варды авшам, хем варды сабах: биринжи гүн.

Да деди Аллах: «Ко олсун су ортасында бир бөлүмнүк, да о бөлсүн суйу ики пайа».

Да курду Аллах бөлүмнүү, хем айырды бөлүмнүүн алтындакы суйу бөлүмнүүн үстүндеки судан. Да олду өлә.

Да верди ад Аллах бөлүмнәә «гөк». Хем варды авшам, хем варды сабаа: икинжи гүн.

Да деди Аллах: «Ко гөк алтында су топлансын бирери да пейдалансын куру ер». Да олду өлә.

Да верди Аллах ад куру ерә «топрак», топланды сулара да «дениз». Да гөрдү Аллах, ани бу исләә.

Да деди Аллах: «Ко ер үзүндә бүүсүн ешиллик – тоомнарыны верән түрлү отлар хем мейваларыннан тоомнарыны верән түрлү аачлар».

Да олду өлә – бүүдү ер үзүндә түрлү ешиллик: тоомнарыны верән отлар хем мейвайларыннан тоомнарыны верән аачлар.

Да гөрдү Аллах, ани бу исләә.

Хем варды авшам, хем варды сабаа: үчүнжү гүн.

ОЛУШ 1:1–13

ДҰННА КУРУЛМАСЫ

(илерлемеси)

Да деди Аллах: «Ко олсуннар шафклар гөк үзүндә, аники айырмаа гүндүзү гежедән хем вакиды, гүннери хем йыллары нышаннамаа дейни. Хем ко олсуннар оннар гөк үзүндә ери айдыннатмаа дейни шафклар».

Да олду өлә – курду Аллах ики бүүк шафк: таа бүүк шафкы гүндүзү кулланмаа дейни хем күчүүнү гежейи кулланмаа дейни. Йылдызлары да курду.

Да ерлештирди Аллах оннары гөк үзүндә, аники оннар айдыннатсыннар ери хем куллансыннар гүндүзү хем гежейи хем дә айырсыннар айдынны каранныктан.

Да гөрдү Аллах, ани бу исләә.

Хем варды авшам, хем варды сабаа: дөрдүнжү гүн.

Да деди Аллах: «Ко пейдалансыннар жаннылар суда хем ко кушлар учсуннар гөктә ер үстүндә».

Да йаратты Аллах балыклары хем суда түрлү фыйылдайаннары, хем түрлү кушлары. Да гөрдү Аллах, ани бу исләә.

Да иисөзледи оннары хепсини Аллах, дейип: «Йаврулайын да зеделенин хем долдурун сулары денизлердә, хем ко кушлар зеделенсиннәр ер үзүндә».

Хем варды авшам, хем варды сабаа: бешинжи гүн.

Да деди Аллах: «Ко олсун ердә хертүрлү хайван – хем сыыр, хем уфак хайван, хем жанавар».

Да олду өлә – йаратты Аллах түрлү йабан хайван, хем сыыр, хем түрлү уфак хайваннары.

Да гөрдү Аллах, ани бу исләә.

Бүүк куветли Куружунун сөзүннән йапылан Ер раатты хем шашылажак гөзәлди. Ама курулмак таа битмемишти. Аллах дүшүндү йаратмаа инсаннары, аники оннар йашасыннар бу кәәмил дүннедә хем илишкидә булунсуннар кенди Йарадыжысыннан.

ОЛУШ 1:14–25

ИЛК ИНСАННАРЫН ЙАРАДЫЛМАСЫ

Да деди Аллах: «Йарадалым инсаны тыпкы Кендимиз гиби. Да ко о олсун чорбажы дениз балыкларына, хем гөк кушларына, хем хайваннара — бүтүн ерә, хем бүтүн ер үзүндеки жаннылара».

Да йаратты Аллах инсаны тыпкы Кендиси гиби, адамы хем карыйы йаратты О.

Хем иисөзледи оннары Аллах, дейип оннара: «Дуудурун да зеделенин, хем долдурун топраа, хем чорбажы олун она; хем чорбажы олун дениз балыкларына, хем гөк кушларына, хем бүтүн ердеки жаннылара».

Да деди Аллах: «Верерим сизә имәк ичин хепсини ердеки отлары хем хепси аачларын мейваларыны; хепси йабан хайваннара да, хем гөк кушларына, хем гүрлү ердеки жаннылара — хепсинә, кимдә вар өмүр солуу, — Бән верерим имәк ичин бүтүн ешиллии». Да олду өлә.

Да гөрдү Аллах хепсини, не О курду, хем ани хепси буннар пек исләә.

Хем варды авшам, хем варды сабах: алтынжы гүн.

Бөлә курулдулар гөклән ер хем хепси, не оннарда вар.

Да битирди Аллах единжи гүнә каршы хепсини Кенди ишлерини, да единжи гүнү динненәрди Кенди ишлериндән сора.

Аллах йаратты инсаннары гөзәл хем кысметли. Оннарын үреклериндә варды севги кенди Йарадыжысына хем кенди-кендилеринә. Илк кишинин адыйды Адам, карынын да — Ева. Аллах верди оннара курулмуш топраа, аники баксыннар ону. Иисөзлейип Адамы хем Евайы, Сааби Аллах дикти Едемдә бир рай башчасы да ерлештирди оннары орада. Аллах сымарлады оннара, корусуннар хем ишлесиннәр о башчайы.

ОЛУШ 1:26–30; 2:7–22

АДАМЫН ХЕМ ЕВАНЫН РАЙДАН КООЛАНМАСЫ

Ама Адам хем Ева сесләмедиләр Сааби Аллахы, да О коолады оннары райдан. Бу иш олду бөлә.

Сааби бракты оннары, исиннәр мейва хербир аачтан башчада, саде имесиннәр о фидандан, ангысынын мейвалары верәрдиләр билгичлии иилик хем көтүлүк ичин. Аллах деди Адама хем Евайа, ани еер сесләмәрселәр бу изини, өлежекләр.

Ама Шейтан – Аллахын душманы – дүшүнмүш йок етмәә илк инсаннары. Бир керә, йылан олуп, о гелди Евайа да деди: «Доору му, ани Аллах деди: „Имейин райда хич бир дә аачтан“?» Ева жувап етти: «Хербир аачтан мейва биз вар насыл ийелим, ама Аллах бракмээр биз ийелим мейва саде о аачтан, ангысы булунэр райын ортасында. Аллах деди бизә имейелим хем хич докунмайалым да о фидана, зерә биз өлежек». Да сөледи она йылан: «Йок, сиз өлмейеженез; ама Аллах билер, ани о гүнү, ачан сиз дадажэныз о мейвалардан, ачылажэк сизин гөзлери-низ хем сиз олажэныз аллахлар гиби, билерәк, не о иилик хем көтүлүк».

Да гөрдү Ева, ани аажын мейвалары имәк ичин исләә, пек гөзәл хем чекерләр кендилеринә, нечинки верерләр билги. О копарды аачтан бир мейва да иди ону, кожасына Адама да верди бир мейва, Адам да иди ону.

Да деди Аллах Адама: «О бетерә, ани сән уйдун кенди карынын аклысына да идин мейва о аачтан, ангысындан Бән сизә изин вермедим ийәсиниз, сенин бетеринә бетваланажэк топрак; зор олажэк о топраа ишлемәә бүтүн йашаманда. Тер дөкүп казанажан екмеени таа дөнмейинжә о топраа, нередән сән алындын; чүнкү топраксын сән хем топрак та генә олажан».

Сааби коолады Адамы хем Евайы рай башчасындан, да оннар артык йокту насыл дөнсүннәр орайы. Бутакум илк инсаннар гүнаха гирдиләр.

ОЛУШ 3:1–23

КАИН ХЕМ АВЕЛ

Адамын хем Еванын варды ики оолу. Оннарын бириси, Авел, чобанды, онун батүсу са, Каин, чифтчийди.

Бир керä Каин баашлады Саабийä кенди берекетинин бир пайыны. Авел дә курбан йапты Саабийä – сүрүсүндән илк кузулары. Аллах каблетти Авели хем онун курбаныны, ама Каины хем онун баашышыны каблетмеди. Каин үфкеленди, да онун үзү дүрүкленди. Озаман Сааби деди Каина: «Нечин сән үфкелендин? Хем недән дүрүкленди сенин үзүн? Йапарсан иилик, үүсек калдыр башыны. Иилик йапмарсан, капу йанында йатэр гүнах; о чекер сени кендисинä, ама сән верилмä она».

Ама Каин чок гөрдү кардашыны. Да те бир керä, ачан кардашлар кырдайдылар, Каин, абанып Авелин үстүнä, өлдүрдү ону. Авелин канындан топрак олду кырмызы. Сааби жезалады Каины гүнахы ичин, коолайып ону Едемдән хем чифтчиликтән.

ОЛУШ 4:2–12

ПОТОП. НОЙУН ГЕМИСИ

Гечти үзләрлән йыл, да дүннедә олду чок инсан – Адамын хем Еваның евлатлары. Илктән оннарын чойу коркардылар Аллахтан да измет едәрдиләр она, ама гит-гидә чекеттиляр каршы гитмәә Аллахын истедиинә. Саде бир адам, ады Ной, каларды инанч кенди Йарадыжысына хем таманнарды Онун истедиини. Апостол Петри демиш она «доорулук насаатчысы» (*Петринин 2-нәжи кийады 2:5*). Аллахын Духу йашарды Нойун жанында.

Сааби гөрдү, ани ер үзүндә инсаннар пек бозук, ани оннарын фикирлери хем үреклери фена хем кимсей йашамээр доору. Озаман Аллах деди: «Кайбедежәм ер үзүндән хепсини инсаннары, нечинки Бән пишман олэрым, ани оннары йараттым». Нойа са Сааби майыл оларды.

Да деди Аллах Нойа: «Бән йок едежәм хепсини ердә йашайаннары: ер ташты оннарын феналыкларыннан, да Бән кайбедежәм оннары. Йап кендинә бир геми кипарис аажындан; йап онда бөлүм хем зифтлә* ону ичәндан хем дышандан. Да озаман Бән йолайажам ерә бир потоп, аники йок етмәә хепсини ердә йашайаннары. Сениннән сә Бән йапажам бир бааланты, да сән гирежән гемийә карыннан, хем оолларыннан, хем гелиннериннән».

ОЛУШ 6:5–18

---

* Зифтлемәй – смолаламаа.

ПОТОПУН ЧЕКЕТМЕСИ

Ной йапты хепсини, не буйурду она Аллах. Да ачан геми хазырды, Сааби деди Нойа: «Пин гемийä бүтүн айланнән, нечин дейни Бән гөрерим, ани хепси инсаннардаң саде сән дооруйсун Беним онүмдä. Хем ал пак хайваннардаң* едишәр чифт, еркек хем диши, диил пак хайваннардаң да – бирәр чифт, еркек хем диши. Хем дä хертүрлү гөк кушларындаң ал едишәр чифт, еркек хем диши, аники корумаа оннары дүннедä. Еди гүндән сора да Бән йоллайажам ерä бир йаамур, ангысы йаайажэк кырк гүн хем кырк гежä, да йок едежäm ер үзүндән хепсини, не курдум».

Ной йапты хепсини, не буйурду она Сааби. О гирди гемийä карысыннан, оолларынан хем гелиннериннән хем алды йанына едишәр чифт пак хайваннардаң хем бирәр чифт диил пак хайваннардаң. Ачан хепси гирдиләр, Сааби Кендиси капады оннарын ардына геминин капусуну. Еди гүндән сора чекетти бир бүүк йаамур, ангысы сүрттү кырк гүн хем кырк гежä. Су хеп геләрди: о калдырды гемийи, ангысы үзәрди су үстүндä. Потоп өлä бүүктү, ани су алтында кайбелдиләр үүсек байырлар билä, да хепси, не варды ердä дири, кайбелди: хем инсаннар, хем хайваннар, хем кушлар – хепси йок едилди ер үзүндән. Калды саде Ной хем оннар, ким онуннан гемидäйди.

ОЛУШ 7:1–23

---

* Пак хайваннар – хайваннар, ангыларыны вармыш насыл имäй хем Аллага курбан вермäй.

ПОТОПУН БИТМЕСИ

Потоп сүрттү үз елли гүн. Да аклына гелди Аллахын Ной хем хепси хайваннар, ани онуннан гемидәйдиләр. Да йоллады Аллах ерә бир лүзгәр, йаамур да гөктән кесилди, да су гит-гидә башлады азалмаа. Нойун гемиси дурду Арарат байырында. Кырк гүндән сора Ной ачты геминин пенчересини да колверди бир гаргайы, аники үүренmäя, чекилди ми ердән су. Гарга учарды хем дөнәрди геери, таа ер курумайынжа. Сора Ной колверди бир гугушу. Ама гугуш дөндү геери гемийә, нечин дейни су таа капларды бүтүн ери. Еди гүндән сора генә колверди гугушу гемидән. Авшамнән гугуш дөндү геери, тутарак гагасында бир маслин далжаазы. Бундан Ной аннады, ани потоп битти.

Ной бекледи еди гүн да генә колверди гугушу, да о биртаа геери дөнмеди. Озаман Ной ачты гемийи да гөрдү, ани ер үзү куру. Аллах деди Нойа: «Чык гемидән карыннан, оолларыннан хем гелиннериннән; чыкар хепсини хайваннары, ани сениннәндиляр, да ко оннар даалышсыннар бүтүн ер үзүндә, ко йавруласыннар да зееделенсиннәр».

ОЛУШ 7:24 – 8:17

ГӨК КУШАА ХЕМ АЛЛАХЫН ИНСАННАН БААЛАНТЫСЫ

Ной хем онун айлеси чыктылар гемидән да колвердиләр хепсини хайваннары хем кушлары. Да хайваннар даалыштылар бүтүн ердә, кушлар да учуштулар.

Ной йапты бир курбанлык. Сора, алып хертүрлү пак хайвандан хем куштан, о курбан верди оннары Аллаха. Нойун курбаны Аллахын истедиийди, да О дүшүндү: «Генә бетваламайажам ери инсаннарын бетеринә. Хем макар генчликтән оннарын фикирлери доорулу феналаа, Бән башка йок етмейежәм хепсини дирилери. Бундан беери хич бирзаман битмейежекләр еким хем бичим, суук хем сыжак, йаз хем кыш, гүндүз хем гежә».

Аллах исөзледи Нойу хем онун оолларыны, дейип оннара: «Бән йапэрым Беним баалантымы сизиннән хем сизин евлатларынызлан хем сизиннән барабар гемидән чыкан хепси хайваннарлан: ер үзүндән потоплан башка йок едилмейежек хепси жаннылар хем потоп башка даатмайажек ери. Беним хем ердә йашайаннарын арамызда бааланты нышаны олажэк булутта кушак. Ачан Бән йоллайажам ер үстүнә булутлары, озаман пейдаланажэк кушак, да Бән аклыма гетирежәм Беним хербир дири жаннан дивеч баалантымы. Тә Беним хепси ердә йашайаннан йаптыым бааланты нышаны».

ОЛУШ 8:18–22; 9:8–17

ВАВИЛОН КҮЛЕСИ

Нойун үч оолунун варды чок евлады, да дүннейин хепси халклары чекилерләр потоптан сора оннардан. Ама үзә чыкты, ани бу инсаннар да диилди таа ии.

О вакыт бүтүн ердә варды бир дил, да хепси лафедәрди о дилдә. Бир керә инсаннар топландылар билә да дедиләр бири-биринә: «Куралым кендимизә бир касаба хем бир күлә* чак гөкә кадар үүсек да бунуннан анылмыш олалым, аники даалмайалым ердә». Да инди Сааби бакмаа о касабайа хем күлейә, ангыларыны йапардылар инсаннар, да деди: «Хепси оннар бир халктыр, хем хепсинин дили бирдир, оннар йапарлар неетлерини. Инелим дә карыштыралым оннарын дилини, аники оннар аннайамасыннар бири-бирини».

Сааби өлә даатты инсаннары бүтүн ердә, да оннар битирәмедиләр кенди касабасыны. Касабанын адыды Вавилон, демәк «карышмалык».

ОЛУШ 11:1–9

---

* Күлә – бургас, рус. башня.

АВРААМ

Бу ресимдä гөстерили Аврам. Таа сора Сааби Аллах ад койду Она Авраам, ани гелер маанайа «чок-чок инсаннарын бобасы». Авраам дериндän инанарды Саабийä хем инанчты хем жандан баалыйды Она. Аллах деди она Беним достум. Сааби бизä дä сөлеер Айозлу Йазыда: «Ер йапарсайдыныз, не Бän сизä сымарлээрým, озаман сиз Беним достларымсыныз» (*Евангелия Иоандан 15:14*).

Бир керä Сааби деди Авраама: «Чык кенди топраандан, брак сенселелерини хем бобанын евини да гит о топраа, ангысыны Бän сана гөстережäm. Бän сендän йапажам бир бүүк халк, хем вережäm иилик сана, хем сайгылы йапажам сенин адыны; да сендän хербир инсан кабледежек иилик. Бän йапажам иилик сени иисөзлейеннерä, сени көтүлейеннери дä бетва едежäm, да топраан хепси халкларына иилик олажэк сендän».

Авраам йапты өлä, нижä сөледи она Сааби. О алды кенди карысыны Сарайы, кенди кардашынын оолуну Лоту, бүтүн варлыы, ани оннар еденмишлär, хем хепси инсаннары, ани оннарда варды, да оннарлан билä гитти Ханаан еринä – о топраа, ангысыны гөстерди она Сааби.

Авраам гелди Ханаана, да орада Сааби горүндү Авраама да деди: «Сенин евлат бойларына вережäm Бän бу топраа».

ОЛУШ 12:1–7

АВРААМ ХЕМ ЛОТ

Авраам хем хепси, ким онуннанды, гидәрдиләр Ханаан Аериндә, ани оннара гөстерди Сааби. Гелип Вефил долайына, оннар дургундулар орада.

Авраам пек зенгинди. Онда варды алтын, гүмүш хем чок мал. Онун кардашынын оолунда Лотта да варды кенди чадырлары, койун хем сыыр сүрүлери. Оннарда варды окадар зенгинник, ани олду сыкышмалык. Оннарын чобаннары араларында башлады чекишмекләр. Озаман Авраам деди Лота: «Ко олмасын кавга икимизин арамызда, бизим чобаннарымызын араларында; чүнкү биз сенселейиз. Бүтүн топрак сенин өнүндә – айырылсана бөндән. Еер сән гидәрсән сол тарафа, бән саайа; еер сән гидәрсән саайа, озаман бән – сола».

Лот гөздән гечирди долай топраа. О гөрдү, ки Иордан чайыры пек берекетли хем исләә суланэр. Лот айырды кендисинә бу ери, да, айырылып Авраамдан, герди кенди чадырларыны Содом касабасына кадар. Бу ерлердә йашайан инсаннар пек фенайдылар хем Саабийә каршы чок гүнах йапардылар.

ОЛУШ 13:1–18

АЛЛАХЫН АВРААМА АДАМАСЫ

Аллах деди Авраама, ачан Лот айырылды ондан: «Бак дола-Айанына хер тарафа. Гөрдүүн бүтүн ери Бән вережәм сана хем сенин евлатларына дивежә. Да Бән йапажам сенин евлатларыны сайылмаз чок, нижә кум; еер биркимсей сайабиләрсә дүннейин кумуну, озаман сенин евлатларын да сайылажэк».

Авраам ерлешти Мамре еринин бойунда да курду орада Аллаха бир курбаннык.

Бираздана Аллах генә гөрүндү Авраама да деди: «Бән сенин калканыным*; сенин өдүлүн пек бүүк». Авраам са жувап етти Аллаха: «Сааби-Чорбажым! Не вережән Сән бана, ачан benim йок ушаам? Сән вермедин бана евлат, да онуштан benim чыраам алажэк benim варлыымы». Бу лафлара Сааби деди: «Диил чыраан. Кенди оолун алажэк сенин варлыыны». Сора Аллах чыкарды Авраамы чадырдан да деди она: «Бак гөкә да сай йылдызлары, сайабиләрсән. Окадар евлат олажэк сендә».

Авраам инанды Саабийи, да онуштан Сааби ону сайды доору.

Да деди Аллах Авраама: «Сенин карына Сарайа демә бундан сора Сара, ама ко олсун онун ады Сарра. Бән иисөзлейежәм ону да вережәм сана ондан бир оол. Бән иисөзлейежәм оолуну, да чекилежеклар ондан түрлү халклар, хем онун евлатлары олажэклар халкларын падишахлары».

ОЛУШ 13:14–16; 15:1–6; 17:15–16

---

* *Калкан – евелки аскерлердә кылычтан йада октан корунмак ичин бир тертип, рус. щит.*

АЛЛАХЫН АНГИЛЛЕРИ АВРААМДА

Бир керä, үүлен сыжаанда, Авраам отуларды кенди чадыры Бөнүндä. Бир дä о гөрдү, ани каршысында дурэр үч йолжу. Авраам аннады, ани оннар Аллахтан йолланылмыш ангиллär. О кабетти оннары хем хазырлады оннара имää. Екмек идиктän сора оннарын бириси деди Авраама: «Бän гележäm генä сана таман бир йылдан сора, да озамана кадар сенин карынын Сарранын олажэк оолу». Сарра ишитти бу лафлары да гүлдү кендинжä, дейип: «Нередän бана, ихтär карыйа, бөлä севинч олсун?»

Ама Сааби деди Авраама: «Нечин Сарра гүлдү? Вар мы Аллах ичин зор бишей? Нышанны вакытта Бän гележäm сана илерийä, да Сарра дуудуражэк бир оол».

Нышанны вакытта Сааби таманнады Кенди сөледиини, нечинки О херзаман йапэр Кенди адамакларыны хем Онун ичин хич бишей йок, ани О йапамасын.

ОЛУШ 18:1–19; 21:1–3

АЛЛАХ СОДОМУ ХЕМ ГОМОРАЙЫ ЙОК ЕДЕР

Дөрт касаба – Содом, Гомора, Адма хем Севоим – йок едилдиди гөктән йалыннан. Аллахын үфкесини чыкарттыды бу касабаларда йашайан инсаннарын ороспулуу хем чок башка гүнахлары. Ачан Аллах билдирди Авраама, ки Содом йок едилежек, Авраам йалварарды Она, ажысын о касабайа, да Аллах ададыды она, ани кайбетмейежек бу касабайы, еер орада булунурса баари он доору киши. Ама Содомда макар он доору киши дә булунмады.

Да та не олду. Содомда йашарды Лот, доору бир адам, кенди карысыннан хем ики кызыннан. Аллах йоллады о касабайа ики ангил адам тениндә. Авшамды. Мусаафиржи Лот каблетти оннары кенди евиндә, билмейерәк, ани оннар ангил.

Оннар таа йатмадыдылар уйумаа, ачан содомнулар, касабанын хербир көшесиндән бүтүн халк, бүүйү дә, күчүү дә, сардылар Лотун евини. Чаарып Лоту, оннар дедиләр она: «Нередә о адамнар, ани гелдиләр гежелемәә сендә? Чыкар оннары бизә». Лот, ачан чыкты оннара, китледи ардына капуйу да деди: «Кардашларым, йапмайын бу адамнара көтү бишей, чүнкү оннар гелдиләр беним евимин өртүсү алтына». Ама өбүрләр дедиләр: «Сән кендин бурада йабанжыйсын, да истеерсин карар алмаа мы? Шинди биз сана йапажэз таа бетер, некадар оннара!» Содомнулар башладылар йаклашмаа Лота, неетленерәк кырмаа капуйу. Озаман ангилләр алдылар Лоту ичери да китледиләр капуйу. Хем хепсини капу онүндә дураннары, күчүүнү дә, бүүнү дә оннар көр еттиләр. Ангилләр дедиләр Лота: «Биз кайбедежез бу ери, нечин дейни Сааби гөрер, некадар бүүк бурада йашайан инсанын фенолыклары». Оннар туттулар еллериндән Лоту, онун карысыны хем ики кызыны да чыкардылар касабадан дышары. Ангиллерин бириси деди Лота: «Бакма геери, кач байырлара, өлмейәсин дейни».

Гүнеш артык калктыды, ачан Лот гелди Сигора. Бу вакыт Сааби йоллады гөктән Содома хем Гоморайа бир атешли йаамур, йок едип бу касабалары хем кайбедип оннарда йашайан инсаннары хем хепсини, не бүүйярди ердә. Лотун карысы са бакты геери да олду бир туз дирәә.

ОЛУШ 19:1–26; ИКИНЖИ ЗАКОННУК 29:23

АВРААМ КУРБАН ВЕРЕП ИСААКЫ

Гечти бир йыл озамандан беери, нижә Авраама гелдийдиләр Аллахын ангиллери, да Сарранын олду бир оолу. Авраам койду онун адыны Исаак.

Ачан Исаак бираз бүүдү, Сааби койду неетинә денемәә Авраамын инанчлыгыны. Аллах сөледиди она бөлә лафлары: «Ал сенин севгили бирижик оолуну да гит онуннан Мориа еринә. Орада вер ону курбан бир байырда, ангысыны Бән сана гөстережәм».

Авраама зорду таманнамаа Аллахын изинини. Ама о бир дә лаф каршы сөләмеди Саабийә. Калкып сабаалән еркен, Авраам топлады йакажак, үклетти ону ешәә, алды йанына ики чырааны хем оолуну Исаакы да гитти Саабинин гөстердии ерә.

Исаак, ангысы билмәрди, нетүрлү курбан ләазым версин бобасы, сорду она: «Боба! Тә атеш хем одуннар, нередә курбан ичин койун е?» Авраам жувап етти: «Аллах булажэк Кендисинә бир койун курбан ичин, оолум».

Гелип Аллахын гөстердии ерә, Авраам бракты чыраклары ашаада, пинди Исааклан байыра да йапты орада бир курбаннык. Ерлештирип одуннары, о баалады Исаакы да койду ону курбаннаа. Ама бу вакыт Саабинин ангили баарды: «Авраам! Авраам! Калдырма елини чожаа, йапма она бишей, нечинки шинди Бән билерим, ани сән коркэрсын Аллахтан да жанын ажымады бирижик оолуна Беним ичин. Бән иссөзлейежәм сени хем зеделейежәм сенин евлатларыны, да олажэklar оннар, нижә гөк йылдызлары хем нижә дениз бойунда кум. Да дүннейин хепси халклары кабледежэк иилик сенин евлатларындан онуштан, ани сән сеследин Беним сесими».

ОЛУШ 22:1–18

РЕВЕКА

Гечти вакыт. Авраам ихтәрлады, онун оолу Исаак та бүүдү. Бир керә Авраам чаарды кенди инанч чырааны да буйурду она, гитсин кенди дуума еринә, Месопотамийайа, да гетирсин орадан Исаака бир кары. Чырак калкты да гитти Месопотамийайа, о касабайа, нередә йашарды Нахор, Авраамын кардашы.

Гелип о касабайа, чырак гиришти дуа етмәә, аники Сааби йардым етсин она каршыламаа Исаак ичин нышаннанмыш кызы: «Сааби, Авраамын Аллахы! Йолла о кызы бүүн бана каршы хем хайыр йап беним чорбажыма Авраама. Тә бән дурэрым чөшменин йанында, нередән касабанын кызлары алэрлар су. Ко о кыз, ангысына бән дейежәм: „Йаннатсана тестини, су ичейим“, хем ангысы дейежек: „Ич, бән сенин девелерини дә сулайажам“, олсун о, ангысыны Сән нышаннамышын Сенин чыраана Исаака. Бундан бән аннайажам, ки Сән хайырладын беним чорбажымы».

Таа битирмеди чырак кенди лафыны, чөшменин йанында пейдаланды пек гөзәл бир кыз, ангысынын адыды Ревека. О долдурду тестисини суйлан да йолланды геери. Авраамын чыраа, качарак йаклашып она, деди: «Версәнә ичейим бираз су сенин тестиндән». Кыз деди: «Ич, чорбажым». Верип она ичсин су, кыз деди: «Бән чыкаражам су да сулайажам хепсини сенин девелерини». Чырак сусарак бакарды, насыл кыз чыкарарды су онун девелеринә, истейерәк гөрсүн, ки герчектән Сааби башартты онун йолуну. Сора о сорду кыза: «Кимин кызийсын сән? Сөлесәнә, булунажэк мы сенин бобанын евиндә гежелемәә дейни бир ер?» Ревека жувап етти, ани о Вафуилын, Нахорун оолунун кызы. Ишидип буну, чырак баш иилтти Саабийә хем метиннеди ону, ани О гетирди ону доору Авраамын сенселесинин евинә.

Гелдийнән Вафуилын евинә, чырак аннатты хепсинә, ким орада булунарды, ани Авраам йоллады ону дуума еринә, сенселелеринә, аники гетирсин бир кары кендисинин бирижик оолуна. Анасы-бобасы чаардылар кызыны да сордулар она: «Кайылсын мы сән гитмәә бу адамнан?» Ревека кайыл олду. Бүтүн онун ай-леси верди изин, да оннар Ревекайы исбөзлейип колвердиләр.

ОЛУШ 24:1–60

ИСААК ХЕМ РЕВЕКА

Ревека хем Авраамын чыраа чок вакыт гиттиләр девелердә атлы да битки-биткийә етиштиләр о тарафа, нередә оннары бекләрди Исаак.

Авшамнән Исаак, чыкып кыра, гөрдү йаклашан керваны, ангысыннан геләрди онун гелини. Ревека да гөрдү Исаакы да инди деведән. О сорду чыраа: «Ким бу?» Öбүрү жувап етти: «Бу беним чорбажым». Чырак аннатты Исаака хепсини, не олду.

Ревека олду Исаакын карысы. Сааби баашлады оннара ики оол, ангыларын адларыны койдулар Исав хем Иаков. Оннар икиздиләр, ама Исав дууду таа илери, онуштан сайыларды оннарын илк ушаа.

Ушаклар бүүдүләр. Исав олду бежерикли авжы, кыр адамы, Иаков са — олду бир йаваш адам, евжиман. Исаак севәрди Исавы, нечин дейни беенәрди Исавын гетирдии ав етини, Ревека са таа пек севәрди Иакову.

ОЛУШ 24:63–67; 25:24–28

ИАКОВ КАБЛЕДЕР БОБАСЫНЫН ИИСӨЗЛЕМЕСИНИ

Кайет ихтәр олдуйнан, Исаак май фит көр олду. Өлежәя заман о истеди иисөзлесин илк оолуну Исавы. Исаак чаарды ону кендисинә да сөледі, хазырласын онун севгили имеесини ав етиндән. Боба адады иисөзлемәя оолуну бундан сора.

Ревека, ишидип буну, чаарды Иакову да хепсини она аннатты. Ревека пек истәрди, ки Исаакын иисөзлемесини каблетсин диил Исав, ама Иаков. Онуштан о дүшүндү алдатмаа Исаакы. Ачан Исаак гитти кыра авланмаа, Ревека йоллады Иакову, гетирсин сүрүдән ики олак, да йапты Исаака онун севгили имеесини. Сора о алды Исавын тутмалык рубаларыны да гиидирди оннары Иакова. Ама Исавын гүүдеси пек түлүйдү дейни, о сарды Иаковун колларыны хем енесини олак дерисиннән, прост гөрән бобасы бир йокламасын ону.

Алып Ревеканын йаптыы имеейи, Иаков гитти бобасына да деди: «Боба! Бән йаптым хепсини өлә, нижә сән дедин. И беним авымдан, да сора иисөзлә бени». Бобасы деди она: «Гел йоклайым сени, оолум, Исав мысын сән оса диилсин ми».

Ачан Иаков йаклашты она, Исаак, йоклайып ону, деди: «Сес Иаковун, ама коллар — Исавын». Исаак танымады ону, чүнкү олак дерилериннән сарылы Иаковун коллары бензәрдиләр онун агасынын колларына. Бундан сора бобасы буйурду версин она имәя. Битирип имеейи, о иисөзледи оолуну Иакову.

Бутакум йаланжылыклан Иаков каблетти иисөзлемейи Исавын еринә. Бунун ичин Исав кинненди кардашына да неетленди өлдүрмәя ону.

ОЛУШ 27:1–41

ИАКОВУН ДҮШҮ

Ревека үүренди, ани Исав коймуш неетинә өлдүрмәә кенди кардашыны Иакову. Кары аннатты буну Иакова хем насаат етти она качсын кенди дайкасына Лавана Месопотамийаа да йашасын биркач вакыт орада, гечинжә Исавын үфкеси.

Иаков гидежәә заман, Исаак чаарды ону кендисинә да сымарлады алмасын кендисинә кары Ханаан еринин кызларындан, о мемлекеттән, нередә оннар йашардылар, ама булсун гелин Месопотамийаада, Ревека анасынын дуума ериндә. Ондан сора о иссөзледи оолуну, дейип: «Бүүк куветли Аллах иссөзлесин сени хем версин иилии, ангысыны О Авраама ададыйды, сана хем сенин евлатларына, аники сән каласын чорбажы бу ердә, ангысыны Аллах верди Авраама».

Иаков йолланды Месопотамийаа. Онун йолу сүрттү чок гүн. Бир керә о калды гежелемәә ачык гөк алтында да йатты доору ерә, койуп башы алтына бир таш. Да Аллах йоллады она бир шашылажак дүш. Иаков гөрдү дүшүндә бир мердивен, ангысы етишәрди чак гөкә, хем Аллахын ангиллери пинип-инәрдиләр ондан. Сааби дурарды тепедә да дейәрди Иакова: «Бән Сааби-йим, сенин Авраам деденин Аллахыйым хем Исаак бобанын Аллахыйым. О топраа, ангысында сән йатэрсин, Бән вережәм сана хем сенин евлатларына. Бән – сениннәним хем коруйажам сени херердә, нерейи дә сән гитсән».

Уйанып, Иаков деди: «Сааби хализдән бурада, бән сә билмәздим! Бу – Аллахын бинасы, гөк токады». Сора алды о ташы, ангысы она уйкусунда йастык гибийди, ерлештирди ону гечирдиини анмак ичин, да адады Саабийә: «Еер Аллах олурса бенимнән хем коруйарса бени йолумда, хем верәрсә бана екмек, имәә дейни, хем руба, гиинмәә дейни, хем бән саа-селем дөнәрсәм бобамын евинә, озаман Сааби олажәк беним Аллахым, хем бу таш, ангысыны бән курдум бурада беним гечирдиими анмак ичин, олажәк Аллахын еви. Хем хербир иштән, не Сән, Аллахым, бана верерсин, бән вережән Сана онунжу пайыны».

ОЛУШ 27:41–46; 28:1–5, 10–22

ИАКОВУН БУЛУШМАСЫ РАХИЛЛӘН

Иаков йолланды илери доору Месопотамийада да битки-биткийә гелди бир ерә, нередә варды чок отлак. О дурду пынарын йанында, ангысынын аазы капалыйды бир бүүк ташлан. Ачан сүрүләр топланардылар суланмаа, чобаннар актарардылар о ташы, сора да генә капардылар пынары.

Пынарын йанында варды суланмаа гелмиш үч койун сүрүсү. Иаков сорду чобаннара: «Билерсиниз ми Лаваны, Нахорун оолуну?» Оннар дедиләр: «Билериз. Тә гелер койуннарлан онун кызы Рахил». Таман озаман Рахил йаклашарды пынара койуннарлан, ангыларыны о гүдәрди. Оннарын чорбажысы кызын бобасыйды, Иаковун анасынын кардашы, Лаван.

Гөрүп Рахили, Иаков актарды ташы пынардан да сулады онун койуннарыны. Сора о өптү Рахили да, башлайып ааламаа севинмеликтән, сөледиди, ани оннар йакын сенселә. Ишидип буну, Рахил качарак гитти евә да аннатты хепсини бобасына. Ишидип Иаков ичин, Лаван качарак чыкты она каршы, сармашты она, өптү да чаарды евинә.

Иаков калды йашамаа дайкасында да чекетти ишлемәә онда чобан. Иаков измет етти Лавана еди йыл, аники өбүрү еверсин она Рахили. Бу еди йыл Иакова гөрүндү сансын биркач гүн – өлә о севәрди кызы. Лаван еверди она ики кызыны – Лийайы хем Рахили. Бурада, Месопотамийада, Иаковун дууду онбир оолу хем бир кызы, таа сора да, Ханаанда, таа бир оолу.

Иаков олду пек зенгин адам. О йашарды чадырда кенди карыларыннан хем ушакларыннан. Онда варды чок чырак адам хем кары, хем дә чок хайван: койун, девә хем ешек.

ОЛУШ 29:1–28

ИАКОВ ГҮРЕШЕР АЛЛАХЛАН

Бир керä Сааби буйурду Иакова, гитсин Месопотамийадан да дөнсүн кенди дуума тарафына, Ханаан еринä. Иаков алды карыларыны хем ушакларыны, топлады варлыгыны да чыкты йола. Билмейерäk, таа үфкели ми она Исав оса диил ми, Иаков койду неетинä йолламаа она чок баашыш, аники йымышатмаа онун үреени.

Ватанына гидärкän, Иаков йаклашты бир дерейä. Хепси сенселелерини о суадан гечирди деренин öбүр кенарына, кендиси дä калды каршы кенарда. Орада Биркимсей чекетти онуннан гүрешмää да гүрешти таа айдыннанынжä, да бергти Иаковун чантысыны. Айдыннаркан О деди Иакова: «Колвер Бени, нечин дейни айдыннанды». Иаков да жувап етти: «Бән сени колвермейежäm таа Сән бени иисöзләмейинжä». Öбүрү сорду: «Нижä сенин адын?» О деди: «Иаков». Онуннан гүрешän деди: «Бундан беери сенин адын олажэк диил Иаков, ама Израил («Аллахлан гүрешän»), нечинки сән гүрештин Аллахлан да шансора енсейежän инсаннары».

Иаков сорду Она: «Сөлесänä бана Сенин адыны». Ама Öбүрү жувап етти: «Нечин сән сорэрсын Беним адымы?» — да иисöз-леди Иакову.

ОЛУШ 32:9–31

ИАКОВ ХЕМ ИСАВ ГЕНÄ ДОСТЛАШӘРЛАР

Иаклашарак Ханаан тарафына, Иаков гөрдү, ани она каршы гелер Исав, онун йанында да дөртүз киши. Озаман Иаков чыкты илери да баш иилтти батүсуна ерә кадар. Исав хызлы йаклашты, сармашты она, да оннар гириштиләр ааламаа. Сора йаклаштылар Иаковун карылары хем ушаклары да иилттиләр башларыны Исавын өнүндә.

Исав сорду Иакова: «Нечин сән йолладын бана окадар чок баашыш?» Иаков жувап етти: «Аники сән бана башка үфкеленмейәсин». Исав деди: «Бендә хербир иш бол вар, кардашым; ко сенин варлыгын калсын сендә». Иаков кайыл олмады: «Йок, еер сән бана артык үфкели диилсән, озаман каблет benim баашышларымы, чүнкү Аллах жөмертчә верди бана бу варлыгы». Да о, йалварып, кайылатты Исавы, алсын онун баашышларыны.

Бундан сора Исав дөндү евинә, Иаков да ерлешти Ханаан тарафында Сихем касабасынын йанында. О сатын алды тарланын бир пайыны да курду орада бир чадыр. Орада о дүздү Сааби Аллахын адына бир курбанлык.

Бөлә таманнанды Аллахын сөзү, ани О сөледийди Иакова о шашылажак дүштә, ангысыны Иаков гөрдүйдү, ачан о качтыйды батүсундан Месопотамийайа. Аллах йоллады она хепсини, не адады, Иаков да унутмады шүкүр етмәә Она бунун ичин.

ОЛУШ 33:1–20

ИОСИФ – ИАКОВУН СЕВГИЛИ ООЛУ

Иаков генә ерлешти Ханаан тарафында. Бурада Рахилин Олду таа бир оолу, Вениамин. Шинди Иаковун варды онүч ушаа: оники оолу (Рувим, Симеон, Левий, Иуда, Дан, Нефалим, Гад, Асир, Исахар, Завулон, Иосиф хем ен күчүү, Вениамин) хем бир дә кызы Дина. Кенди оолларындан хепсиндән чок Иаков севәрди Иосифи, нечин дейни о дуудуйду, ачан Иаков шансора бүүк йаштайды. Ачан Иосиф онеди йашындайды, батүларыннан барабар о койун гүдәрди. Иосиф аннадарды бобасына хербир прост иш ичин, ани йапардылар онун батүлары. Бир керә Иаков баашлады Иосифә бир кат пек гөзәл руба. Кардашлары аннадылар, ани бобасы Иосифи север хепсиндән чок, да карезлендиләр кардашына.

ОЛУШ 37:1–4

ИОСИФИН ДҮШЛЕРИ

Бир керә Иосиф гөрдү бир дүш да аннатты ону кардашларына. О деди оннара: «Сеслейин, несой дүш бән гөрдүм. Сансын биз тарланын ортасында баалээрыз демет, да тә, benim деметлерим дурэр дикинә, сизинкилери дә, дуруп доз-долай, иилттиләр башларыны benim деметимә».

Кардашлары дедиләр она: «Сән не, истеерсин падишах олмаа мы бизим үстүмүзә? Ажаба сән бизә чорбажы мы олажан?»

Иосиф гөрдү таа бир дүш да генә аннатты дүшүнү кардашларына: «Тә не бир дүш таа гөрдүм бән: сансын хем гүнеш, хем ай, хем дә онбир йылдыз баш урэрлар бана».

О аннатты бу дүшү диил салт кардашларына, ама бобасына да. Бобасы таказалады ону да деди: «Не бичим дүш сән гөрмүшүн? Не, ажаба бән дә, анан да, кардашларын да мы гележез баш уралым сана ерәдән?» Кардашлары үфкеленәрдиләр она; ама бобасы унутмады онун аннатмасыны.

Бир керә, ачан Иосифин батүлары гүдәрдиләр хайваннары евдән йыракта, Иаков йоллады Иосифи долашсын оннары, үүренсин, саа мы оннар хем хабер версин она. Иосиф чыкты йола.

Чок вакыт о гезди кырда, булунжа кардашларыны. Оннар гөрдүләр ону таа узактан да койдулар неетлеринә өлдүрмәә ону. «Тә гелер дүш гөрүжү, – дейәрдиләр оннар бири-биринә үфкели. – Хайди өлдүрежез ону, атажез бир куйуйа да дейежез, ани ону иди бир жанавар. Бакалым, насыл онун дүшлери аслы чыкажэklar».

ОЛУШ 37:5–20

КАРДАШЛАРЫ САТЭРЛАР ИОСИФИ ЕСИРЛӘА

Кардашларын ен бүүйү, Рувим, ачан ишитти Иосифә каршы бу фена неет ичин, истеди куртармаа ону, йоллайып геери бобасына. Онуштан Рувим сөледи кардашларына, өлдүр-месиннәр Иосифи, ама саде атсыннар ону бир куйуйа. Оннар сеследиләр Рувими, да ачан Иосиф гелди оннара, кардашлар сойундурдулар онун гөзәл рубасыны да аттылар ону бир дерин куйуйа.

Бир дә оннар хесапалдылар бир керван – алыш-веришчиләр гөтүрәрдиләр Мысыра мал. Кардашларын бириси, Иуда, теклиф етти сатмаа Иосифи бу инсана. Хепси кайыл олду, да ачан керван гечәрди йаннарындан, оннар саттылар кардашыны есирләә.

Алыш-веришчиләр гөтүрдүләр Иосифи Мысыра, кардашлары да кестиләр бир кечи, булаштырдылар онун каныннан Иосифин рубасыны. Оннар гетирдиләр рубайы бобасына да дедиләр: «Тә не биз булдук. Бак, бу руба сенин оолунун му оса диил ми?» Таныйып рубайы, Иаков кахырлы баарды: «Беллики, руба Иосифин, benim оолумун. Бир жанавар имиш ону. Иосифи параламыш!» Кахырлы хем ажы ааларды о севгили оолуну, билмейерәк, ани ооллары алдаттылар ону.

ОЛУШ 37:21–35

ИОСИФ – ПАДИШАХ КОРУЙУЖУСУНУН ИЗМЕТЧИСИ

Алыш-веришчиләр, гелип Мысыра, саттылар Иосифи Аесирләә бир бүүк адама, Мысыр падишахы коруйужуларынын башына. Хербир иштә Сааби Аллах йардым едәрди Иосифә, ангысы херкерә данышарды Она. Онуштан есирликтә Иосифин ууру исләә гидәрди хербир иштә, ангысыны о дүшәрди йапсын.

Онун чорбажысы Потифар хесапалды, ани Сааби йоллээр башары Иосифин йаптыгы хербир ишинә. О койду Иосифи кенди евиндә баш изметчи, верип онун бакымына хепсини, нейи варды. Иосифин хатырына Аллах верди иилик Потифарын евинә. Иосиф аарифчә кулланарды онун евини, онун чорбажысынын хич йокту кахыры.

Иосиф суратча гөзәлди хем кыврак бойлуйду. Олду өлә, ани Потифарын карысы беенди ону. Саабийи хем Онун сымарламакларыны билмейән кары башлады йанылтмаа Иосифи, йатсын онуннан. Ама Иосиф кайыл олмады, дейип чорбажысынын карысына: «Хепсини, не вар benim чорбажымда, о верди benim елимә. Бана хич бишей йок йасак, сендән каарә, нечин дейни сән онун карысыйсын. Насыл бән вар насыл йапайым бу бүүк гүнахы Аллахын өнүндә?»

Потифарын карысы койду неетинә чыкарсын кинини Иосифтән. О йалан сөледи кожасына Потифара: «О есир-чыфyt, ани сән гетирдин бизим евимизә, гелди бана маскараламаа бени. Ама ачан бән чекеттим баармаа-чаармаа, о бракты benim елимдә кенди рубасыны да качты». Потифар, ишиттийнән бу лафлары, үфкеленди да атгы Иосифи бир зындана, нередә дурардылар падишахын капанжылары.

ОЛУШ 39:1–20

ИОСИФ ЗЫНДАНА

Ама зынданда да Сааби бракмарды Иосифи да йардым едәрди она. Аллах майыл еттирди зындан башынын үреени Иосифә, да о койду Иосифи зынданжыларын үстүнә заабит. Зындан башы кендиси бишей бакмарды, о хептән инанарды Иосифә. Иосиф тә вериләрди Аллаха, Аллах йапарды өлә, ани Иосиф башарсын йаптыгы хербир иши.

О зынданда, нередә булунарды Иосиф, капалыйды фараонун ики изметчиси. Оннарын бириси таа илери измет едәрди падишахын софрасында, о дөкәрди чөлмекләрә шарап; она дейәрдиләр шарапчы. Икинжиси койарды падишахын софрасына имәк, она дейәрдиләр екмекчи. Кабаатланып падишахын өнүндә, оннар икиси дә дүштүләр зындана.

Бир керә шарапчы хем екмекчи гөрдүләр бирәр дүш, ангыларын нейә гелдиини аннамардылар. Иосиф деди оннара: «Дүш ачыкламаа диил ми Аллахтан? Аннадын бана дүшлеринизи». Илкин аннатты дүшүнү шарапчы. О гөрмүш дүшүндә бир баа чотуу үч даллан. Сора о чотук ачмыш чичек, бираздана да олмушлар үзүмнәр. О топламыш үзүмнери, сыкмыш оннарын суйуну фараонун чөлмеенә да икрам етмиш падишахы.

Иосиф осаат ачыклады онун дүшүнү: «Үч дал — о үч гүн. Үч гүндән сора фараон койајэк сени ески еринә, да сән генә олајан шарапчы да дөкејән онун чөлмеенә шарап. Озаман сән аклына гетир бени да чыкар бурадан».

Сора екмекчи дә аннатты Иосифә кенди дүшүнү. О гөрмүш дүшүндә, ани онун башында дурэр үч читен. Ен йукаркысы долуймуш түрлү падишах имеесиннән, да кушлар гагалармышлар о имеейи.

Сеслейип ону, Иосиф деди: «Үч читен — о үч гүн. Үч гүндән сора фараон чаарајэк сени да изин верејек, ассыннар сени бир аачта, кушлар да гагалайајэklar сенин гүүдени».

Үч гүндән сора хепси, не Сааби ачты Иосифә, бирә-бир таманнанды. Ама шарапчы өлә дә аклысына гетирмеди Иосифи.

ОЛУШ 39:21–23, 40:1–22

ИОСИФ АЧЫКЛЭЭР ФАРАОНУН ДҮШЛЕРИНИ

Бир керä фараон гөрмүш бир дүш. Ансыздан дөредән чыкмышлар еди бесли инек да башламышлар отламаа сазлыкта. Сора дөредән чыкмышлар еди забун инек да имишләр беслиери. Бундан сора фараон уйанмыш. Ачан о генä уйкуйа далмыш, о гөрмүш таа бир дүш. Бир сапта бүүмүш еди долу хем ислää башак. Ама тә оннарын йанында бүүмүш лүзгөрдән куруйан еди жыба башак да оннар йутмушлар о ислää башаклары.

Уйанып, фараон дүштү кахыра. О чаарды бүтүн Мысырын аариф адамнарыны да аннатты оннара кенди дүшлерини, ама кимсей оннары ачыклайамады.

Озаман шарапчы сөледи фараона, ани аклысына гетирди бир чыфыды, ады Иосиф, ангысы зынданда ачыкладыды она хем екмекчийä оннарын дүшлерини, да хепси аслы чыкты кәр өлä, нижä о деди оннара. Фараон осаат йоллады, гетирсиннär Иосифи, да, ачан ону гетирдилär, деди она: «Бән ишиттим, ани сән бежерärмишин дүш ачыкламаа». Ама Иосиф жувап етти: «Йок, диил бән. Кендиси Аллах вережөк фараона уйгун жувабы». Фараон аннатты она икисини дä дүшлерини. Иосиф деди: «Аллах гөстөрди фараона ону, не О йапажэк. Еди ислää инек хем еди долу башак – о Мысырда еди берекетли йыл, еди забун инек хем еди жыба башак – о еди йыл кытлык, ани олажэк берекетли йыллардан сора. Дүш гөрүндү ики керä, нечинки бу хализдән Аллахын сөзү, хем тездä Аллах таманнайажэк буну».

Бундан сора Иосиф насаат етти фараона, койсун бир аариф сорумну адам, аники топласын Мысырда зеедесиннән екин еди берекетли йылын ичиндä.

ОЛУШ 41:1–36

ИОСИФ – БҮТҮН МЫСЫРЫН ӨНДЕРЖИСИ

Фараон беенди, насыл Иосиф ачыклады онун дүшлерини. О деди изметчилеринә: «Булажэз мы биз башка бир адам, нижә Иосиф, ангысында вар Аллах Духу?» Сора о данышты Иосифә бөлә лафларлан: «Еер Аллах ачтыйса сана буну хепсини, озаман йок өлә адам, ани олсун сендән таа акыллы хем аариф. Сән бакажан беним падишахлымы, хем сенин сөзүнү сеслейежек бүтүн беним халкым. Бән сени койажам өндержи бүтүн Мысыр еринә, саде беним тронум олмайажэк сенин».

Сора фараон чыкарды пармаандан үзүүнү да гиидирди Иосифин бир пармаана. О такты онун бойнусуна бир алтын синжиржик хем гиидирди ону паалы рубалара. Фараон изин верди, гездирсиннәр Иосифи бүтүн Мысырда онун икинжи файтонунда, аники бүтүн халк сайгы гөстерсин она.

Иосиф, олуп бөлә бүүк заабит, осаат башлады измет етмää. Берекетли йылларда о топлады амбарлара зеедесиннән екин, аники, ачан олажэк кытлык йыллар, Мысырын халкы кай-белмесин аачлыктан.

ОЛУШ 41:37–48

ЕДИ ЙЫЛ КЫТЛЫК

Еди йылдан сора долай тарафларда олду кытлык. Хербир падишахлыктан Мысыра гелдиләр сатын алмаа Иосифтән екин, нечинки Мысырын хербир касабасында о долдурдуйду бүүк амбарлары екиннән.

Ачан Иаков аннады, ани Мысырда вар екин, о йоллады орайы кенди он оолуну, аники сатын алмаа екин, йанында бракты саде күчүк оолуну Вениамини.

Иосиф Мысыр падишахлыгында өндөржи олдуу ичин, о кендиси сатарды бүтүн халка екин. Иаковун ооллары йаклаштылар она да, баш иилдип ерә кадар, йалвардылар, сатсын оннара екин. Иосиф таныды кардашларыны, ама оннар ону танымадылар. Чүнкү озамандан беери, нижә оннар саттылар Иосифи, оннар бишей ишитмедиләр онун ичин хем аклысында да йокту, несой бүүк адам о олду.

Иосиф тә йапты кендисини, ки танымады оннары да деди, ани оннар бу падишахлыын йуфка ерлерини йокламак ичин гелән гөзчүләр. Кардашлар да дедиләр, ани оннар доору адамнар, бир бобанын ушаклары, ани оннарын вар таа бир күчүк кардашы, ангысы калды евдә. Иосиф изин етти тутмаа оннары. Үч гүндән сора о деди кардашларына: «Еер сиз хализдән доору адамнарсаңыз, ко бириниз калсын бурада, каланы да гөтүрсүн екини евә аачлык чекән айлелеринизә. Сора гетирин бана күчүк кардашынызы, ки о инандырсын бана сизин лафларынызы, ани сиз гелдиниз бу падишахлаа фена неетсиз».

Кардашлар, ишидип бу лафлары, дедиләр бири-биринә: «Бу бизә Аллахтан бир жеза кардашымыза каршы йаптыымыз гүнах ичин. Биз гөрдүк, насыл о зетленәрди, йалварарак кыймайалым ону, ама бизим жаннарымыз она ажымады. Бунун ичин бизим башымыза гелди бу бела». Оннар билмәрдиләр, ани Иосиф аннээр оннарын лафларыны, чүнкү оннар лафедәрдиләр онуннан чевирижи ашыры. Иосиф тә, ишидип оннарын лафларыны, чыкты өбүр ичери да чекетти ааламааа. Гелип геери, о изин етти бракмаа оннарын бирисини, Симеону, Мысырда, өбүрлерини дә, долдуруп чувалларыны екиннән, колвермәә, гитсиннәр евә.

ОЛУШ 41:54–57; 42:1–25

ИОСИФ АЧЫЛЭР КАРДАШЛАРЫНА

Дөнүп евә, Иосифин кардашлары аннаттылар бобаларына, не гечирдиләр. Иаков кесән-кес кайыл олмады колвермәй Мысыра күчүк оолуну Вениамини – кендисинин битки севин-мелиини.

Ама тездә айледә битти екин, ани кардашлар гетирдиләр Мысырдан, да Иаков йоллады оннары орайы, дейерәк: «Гидин таа бир керә да алын бизә имәк». Ооллары жувап еттиләр она, ани Мысыр падишахлыын өндөржиси изин етти оннара, күчүк кардашсыз гелмесиннәр геери. Чок вакыт Иаков истәмәрди колвермәй йанындан Вениамини. Ама ачан аачлык олду, о иисөз-леди оннары, чыксыннар йола: «Бүүк куветли Аллах ко йардым етсин сизә да о адам салверсин кардашынызы Симеону, ани орада брактыныз, хем Вениамини».

Бөлежә кардашлар гелдиләр Мысыра Вениаминнән. Иосиф, гөрдүйнән Вениамини, гирди бир башка ичери да гиришти ааламаа. Сора, йыкайып үзүндә йашларыны, Иосиф буйурду изметчилеринә, йапсыннар кардашлара бүүк икрам. Кардашлар са корктулар, билмейерәк, нечин о йапәр оннара букадар бүүк икрам. Иосиф артык заплаймарды кендисини. О гиришти сес-лән ааламаа да деди кардашларына: «Бән Иосифим. Таа дири ми беним бобам?» Кардашлары коркудан бишей сөлейәмәрдиләр. Озаман Иосиф деди оннара: «Йаклашын бана». Оннар йаклаш-тылар, да о деди оннара: «Бән Иосифим, сизин кардашыныз, ани сиз саттыныз Мысыра. Ама шинди гүҗенмейин хем пишман олмайын, ани саттыныз бени бурайы, чүнкү Аллах йоллады бе-ни Мысыра, сизин өмүрлеринизи куртарайым. Бутакым, бени бурайы йолламадыныз сиз, ама Аллах, Ангысы койду бени фара-она насаатчы, хем бүтүн онун тарафында чорбажы, хем өндөржи бүтүн Мысыр падишахлыында. Гидин чабук бобама да дейин: „Бөлә деер сенин оолун Иосиф: Аллах койду бени чорбажы бүтүн Мысырын үстүнә; гел бана, ойаланма, да бән сени дойуражам бурада, чүнкү аачлык сүртежек таа беш йыл“». Бу лафлардан сора Иосиф, сармашып кардашларына, чекетти ааламаа. Сора, аалайарак, өптү хепсини кардашларыны.

ОЛУШ 42:36–38; 43:1–34; 45:1–15

ИОСИФ БУЛУШЭР БОБАСЫННАН

Фараон, ишидип, ани Иосифи долашмышлар кардашлары, буйурду, вермää оннара йолжулук ичин имäk, руба хем файтон кендилеринä, оннарын ушакларына хем бобасына. О теклиф етти оннара хепсинä, гечсиннär йашамаа Мысыра.

Дөнүп еvä, кардашлар хепсини аннаттылар Иакова Иосиф ичин. Ачан Иаков ишитти, ани онун оолу дири хем ани о вар насыл ону гөрсүн, севинмеликтän үрекленди хем неетленди гитмää Мысыра, аники гөрүшмää оолуннан. Бундан сора Аллах деди Иакова: «Иаков! Бән Аллахым, сенин бобанын Аллахыйым. Коркма, гит Мысыра, чүнкү Бән орада сендän чекеттирежäm бир бүүк халк. Бән гидежäm сениннän Мысыра; Бән сенин евлатларыны геери дә чыкаражäm».

Иаков йолланды Мысыра хепси кенди ушакларыннан, ушакларын ушакларыннан хем бүтүн варлыгыннан. Иосиф кошту файтонуну да чыкты оннара каршы. Гөрүп бобасыны, о сармашты она да чок-чок аалады севинмеликтän.

Ачан фараон ишитти, ани Иосифä гелмишлär сенселелери, о чаарды Иосифи кендисинä да деди: «Тä, бобан хем кардашларын гелмишлär сана. Сенин онүндä бүтүн Мысыр – ерлештир оннары йашамаа падишахлыгын ен ии тарафында».

Иосиф верди сой-сенселесинä, куллансыннар Мысырын ен ии пайыны, хем дайма етиштирärди оннара екмек хем хепсини, не лääзым.

Иаков дөнмеди Ханаан тарафына, ама калды Мысырда. Öлежää заман о иисöзледи Манасийайы хем Ефреми, Иосифин оолларыны, сора да öбүр оолларыны. Иаковун öлүмүндän сора ооллары гөтүрдүлär онун öлүсүнү Ханаан тарафына да гөмдүлär, нижä Иаков сымарладыйды, делелерин йанында, Махпела кырында бир пешчерада, нередä гөмүлүйдүлär Авраам хем Сарра, Исаак хем Ревека.

ОЛУШ 45 – 50

ИЗРАИЛ ХАЛКЫН МЫСЫРДА ЕСИРЛИИ

Гечти чок йыл. Öлдү Иаков хем хепси онун ооллары. Ачан Иаков, гидерäk Месопотимийадан Ханаан тарафына, гүрештийди Аллахлан, Сааби иисöзледи ону хем верди она ени ад – Израил, ани гелер аннамайа «Аллахлан гүрешән». Онуштан Иаковун евлатларына – чыфыт халкына – шиндийä кадар деерлär Израил.

Бу арада Мысырда башлады падишахлык етмää бир башка фараон, ангысы бишей билмärди аариф Иосиф ичин хем онун ии ишлери ичин. Ени фараон гөрдү, ани Израил халкы олду пек калаба хем каави. Озаман о деди кенди халкына: «Хади дүшүнелим бир шалвирлик израиллилерä каршы. Зерä, еер олурса женк, оннар бирлешежеклär бизим душманнарымызлан, каршы гидежеклär бизä да чыкажэklar бизим топраамыздан».

Фараон койду гөзледижилери, ангылары зорлардылар израиллилери, йапмаа аар ишлери. Ама некадар таа чок баскы йапардылар израиллилерä, окадар таа калаба олардылар оннар. Онуштан мысырлылар таа да жансыз башладылар йаптыртмаа оннара аар иш, савашарак йапмаа оннарын йашамакларыны дайанылмаз зор.

Ама Аллах ишитти кенди халкынын иннемеклерини да йолады оннара бир куртарыжы.

ЧЫКЫШ 1:6–14

КҮЧҮК УШАК ЧИТЕНДÄ

Фараон аннады, ани Израил халкы аар ишлердән йуфкаланмээр, ама таа да зееделенер хем каавилешер. Озаман о изин верди, хербир ени дууан израилли чоҗуу атмаа дерейä.

Бир израилли карынын дууду чоҗуу. Ұч ай о саклады ону, ама, ачан ушаа сакламаа биртаа йокту насыл, анасы алды бир читенжик, зифтледи ону, койду она ушаа да саклады сазлыкта Нил дересинин бойунда. Онун кызы да узактан-узаа сииредәрди, не олажэк чоҗужаклан.

ЧЫКЫШ 2:1–4

МОИСЕЙ ФАРАОНУН КЫЗЫНДА

Бу вакыт дерейя йыканмаа гелди фараонун кызы кенди Бизметчийкаларыннан. Бир дә о гөрдү сазлык ичиндә бир читенжик да буйурду изметчийкасына, гетирсин ону.

Ачып читенжи, фараонун кызы гөрдү аалайан бир күчүк ушажы. О аннады, ани бу ушак израиллилерин. Кызын жаны ажыды ушаа, да о хесаплады алсын ону кендисинә ааретлик. Бу вакыт йаклашты чожужаан какусу да сорду, ләазым мы ушаа емзирижи кары. Фараонун кызы жувап етти, ани емзирижи кары ләазым, да, ачан кызчааз чаарды анасыны, фараонун кызы деди она: «Ал те бу ушаа да бүүт ону бана, бән өдейежәм сана бу иш ичин». Кары алды кенди оолуну да бүүттү ону. Ачан чожек бираз калкынды, о гетирди ону фараонун кызына, да чожек олду она бир оол еринә. Фараонун кызы койду онун адыны Моисей.

Моисей бүүйәрди фараонун евиндә, да ону үүредәрдиләр нижә мысырлыиы, ама хич бир керә о унутмазды, ани чекилер израил халкындан. Артык бүүк олуп, Моисей булунду чыфитларын арасында да үүренди, насыл мысырлылар жансыз зорладэрлар израиллилери. Бир керә о гөрдү, нижә бир мысырлы дүүйер бир чыфит адамы. Ёфкеленип, Моисей өлдүрдү о мысырлыиы да саклады онун өлүсүнү кум ичинә.

Ертеси гүнү Моисей гөрдү, насыл кавгалашарды ики чыфит. О сорду оннарын бирисинә: «Нечин сән дүүйерсин кенди сойдашыны?» Обүрү жувап етти: «Ким сени койду бизә чорбажы? Бени дә ми истеерсин өлдүрмәә, нижә те о мысырлыиы?» Озаман Моисей коркту да дүшүндү: «Олмалы, бу иш үзә чыкты». Ачан фараон аннады бу олуш ичин, о истеди өлдүрмәә Моисеи, ама Моисей качты ондан Мадиам еринә. Орада о булушту Иофор попазлан да калды йашамаа онун айлесиндә. Иофор попаз еверди Моисейә кенди кызыны Сепфорайы.

ЧЫКЫШ 2 – 3

ЙАНАР ЧОТУК

Чок йыл Моисей койун гүттү Иофор кайнатасында. Бир керä Ло хайдады сүрүйү бир узак кыра да гелди Аллах байырына Хоривайа. Орада она гөрүндү Саабинин англии бир йанар чотукта. Моисей гөрдү, ани о чотук йанэр йалыннан, ама хеп өлä калэр. Да деди Моисей: «Гидейим бакайым, не фасыл иш бу!»

Ачан Моисей йаклашты, о ишитти, нижä Сааби баарды она йанар чотуктан: «Моисей! Моисей! Йаклашма. Сойун аяк капларыны, чүнкү о ер, нередä сән дурэрсын, айозлудур. Бән сенин бобанын Аллахыйым, Авраамын Аллахы, Исаакын Аллахы хем Иаковун Аллахы». Моисей капады үзүнү, нечинки коркарды бакмаа Аллаха.

Сааби деди она: «Бән гөрерим, насыл зеег чекер Беним халкым Мысырда, хем дä ишидерим онун аалайышыны. Бән билерим онун кахырларыны да гидерим куртармаа ону мысырлылардан. Чыкаражам израил халкыны орадан бир башка ислää хем енгин ерä, нередä акэр сүт хем бал. Бән ишидерим израиллилерин аалайышыны хем гөрерим, некадар зорбалык йапэрлар оннара мысырлылар. Бөлежä, гит: Бән йоллээрим сени фараона. Сән чыкаражан Мысырдан Беним халкымы, Израили».

Ама Моисей кыйышмарды. О сайарды, ани йапамайажек бу бүүк иши. Моисей деди Аллаха: «Кимим бән, ани гидейим фараона да чыкарайым Мысырдан Израил халкыны?» Ама Аллах деди она: «Бән олажам сениннән».

ЧЫКЫШ 3:1–12

МОИСЕЙ ХЕМ ААРОН ФАРАОНУН ӨНҮНДÄ

Сааби сөледи Моисейä, ани О йоллээр ону фараона истемää, ски өбүрү колверсин Аллахын халкыны. Моисей деди: «Саабим! Бән пелтек диллийим хем бежерäмеерим гөзäl лафетmää. Йолласана башка бирисини беним еримä». Озаман Сааби деди: «Не, сенин йок му Аарон кардашын? Бән билерим, ани о бежерер ислää лафетmää. Бән дä үүредежäm сизи, не сөлемää хем не йапмаа. О лафедежек халклан сенин еринä, сайылэр, олажэк сенин аазын, сән дä лафедежән онуннан Аллахын адындан».

Бундан сора Моисей хем Аарон гелдилär фараона да дедилär: «Бөлä сөлеер Сааби, Израилин Аллахы: „Колвер Беним халкымы, аники о йапсын чолда бир йорту хем версин Бана курбан“». Ама фараон деди: «Ким о Сааби, ани бән сеслейим ону да колверейим Израили? Бән билмеерим Саабийи, онуштан колвермейежäm Израил халкыны. Нечин сиз, Моисей хем Аарон, инсаны айырэрсыныз иштән? Гидин бакын ишинизä». Да фараон башлады давранмаа израиллилерä таа да жансыз хем буйурду гөзледижилерä, версиннär оннара таа чок иш.

Чок нышанны хем минунийалы иш йапты Сааби фараонун гөзү өнүндä, ама фараон сертлешти да истämärди колверmää Аллахын халкыны.

Саабинин докуз титси жезасы гелди бүтүн Мысыр халкын башына: Нил дересинин суйу олду кан, бүтүн Мысыр ери долду курбааларлан, тоз олду бөжек, Мысырда пейдаланды пек чок синек, инсаннары хем хайваннары тутту ики титси хасталык, йаады толугу, бүтүн Мысыр ери, чекиргейлән долуп, бом-бош калды; битки-биткийä бүтүн Мысыра чөктү каранлык. Ама фараон хеп таа да сертлешärди, да макар кендиси дä чекärди жезалардан, ама Израил халкына изин вермärди, гитсин. Озаман Моисей хем Аарон билдирдилär она, ани олажэк таа бир, онунжу жеза.

ЧЫКЫШ 4 – 10

ПАСКЕЛЛÄ КУЗУСУНУН КАНЫ

Фараонун үрää йымышамады, макар ки о гөрärди хепсини бүүк минунийалары хем Аллахын жезаларыны. Озаман Моисей деди: «Бöлә деер Сааби: „Гежä йарысы Бән гечежäm бүтүн Мысырдан, да хербир мысырлы айледä öлежөк бүүк чожук, илк оол, – фараонун илк оолундан чекедерäk таа есир карынын илк оолуна кадар, – хем хайваннарын илк йаврулары“».

Бүтүн Израил халкына да Моисейин аазыннан Сааби изин етти, ани хербир айла о гежä кессин бир кузу йада олак – саа хем кусурсуз. Атештä пиширилмиш кузунун етини израиллилär лäазымды о гежä исиннär чöрек екмеклän хем ажы отларлан. Кузунун каныннан Аллах сымарлады, булаштырмаа ев капуларынын сүвелерини. Сааби деди: «Сизин евлериниздä кан олажөк Беним ичин нышан. Бән гөрежäm да гечежäm сизин йаныныздан, ачан жезалайажам Мысыр ерини, да сизин башыныза бела гелмейежөк».

Израиллилär таманнадылар Аллахын сымарламакларыны. Гежä вакыды мысырлылар, нижä дä херзаман, йаттылар уйумаа, гежä йарысы са öлдүлär хепси оннарын илк чожуклары. Да гежä вакыдында хепси калктылар – хем кендиси фараон, хем хепси онун изметчилери, хем бүтүн Мысыр; да копту бүүк аалайыш Мысыр ериндä, чүнкү йокту öлө ев, нерейи уурама-сын öлүм.

Бу вакыттан беери Сааби израиллилär ичин курду бир йорту, ангысына денилер Паскеллä. Лаф «Паскеллä» (чыфитча «песах») гелер аннамайа «йанындан гечмäk» – Сааби гечти израиллилерин евлери йанындан, ачан жезаларды мысырлылары. Хер йылын бу йортуда израиллилär лäазымды исиннär кузу йаанысы чöрек екмеклän, аклына гетирерäk кенди куртулушуну.

ЧЫКЫШ 11; 12:1–17, 30

СААБИ ЧЫКАРЭР ИЗРАИЛЛИЛЕРИ МЫСЫРДАН

Хеп о гежә фараон, чаарып Моисеи хем Аарону, деди: «Калкын да гидин бизим мемлекетимиздән, хем сиз, хем бүтүн сизин Израил халкыныз. Гидин, измет един Саабийә, насыл сиз дейәрдиниз. Хем койун-кечинизи хем сыырынызы алын, насыл сиз дейәрдиниз. Гидин да иисөзлейин бени».

Мысырлылар сыкыштырардылар израиллилери, дейерәк: «Гитмәзсениз, биз хепсимиз өлежез».

Израиллиләр йолландылар Мысырын сынырына – оннар вардылар йакын алтыүз бин йайан адам, саймайарак евдекилерини. Оннарлан билә Мысырдан чыктылар чок инсан башка халклардан хем дә бир бүүк сүрү койун-кечи хем сыыр.

Мысырдан гидәркән, оннар алдылар йанына чөрек хамур: оннар ләәзым олду чабук гитсиннәр Мысырдан да оннарын йокту вақыды беклемәә хамур кабарсын.

Израил халкы йашады Мысырда топлам дөртүз отуз йыл.

Аллах гечирди израиллилери бир йолдан, ангысы гөтүрәрдиги Кырмызы денизә. Саде Аллах биләрди, нерейи О гөтүрер Кенди халкыны. Онуштан О гидәрди оннарын өнүндә бир булут диреендә, гежә дә бир атеш диреендә, айдыннадарак оннара йолу. Ачан булут дирәә дурарды, израиллиләр герәрдиләр чадырларыны да динненәрдиләр, ачан са о гидәрди, оннар илерләрдиләр. Булут дирәә гүндүз хем атеш дирәә гежә хич узаклашмардылар Аллахын халкындан.

ЧЫКЫШ 12:31–40; 13:20–22

ИЗРАИЛЛИЛӘР ГЕЧЕРЛӘР КЫРМЫЗЫ ДЕНИЗИ

Фараон аннады, ани израиллиләр чыктылар Мысырдан диил саде курбан вермәә кенди Аллахына, ама ки биртаа дөнмемәә геери. Озаман о такышты оннарын ардына хепси кенди атлыларыннан, женк арабаларыннан хем бүтүн аскериннән.

Ачан израиллиләр чыктылар Кырмызы денизин бойуна, оннар йокту нерейи илери гитсиннәр, да мысырлылар башладылар етишмәә оннары. Гөрүп илердә денизи гееридә дә йаклашан мысырлылары, Аллахын халкы башлады мырылданмаа Моисейә, дейерәк, ани о чыкарды оннары Мысырдан, ки оннар өлсүннәр чолда. Ама Моисей деди оннара: «Коркмайын! Олун дайаныклы, да сиз гөрөжениз, нижә Аллах куртаражәк сизи. Мысырлылары, ани шинди коолээрлар сизи, сиз башка хич гөрмейежениз. Сааби дүүшежек сизин ичин, сиз сә касаветленмейин».

Аллах изин етти Моисейә, узатсын елини денизә доору. Ачан Моисей узатты елини, Сааби хайдады дениз далгаларыны каави лүзгәрлән өлә, ани гежә вакыды денизин бир парчасы израиллилерин өнүндә олду куру: сулар сансын ики тарафа чекилди оннарын өнүндә. Израил халкы гитти дениздә, насыл куру ердә, дениз сулары дурардылар ики тарафта дуар гиби.

ЧЫКЫШ 14:5–22

МЫСЫР АСКЕРИН КЫРМЫЗЫ ДЕНИЗДӘ ӨЛМЕСИ

Мысырлылар да, хеп гидерәк Израил халкынын ардына, гирдиләр ачылан денизә. Сабаалән Сааби бүтүн мысырлы аскерин арасында йапты карышмалык, кырып арабаларын те-керлеклерини, өлә ки оннар гүжүлә гидәрдиләр. Гөрүп бу иши, мысырлылар дедиләр бири-биринә: «Хайди качалым израил-лилердән, чүнкү Сааби дүүшер оннардан йаны бизә каршы».

Ачан бүтүн Аллахын халкы гечти дениз ортасындан нижә куру ердән, Сааби деди Моисейә: «Узат елини денизә доору, ко су гөмсүн мысырлылары хепси арабаларыннан хем атлыларын-нан билә». Моисей йапты өлә, нижә изин етти Сааби, да сулар геери еринә гелдиләр да буултулар хепсини мысырлылары.

Бөлә Сааби куртарды о гүнү Кенди халкыны. Израиллиләр гөрдүләр Аллахын бүүк куведини, ангысы үстеледи мысырлы-лары. Инсаннар башладылар титиремәә Саабинин өнүндә, да инандылар Ону хем Моисейи, онун чырааны. Озаман Моисей бүтүн халклан барабар чалдылар бир метинник түркүсү бүүк Куртарыжысына:

Сааби – беним куведим, Она бән түркү чалэрым, О олду беним Куртарыжым. О – беним Аллахым, хем метиннейе-жәм бән Ону. Сенин елин, Сааби, анылды куветлән; Сенин елин, Сааби, енседи душманы. Сенин шанны бүүклүүннән Сән йыктын Сана каршы койаннары. Ким вар насыл уй-дурулсун Сениннән башка аллахларын арасында, Сааби? Ким бензәр Сана Сенин бүүк айозлуунда, минуниья Йа-пан? Сааби падишахлык едежек дивеч!

ЧЫКЫШ 14:23–31; 15:1–18

ГӨКТӘН МАННА

Башлады израиллилерин Синай чолунда узун йолу, да Сааби Гөтүрәрдә оннары. Ама тездә халк чекетти мырылданмаа Моисейә хем Аарона, дейерәк, ки таа ии олажәйды оннар өлсүннәр Саабинин елиндән Мысырда, некадар өлмәә аачлыктан бурада.

Моисей деди инсаннара: «Сааби ишитти сизин мырылданманызы Она каршы. Е биз нейиз? Сиз мырылданмээрсыныз бизә, ама Саабийә». Сора Сааби деди Моисейә: «Бән ишиттим израиллилерин мырылданмасыны. Дейин оннара: „Авшамнән сиз ийежениз йааны, сабаалән дә дойаженыз екмеклән. Бөлә сиз аннайәжәныз, ани Бән – сизин Саабиниз“».

Авшамнән израиллилерин дургундуу еринә конду бир бүүк сүрү чил кушу. Оннары тутмаа колайды, да инсан бол-бол дойунду оннарын татлы йаанысыннан. Сабаалән дә хепси гөрдү лагарын долайанында чии. Ачан чии куруду, топраан үзүндә калды булгур, ангысы бензәрди крайя. Бу бир гөк екмәәди, ангысыны Сааби верди Кенди халкына. Израиллиләр дедиләр бу имейә «манна». Онун дады бензәрди баллы пита дадына. Сааби буйур етти топламаа таман окадар манна, некадар вар насыл имәә бир гүндә. Ама еер биркимсей топларса таа зеедә, калан манна о гежә бозуларды. Хафтанын алтынжы гүнү Аллах изин етти топламаа ики гүн ичин манна, нечинки единжи гүн Саабинин сымарламасына гөрә динненмәк гүнүйдү, да о гүнү кимсей хич бир иш олмазды йапсын. Да саде алтынжы гүнү топланан манна бозулмарды.

ЧЫКЫШ 16:1–31

МОИСЕЙ БАЙЫР ТАШЫНДАН СУ ЧЫКАРЭР

Ачан израиллиләр етиштиләр бир ерә, ангысынын адыды Рефидим, орада булунмады ичилир су. Инсан чекетти дарылмаа хем истемәә, ани Моисей оннары суласын. Моисей деди оннара: «Нечин сиз дарылэрсыныз? Нечин денеерсиниз Саабийи?» Да о чекетти дуа етмәә, Аллах йардым етсин она. Озаман Сааби изин етти она, урсун сопасыннан байыр ташына. Ачан Моисей йапты өлә, нижә деди она Аллах, байыр ташындан башлады акмаа су, да хепси инсаннар дойунжа ичтиләр о судан.

Моисей деди о ерә «Масса хем Мерива», ани чевирилер «денемәк хем дарылмак», нечин дейни израиллиләр дарылардылар хем денәрдиләр Саабийи, дейерәк: «Сааби бизимнән ми оса диил ми?»

ЧЫКЫШ 17:1–7

ОН СИМАРЛАМАК

Моисей Аллахын айырылмышыйды, Она инанчты хем сес-
ләрди Ону, да Сааби онун ашыры лафедәрди инсаннан.

Ачан Израил халкы ерлешти Синай байырын йанында, Мо-
исей пинди байыра. Орада Сааби верди она ики дүз йасы таш.
О ташларда йазылыды он сымарламак, ангыларыны ләәзымды
таманнасын Аллахын халкы:

Бән – Сааби, сенин Аллахын, Ангысы чыкарды сени Мы-
сыр ериндән, есирликтән. Ко олмасын сендә башка аллах,
Бендән каарә.

Йапма кендинә идол, ангысы гөстерер, не вар гөктә, йада
не вар ер үзүндә йада су алтында; баш иилтмә хем измет
етмә идоллара.

Сөләмә Саабинин, сенин Аллахын, адыны бошуна, чүнкү
Сааби жезалайажэк ону, ким сөлеер Онун адыны бошуна.
Унутма, ани динненмәк гүнү – айозлу гүн. Алты гүн ишлә
хем йап кенди ишлерини; единжи гүнү дә вер сенин Сааби
Аллахына.

Хатырла бобаны хем ананы, ки узадылсын сенин өмүрүн
гүннери о топракта, ангысыны Сааби, сенин Аллахын,
верер сана.

Өлдүрмә.

Ороспулук йапма.

Хырсызлык йапма.

Аалем ичин йалан лаф сөләмә.

Чок гөрмә башка инсанын не евини, не карысыны, не чы-
рааны онун, не өкүзүнү онун, не ешеени онун – бишейжи,
не вар башка инсанда.

ЧЫКЫШ 20

АЛТЫН БУЗАА

Сааби чок гүн лафетти Моисейлән Синай байырында. Израиллиләр, гөрүп, ки Моисей ойаланэр, гелдиләр Аарона да дедиләр: «Йап бизә бир аллах, ангысы олур бизим өндөржимиз, нечин дейни биз билмеериз, не олду Моисейлән, ангысы чыкарды бизи Мысырдан». Озаман Аарон деди оннара: «Чыкарын кулакларыныздан алтын күпелери да гетирин оннары бана». Оннар гетирдиләр она күпелерини, да Аарон, алып оннары, дөктү оннардан бир алтын бузаа да ишледи ону бир кескин демирлән. Гөрүп бузаайы, израиллиләр шашып-баардылар: «Израил, тә сенин аллахын, ангысы чыкарды сени Мысырдан!» Ертеси гүнү оннар калктылар еркен сабаалән да гетирдиләр о бузаайа курбан, дейерәк она «бизим саабимиз». Сора инсан чекетти имәә-ичмәә хем, шамата калдырып, шенненмәә.

Сааби сә деди байырда Моисейә: «Гит чабук ашаа, чүнкү бозулду сенин халкын, ангысыны сән чыкардын Мысыр ериндән. Тез атылдылар оннар Беним сымарламакларымдан». Аллах истеди йок етмәә бу инат хем дик халкы, ама Моисей башлады йалвармаа Она, дейерәк: «Ўфкеленмә, Сааби, Кенди халкына, ангысыны сән чыкардын Мысыр ериндән бүүк кувединнән хем четин елиннән. Зерә мысырлылар дейежекляр: „О чыкарды оннары өлүмә, аники өлдүрсүн оннары байырларда хем йок етсин ер үзүндән“. Афет оннары, кыйма Сенин халкыны».

Сааби сеследи Моисейин йалвармакларыны да вазгечти о жезадан, ангысыны неетлендийди вермәә Кенди халкына.

Моисей дә, ўфкеленип, атты ерә о дүз ташлары хем даатты оннары. Сора о йакты алтын бузаайы атештә, тоз етти ону да карыштырды суйлан, израиллилерә дә ичиртти о суйу.

ЧЫКЫШ 32:1–20

БУЛУШМАК ЧАДЫРЫ

Моисей израиллилерин конаандан узак ердä койду бир чадыр да деди она «булушмак чадыры». Бурайы гелäрдилär хепси, ким истäрди булушмаа Саабийлän.

Ачан Моисей чыкарды чадыра, бütүн халк калкарды, херкези дурарды кенди чадырынын гиришиндä да бакарды Моисейин ардына, таа о гиринжä чадыра. Ачан са Моисей гирäрди чадыра, гөклердän ашаа инäрди бир булут дирää да дургунарды чадырын önүндä. Бу вакыт Сааби лафедäрди Моисейлän. Бütүн халк гөрäрди о булут диреени, хем калкарды, баш иилдäрди – херкези кенди чадыры önүндä.

Сааби лафедäрди Моисейлän үз-бе-үз, нижä Кенди достуннан. Ачан са Моисей дөнäрди геери конак еринä, онун генч йардымжысы, Иисус Навин, айырылмаз дурарды чадырын йанында.

ЧЫКЫШ 33:7–11

АЙОЗЛУ ЧАДЫР ЙАПМАК ИЧИН БААШЫШЛАР

Бир керä Сааби Моисей ашыры изин етти Кенди халкына, йаппама бир чадыр, нередä израиллилär верäбилирлär курбан Аллаха, хем нередä О херзаман булунабилир.

Моисей деди Израил халкына: «Тä не сымарлады Сааби. Херкези ко гетирсин Саабийä баашыш, не гетирäбилäрсä – алтын, гүмүш, хем бакыр*; маави, ергиван хем кырмызы ренкли йапаа; инжä докума материйа хем кечи йапаайы; кырмызы койун дериси; хем дä салкым аажы, кандил ичин зейтин олойу, буржу кокулуклар йааламак ичин хем гүннүклемäk ичин; хем оникс ташы хем дä башка кыйметли ташлар попаз гийимнерини донакламак ичин. Хем херкези, кимин вар колайы, гелсин да йапсын хепсини, не Сааби буйурду йаппама айозлу чадыр ичин».

Сеслейип Моисейи, израиллилär башладылар гетирмäя хепсини, не лääзым. Ёреендän истейип, инсан гелärди хем гетирärди Аллаха баашыш хепсини, не лääзымды булушмак чадырыны дүзмäя дейни, хепси онун зорлуклары ичин хем айозлу гийимнär ичин. Хем адамнар, хем карылар – хепси, ким истärди гетирмäя Саабийä алтын, гелип гетирärдилär түрлү үзүк, күпä, асма гөзелликлär хем башка алтын ишлär. Да херкези, кимдä варды маави, ергиван хем кырмызы ренкли йапаа хем кечи йапаайы, кырмызы койун дериси, гетирärдилär оннары. Чойу баашлардылар Аллаха гүмүш хем бакыр; хем херкези, кимдä варды салкым аажы, гетирärдилär ону булушмак чадырыны дүзмäя дейни.

ЧЫКЫШ 35:4–29

---

* Бакыр – кырмызыжа бир метал, рус. медь.

БУЛУШМАК ЧАДЫРЫНЫ АЙОЗЛАМАК

Чадырын долайанында варды аул 50 метра узуннуу хем 25 метра генишлии. Аул доз-долай герилийди пердäйлän, ангысы асылыйды бакыран каплы диреклердä. Кендиси чадыр дөрт көшелийди, узуннуу öлä бир 15 метра, генишлии 5 метра хем үүсеклии дä 5 метра. Гириши гүндуусу тарафынданды.

Чадырын ичиндä варды ики бөлүм. Илк ичер, ангысына денилärди «Айозлу Ер», таа бүүктү, орада дурарды гүннүклемäk ичин бир алтын гүннүклүк алтары. Курбанныын йанында дурарды бир алтын софра, ангысында варды оники екмек. Бу айозлу екмеклери теклиф едärдилär Аллаха. Хеп бу ичердä варды бир алтын шандал еди кандиллän.

Икинжи, ичänкы ода, айырылыды биринжисиндän пердäйлän. Орада дурарды алтын сандык, ангысынын үзериндä варды ики алтын ангил. Сандыкта саклыды о дүз ташлар, ангыларында йазылыды он сымарламак. Бу ичерä, нередä дурарды айозлу сандык, денилärди «Ен Айозлу Ер».

Айозлу Ерä варды насыл гирсиннär саде попазлар, Ен Айозлу Ерä сä – саде баш попаз бир керä йылда.

Ачан чадыр хазырды, Моисей айозлады ону хем попазлары, ангылары лääзымды Аллаха измет етсиннär орада. Бундан сора Аллахын кäамиллиин шафкы долдурду чадыры хем бир булут сарды ону. Чадыры саран булут гежä йанарды атеш гиби. Булут дайма сарарды чадыры.

Кими керä о булут калкарды чадырын үстүндän йукары. Бу – Аллахтан бир нышанды, ангысына гөрä халк чыкарды йола Ханаан еринä, нерейи Сааби гөтүрärди оннары Мысырдан. Бу чадыра Библийада таа денилер «Ачыкламак чадыры» хем «Топланты чадыры», нечин дейни инсан топланарды онун долайанында Аллаха измет етмäя, хем Аллах орада ачыктарды оннара Кенди истедиини.

ЧЫКЫШ 40:17–38

ГӨЗЧҮЛӘР ХАНААНДА

Битки-биткийә израиллиләр йаклаштылар Ханаан еринә. Оннар дургундулар Фаран чолунда. Орадан Моисей йоллады Ханаана оники израилли, дейип оннара: «Гидин Негев чолундан да бакын, насыл топрак Ханаанда хем нетүрлү халк йашээр орада, каави ми оса йуфка мы о, хем несой касабаларда о йашээр. Савашын гетирмәә орадан о топраан мейваларындан».

Оники гөзчү чыктылар йола. Кырк гүн оннар гөздән гечирдиләр Ханаан ерини. Дөнүп геери, оннар гетирдиләр орадан нар, инжир хем дә окадар бүүк бир салкым үзүм, ани ики киши ону ташыйардылар бир сопада. Гөзчүләр сөләрдиләр, ки Ханаан хализдән бир топрак, нередә «акэр сүт хем бал», ама халк орада пек каави хем йашээр бүүк каавиленмиш касабаларда. «Биз йок насыл женк еделим оннарлан, нечин дейни о халк биздән таа каави», – дейәрдиләр оннар.

Гөзчүләр чыкарардылар бош лаф Ханаан ери ичин хем коркудардылар израиллилери, унудуп, ани Аллах адады йардым етмәә оннара. Гөзчүлерин арасындан саде ики киши, Иисус Навин хем Халев, калдылар инанч Аллаха да истәмәрдиләр коркутмаа халкы. Халев дейәрди: «Биз ләазым гидип капалым о топраа, нечинки биз вар насыл елә гечирелин ону». Ама инсан истәмәрди сеслемәә оннары. Хепси башладылар ааламаа да маана булардылар Моисейә хем Аарона онун ичин, ани оннар чыкардылар израиллилери Мысырдан. Сора дедиләр бири-биринә: «Айыралым кендимизә бир башка өндержи да дөнелим Мысыра». Иисус Навин хем Халев дедиләр: «Биз Саабийә уйгунсак, О гечирежек бизи орайы хем вережек бизә о топраа, нередә акэр сүт хем бал. Саде Саабийә каршы калкмайын хем коркмайын бу топраан халкындан, чүнкү биз оннары екмек гиби йудажез: оннарын йок корунтусу, бизимнән сә Сааби, коркмайын оннардан».

Моисей хем Аарон, ишидип халкын дебештирижи лафларыны, гүжендиләр. Оннара аар геләрди гөрмәә израиллилерин инатлыгыны хем инансызлыгыны. Озаман Сааби деди Моисейә: «Таа некадар бу халк үфкелендирежек Бени? Таа некадар о инанмайажэк Бени, бакмайарак хепси нышаннара хем минунийалара, ангыларыны Бән йаптым оннарын арасында?» Сора Сааби деди, ани хазыр йок етсин оннары да йаратсын ени бир халк кендисиндән Моисейдән, ама Моисей йалварып инандырды, афетсин израиллилерин бүүк гүнахыны. Моисейин үзеринә Аллах генә прост етти дебештирижи халкы, ама деди, ки оннарын гүнахлары ичин адады Ханаан еринә гирежек хем йашайажэк орада израиллилерин саде ени евлатбойу. Шинди сә йашайан израиллилерин арасында саде Иисус Навин хем Халев гирежекләр о топраа, нечин дейни оннар инанч калдылар Саабийә.

САЙЫЛАР 13:1–34; 14:1–30

КОРЕЙ, ДАФАН ХЕМ АВИРОН КАБЛЕДЕРЛÄР ЖЕЗА

Сааби изин етти бүтүн Израил халкына, сеслесин Моисейи хем йапсын өлә, насыл о деер, нечин дейни О Кендиси сечти ону да койду бүтүн халкын үстүнә. Ама бир керә израиллилерин конаанда олду калкынты. Корей, Дафан хем Авирон икиүз елли кишийлән калктылар Моисейә каршы. Оннар башка истәмәрдиләр сеслемәә онун изиннерини да кабаатлы булардылар Моисейи, ани о койәр кендисини аалемдән үүсек.

Ишидип буну, Моисей, нижә сымарлады она Сааби, изин етти бүтүн Израил халкына, чекилсин Корейин, Дафанын хем Авиронун чадырларындан хем докунмасын оннарын варлыгына. Сора Моисей деди: «Бөлә сиз аннайәжэныз, ани Сааби Кендиси йоллады бени йапайым хепсини, не йапэрым, бән йапмээрым буннары кенди истедиимә гөрә: еер оннар өләрселәр, нижә өлерләр хепси инсаннар, да оннарлан олмарса фасыл бишей, озаман бени Сааби йолламады. Ама еер йапарса минуниа, да топрак ачылып йударса оннары варлыкларыннан билә, да оннар дири инәрселәр өлүлерин дүннесинә, озаман билин, ки бу инсаннар атылдылар Саабидән».

Моисей сөледийнән бу лафлары, осаат Корейин алтынды ер ачылды да йутту онун хепси инсаннарыны, оннарын евлериннән хем варлыкларыннан билә. Оннар да индиләр өлүлерин дүннесинә, ер өрттү оннары, да оннар өлдүләр. Хепси израиллиләр дә, ани булунардылар доз-долай, ачан ишиттиләр оннарын баарышыны, копеттиләр качмаа, коркарак, ани ер оннары да йудажэк. Öбүр икиүз елли дебештирижилерә дә Сааби гөктән йоллады бир атеш, да оннар да өлдүләр.

САЙЫЛАР 16:1–3, 23–35

БАКЫР ЙЫЛАН

Гидерäk илери чолда, инсан генä башлады коркмаа хем мырылданмаа Аллаха. Оннар үфкеленәрдиләр Моисейä: «Нечин сән чыкардын бизи Мысырдан? Ани чолда мы өлелим? Бурада йок не екмек, не су, хем биз артык ииренериз бу йарамаз имектән». Бу мырылданмак ичин Сааби йоллады израиллилерä зихирли йыланнары, ангылары далардылар оннары, да оннар өләрдиләр. Озаман чойу гелди Моисейä да дедиләр: «Гүнаха гирдик, ачан мырылданардык Аллаха хем сана. Дуа етсәнä Саабийä, аники о кооласын биздән бу йыланнары».

Моисей башлады дуа етмää халк ичин, да Сааби деди она: «Йап бакырдан бир йылан, туттур ону бир үүсек пардыя, да озаман херкези, кими йыланнар далайажек, бакып она, калажэк дири». Моисей йапты бир бүүк бакыр йылан да калдырды ону хепсинин өнүндä пардыда. Да инсан, ангысыны даларды йылан, бакып бакыр йылана, каларды дири.

САЙЫЛАР 21:4–9

ПРОРОК ВАЛААМ ХЕМ АНГИЛ

Бир керä израиллилär конакландылар Иордан деренин бо-йунда, Иерихон касабасы каршысында. Бу ерлердä йашарды моав халкы. Израиллилär калабалыкты, да моавитлär корктулар бундан. Валак, моавитлерин падишахы, йоллады елчилери, гетирсиннär пророк Валаамы. Падишах сымарлады, оннар бөлä десиннär пророка: «Мысырдан чыкты бир халк да ерлешти бизим йанымызда; оннар өлä чоклук, ани капладылар бүтүн ери. Гел да бетвала бу халкы, чүнкү оннар биздән каави. Еер сән бетваларсан израиллилери, бән оннары енсейäбилежäm да коолайажам бизим топраамыздан. Бән билерим, ани кими сән иисөзлейежән, онун ууру ислää гидежек; ама кими бетвалайажан, о бетвалы олажэк».

Валаам чыкты йола. О гидärди атлы кенди диши ешеендä, онун йанында да варды ики чырак. Бир дä ешек гөрдү йолда дуран бир ангили кылыч елиндä да сапты йолдан кыра. Валаам башлады дүүмäя ешäя, аники о дөнсүн йола. Ама ешек, генä гөрүп ангили, йатты ерä, пророк та башлады дүүмäя ону сопайлан.

Озаман Сааби йапты өлä, ани ешек бежерсин лафетмäя, да о деди инсан сесиннән: «Не йаптым бән сана, ани сән бени дүүйерсин?» Ачан Сааби ачты Валаамын гөзлерини, о кендиси дä гөрдү ангили кылычлан. Валаам дүштү үзүкойну да баш иилгити она. Ангил деди она: «Не иш ичин сән дүүдүн ешäя? Бән гелдим дургутмаа сени, нечин дейни, Бана гөрä, сән йанныш йолдан гидерсин». Валаам жувап етти ангилä: «Гүнаха гирдим, чүнкү билмäрдим, ани Сән дурэрсин йолда бени дургутмаа дейни. Тä, еер о иш, не бән неетлендийдим йапмаа, Сана уйгун диилсä, озаман бән дөнежäm геери». Ангил деди она: «Гит бу инсаннарлан, ама сөлä саде ону, не Бән сана дейежäm».

Моавитлär беклärдилär, ани оннара гелән Валаам бетвалайажек израиллилери хем чааражэк оннарын башына бела. Ама Валаам деди: «Насыл бән бетваларым Израил халкыны, еер Аллах ону бетваламарса? Насыл Бән чаарарым израиллилерä бела, еер Сааби истämäрсä оннара бела?» Да Валаам диил бетваласын Израили, ама үч керä иисөзледи ону.

САЙЫЛАР 22:3–35; 23:7–20

ИИСУС НАВИН ИЛЕРЛЕДЕР МОИСЕЙИН ИШИНИ

Моисей олду пек ихтәр, да Аллах деди она, ани о тездә өле-
жәк. Өлежәә заман Моисей йалварды Аллага, айырсын
онун еринә бир киши да койсун ону Аллахын халкына өндер-
жи, — озаман оннар олмайажәклар нижә чобансыз койуннар.

Сааби деди Моисейә: «Ко бөлә адам олсун Иисус Навин,
адам, ангысында вар Аллах Духу. Кой онун үстүнә елини хем
чыкар ону Елеазар попазын хем бүтүн халкын өнүнә, да насаат
вер она хепсинин өнүндә. Вер Иисуса сенин өндержилик куве-
дини, ани хепси израиллиләр селесиннәр онун изиннерини.
О данышажәк Елеазар попаза, ангысы аннайажәк Саабинин
истедиини, да Елеазарын сөзүнә гөрә йашайажәклар хем Иисус
кендиси, хем хепси израиллиләр». Моисей йапты өлә, нижә
деди она Сааби.

Иисус Навин о ики гөзчүнүн бирисийди, ангылары ина-
нардылар, ани Аллах йардым едежәк Израил халкына гирмәә
Ханаана. Оннар озаман үрек верәрдиләр халка, дейерәк: «Би-
зимнән Сааби, коркмайын буралы инсаннардан!» Озамандан
беери гечти чок вакыт. Кырк йыл йолжулук етти Израил халкы
чолда. Бу вакыт Мысырдан чыкан бүүк йашлы израиллиләр
öldүләр да гөрмедиләр Ханаан ерини. Хепси олду өлә, нижә
деди Аллах: «Бурада, чолда, сиз өлежениз онун ичин, ани мы-
рылданардыныз Бана, да кимсей араныздан ирми йаштан бүүк
гирмейежәк о ерә, нерейи Бән емин еттийдим ерлештирейим
сизи, Халевдан, Иефонийин оолундан, хем Иисус Навиндән
каарә. Ушакларынызы сизин, ани дейәрдиниз, ки дүшежәк-
ләр душманнарын елинә, Бән гечирежәм Ханаана, да оннар
гөрежәкләр о ери, ангысындан сиз атылдыныз. О кырк гүнүн
сайысына гөрә, ачан сизин гөзчүлериниз бакардылар о ери,
сизә жеза верилежәк кырк йыл, хер гүн ичин бир йыл. Озаман
сиз аннайажэныз, нейә гелер Бана каршы коймаа».

САЙЫЛАР 14:29–30, 34; 27:12–23

ГЕЛЕЖЕК ЕВЛАТБОЙЛАРЫНА СЫМАРЛАМАК: УНУТМАМАА СААБИЙИ

Моисей бӧлӧ насаат верӧрди халка: «Бакын, йапын ӧлӧ, нижӧ деди Сааби, сизин Аллахыныз: сапмайын не саа тарафа, не сол тарафа Онун сӧзлериндӧн. Гидин о йолдан, ангысындан сизӧ изин етти Сааби, сизин Аллахыныз, ани оласыныз саа, хем сизӧ ислӧӧ олсун, хем чок йашайасыныз о ердӧ, ангысыны кабледежениз кулланмак ичин. Сеслӧ, Израил халкы: Сааби, Аллахымыз бизим, тек Саабидир. Сев Саабийи, Аллахыны сенин, бӧтӧн ӱрӧӧннӧн, хем бӧтӧн жаныннан, хем бӧтӧн кувединнӧн».

Моисей сымарлады израиллиерӧ, аннатсыннар евлатларына о пек бӧӧк нышаннар хем минунийалар ичин, ани Сааби йапты оннара Мысырда хем чолда гезӧркӧн. Хем о сымарлады оннара, ӱӱретсиннӧр ушакларыны таманнамаа Аллахын сымарламакларыны хем законнарыны, хем дарылтмасыннар Саабийи, нижӧ йаптылар израиллилӧр чолда. Моисей деди оннара: «Бакын унутмайын Саабийи, ангысы чыкарды сизи Мысыр ериндӧн, есирликтӧн. Саабидӧн, сизин Аллахыныздан, коркун хем саде Она измет един. Измет етмейин башка аллахлара, сизин долайаныныздакы халкларын аллахларына, чӧнкӧ Сааби, Аллахыныз сизин, кысканчтыр. Бакын, ани Сааби, сизин Аллахыныз, ӱфкеленмесин да йок етмесин сизи ер ӱзӧндӧн. Сыкы тутун Саабинин, сизин Аллахынызын, сымарламакларыны, таманнайын законнары, ани О верди сизӧ. Хем йапын ону, не Сааби сайажӧк ии хем доору».

ИКИНЖИ ЗАКОННУК 5:32–33; 6:4–25

КУРБАН ВЕРМÄК

Данышарак хербир израиллийä, Моисей деди: «Ачан сән гележән о ерä, ани Сааби, сенин Аллахын, верди сана кулланасын, да ерлешежән орада, ал илк берекет мейваларын бир пайыны, ани топлайажан бу топрактан, кой читенä да гит о ерä, ангысыны Сааби айыражэк Кенди Айозлу ери ичин. Йаклаш попаза, ангысы служба йапажэк орада о вакыт, да де она: „Бүүн бән билдирерим Саабинин, беним Аллахымын, өнүндä, ани бән гирдим о ерä, ангысыны Сааби, емин едип бизим бобаларымыза, адады бизä вермää. Да тä, бән гетирдим илк берекетин хепси мейваларынын бир пайыны о топрактан, ангысыны Сән, Сааби, вердин бана“. Да кой о мейвалары Саабинин, сенин Аллахынын, өнүндä, хем иилт башыны Саабийä, сенин Аллахына.

Хем левитлärлән, ангыларыны Аллах сечти Онун айозлу ериндä измет етмää дейни, хем гезижи инсаннарлан, ани сендä йашайажэклар, севин барабар хепси иликлерä, ани Сааби верди сана хем сенин айленä. Ёч йылда бир керä айыр сенин топраан берекетинин онунжу пайыны да вер левитлерä, гезижи инсаннара, үүсүзлерä хем дул карылара, аники оннар исиннär сиздä дойунжа.

Бүүн Сааби, сенин Аллахын, изин едер, таманнамаа хепсини онун сыраламакларыны хем законнарыны: тут оннары хем таманна бүтүн үректән хем бүтүн жандан. Саабийä сән дедин о гүнү, ани О олажэк сенин Аллахын хем ани сән гидежән Онун йолларындан хем таманнайажан хепсини Онун насаатларыны, сымарламакларыны хем законнарыны хем сеслейежән Ону. Хем Сааби деер бу гүнү сана, ани сиз олажэныз Онун халкы, нижä О адады сана, еер таманнарсан хепсини Онун сымарламакларыны. О вережек сана метинник хем кäämиллик, таа зедä, некадар О вердийди Кендисинин йараттыгы башка халклара, да сән олажан Саабинин, сенин Аллахын, айозлу халкы, нижä дä О ададыйды».

ИКИНЖИ ЗАКОННУК 26:1–19

МОИСЕЙИН ӨЛМЕСИ

Сааби буйурду Моисейя пинмää Нево байырына, ангысы булунарды Моав ериндä Иерихонун каршысында. Сааби сөледи Моисейя, ани о өлежек бу байырда. Моисей пиндийнән, Сааби гөстерди она бүтүн ери, ангысы ичин О сөләрди Авраама, Исаака хем Иакова, емин едип вермää о ери оннарын евлатбойларына. Сааби деди Моисейя: «Бән брактым гөрәсин о топраа, ама сән орайы гирмейежән».

О байырда да өлдү Моисей, Саабинин чыраа, кәр нижә деди Сааби. О гөмүлү бир чайырда Моав ериндä Беф-Фегора каршы, ама кимсей билмеер, хализ ангы ердä о гөмүлү. Моисей үз ирми йашындайды, ачан о өлдү, ама гөзлери онун хеп өлә гөрәрдиләр, куведи дә кесилмедийди. Отуз гүн ааладылар Моисейи израиллиләр Моав кырларында. Озамандан беери олмады Израилдä башка бир пророк, нижә Моисей, ангысыннан Сааби лафедәрди үз-үзä, хем ангысы йапабиләрди бөлä нышаннар хем минунийалар, нижә Аллах йолладыйды Моисей йапсын Мысыр ериндä фараонун хем хепси онун ватандашлары өнүндä хем бүтүн мемлекеттä. Йокту башка пророк, ани денк олсун Моисейя кувединнән хем бүүк минунийаларлан, ангыларыны Моисей йапты бүтүн Израил халкынын гөзлери өнүндä.

Иисус Навин са, долу аарифликлән ондан сора, нижә Моисей койду еллерини онун үстүнä, калды Моисейин ишини илерлетмää. Израиллиләр сесләрдиләр ону хем йапардылар хепсини өлә, насыл Сааби сымарлады оннара Моисейин аазыннан.

ИКИНЖИ ЗАКОННУК 34:1–12

РААВ КУРТАРЭР ГӨЗЧҮЛЕРИ

Моисейин өлүмүндән сора Сааби деди Иисус Навинә: «Моисей, чыраам беним, өлдү; бөлежә, калк да гит бүтүн халклан билә Иордан дересинин өбүр тарафына о ерә, ангысыны Бән сизә вережәм. Хербир ери, нерейи басажэк сизин аякларыңыз, Бән верерим сизә, нижә Бән ададым Моисейә. Кимсей хич бирзаман сана каршы койамайжэк. Нижә Бән Моисейлändig, өлә олажам сениннән дә, хем бракмайажам сени. Саде ол четин хем иитли хем ислеежә таманна бүтүн закону, ани сана верди Моисей, Беним чыраам, сапма ондан не саа тарафа, не сол, озаман башаражан бүтүн сенин ишлерини».

Гидә-гидә йаклашардылар израиллиләр Ханаан еринә, ангысыны ләазымды запетсиннәр. Артык гөрүндүләр бүүк Иерихон касабасынын дуарлары. Иисус Навин йоллады илери ики израилли, аараштырсыннар бу касабайы. Оннар гелдиләр Иерихона да калдылар гежелемәә бир карынын евиндә, о карынын адыды Раав. Иерихон падишахына билдирдиләр, ки касабайа гелдиләр израиллилерин конаандан гөзчүләр хем ани оннар конакландылар Раавын евиндә. Падишах изин етти кенди адамнарына, гирип тутсуннар оннары.

Раав ишиттийди о минунийалар ичин, ани йапты Аллах израиллилерә, да инанарды, ани Сааби вережек оннара Иерихону, нечинки о касаба дурэр израиллилерә аданмыш ердә. Онуштан умутланарак Аллаха, о саклады гелән гөзчүлери, падишахын аскерлеринә да деди, ани оннар авшам гиттиләр онун евиндән. Озаман аскерләр такыштылар оннарын ардына Иерихондан Иордана гидән йолдан. Ачан са олду каранник, Раав салверди израиллилери бир чатыдан кенди евин пенчересиндән, онун еви дурарды таман касаба дуарында. О сымарлады оннара, пинсиннәр байыр үстүнә да саклансыннар орада, аники каршылашмасыннар коолайыжыларыннан.

ИИСУС НАВИН 1:1–7; 2:1–16

ИОРДАН ДЕРЕСИНИ ГЕЧМӘК

Иерихона гидәркән, Израил халкы ләәзым олду айкырла-сын Иордан дересини.

Озаман Сааби деди Иисуса: «Бүүн Бән башлайажам йапмаа сени сайгылы бүтүн Израил халкынын онүндә, ко оннар билсиннәр: насыл Бән Моисейләндим, өлә олажам сениннән дә. Изин ет айозлу сандыы гөтүрән попазлара, гирдийнән Иорданын суларына, дурсуннар». Да деди Иисус израиллилерә: «Тә насыл сиз аннайажэныз, ани сизиннән Аллах, ангысы коолайажэк бу ердән хепсини бурада йашайаннары – хананейлери, хем хетейлери, хем евейлери хем ферезейлери, гергесейлери, хем аморейлери, хем иевусейлери: Аллахын, бүтүн дүннейин Кулланыжысынын, сандыыны попазлар гөтүрежекләр сизин онүнүздә Иордан ашыры. Хем ачан о попазлар гирежекләр Иордан суйуна, су Иорданда вазгечежек акмаа да дуражэк дуар гиби». (Иордан са бу гүннердә, нижә херкерә харман вакыдында, пек долу суйлан да ташәр кенарларындан). Сандыы гөтүрән попазлар хенез гирдийнән Иорданын суйуна, су вазгечти акмаа да дурду дуар гиби йукары чак Адам касабасына кадар; бу ердән ашаа са су акты денизә.

Озаман бүтүн Израил халкы чекетти айкырламаа Иорданы куру дибиндән. Оннар айкырларкан, попазлар дуардылар куру деренин ортасында, тутарак еллериндә айозлу сандыы. Иисус Навин изин етти оники израиллийә, алсыннар о ердән, нередә дуардылар, бирәр таш, бу минунийайы анмаа дейни. Ачан хепси инсаннар айкырлады Иорданы, Сааби деди Иисуса: «Буйур сандыы гөтүрән попазлара, чыксыннар Иордандан». Попазлар чыктылар дередән, да су генә башлады акмаа кенди ериндән.

Иордандан алынан оники ташы Иисус Навин койду бир ерә, ангысына денилер Галгал.

ИИСУС НАВИН 3:7–17; 4:1–24

ИЗРАИЛЛИЛӘР АЛӘРЛАР ИЕРИХОНУ

Ачан израиллиләр йаклаштылар Иерихона, Иерихон падишахы изин етти, китлемәә касабанын хепси токатларыны. Ама Сааби деди Иисус Навинә: «Иерихону, хем онун падишахыны, хем аскерлерини – хепсини буннары верерим сенин елинә. Ко силәхлы адамнар гүндә бир керә долансыннар касабайы, ташыйарак айозлу сандыы, хем бөлә йапын алты гүн. Хем ко сандыын өнүндә гитсиннәр еди попаз еди трубайлан. Единжи гүнү доланын касабайы еди керә, да ко попазлар баартсыннар трубалары. Ачан ишидежениз о трубаларын бир узун сесини, ко бүтүн халк үөсек сеслән баарсын: касабанын дуары темелә кадар йыкылажэк, да аскерләр хепси гирежекләр касабайа».

Илердә гидәрдиләр аскерләр, оннарын ардына гидәрдиләр трубалары баардарак попазлар; аскерләр гидәрдиләр ардта. Халка са Иисус бөлә буйурду: «Сусун, сөләмейин бир дә лаф, чыкармайын бир дә сес озамана кадар, таа бән демейинжә сизә: „Баарын!“ – да озаман баарын». Бөлежә, израиллиләр гөтүрдүләр Саабинин сандыыны касабанын долайанында бир керә да дөндүләр конак еринә. Хеп бөлә ертеси гүнү дә израиллиләр сандыклан доландылар касабайы бир керә да дөндүләр конак еринә. Бөлә оннар йаптылар алты гүн. Ачан са единжи гүнү сандыы гөтүрдүләр единжи керә хем попазлар башладылар баартмаа трубалары, Иисус деди халка: «Баарын, чүнкү Сааби верер касабайы сизә!» Ишидип труба сесини, хепси башладылар үөсек сеслән баармаа, да касабә дуары йыкылды темелинә кадар. Израиллиләр хер тарафтан гирдиләр касабайа да алдылар касабайы.

Иерихона гелән ики гөзчү ададыйдылар Раава, ангысы сакладыйды оннары коолайыжылардан, ани касабайы аларкан куртаражэклар ону хем онун сенселелерини. Оннар сымарладылар она, бааласын пенчерейә бир кырмызы ип, ачан израиллиләр гирежекләр касабайа. Раав өлә дә йапты, да оннар чыкардылар ону бүтүн сенселелериннән барабар Иерихондан. Бундан сора Иерихон касабасыны йактылар.

ИИСУС НАВИН 6:1–24

АМОРЕЙЛÄРЛÄН ЖЕНК

Бир керä Гаваон касабасынын йанында израиллилерин хем оннарын душманнарын аморейлерин арасында олду бир бүүк дүүш. Дүүштән илери Сааби деди Иисус Навинä: «Коркма оннардан, чүнкү Бән верерим оннары сенин елинä: кимсей оннардан сана каршы койамайажэк». Израил аскери, ангысыны өндерләрди Иисус, чыкып конак ериндән, гидәрди гежä караннасында. Израиллиләр чарптылар аморейлерä, ачан оннар бекләмәрдиләр буну, да Сааби сокту оннары коркуйа, ачан оннар гөрдүләр израиллилери. Израиллиләр енседиляр аморейлери да кооладылар оннары Вефорон байырына гидән йолдан таа Азека хем Македа кадар.

Ама бу енсейиш олмады чабук: о гүнү дүүш узады. Озаман Иисус Навин йалварды Саабийä, аники гүнеш каушмасын да гүн узасын. Хепси израиллилерин өнүндä о баарды: «Гүнеш! Дур Гаваонун үстүндä! Ай, дур Аиалон чайыры үстүндä!» Да дурдулар гүнеш хем ай, да дурардылар таа израиллиләр хептән үстелäмейинжä душманнарыны. Дүүш биттийнән, Иисус Навинин аскерлери енсейишлән дөндүләр кенди конаана.

Не озамана кадар, не озамандан сора, олмады башка бөлä бир гүн, ани Сааби, ишидип инсанын йалвармасыны, дургутсун гүнешни гөк ортасында. О гүнү Аллах Кендиси дүүшәрди Израил халкын тарафында.

Аллах сөледи Иисус Навинä лафлары, ангыларыны О сөлеер хербир Она инанан инсана: «Ол четин хем иитли, бишейдән коркма хем сакынма, чүнкү сениннән Сааби, сенин Аллахын, нерейи дә сä гитсән».

ИИСУС НАВИН 1:9; 10:6–15

ИЗРАИЛ СУДИАЛАРЫ

Таа израиллиләр гелмедәән, Ханаанда йашардылар түрлү башка халклар: хетейләр, гергесейләр, аморейләр, хананейләр, ферезейләр, евейләр хем иевусейләр. Хепсинә бу халклара кими керә деерләр хананейләр. Гүнахлары чок олдуу ичин Сааби койду неетинә йок етсин хананейлери. Хананейлерин ен бүүк аллахларын адларымыш Ваал хем Астарта. Ваала баш иилдәркән, оннар йапармышлар түрлү айыпыз маскаралыклар. О ерлердә, нередә баш урардылар Ваала, курбан йапыларды, кими керә инсан курбаны да.

Ханаан топраан сынырларына гирәрдиләр шиндики Палестинанын топраклары хем кими ерләр Йордан дересиндән гүндуусу тарафына доору. Моисей бөлдү топраа оники Израил сойуна – Иаковун оники оолларынын онбиринә: Рувимә, Симеона, Иудайа, Дана, Нефалимә, Гада, Асирә, Исахара, Завулона, Иосифә (Иосифин евлатлары кенди сырасынжа бөлүнәрди ики сойа, ангылары чекиләрди онун ики оолундан Ефремдән хем Манасийадан) хем Вениаминә. Таа бир сой, Левийин сойу, каблетмеди кенди топрак пайыны: левитлери Аллах сечтийди, измет етсиннәр Онун айозлу ериндә, да оннар йашардылар касабаларда, ангылары булунардылар Израилин башка сойларынын топракларында.

Ханаана гелдиктән сора илк 300–400 йыл оники Израил сойунда йокту тек бир өндөржи қуведи. Оннары бирлештирәрди инанмак тек Аллага, гөкүн хем ерин Йарадыжысына. Ама хеп окадар оннар инанардылар идоллара, баш урарак о халкларын аллахларына, ангыларын арасында йашардылар, атыларак Аллахын сымарламакларындан. Зулумнуклары ичин хем идоллара баш иилтмелери ичин Сааби үфкеленәрди Израилә хем жезаларды ону: о душманнар, ангыларыннан женк едәрди Израил, – моавитләр, амонитләр, амаликитләр, филистимниләр, хананейләр хем мадианитләр – сойардылар хем есирләрдиләр Израил халкыны. Бу халкларын баскысы алтында израиллиләр чок зеег чекәрдиләр хем данышардылар Аллага куртулуш ичин. Сааби жан ажысындан айырарды оннарын арасындан судйалары, ангылары куртарардылар халкы душманнарын елиндән. Ама ачан судйалар өләрдиләр, халк генә башларды идоллара баш иилтмәә хем йапарды таа көтү ишләр, некадар илери, генә чыкардарак Саабинин үфкесини.

Израил судйалары буннардылар: Гофониил, Аод, Самегар, пророк кары Девора, Варақ, Геденон, Авимелех, Фола, Иаир, Иефай, Есевон, Елон, Авдон, Самсон хем Самуил. Бу китапта биз аннадажәз саде оннарын кимилери ичин.

Бөлежә, о вакытларда Израилдә йокту падишах, да херкези йапарды ону, не сайарды доору.

СУДИАЛАР КИЯАДЫ

ГЕДЕОН

Иисус Навинин гечинмесиндән сора израиллиләр дайма чыка-
рардылар Аллахын үфкесини, измет едерәк идоллара. Сааби
жезалады оннары бунун ичин да Израил халкыны есир етти мадиан
халкы. Аар геләрди израиллиерә мадианитлерин баскысы, да еди
йылдан сора израиллиләр даныштылар кенди Аллахына, куртарсын
оннары. Сааби ишитти оннары да койду оннара бир өндержи – Ге-
деон.

Гедеон саймарды кендисини каави, ама Аллах деди она: «Бән
олажам сениннән, да сән енсейежән хепсини мадианитлери, нижә
бир адамы». Сааби буйурду Гедеона, йыксын Ваал аллахын курбан-
ныыны, ани варды онун бобасында. Гедеон алды он чырааны да
оннарлан барабар йыкты Ваалын курбанныыны хем кести айозлу
фиданы, ангысы бүүйәрди онун йанында. Гедеон дүздү бир башка
курбаннык – Саабийә – да йапты онда бир курбан Аллага. Да Саа-
бинин Духу сарды Гедеону, да о башлады топламаа калаба аскерини
Израилин душманнарына каршы. Дүүштән илери Гедеон йалварды
Аллаха, версин она бир нышан, ани О хализдән айырды ону куртар-
маа израиллилери. Сааби йапты бир нышан, ангысы ичин йалварды
Гедеон: кыркылмыш йапаа, ангысыны о дөшетти авшамдан харманда,
сабаалән йаш олду чиидән, долайында са ер куруйду; ертеси гүнү дә,
терсинә, йапаайын долайанында ер чиилиди, йапаа са куп-куруйду.

Ачан Гедеон ерлешти кенди аскериннән мадианитлерин лагары
каршысында, Сааби деди она: «Сенин йанында вар пек чок инсан.
Бән йок насыл бракайым, оннар енсесиннәр, чүнкү Израил ходул-
ланып дейежек: „Биз кендимиз енседик оннары“. Бөлежә, билдир
инсана: „Ким коркак хем кыйышыксыз, ко дөнсүн геери“». Гедеон
өлә дә йапты, да ирми ики бин киши гиттиләр аскердән, да калды
он бин. Ама Сааби деди, ани хеп окадар калабалык, да буйурду Ге-
деона, гетирсин оннары суйа да сииретсин, насыл оннар ичежекләр.
Чойу, диз чөкүп, ичәрдиләр доору дередән. Саде үчүз киши аларды-
лар суйу аучларына да ичәрдиләр. Аллах деди Гедеона: «Те бу үчүзү,
ани ичерләр аучларындан, Беним куведимнән Израил халкыны
куртаражэк – Бән вережәм мадианитлери сенин елинә».

Өлә дә олду. Сааби йапты бир бүүк минуниа: үчүз израилли ен-
седиләр мадианитлерин хем амаликитлерин аскерлерини, оннар са
өлә калабайды, нижә чекиргә.

ПЕЛИВАН САМСОН

Макар ки Аллах йапты чок минунийа хем йардым едәрди Кенди халкына, израиллиләр генә узаклаштылар Саабидән да йапардылар Она йарамаз ишлери. Бунун ичин оннар генә дүштүләр есирләә да кырк йыл дурдулар филистимнилерин куведи алтында. Ачан оннар есирликтәйди, Сааби койду оннарын үстүнә бир судйа, ады Самсон. О адамда варды гөрүлмедик кувет, ангысы булунарды онун сачларында. Таа о дуумадыйнан, Аллах сөледи онун анасына-бобасына, ани кыркмасыннар чоҗуун сачларыны, нечинки она денилеҗек Аллах назорейи (демәк «Аллаха баашланмыш») да о башлайажәк куртармаа Израили филистимнилердән.

Самсонун куведи окадар бүүктү, ани о бир керә паралады йолда она каршы гелән асланы ниҗә бир олаа. Башка керә о өлдүрдү бир ешек ченесиннән бин филистимни. О колай копарарды ен каави иплери хем букаалары.

Бир керә Самсон гелди Газа касабасына да калды орада геҗелемәә. Филистимниләр китледиләр касаба токатларыны да, сакланып, бекләрдиләр айдыннансын, ки өлдүрмәә ону. Геҗә йарысы Самсон уйанды да истеди чыкмаа касабадан. О сөктү касаба токатларыны диреклериннән хем сүрмелериннән билә, койду оннары омузларына да гөтүрдү бир байыр тепесинә.

СУДЙАЛАР КИТАБЫ 13:1–5; 14:5, 6; 15:14, 15; 16:1–3

САМСОНУН ӨЛҮМҮ

Ирми йыл Самсон олду судйа Израилдә. Чок раатсыз етти о кенди халкынын душманнарыны, филистимнилери. Оннар истәрдиләр өлдүрмәә ону, ама, билмейрәк, недә онун куведи, бишей йапамардылар она.

Бир керә оннар йалвардылар бир карыйа, ады Далида, ангысыны севәрди Самсон, соруштуруп, үүренсин, нередә саклы онун куведи. Үч керә кары сорду Самсона, ама о истәмәрди сөлемәә доорусуну. Гүн-гүндән Далида йалварарды, ачылсын она, да зетләрди адамы сорушларыннан. Самсонун үреенә дайанылмаз аар геләрди, да о ачты она саклылыы, дейип: «Беним сачларым кыркыларса, озаман беним куведим кайбележек, да бән олажам өлә, нижә хепси инсаннар».

Ишидип буну, Далида, уйуттурду ону да чаарды филистимнилери. Филистимниләр кырктылар онун сачларыны, да Самсонун куведи кайбелди. Сааби узаклашты ондан, да Самсон гевшеди.

Филистимниләр бааладылар ону ики синжирлән, чыкардылар онун гөзлерини да койдулар, капанда үүтсүн екин. Ама вакыт гечтикчә Самсонун сачлары генә чекеттиләр бүүмәә, да кувет генә гелди она.

Бир керә филистимниләр топландылар курбан йапмаа кенди аллахына, метиннейрәк ону хем дейерәк: «Аллахымыз верди бизим елимизә душманымызы, бизим топраамызы даран-перан едән Самсону, ангысы өлдүрдү чойумузу». Шенненип, оннар баарардылар: «Чаарын бизә Самсону! Ко о шеннендирсин бизи». Самсону, гетирип, койдулар ики дирек арасына, ани дурардылар ичерин ортасында, хем ангыларына дайанарды өртү. Озаман Самсон данышты Аллаха: «Сааби-Аллахым! Аклына гетирсәнә бени да каавилештирсәнә бени таа бир керә, Аллахым, аники бән чыкарайым киними филистимнилердән беним ики гөзүм ичин». Да Самсон сивиштирди ериндән о ики дирәә, ангылары тутардылар еви, да деди: «Ко бән өлейим филистимниләрлән барабар!» Бүтүн кувединнән абанды диреклерә, да бүтүн ев йыкылды, да хепси, ким орада варды, өлдүләр.

СУДЙАЛАР КИТАБЫ 16:14–30

РУФИ ХЕМ НОЕМИН

Бир керä, судйаларын вакыдында, Иудей ериндä олду бүүк аачлык. Бу бетерä бир израилли, ады Елимелех, кенди карысыннан хем ики оолуннан чыкты Вифлеемдән, нередä оннар йашардылар, да, гечип, ерлешти Моав ериндä (моавитлär йашардылар Öлү дениздән гүндуусуна доору). Онун карысынын адыды Ноемин, оолларынын да адларыды Махлон хем Хилеон.

Елимелех öлдү, да онун карысы Ноемин калды ики оолуннан. Ооллары икиси дä евлендилär моавит кызларына: бирисинин адыды Орфа, öбүрүн дä – Руфи. Оннар йашадылар орада он йыл кадар. Ама сора Ноеминин ооллары öлдүлär, да Ноемин калды йалныз. Ишидип, ани Иудейада артык битти аачлык, нечинки Аллах верди инсана ислää берекет, о дүшүндү дөнмäй дуума еринä.

Ноемин йолланды Моавдан дуума еринä, онуннан барабар гиттилär онун ики гелини. Йолжа Ноемин деди гелиннеринä: «Дөнүн геери ананыза-бобаныза. Ко Сааби иилик версин сизä, ани ии даврандыныз беним оолларыма хем бана. Сааби йардым етсин сизä икинизä дä гирäсиниз ени кожаларынызын евлеринä». Да о öптү оннары. Онун гелиннери дедилär: «Йок, биз гидежез сениннән барабар». Ама Ноемин дурарды кенди лафында: «Диил лäазым, кызларым, беним жаным ажыйер сизä, чүнкү бела йоллээр бана Сааби». Гелиннär гириштилär ааламаа, да Орфа öптү кайыннасыны да гитти, Руфи сä калды онуннан. Руфи деди: «Йалварма бана, бракайым сени да дөнейим. Бән гидежäm сениннән, нерейи дä сән гитсән, нередä сән йашарсан, бән дä орада йашайажам. Сенин халкын олажэк беним халкым, сенин Аллахын да олажэк беним Аллахым. Нередä сән öлежән, бени дä орада гөмежеклär. Еер, öлүмдән каарä, башка бишей бени айырдарса сендән, ко Сааби версин башыма түрлү белалар». Ноемин, гөрерäk, ани Руфи неетинä четин коймуш калмаа онуннан, вазгечти йалвармаа она.

РУФИ 1:1–17

РУФИ ВООЗУН ТАРЛАСЫНДА

Ачан Ноеминнән Руфи битки-биткийя гелдиләр Вифлеемә, Абүтүн касаба башлады кайнашмаа да хепси дейәрдиләр: «Ажаба бу Ноемин ми?» О да жувап едәрди: «Демейин бана Ноемин, сайыләр „хош“, ама дейин бана Мара, сайыләр „ажы“, нечинки Аллах йоллады бана бүүк кахыр. Бән чыктым бурадан зенгин, геери сә бени Сааби чевирди бош еллән».

Бир керә Руфи чыкты тарлайа, ангысынын чорбажысы Ноеминин сенселесийди, ады Вооз, да башлады топламаа оракчылардан сора калан башаклары.

Тарланын чорбажысы үүренди, ани о кыз Ноеминин гелини, ангысы бракмыш евдекилерини да гитмиш йабанжы ерә бакмаа кайыннасыны. Озаман Вооз чаарды ону да изин верди, гелсин тарлайа хер гүн. Кенди чыракларына о буйурду, маасуз браксыннар кендилериндән сора башак хем гүжендирмесиннәр Руфийи.

Бундан сора Вооз деди Руфийя: «Ко Сааби бол-бол иилик версин сана онун ичин, ани сән, бракып кенди бобаны хем ананы, гитмишин кайыннаннан онун халкына. Ко жөмерт өдек версин сана Сааби, Израил Аллахы, Ангысына сән гелдин, аники булмаа раатлык Онун канатлары алтында».

Ии үрекли хем услу Руфи жувап етти она: «Ко илери доору да чорбажым унутмасын бени! Сән раатландырдын бени хем сөледин ии лафлар бана, макар бән сенин битки чырак карыларындан таа ашаайым».

Тездә Вооз евленди Руфийя, да о дуудурду кожасына бир оол. Вифлеем карылары дейәрдиләр Ноеминя: «Шүкүр Саабийя – О бракмады сени евлатсыз. Ко анылсын онун ады Израилдә. О сана олажэк бир севинч хем ихтәрлыында бакажэк сени, чүнкү ону дуудурду сана сенин гелинин, ангысы север сени хем ангысы таа паалы, некадар еди оол». Ноемин ташыйарды ушаа кужаанда хем өлә бакарды ону, ани комушуйкалар дейәрдиләр: «Ноеминин олду чожуу». Ушаан адыны койдулар Овид. Ондан чекилер Давид, Израилин бүүк падишахы. Давид ичин таа аннадылажэк бу кийатта.

РУФИ 1:19–21; 2:1–16; 4:13–17

АННАНЫН ДУАСЫ

Израилдеки Рама касабасында йашарды бир адам, ады Елкана. Онун карысынын адыды Анна. О карынын йокту ушаа да бунун ичин о пек кахырланарды. Хер йыл белли гүннердә оннар гидәрдиләр кенди касабасындан Силома, нередә варды Саабинин айозлу чадыры, ки Саабийә баш иилтмәә хем курбан вермәә. Ачан оннар дуа едәрдиләр, Анна херкерә ааларды. Елкана севәрди карысыны, да онун жаны пек ажы-йарды она.

Бир керә, ачан оннар гелдиләр Силомда Саабинин айозлу евинә да Анна генә башлады ааламаа, Елкана деди она: «Анна, нечин сән аалээрсын? Нечин сенин ұраән кахырлы? Ажаба бән сана дейни диилим ми таа ии, некадар он оол?»

Айозлу чадыр онүндә Анна, ажы аалайарак, дуа едәрди Саабийә да верди Она бөлә бир емин: «О, Сааби! Сән гөрерсин, насыл кахырланэрым бән, Сенин чыраан. Еер Сән аклына гетирәрсән бени, да верәрсән бир чожек, озаман бән баашлайажам ону Саабийә бүтүн өмүрүнә».

Анна чок вакыт дуа етти Саабийә, айозлу евин онүндә отуран попаз Илий да бакарды она. Анна лафедәрди аклынжа, да саде онун дудаклары сессиз ойнарды. Илий санды, ани кары сарфош, да деди она: «Таа чок му сарфошлук едежән? Бракыл о шараптан!» Анна жувап етти она: «Йок, чорбажым беним, бән шарап ичмедим, ама бүүк кахырда ачардым үреми Саабинин онүндә. Санма, ани сенин чыраан – бир ороспу кары: бән дуа едәрдим бүүк кахырдан хем бүүк гүженмектән». Илий жувап етти она: «Гит селеметлән, Сааби Израилин Аллахы таманнайажэк хепсини, не сән истедин Ондан». Анна да деди: «Илери доору да унутмасана кенди чырааны». Ачан Анна дөндү евә Силомдан, онун үзү диилди окадар кахырлы, некадар илери.

Сааби ишитти Аннанын дуасыны, да карынын олду чо-жуу.

ПАДИШАХЛАРЫН БИРИНЖИ КИЙАДЫ 1:1–18

АННА ВЕРЕР САМУИЛЫ АЛЛАХА

Анна койду оолунун адыны Самуил. Ачан чожок бираз бүүдү, анасы гетирди ону Аллахын айозлу евинä Илий попаза да деди: «Бән те о карыйым, ангысы бурада сенин йанында дурарды да дуа едәрди Саабийä. Бән дуа едәрдим, ани Аллах версин бана бир оол, да Сааби таманнады ону, не бән истәрдим Ондан. Тä беним оолум, да бән верерим ону Саабийä бүтүн йашамасына – измет етсин Саабийä». Дейип буну, Анна баш иилтти Аллаха, шүкүр едерäk хем метиннейерäk Ону дуасында:

Севинди беним үрääм Сааби ичин! Бән севинерим Сенин куртармана. Йоктур Сааби гиби айозлу, хем йок башка аллах, Сендән каарä; хем йок корунту кайасы бизим Аллахымыз гиби. Инсаннар, сөлäмейин ходул лаф, хем айып лаф аазыныздан чыкмасын, чүнкү хепсини билер Сааби Аллах хем хепсини йаптыкларыны О кантарлээр. Кенди инанч инсаннарыны О коруйэр, кабаатлылар са кайбележекләр каранныкта, чүнкү инсан каави диил кенди кувединнән. Сааби туз-буз едежек душманнары.

Анна бракты күчүк Самуилы айозлу евдä Илий попазлан, да орада о бүүйәрди, хем Сааби, хем инсаннар ону севәрдиләр. Хер йыл анасы гетирәрди она ени руба, да Саабинин онүндä о измет едәрди, гийиймни о рубайа.

*ПАДИШАХЛАРЫН БИРИНЖИ КИЙАДЫ 1:25–28;
2:1–10, 18–19, 26*

САМУИЛЫ ЧААРАН СЕС

Чо жүк Самуил бүүйәрди хем измет едәрди Аллахын айозлу Севиндә. О вакыт Сааби сиирек лафедәрди инсаннарлан хем сиирек гөрүнәрди оннара.

Бир керә гежә Илий попар динненәрди айозлу евдә дөшеендә. Аллахын кандили таа йанарды. Самуил да йатарды Саабинин евиндә, нередә булунарды айозлу сандык. Бир дә Сааби чаарды Самуилы. «Бән бурадайым» – сес верди Самуил да, качарак гидип Илийә, деди: «Бән бурадайым! Сән чаардын мы бени?» Ама өбүрү деди: «Бән чаармадым сени, гит геери да йат». Самуил гитти да йатты.

Ама Сааби таа бир керә чаарды Самуилы. Калкып, о генә гелди Илийә да деди: «Тәйим бән! Сән чаардын мы бени?» Ама Илий генә деди: «Бән чаармадым сени, оолум, гит да йат». Самуил озаман таа танымарды Саабинин сесини, нечин дейни Сааби таа лафетмедийди онуннан.

Сааби үчүнжү керә чаарды Самуилы, да өбүрү калкты, үчүнжү керә гелди Илийә да деди: «Тәйим бән! Сән чаардын мы бени?» Озаман Илий аннады, ани чо жуу чаарэр Сааби. О деди Самуила: «Гит геери да йат, да ачан о сес сени чааражэк, де: „Сөлә, Сааби, чүнкү сеслеер Сенин чыраан“». Самуил дөндү еринә да йатты. Сааби гелди да чаарды Самуилы, нижә дә илери. Самуил деди, нижә үүретти ону Илий: «Сөлә, Сааби, чүнкү сеслеер Сенин чыраан».

Озаман Сааби чекетти она сөлемәә, не О йапажэк Илийин айлесинә. О деди, ки жезалайажэк бу попары, нечин ани Илий биләрди кенди оолларынын йарамаз йаптыкларыны, ама дургутмарды оннары.

ПАДИШАХЛАРЫН БИРИНЖИ КИЙАДЫ 3:1–14

ПОПАЗ ИЛИЙИН ӨЛҮМҮ

Сааби генә жезалады Израил халкыны гүнахлары ичин, Сизин верип филистимнилерә, енсесиннәр оннары дүүштә. О дүүштә израиллиләр кайбеттиләр дөрт бин кишийә йакын. Ачан енсенилмиш аскер дөндү кенди лагарына, Израилин аксакаллары дедиләр: «Нечин бүүн Сааби изин верди филистимнилерә, енсесиннәр бизи? Хади аалым йанымыза Силомдан Саабинин айозлу сандыыны. Еер о оларса бизимнән, о куртаражэк бизи душманнарымызын еллериндән». Силома йолланылма адамнар гетирдиләр орадан айозлу сандыы, сандыын йанында гидәрдиләр Илийин ики оолу, Офни хем Финеес. Ама филистимниләрлән ени дүүштә израиллиләр генә тараттылар, кайбедип отуз бин йайан аскер, да качтылар дүүш майданындан. Аллахын сандыыны каврадылар филистимниләр, да Илийин оолларыны, Офнийи хем Финееси, урдулар.

Дүүш майданындан хабержи качарак гелди Силом касабасына, нередә йашарды Илий, да билдирди, ани Израил халкыны даран-перан етидиләр. Касаба инсаннары, ишидип бу хабери, калдырдылар бир бүүк аалайыш. Бу вакыт Илий попаз оту-рарды йол бойунда касаба порталарын йанында. О ишитти касабадан гелән аалайышы да сорду хабержийә, не олду. Өбүрү жувап етти она: «Израил таратты филистимнилерә бир бүүк дүүштә. Аллахын сандыыны каврадылар, сенин дә ики оолуну урдулар».

Ачан хабержи анды Аллахын сандыыны, Илий дүштү аркасы үстү, кырды енсесини да өлдү. Илий олду судйа Израилдә кырк йыл да өлдү доксан секиз йашында.

Илийин евлатларыннан олду о, не иш ичин сөледди Сааби Самуила о гежә, ачан сефтә чаарды ону.

ПАДИШАХЛАРЫН БИРИНЖИ КИЙАДЫ 4:1–18

САУЛ – ИЗРАИЛИН ПАДИШАХЫ

Самуил олду Израилдä бүүк пророк. О чаарарды кенди халкыны, атылмаа йабанжы идол аллахлардан да дөнмää дири Аллаха. Ачан Самуил ихтärлады, о койду Израил үстүнä судйа кенди оолларыны. Ама оннар саптылар боба йолундан: оннар дүшүнärдилär кенди кäрыны. Оннар кабледärдилär баашыш хем кесмärдилär доору суд. Озаман Израилин аксакаллары гелдилär Самуила да дедилär: «Сән артык ихтärсын, оолларын да гитмеерлär сенин йолундан. Онуштан кой бизим үстүмүзä бир падишах, ани өндерлесин бизи, нижä башка халкларда». Самуил билärди, ани оннарын истейиши Саабийä йарамээр. Ама ачан о два етти, Сааби деди она: «Йап öлä, насыл истеер бу халк. Оннар атылдылар диил сендän – Бендän оннар атылдылар, оннар истäмеерлär, Бән падишахлык едейим оннарын үстүнä. О гүндän беери, ачан Бән чыкардым оннары Мысырдан, хем шиндийä кадар оннар унудардылар Бени хем измет едärдилär башка аллахлара. Оннар насыл Бана давранэрлар, сана да öлä давранэрлар. Бөлежä, сеслä оннары. Ама Бән Кендим айыражам бир падишах, ангысы падишахлык едежек оннарын үстүнä, сән дä билдир оннара падишахын сырларыны».

Самуил сөледи халка Саабинин сөзлерини да деди, ани еер оннары өндерлärсä падишах, о есир едежек оннары, да оннар аалашарак йалваражэклар, ама Сааби шансора йардым етмейежек оннара. Инсан са сеслämärди Самуилы да хеп истärди кендисинä падишах.

Бир керä Сааби йоллады Самуила бир балабан хем гөзäl генч оланы, ады Саул. Сааби деди Самуила: «Тä о адам, ангысы ичин Бән сөлärдим сана. О өндерлейежек Беним халкымы». Самуил алды маслин олойуннан бир кап да дөктү о олойу Саулун башына. Сора о öптү ону да деди: «Сааби айырды сени падишах, да сән падишахлык едежән Онун халкына». Бөлä Саул олду падишах Израилдä.

ПАДИШАХЛАРЫН БИРИНЖИ КИЙАДЫ 8:1–22; 9:2, 17; 10:1

ЧОБАН ДАВИД – ПАДИШАХ ОЛАЖАА

Саул, ангысыны пророк Самуил айырды падишахлык етмää, бир керä гирди бүүк гүнаха. Филистимниләрлән дүүштән илери о бекләрди Самуилы, ангысы лääзымды гелсин да йапсын Саабийä курбан. О бекледи ону еди гүн, ама Самуил öлä дä гелмеди, да Саулун аскери башлады даалышмаа. Озаман Саул, Самуил гелмеди ичин, неетленди кендиси йапсын курбан, макар ки буну варды насыл йапсын саде попаз. Ачан гелди Самуил, о деди Саула: «Сән акыллы йапмадын, ани таманнамадын Сааби Аллахын сана вердии изини. Сааби хептенä каавилештирежейди сенин падишахлыгыны Израилдä, ама шинди дайанмайажэк сенин падишахлык етмән. Сааби булажэк башка бир адам, ангысы олажэк онун үреенä гөрä. Ону Сааби йапажэк Кенди халкы өндержиси, чүнкү сән таманнамадын Саабинин изинини».

Тездä Сааби гөстерди Самуила гөзäl гөзлү хем хош үзлү бир чожуу. Чожуун адыды Давид. О гүдәрди бобасынын койуннарыны хем ислää чобанды. О бакарды койуннары хем коруйарды оннары йабан хайваннардан.

Саабинин изининä гөрä Самуил, йаалайып Давиди, айырды ону падишахлык етмää, аники о өндерлесин Израил халкыны. О гүндән беери Аллахын Духу дайма булунарды Давидлән. Саулдан са Аллахын Духу узаклашты, да фена дух чекетти зетлемää ону. Озаман Саул изин верди изметчилеринä, булсуннар она бир чалгыжы, ангысы ислää чалэр арфада, аники о раатландырсын Саулу кенди чалгысыннан. Изметчилär гетирдилär она Давиди. Бөлежä Давид башлады измет етмää Саула. Давиди пек беенди Саул да койду ону кендинä силäхчы. Ачан фена дух чекедәрди зетлемää Саулу, Давид, алып арфасыны, чаларды она. Да озаман Саулун үрää севинärди хем хошланарды, фена дух та бракарды ону.

ПАДИШАХЛАРЫН БИРИНЖИ КИЙАДЫ 13:8, 13–14; 16:11–33

ДАВИД ХЕМ ГОЛИАФ

Бир керä филистимнилär топладылар аскерлерини, аники дүүшмää Израил халкыннан. Израиллилär дә, ангыларыны өндерлärди падишах Саул, хазырландылар женгä, ерлешип филистимнилерин аскери булундуу байырын каршысында. Давидин үч батүсу Саулун аскериндäйдилär. Бираздана бобасы йоллады Давиди израиллилерин лагарына, гөтүрсүн батүларына екмек хем дә үүренсин, насыл оннарын саалыклары, хем аннасын, диил лääзымы оннара бишей.

Ачан Давид, гелип израиллилерин лагарына, лафедärди батүларынан, о гөрдү бир пек балабан филистимнийи, ады Голиаф. О гийиймнийди зирхли рубайа, башында шлөм, еллериндä мызрак хем калкан. Голиаф гүлмää аларды Аллахын халкыны хем көтүлärди Аллахы. Гүлмää аларак израиллилери, о дейärди, ки еер биркимсей ону энсärсä, филистимнилär олажэklar оннарын есирлери. Ама кимсей израиллилерин лагарындан кыйышамарды чыксын дүүшмää Голиаflan, титси коркарак салт бир онун гөрүмүндän. Давид, ишидип, насыл Голиаф көтүлеер Аллахы хем израиллилерин аскерини, йаклашты Саула да алды изин дүүшмää Голиаflan. Ама Саул деди она: «Сән таа генчсин, о са чок гөрмүш бир аскер». Давид аннатты Саула, насыл она Аллах йардым едärди енсемää асланнары хем айылары, ачан о койун гүдärди. Озаман Саул изин верди она дүүшсүн да гиидирди она зирхли гүүслүк хем бир шлөм. Ама Давид диилди сынашык бөлä гийиймä. Онуштан о сойунду ону, алды кенди таш сапаныны* хем чобан сопасыны, булду дөредä беш ашынык таш, койду оннары чобан торбасына да чыкты дүүшмää филистимнийлän.

Голиаф, гөрдүйнän она каршы чыкан Давиди, гиришти гүлмää, дейерäk: «Сән не, гелерсин бана каршы сопайлан мы? Санки бän не, көпек мийим?» Давид жувап етти она: «Сән гелерсин бана каршы кылычлан, мызраклан хем калканнан, бän сä гидерим сана каршы Саабинин, Израил Аллахынын, адына, ангысыны сән көтүлärдин». Сора Давид чыкарды торбасындан бир таш да сыбытты ону таш сапаныннан. Таш разгелди Голиафын доору аннысына, да о өлү дүштү ерä. Филистимнилär, гөрүп, ани оннарын пеливаны өлү, даалыштылар, да Израил аскери енседи.

ПАДИШАХЛАРЫН БИРИНЖИ КИЙАДЫ 17:1–53

---

* *Таш сапан – уфак таш сыбытмаа дейни бир тертин, рус. праща.*

ИОНАФАН

Ачан Давид гетирди Саула өлү Голиафын кафасыны, Саул Асорду она: «Кимин оолуйсун сән?» Давид деди: «Бән Вифлеемдә йашайан Иесейин оолуйум». Бу лаф гидәркән, оннарын йанында булунарды Ионафан, Саул падишахын оолу. О бир каави хем иитли деликанныйды. Ионафан бүтүн үректән беенди Давиди да йапты онуннан бир дост аннашмасы. Бу аннашмайы нышаннамаа дейни, о баашлады Давидә кенди рубасыны, бел кушааны, кылыжыны хем йайыны. Давид тә беенди Ионафаны.

Ама Саул беенмәзди бу достлуу. Ачан филистимнилери енсейән израиллиләр дөнәрдиләр евә, оннара каршы чыкан инсан метиннәрди Давиди хем баарарды: «Саул енседи биннери, Давид сә – он биннери!» Ишидип буну, Саул пек гүҗенди. Она исләә гелмәрди Давидин анылмасы. Озамандан беери о башлады чок гөрмәә Давиди да аарарды колайыны өлдүрмәә ону.

Бир керә, ачан фена дух генә зетләрди ону, Давид тә чаларды она арфада, Саул атты она мызраа, ама Давид корунду, да мызрак гечти онун йанындан. Биркач керә Ионафан аркайа алды Давиди кенди бобасынын үфкесиндән хем маана буларды она көтү неети ичин, дейерәк: «Ко гүнаха гирмесин падишах кенди чыраана Давидә каршы, чүнкү о хич бир гүнах сана каршы йапмады, хем хепси онун йаптыклары сенин файдана. О кенди өмүрүнү коркунтуяа сокту, ачан өлдүрдү о филистимнийи, да Сааби верди Израилә бүүк енсейиш. Сән бакардын буна да севинәрдин. Е нечин шинди истеерсин гүнах йапмаа кабаатсыз Давидә да өлдүрмәә ону хич бишейсиз?» Илкин Саул сеследи оолуну да емин етти өлдүрмемәә Давиди.

ПАДИШАХЛАРЫН БИРИНЖИ КИЙАДЫ 17:57–58; 18:1–11; 19:1–6

ДАВИД УЙУЙАН САУЛУН ӨНҮНДӘ

Саулун Давидтән азетмемеси гүн-гүндән хеп бүүйәрди, да о хеп окадар хесаплады өлдүрмәә Давиди. Ионафан үүренди бунун ичин да хабер верди кенди севгили достуна. Озаман Давид качты Саулдан да, топлайып бир четә она инанч олан адам, сакланды оннарлан байырларда. Саул хеп кооларды ону кенди аскериннән, ама, Аллах Давидлән олдуу ичин, биртүрлү етишәмәрди ону. Давидин сә диил бир керә варды колайы өлдүрсүн Саулу, ама о истәмәрди падишаха йапмаа хич бир феналык, нечин дейни севәрди Аллахы хем коркарды Ондан.

Бир керә Саул топлады бир четейә үч бин израилли да гитти байырлара аарамаа Давиди. Аннайып, ани Саул кенди аскерлериннән ерлешти гежелемәә йылмаларын бирисиндә, Давид алды Авесайы, кенди кафадарыны, да гежә инди Саулун лагарына, нередә хепси уйуярды. Оннар йаклаштылар уйуян Саула да гөрдүләр онун башы ужунда ерә саплы мызраа. Авеса деди Давидә: «Браксана алайым бу мызраа да өлдүрейим Саулу». Ама Давид бракмады ону, өлдүрсүн Аллахын сечилмишини, дейип, ки гележек о гүн, ачан Сааби Кендиси алажэк онун өмүрүнү. Оннар алдылар Саулун мызрааны хем чөлмеени суйлан да гиттиләр.

Да гечти Давид өбүр тарафа да дурду байырын тепесиндә, ангысынын каршысында булунарды Саулун лагары, үүсек сеслән чаарды Саулу да гөстерди она онун ишлерини. Озаман Саул, гөрерәк, ани Давид чыкармады үфкесини хепси о феналыклар ичин, ани падишах йапты она, деди: «Гүнаха гирдим бән. Дөн бана, оолум Давид, бән сана башка феналык йапмайажам, нечинки беним өмүрүм сана дейни бүүн паалыйды. Ахмаклык бән йапардым хем чок гүнаха гирәрдим». Саул адады Давидә биртаа кооламамаа ону, ама хеп окадар азетмәрди ондан.

ПАДИШАХЛАРЫН БИРИНЖИ КИЙАДЫ 20:1–43; 26:2–21

ДАВИД ОЛЭР БҮТҮН ИЗРАИЛИН ПАДИШАХЫ

Филистимниләрлән дүөшлерин бирисиндә израиллиләр тараттылар, Саул падишахы хем онун оолларыны урулдулар. Падишах аскериндән бир адам гелди Давидә доору дүөш мейданындан да гетирди хабер, ани Саул хем оолу Ионафан филистимниләрлән дүөштә урулдулар. О адам санарды, ки Давид севинежек, ишидип кенди душманы Саулун өлүмү ичин. Ама Давид аклына гетирмеди о феналыы, ангысыны она йапты Саул. Кахырлы ааларды о Саулу хем Ионафаны да чыкарды оннар ичин бир түркү:

Саул хем Ионафан йашардылар севгидә хем аннашмакта, өлүмдә дә айырылмадылар. Оннар карталлардан хызлайды хем асланнардан каавийдиләр. Израил кызлары! Аалайын Саулу, ангысы гиидирәрди сизи паалы платлара хем дондарды алтыннан рубаларынызы. Оф, оннар өлдүләр дүөштә! Кахырланэрым сенин ичин, кардашым Ионафан. Сән пек паалыйдын бана; бизим достлуумуз бана таа паалыйды, некадар карыларын севгиси.

Бөлә ааларды Давид оннарын өлүмүнү. Бундан сора о, Саабинин изининә гөрә, ерлешти Хеврон касабасында, ани Иудеяда, Израилин үүлен тарафында. Бираздана орайы гелдиләр иудейләр да айырдылар Давиди падишахлык етмәә оннарын сойунда. Еди бучук йылдан сора Давид олду падишах бүтүн Израилин үстүнә. Аллах таманнады ону, не ададыйды пророк Самуилын азыннан.

ПАДИШАХЛАРЫН ИКИНЖИ КИЙАДЫ 1:1–4, 23–27; 2:1–4

АЛЛАХЫН АЙОЗЛУ САНДЫЫ ИЕРУСАЛИМДӘ

Ачан Давид олду падишах бүтүн Израил үстүнә, о йапты Иерусалими баш касаба. Аллах баашлады Давидә аарифлик хем кувет, өлә ки Давид енсейәбилди Израилин хепси душманнарыны. Давид севәрди Аллахы да истәрди, Аллахын айозлу сандыы булунсун онун йанында, Иерусалимдә. Бу сандыы бир дүүштә каврадыйдылар хем гөтүрдүйдүләр кендилеринә филистимниләр. Таа сора оннар чевирдиләр ону израиллилерә, да о булунарды Кириат-Йарим касабасында бир адамын евиндә, ангысынын адыды Аминадав. Да Давид хесаплады гечирмәә ону орадан Иерусалим касабасына.

Алып йанына отуз бин киши, Давид йолланды алмаа сандыы. Не кысметлийди Давид, ачан сандыы гетирдиләр Иерусалимә да калдырдылар ону Сион байырына! О метиннәрди арфа чалгысыннан Аллахы хем севинмеликтән ойнарды Саабинин өнүндә. Бүтүн халк та метиннәрди Аллахы үүсек сеслән хем труба сеслериннән. Сандык койулдуйду айозлу чадырын ортасында, ангысыны онун ичин койдуйду Давид. Сора Давид гетирди Саабийә түрлү-түрлү курбан. Йаптынан курбан адетини, о иисөзледи инсаны Саабинин адыннан хем даатты хепсинә израиллилерә екмек, чөрек хем пишмиш локма.

Сааби адады каавилемәә онун евлатларыны, дейип онун оолу ичин: «Бән олажам она боба, о да олажәк Бана оол. Еер о гүнаха гирәрсә, Бән жезалайажам ону куветлилерин урмакларыннан, ама беним иилиими алмайажам ондан, насыл алдым Саулдан, ангысыны Бән рететтим сенин өнүндә. Да сарсылмаз дуражәк сенин евлатларын, падишахлыын да калажәк дивеч Беним өнүмдә». Саабинин бу лафларыны сөледди Давидә пророк Нафан. Ишидип буну, Давид гелди Саабинин өнүнә да деди Она: «Кимим бән, Сааби, хем недир беним сойум, ани Сән бени букадар үүселттин! Хербир иштә не куветлийсин Сән, Сааби! Сенин гиби йоктур хем йок Аллах, Сендән каарә. Хем бундан беери, Сааби Аллахым, дивеч каави олсун о сөзүн, ани Сән сөледин Сенин чыраан ичин хем беним евлатларым ичин, хем таманна сөледиини».

ПАДИШАХЛАРЫН ИКИНЖИ КИЙАДЫ 6:2–19; 7:14–16, 18–29

ДАВИДИН ПСАЛМАЛАРЫ

Ачан Давид таа чобанды, о севәрди чалмаа арфада хем чалмаа псалмалары, ангыларыны кендиси чыкарарды. Олдуйнан куветли падишах, о хеп чыкарарды түркү. Библияда вар йазылы Давидин чок псалмалары. Оннар долу Аллаха севгийлән хем метиннеерләр Онун адыны.

Давид пек исләә биләрди, насыл ләазым койуннара исләә чобан. Онуштан кенди псалмаларынын бирисиндә о чаләр Сааби ичин:

Сааби беним Чобаным,
беним хич олмайажэк зорум.
О отладэр бени ешил чайырларда
хем гөтүрер бени йаваш сулара,
каавилеер беним жанымы,
гөтүрер бени доору йоллардан Кенди ады ичин.
Кәр өлүмүн каранлык чайырындан гитсәм дә,
коркмайажам феналыктан, нечинки Сән бенимнәнсин;
Елиндеки чобан сопасы хем камчы үрек верерләр бана.
Сән курдун бана софра душманнарымын өнүндә,
хатыр ичин йааладын олойлан беним башымы;
чөлмәәм беним доп-долу.
Иилик хем хошлук олажэklar бенимнән бүтүн өмү-
рүмдә,
бән дә олажам Саабинин евиндә хербир гүнүмдә.

ПСАЛМА 22

ПРОРОК НАФАН ДАВИДИН ГҮНАХЫНЫ АЧЫКЛЭЭР

Давид севәрди Саабийи хем сесләрди Ону. Ама бир керә Давид йапты бир бүүк гүнах. Бир авшам о чыкты кенди сарайын өртүсүнә бираз гезинмәә. Орадан о гөрдү бир карыйы, ангысыны севди илк бакыштан. Ама Давид йокту насыл евленсин она, нечин дейни о карынын варды кожасы. Карынын адыйды Вирсавийа. Озаман Давид йоллады Вирсавийанын кожасыны, Урийайы, жөнгә, нередә о урулду, да сора Давид евленди Вирсавийа.

Гечти бираз вақыт, да Сааби йоллады Давидә пророк Нафаны, ангысы аннатты она бөлә бир историйа. «Бир касабада йашармышлар ики адам: бириси зенгин, бириси дә фукаара. Зенгиндә вармыш пек чок койун-кечи хем сыыр. Фукааранын са йокмуш бишейжи, бир койунжуктан каарә, ангысыны о сатын алмыш күчүккән да беслемиш. Койунжук бүүйәрмиш о адамын ушакаларыннан бирердә, ийәрмиш оннарлан хем ичәрмиш адамын чөлмеендән, уйуйармыш онун кужаанда – насыл онун кызыймыш. Бир керә зенгин адама гелмиш бир йолжу да зенгин адам истәмемиш алмаа кенди койуннарнындан йада кенди өкүзлериндән бирини, ама алмыш фукааранын койунжууну да кесмиш ону йолжуйа имәә йапмаа дейни».

Давид, ишидип бу аннатмайы, үфкеленмиш: «Буну йапан адама өлүм йарашар! Койунжук ичин о ләәзым өдесин дөрт оқадар, нечинки жансызлык йапты».

Озаман Нафан деди Давидә: «Бу адам – сәнсин!» Пророк үзә чыкарды Давидин гүнахыны. Гөрүп, ани Давид йаптыгына пишман олду, Нафан деди она: «Сааби прост етти сенин гүнахыны, сән өлмейжән. Ама, сенин гүнахын ичин Саабинин душманнары Ону көтүлейежекләр, да онуштан сенин дуумуш оолун ләәзым өлсүн». Бөлә Давидин гүнахы афедилди, ама жезасыз калмады. Таа сора Давид уйдурду бир ажы пишманлык псалмасы, ангысында варды бөлә лафлар: «Афет бени, Аллахым, Сенин бүүк севданнан... Пакла бени, да бән олажам каардан бийаз... Йарат бендә пак үрек, Аллахым, хем енилә беним жанымы доорулук ичин».

ПАДИШАХЛАРЫН ИКИНЖИ КИЯАДЫ 11:2–17; 12:1–14;

ПСАЛМА 50:9, 12

АВЕСАЛОМУН ӨЛҮМҮ

Авесалом Давидин оолларынын бирисийди. О пек ходул хем Агөзәл ерифти. Кайединнән исләәйди онун кәәмил узун сачлары. Авесалом севмәрди кенди бобасыны Давиди да иштәрди кендиси отурсун онун еринә. Израиллиләр сайардылар хем севәрдиләр Авесалому, нечин дейни о йаланнан, икиүз-лүлүклән, йапылар исләәликлән хем касаветлән беендирәрди оннара кендисини. Давидә гелди сыра, топлайып аскерини, чыкып-гитсин Иерусалимдән, аники сакланмаа бир узак ердә кенди оолунун кооламакларындан.

Авесалом үүренмиш, нередә булунәр бобасы, да доорулмуш она бир бүүк аскерлән. Давид, ишидип бунун ичин, йоллады она каршы кенди четесини, ама насаатлады, йапмасыннар Авесалома феналык хем өлдүрмесиннәр ону. Давид хеп таа севәрди оолуну, макар ки о сокту бобасыны окадар кахыра.

Дүүш олду даада. Аллах йардым етти Давидин аскерлеринә, да оннар енседиләр. Авесаломун аскерлери сә качмышлар. Кендиси Авесалом куртулмаа дейни качарды бир катырда атлы. Гечәркән бир бүүк аажын йанындан, онун кафасы илишти аажын далларына. Катыр качты илери, Авесалом да калды асылы аачта, да онун аяаклары етишмәрдиләр ерә. Давидин аскер башы, гөрүп буну, дешти окларлан падишахын оолуну, да Авесалом өлдү.

Давид, үүренип бу олай ичин, пек кахырланарды хем чок ааларды. «Оолум беним Авесалом, оолум беним! Оф, олса бән өлейим сенин еринә!» Аллах өлдүрдү Авесалому онун есирик йашамасынын ен ии вакыдында.

Библияда йазылы: «Бобасыны хем анасыны бетва еденин кандили сүүнежек зын каранныкта».

ПАДИШАХЛАРЫН ИКИНЖИ КИЙАДЫ 14:25–26;

15:1–6; 18:2–14, 32–33;

ПИЛДАЛАР КИЙАДЫ 20:20

ААРИФ ПАДИШАХ СОЛОМОН

Давидин өлүмүндөн сора Сааби койду Израилдә падишах онун оолуну Соломону. Бир керә Соломона дүшүндә гелди Аллах да деди, ани вережек она хепсини, не истәрсә. Озаман Соломон истеди Саабидән аарифлик, аники өндерлемәә кенди калаба халкыны. Сааби жувап етти она: «Онун ичин, ани сән истәмедин кендинә не узун өмүр, не зенгинник, не душманнарына өлүм, ама истедин кендинә аарифлик хем акыл, аники бежерәсин доору суд кесмәә, Бән йапажам өлә, насыл сән истедин. Бән верерим сана аариф хем акыллы үрек. Хем зенгинник, хем метинник, ангыларыны сән истәмедин, оннары да верерим сана, да сенин гиби падишах олмайажэк, некадар сән йашайажан. Хем еер гидәрсән Беним йолларымдан, таманнайарак Беним сөледиклерими хем сымарламакларымы, насыл йапарды сенин бобан Давид, Бән узадажам сенин өмүр гүннерини».

Бир керә Соломона гелдиләр ики дартышан кары да гетирдиләр кундакта бир ушак. Икиси дә дирешәрдиләр, ки ушак онунмуш. Үүренмәә дооруйу дейни, Соломон теклиф етти кесмәә ушаан гүүдесини икийә да вермәә хербир карыйа йармышар ушак. Хализдән онун йокту неетиндә өлдүрмәә ушаа, ама о деди бөлә, аники денемәә оннары. Озаман карыларын бириси деди: «Кесин ону! Ко олмасын не бана, не сана». Өбүрү баарды: «Таа ии верин ушаа о карыйа, ама саде өлдүрмейин ону».

Бутакым Соломон аннады, ангысы оннарын хализ ана, нечин дейни ана кайыл олажэк таа ии версин ушааны, ама саде өлдүрмесиннәр ону.

ПАДИШАХЛАРЫН ҮЧҮНЖҮ КИЯДЫ 3:5–28

АЛЛАХЫН АЙОЗЛУ БИНАСЫ

Аллах деди Давидә, ани онун оолу Соломон йапажэк Саабинин бинасыны, нередә булунажэк Аллахын айозлу сандыы.

Соломон таманнады Саабинин изинини да дүздү Онун ичин бир кәәмил айозлу бина. О бинанын ичиндә дуарлар каплайды алтыннан, да, кандилләр йанаркан, херерси йалап-йалап едәрди. Бинанын долайанында Соломон йапты бир аул, ангысы чеврелийди бир таш дуарлан. Аул ичиндә дуардылар он тайна бүүк кап, нередә йыкардылар курбан ичин гетирилән хайваннары. Башка бир кап өбүрлериндән таа бүүктү да дуарды оники йапма өкүз үстүндә. О капта йыканардылар попазлар. Аул ичиндә таа булунарды бир бүүк курбанлык. Аллахын бинасында варды ер айозлу сандык ичин, о ер йалдызлыды пак алтыннан, – Ен Айозлу Ер. Бу ич бөлүмүн онүндә дуарды алтын гүннүклүк алтары, да орада түтүдәрдиләр гүннүк. Орада дуардылар ики бүүк айоз-херувим, йапылы маслин аажындан хем йалдызлы алтыннан. Херувимнәр өлә бүүктүләр, ани бир канадыннан дийәрдиләр дуара, икинжисиннән дә – өбүр херувимә.

Айозлу бинанын дуарлары донаклайдылар ресимнәрлән: херувимнәр, палма аачлары хем ачар чичекләр. Евин ери дә дөшелийди алтын.

ПАДИШАХЛАРЫН ҮЧҮНЖҮ КИЙАДЫ 6:14–36

СОЛОМОН ДУА ЕДЕР

Ачан айозлу бинайы битирдиләр, попазлар гетирдиләр Аллахын сандыны да койдулар ону ичери – о ерә, ангысына дениләрди Ен Айозлу Ер. Кимсей йокту насыл гирсин орайы, баш попаздан каарә, ангысы гирәрди орайы бир керә йылда, аники курбан йапмаа кендиси ичин хем инсанын йаптыгы гүнахлары ичин. Ен Айозлу Ерин капусу капалыйды бир бүүк пердәйлән.

Ачан айозлу санды койдулар Аллахын бинасына да попазлар түркүжүләрлән метиннедиләр Йарадыжыйы, Кендиси Сааби булутта гелди, да бүтүн бина долду Онун йалабымасыннан. Озаман Соломон чыкты курбаннын йанында топланан инсанын өнүнә, калдырды еллерини йукары, дуа едерәк, да деди: «Сааби, Израил Аллахы! Йок Сенин гиби не гөклердә, не ер үзүндә; Сән атылмээрсын Кенди баалантындан хем вазгечмеерсин севмәә Кенди чырақларыны, ангылары измет едерләр Сана бүтүн үреклән. Хакына, Аллах мы ердә йашасын? Гөклерин гөклеринә Сән сыймээрсын, диил бу евә, ани бән йаптым. Ама ишит Сенин чыраанын дуасыны хем онун йалвармасыны, Сааби, Аллахым беним. Ишит, насыл чаарәр Сени чыраан Сенин, насыл о йалварәр Сана. Гежә-гүндүз ко гөрсүн Сенин гөзлерин бу бинайы, ангысы ичин Сән дедин: „Беним адым олажәк орада“; ишит Сенин чыраанын дуасыны бу ер ичин. Ол бенимнән, Сенин чырааннан, хем Сенин халкыннан, Израил халкыннан, хем ишит оннарын дуасыны хербир вакытта, ачан оннар чааражәклар Сени».

ПАДИШАХЛАРЫН ҮЧҮНЖҮ КИЯДЫ 8:3–11, 22–52

СОЛОМОН ХЕМ САВА ПАДИШАХКАСЫ

Бир узак үүлен тарафта булунармыш Сава падишахкасынын топраклары. Ишидип Соломонун аарифлии хем зенгиннии ичин хем Сааби адына онун хепси йаптыклары ичин, Сава падишахкасы гелди денемää ону зор сорушларлан. О гелди Иерусалимä гөрүлмедик зенгинниклән: онун девелери үклүйдү буржу кокулукларлан, чок-чок алтыннан хем кыйметли ташларлан. О гелди Соломона да лафедәрди онуннан хербир иш ичин, не варды онун үреендä. Соломон верди жувап хепси онун сорушларына, да йокту бишей, ки падишах билмесин, бишей, ани Соломон ачыклайамасын она.

Сава падишахкасы гөрдү Соломонун бүтүн аарифлиини, гөрдү онун евини, хем онун софрасында имеейи, хем онун чыракларынын евини, хем онун изметчилерин гөзеллиини, хем оннарын гийимнерини, хем курбаннары, ани о йапарды Саабинин бинасында. Пек шашып, падишахка деди она: «Аслы чыкты хепси, не бән ишиттим кенди падишахлыымда сенин йаптыкларын ичин хем сенин аарифлиин ичин. Ама бән инанмардым, не аннадардылар, таа кендим гелмейинжä хем кенди гөзлеримнән гөрмейинжä, да чыкты өлä, ани бана аннатмамышлар йарысыны билä. Аарифлик хем зенгинник сендä таа чок, некадар бән ишиттим. Кысметли сенин инсаннарын, хем кысметли сенин изметчилерин, ангылары херзаман сенин өнүндä булунуп, ишидерләр сенин аариф сөзлерини. Чок шүкүр Саабийä, Аллахына сенин, ангысы Кенди истедиинä гөрä коймуш сени Израилдä падишахлык етмää. Сааби Израилä Кенди дивеч севгисиннән койду сени падишах, ани доору суд кесäсин инсана». О баашлады Соломона бир йывын алтын хем чок-чок буржу кокулуклар хем кыйметли ташлар. Иерусалимä таа йоктур гелдии букадар буржу кокулуклар, некадар Сава падишахкасы баашлады падишах Соломона. Падишах Соломон да бол-бол верди Сава падишахкасына баашыш, хем таа үстүнä верди она хербир иши, не о истеди. Да падишахка хепси кенди изметчилериннән йолланды геери кенди падишахлыгына.

ПАДИШАХЛАРЫН ҮЧҮНЖҮ КИЯДЫ 10:1–13

СОЛОМОН УЗАКЛАШЭР АЛЛАХТАН

Ачан Соломон йапарды айозлу бинайы, Аллах деди она: «Еер сән таманнарсан Беним законнарымы хем сесләрсән Бени, озаман Бән сенин елиннән таманнайаҗам ону, нейи ададым Давидә, сенин бобана: йашайаҗам израиллилерин арасында да бракмайаҗам Беним халкымы, Израил халкыны». Соломон да бүтүн үректән таманнарды Аллахын сымарламакларыны.

Ама гечти чок йыл, да ихтәр Соломон узаклашты Аллахтан. Онун варды чок карысы башка халклардан, да оннар хепси баш урардылар идоллара, хем билмәрдиләр дири Аллахы. Онун карылары йанылттылар Соломону кендисини дә идоллара баш иилтмәә, да о дүздү оннарын идоллары ичин курбанлык.

Аллах сымарлады Соломона, баш иилтмесин йаланҗы аллахлара, ама Соломон таманнамады о сымарламайы, да үреендә атылды Саабидән, Ангысы ики керә гелди она. Бунун ичин Аллах үфкеленди Соломона да деди она: «Онун ичин, ани сән таманнамадын Беним сымарламакларымы да йапәрсын бөлә ишләр, Бән алаҗам сенин елиндән падишахлыгы да вереҗәм сенин чыраана. Ама сенин йашаманда Бән йапмайаҗам буну сенин бобанын, Давидин, хатыры ичин. Бән алаҗам падишахлыгы сенин оолунун елиндән, ама диил бүтүн падишахлыгы – бир сойу Бән бракаҗам сенин оолуна Давидин хем Беним касабамын, Иерусалимин, хатыры ичин».

Бөлә дә олду. Падишахын гүнахы бетеринә девлет бөлүндү икийә, да башладылар кавгалар.

ПАДИШАХЛАРЫН ҮЧҮНЖҮ КИЙАДЫ 6:12–13; 11:1–13

ПАДИШАХЛЫҢ БӨЛҮНМЕСИ

Израил падишахлыгы йашады саде 120 йыл: онда 40-ар йыл падишахлык еттиләр Саул, Давид хем Соломон. Соломонун өлүмүндән сора падишахлык бөлүндү икийя: Израил хем Иудейя. Бу олду өлө.

Хепси израиллиләр топландылар Сихем касабасында, аники отуртмаа падишахлык скемнесинә Ровоамы, өлдүү Соломон падишахын оолуну. Топлананнар дедиләр Ровоама: «Сенин бобан верди бизә чок аар ишлери, сән илиннетсәнә бизә бу аар үкү, да озаман биз измет едежез сана».

Ровоам падишах насаат истеди аксакаллардан, ангылары измет едәрдиләр онун бобасына Соломона, да жувап еттиләр она: «Еер бүүн оларсан чырак гиби бу халка, да савашарсан измет етмәә оннара, йапарак оннарын истедиини, хем лафедәрсән оннарлан йалпак, озаман оннар хептенә олажәклар сенин чыракларын». Ровоам сесләмеди аксакалларын насаатыны, ама сеследи онуннан барабар бүүйән генч оланнарын насаатыны. Генчләр вердиләр она прост насаат: «Сөлә бу халка бөлә: беним күчүк пармаам беним бобамын белиндән таа калын. Еер бобам сизи аар бойундурук алтында туттуйса, бән таа да аарлаштыражам сизин бойундуруунузу; бобам сизи жезаларды камчыйлан, беним жезам сизә олажәк скорпион даламасы гиби!»

Израиллиләр бөлүктү оники сойя, Иаковун оолларынын сайысына гөрә. Ачан израиллиләр ишиттиләр ени падишахын Ровоамын лафларыны да аннадылар, ки о кайы олмээр таманнамаа оннарын истедиини, он сой калкындылар она каршы, айырылдылар да сечтиләр кендилеринә падишах Иеровоамы, Ровоамын душманыны. Курулан падишахлаа Айозлу Йазыда денилер Израил падишахлыгы. Она таа деерләр Пойраздакы падишахлык, нечин дейни о булунарды Израилин пойраз тарафында. Илктән онун баш касабасыды Сихем, сора Фирца, таа сора да Самарийя касабасы. Израил падишахлыгы йашады 200 йылдан зеедә, ону йок етти Асирийя падишахы Салманасар Христозун дуумасындан илери 721 йылда.

Соломонун оолуна Ровоама инанч калдылар саде Иуданын сойу хем Вениаминин бир күчүк сойу, ангылары курдулар Иуда падишахлыгыны – Иудейяйы. О падишахлык Израилин үүлен тарафында булундуу ичин, она таа деерләр Үүлендеки падишахлык. Онун баш касабасыды Иерусалим. Иудейя падишахлыгы йашады 350 йыл кадар, ону йок етти Вавилон аскери Христозун Дуумасындан 586 йыл илери.

ПАДИШАХЛАРЫН ҮЧҮНЖҮ КИЯДЫ 12

ИУДЕЙА – ҰҰЛЕНДЕКИ ПАДИШАХЛЫК

Иудейа, йада ҰҰлендеки падишахлык, йашады 350 йыла йа-кын. О даалды Пойраздакы падишахлыын даалмасындан 135 йылдан сора. ҰҰлендеки падишахлыкта дишилдиләр 20 падишах: Ровоам, Авийа, Аса, Иосафат, Иорам, Охозийа, падишахка Гофолийа, Иоас, Амасийа, Озийа (Азарийа), Иоафам, Ахаз, Езекийа, Манасийа, Амон, Иосийа, Иоахаз, Иоаким, Иехонийа хем Седекийа.

Макар ҰҰлендеки падишахларын чойу узаклаштылар Саабидән, баш урардылар идоллара хем йашардылар гүнахлыкта, кимилери оннарын хеп окадар калдылар Аллаха инанч. Дейелим, Езекийа хем Иосийа падишахлык едәркән, ҰҰлендеки падишахлыкта башларды уйанмак заманнары, ачан падишахлар даадардылар идолларын биналарыны, изин едәрдиләр инсана, сеслесиннәр Аллахын сөзүнү, йапмасыннар фена иш хем таманнасыннар Аллахын хепси законнарыны хем сымарламакларыны.

Иудейа падишахлыында йашайан халк өлә бир алты кат таа күчүктү Израил падишахлыындакысындан. Ама долайдакы халклара бакарак бу падишахлыклар икиси дә диилдиләр бүүк. Макар оннар бири-бириннән женк едәрдиләр, йабанжы халклар хеп окадар оннарын баш душманнарыды: Сирийа (Арам), каави девлетләр Асирийа хем Вавилон, филистимниләр, моавитләр.

Озаман, ачан Иудейа хем Израил Саабийә инанчтылар, оннар үстүн чыкардылар дүүшлердә, ама ачан оннарын инсаннары хем падишахлары гүнаха гирәрдиләр, Сааби жезаларды оннары, верерәк оннары душманнарын елинә.

ПАДИШАХЛАРЫН ҰЧҰНЖҰ КИЙАДЫ 12;

ИКИНЖИ ЗАКОННУК 32:10

ИЗРАИЛ – ПОЙРАЗДАКЫ ПАДИШАХЛЫК

Бу падишахлык йашады икиүз йылдан зеедә. Диишти ондокуз падишах: Иеровоам, Нават, Вааса, Ила, Замврий, Амврий, Ахав, Охозийа, Иорам, Ииуй, Иоахаз, Иоас, Иеровоам II, Захарийа, Селум, Менаим, Факийа, Факей хем Осийа. Бу падишахлыгын историйасы – канны. О дайма женк едәрди Иудей падишахлыгыннан хем башка халкларлан. Падишахларыны өлдүрәрдиләр оннарын ооллары хем йакын адамнары, аники кендилери олсуннар падишах дейни, ачан са оннар олардылар падишах, оннары кендилерини өлдүрәрдиләр. Бутакум, Пойраздакы падишахлыкта диишти докуз династийа. Иудейада са падишахлык етти саде бир династийа – Давидин евлатлары.

Израилин падишахлары йапардылар Саабийә йарамаз ишлери. Оннар узаклаштылар Аллахын йолларындан, динсиздиләр, оннарын падишахлыгында херердә йапыларды хайырсызлык хем идоллара баш иилтмәк. Намузсуз пойраз падишахлары соктулар гүнаха кенди халкыны да. Таа илк падишахын, Иеровоамын, заманында инсан башлады баш иилтмәә идоллара. Тә насыл бу олдуиду.

Падишах Иеровоам сайыкларды кенди-кендинә: «Падишахлык генә вар насыл гечсин Давидин евлатларына: еер инсан гидәрсә Иерусалимә курбан йапмаа Саабинин бинасында, озаман халкын үрәә генә дөнежек Ровоама, Иудей падишахына. Озаман оннар өлдүрежекләр бени да дөнежекләр Ровоама, кенди падишахына». Да Иеровоам йаптыртты ики алтын бузаа, дейип халка: «Диил ләәзым гидәсиниз Иерусалимә. Тә сизин аллахларыныз, ани чыкардылар сизи Мысырдан». Бир бузаайы падишах буйурду коймаа Вефил касабасында, өбүрүнү дә Дан касабасында. Бундан чекетти гүнах: алтын бузаалардан каарә, инсан башлады дуа етмәә Ваал аллаха да.

О вакытта Израил падишахлыгында йашарды Аллахын пророку Ахийа. Онун пророклуклары доорулуйду Иеровоама хем онун падишахлыгына каршы: «Бөлә деер Сааби, Израилин Аллахы: сән йаптын өнүндеки падишахлардан хепсиндән бетер, йарадып кендинә башка аллахлары, идоллары, аники чыкармаа Беним үфкеми, Бендән дә атылдын. Бунун ичин Бән йоллайажам бела Иеровоамын евлатларына». Таа сора өлә дә олду.

ПАДИШАХЛАРЫН ҮЧҮНЖҮ КИЯДЫ 12; 14

ПРОРОК ИЛИЙА

Гечәрдиләр йыллар. Дишиләрдиләр падишахлар, да Израилдә падишах олду Ахав – ондан илери Израил падишахларын ен гүнахкери. Онун карысы Иезавел йабанжыйды. О йанылтты Ахавы баш иилтмәә Ваал идолуна, дүзмәә она бир айозлу бина, хем савашарды йок етмәә хепсини, ким инанч калды хализ Аллаха.

Ахавын падишахлык заманында Израилдә йашарды Илийа – Аллахын пророку, ангысы чаарарды хепсини дөнмәә Аллаха. О вакыт Израил халкы саптыйды Саабинин йолундан да измет едәрди идоллара. Бунун ичин Аллах жезалады израиллилери: пророк Илийанын лафына гөрә үч бучук йыл Израил ериндә йаамады йаамур, да олду бүүк кураклык. Сааби буйурду Илийа-йа, саклансын Ахавын кооламасындан бир дережиин бойунда. Аллах йоллады гаргалары, аники оннар сабаалән хем авшамнән гетирсиннәр пророка екмек хем йааны, су да о ичәрди дережитән.

ПАДИШАХЛАРЫН ҮЧҮНЖҮ КИЙАДЫ 16:29 – 17:6

ДУЛ КАРЫНЫН ООЛУ ДИРИЛЕР

Бираздана о дережик, нередән пророк Илия ичәрди су, куруду. Озаман Аллах буйурду она, гитсин ашырыя, Сарепта күүйүнә, да конаклансын орада бир дул карынын евиндә. Илия, гелип о евә, истеди о карыдан бираз су хем бир парча екмек. Дул кары йашарды оолуннан хем пек фукаарайды. Онун йокту бишейжи, саде калмышты бир ауч уну хем чөлмектә бираз олойу. Ачан о сөledi бунун ичин Илияйа, о жувап етти карыйа: «Коркма. Таа Сааби йолламайынжа топраа йаамур, не ун уннукта, не олой чөлмектә битмейежекләр».

Пророк Илия ерлешти дул карынын евиндә, да Сааби йапты бир минунийа: оннар пиширәрдиләр екмек хер гүн, ама олойлан ун иисилмәрди, нижә дедийди Илия.

Ансыздан дул карынын оолу хасталанды да өлдү. Кахырлы ана, дүшүнәрәк, ани Аллах ону жезалады гүнахлары ичин, гөзлери йаш, гелди пророка өлү ушааннан. Илия деди: «Вер бана сенин ушааны». О, алып карынын еллериндән ушаа, гөтүрдү ону кенди ичеринә. Койуп ону дөшеенә, о данышты Саабийә дуайлан: «Сааби, Аллахым! Ажаба Сән дул карыйа, ангысында бән конакланэрым, йапэрсын феналык мы, өлдүрүп онун чожууну?» Сора о үч керә иилди ушаан үстүнә да генә данышты Аллаха: «Сааби, Аллахым! Ко дөнсүн жан бу ушаа!» Сааби ишитти пророкун дуасыны да дирилтти дул карынын чожууну. Илия гетирди ону анасына да деди: «Бак, сенин чожуун дири». Кары севинерәк деди пророка: «Шинди бән билерим, ани сән Аллах адамыйсын хем ани Саабинин хализ сөзү сенин аазында».

ПАДИШАХЛАРЫН ҮЧҮНЖҮ КИЙАДЫ 17:7–24

ИЛИЙА ХЕМ ВААЛЫН ПРОРОКЛАРЫ

Бир керә Сааби буйурду Илийайа, гитсин Ахав падишаха да сөлөсөсүн она, аники топласын Ваалын хем башка аллахларын пророкларыны, хем дә бүтүн халкы Кармил байырына. Ачан падишах йапты буну да хепси топландылар байырда, Илийа данышты оннара лафларлан: «Некадар сиз таа кыйышыксыз олажэныз? Еер хақына Аллах — Саабийсә, озаман излейин Ону, ама еер Ваалса, озаман ону излейин». Ама кимсей жувап вермәрди пророка бир дә лаф. Озаман Илийа деди инсана: «Саабинин пророкларындан бән калдым бир тек, Ваалын са вар дөртүз елли пророку. Вериниз бизә ики бузаа, хем ко бу пророклар айырсыннар кендилеринә бир бузаайы, йарсыннар ону да койсуннар одуннар үстүнә, ама тутуштурмасыннар; бән дә хазырлайажам өбүр бузаайы да койажам одуннар үстүнә, ама тутуштурмайажам. Ваалын пророклары чаарсыннар оннарын аллахыны, бән дә чааражам Саабийи, benim Аллахымы. Ким вережөк жувап, йоллайып атеш, о да хақына Аллахтыр». Инсан кайыл олду.

Ваалын пророклары койдулар бузаайы одуннар үстүнә да чекетиләр баармаа: «О Ваал! Ишит бизи!» Өлә оннар баардылар дели олунжа май бүтүн гүн, ама бир дә жувап йокту. Озаман Илийа буйурду халка, йаклашсын она. Ачан хепси йаклаштылар, о алды оники таш Израил сойларынын сайысына гөрә, дүздү оннардан курбаннык, ерлештирди она одуннары, йарды бузаайы да койду ону одуннарын үстүнә. Сора о буйурду үч керә дөкмәә курбаннаа дөрдәр казан су, өлә ани курбаннын долайанында казылмыш хендек долду суйлан. Сора Илийа башлады дуа етмәә: «Сааби, Авраамын, Исаакын хем Израилин Аллахы! Ко хепси үүренсиннәр бүүн, ани Сән бир тек Аллахсын Израилдә хем ани бән Сенин чыраан хем хепсини йаптым Сенин сөзүнә гөрә. Жувап версәнә бана, Сааби! Ко билсин бу халк, ки Сән, Сааби, Аллахсын, хем ки Сән чевирежән Кендинә оннарын үреклерини». Сааби ишитти Кенди пророкун дуасыны, да гөктән инән атеш йакты курбаны, одуннары хем долайанында ташлары, хем хендектә суйу билә йутту. Гөрүп буннары, хепси дүштүләр үзүкойну хем дедиләр: «Сааби Аллахтыр, Сааби Аллахтыр!» Бөлә Сааби гөстерди хепсинә, ани О — бир тек Аллах, Ваалын пророклары са — йаланжылар.

ПАДИШАХЛАРЫН УЧҮНЖҮ КИЙАДЫ 18:18–39

МИНУНИЙА СУЙЛАН ХЕМ МИНУНИЙА ОЛОЙЛАН

Аллах йапты Елисеи, Илийанын ишини илерледән адамы, Абүүк пророк хем йапарды онун елиннән чок минунийа. Бир ерә, ачан Елисеи булунарды Иерихон касабасында, она йаклаштылар о касабада йашайан инсаннар да дедиләр: «Бизим касабамыз уйгун ердә дурэр, ама онун суйу диил исләә, да онуштан топрак кысыр». Озаман Елисеи истеди, версиннәр она бир ени чөлмек хем койсуннар она бираз туз. Ачан она вердиләр тузлан чөлмәә, о гитти чөшмейә, атты она тузу да деди, ани Саабинин сөзүнә гөрә су олажәк ии хем дә ондан олмайжәк не өлүм, не кысырлык. Бундан сора су чөшмедә олду пек исләә.

Башка бир керә Елисейә гелди бир дул кары да аалайарак аннатты кенди кахырыны. Кожасынын өлүмүндән сора о кары өдеймәрмиш борчларыны, онуштан о адам, ангысына кары борчлуймуш, гелмиш алмаа онун ики оолуну есирләә. Елисеи, истейерәк йардым етмәә она, сорду: «Сөлә бана, не вар сенин евиндә?» Кары жувап етти: «Беним йок бишейим, бир чөлмек олойдан каарә». Пророк деди она: «Гит хепсинә комушуларына да истә оннардан бош кап. Сора китлә капуйу да оолларыннан барабар дөк чөлмеендән олойу бош каплара, долулары да кой бир тарафа».

Кары гелди да йапты өлә, насыл деди она Елисеи. О алды вересийә комушуларындан чок чөлмек хем чанак, китледи евин капуларыны да оолларыннан чекетти дөкмәә олойу кенди чөлмеендән. Долдуруп бир алай кап, о истеди оолундан, версин она таа бир кап, ама оолу деди, ки кап башка йок. Озаман кары гөрдү, ани олой онун чөлмеендә дә битмиш.

Ачан хепси каплар долдурулдулар олойлан, кары гелди Елисейә да аннатты она бу минунийа ичин. Елисеи деди она: «Гит, сат о олойу да одеш борчларыннан, калан парайлан да сән хем сенин оолларын йашайабилежениз».

ПАДИШАХЛАРЫН ДӨРДҮНЖҮ КИЯДЫ 2:19–22; 4:1–7

СИРИЙА АСКЕР БАШЫ НЕЕМАН

Сирийа падишахынын варды бир аскер башы, ады Нееман. О анылмыш адамды, хем ону хепси сайармышлар, ама зетленәрди титси дери хасталыындан.

Бир керә, израиллиәрлән дүүшәркән, сирийалылар туттулар бир израилли кызчаазы, ангысы сора башлады измет етмәә Нееманын карысына. О кызчааз биләрди минунийалар ичин, ангыларыны йапарды Сааби пророк Елисейин елиннән. Бир сыра о деди чорбажыйкасына: «О, беним чорбажым гитсә пророка, ани йашээр Самарийа касабасында, пророк алыштырар ону о хасталыктан». Ишидип буну, Нееман гелди кенди падишахына да билдирди она израилли кызчаазын аннаттыкларыны. Сирийа падишахы озаман деди Неемана: «Гит Израилә, бән дә йоллайажам сениннән бир кийат Израил падишахына».

Нееман йолланды Израилә. Етишип падишаха, о верди онун елинә кийады, ангысында йазылыды: «Бу кийатлан бән йоллээрым сана Нееманы, беним изметчими, аники сән алыштырасын ону хасталыктан». Израил падишахы, окуйуп кийады, кахырдан паралады кенди рубаларыны да деди: «Санки бән Аллахым мы? Нечин о йоллээр бана адамы, ани бән ону алыштырайым? О аарээр маана бенимнән душманлык етмәә!»

Ишидип буну, Елисей йоллады изметчисини, сөлесин падишаха: «Нечин сән параладын сенин рубаларыны? Ко о адам гелсин бана да үүренсин, ки Израилдә вар пророк».

ПАДИШАХЛАРЫН ДӨРДҮНЖҮ КИЯДЫ 5:1–8

НЕЕМАН АЛЫШТЫ

Нееман гелди файтонуннан Елисейин евинä да дурду ка-
пу онүндä. Елисей йоллады изметчисини сөлесин: «Гит,
йыкан Иорданда еди керä, да ениленежек сенин тенин, да сән
олажан пак». Нееман, ишидип бу лафлары, үфкеленди да деди:
«Бән дүшүнäрдим, ани о чыкажэк хем, чаарып Саабийи, кенди
Аллахыны, койажэк елини хаста ерä да алыштыражэк бени.
Санки Дамаск дерелери диил ми Израилин хепси суларындан
таа ии? Санки йок муйду насыл бән йыканайым оннарда да
пакланайым?» Да о үфкели гитти Елисейин евиндән.

Ама бу вакыт она йаклаштылар онун чыраклары да деди-
лär: «Бобамыз бизим, еер пророк сана буйурса йапасын бүүк
бишей, санки сән йапмайажэйдын мы ону? О са сана садежä
деди: „Йыкан да олажан пак“». Да озаман Нееман кайыл олду
йапсын, не сөледи пророк. О гитти Иордан дересинä, далды она
еди керä, да онун тени олду пак, нижä күчүк ушаан тени.

Нееман гитти геери Елисейä, Аллах адамына, да деди она:
«Шинди бән билерим, ани дүннедä йок башка Аллах, Израил-
ин Аллахындан каарä. Шинди каблетсәнä бир баашыш сенин
чыраандан». Ама Елисей истäмеди каблетсин ондан баашыш,
макар Нееман йалварарды она каблетсин. Айыраларак, Нееман
адады пророка бундан өтäя йапмамаа курбан башка аллахлара,
ама саде Саабийä.

ПАДИШАХЛАРЫН ДӨРДҮНЖҮ КИЯДЫ 5:9–17

КӨР ЕДИЛМИШ СИРИЙАЛЫЛАР

Сирийа хем Израил арасында женк гидәркән, Елисей гөстерәрди Израил падишахына, нередә булунэр сирийалы аскерләр, нечин дейни Аллах ачыкларды она буну. Бөлә Израил чок керә сыравардыр енсәрди. Сирийа падишахы пек кушкулуйду, дүшүнәрәк, ани онун аскерлери арасында вар бир хайын, ангысы билдирер израиллилерә женк саклылыкларыны. Ама онун бир изметчиси деди она: «О, падишахым, чорбажым беним! Бизим арамызда йок хайын, ама Елисей – Израилдә йашайан пророк, аннадэр Израил падишахына о лафлары билә, ангыларыны сән сөлеерсин кенди йатак оданда».

Ўүренип, ангы касабада булунэр Елисей, Сирийа падишахы йоллады орайы бир бүүк четә, аники каврамаа ону. Гежә аскерләр йаклаштылар о касабайа да сардылар ону. Ама ачан сирийалылар гиттиләр, Елисей дуа етти Саабийә да деди: «Көр ет оннары». Да Елисейин лафына гөрә Сааби көр етти аскерлери. Пророк Елисей алды көр едилмиш сирийалылары да гөтүрдү оннары Самарийайа, ангысы озаман Пойраздакы падишахлыын баш касабасыйды. Ачан оннар гелдиләр Самарийайа, Елисей деди: «Сааби! Ач оннарын гөзлерини, аники оннар генә гөрәбилсиннәр». Сааби ачты оннарын гөзлерини, да оннар гөрдүләр, ани булунэрлар Самарийанын ортасында. Гөрүп Сирийа аскерлерини, Израил падишахы деди Елисейә: «Беки, өлдүрейим оннары, бобам?» Ама Елисей жувап етти: «Өлдүрмә. Ажаба сән өлдүрерсин ми оннары, кими сән алмадын есирләә кенди кылыжыннан? Теклиф ет оннара екмек хем су. Ко оннар исиннәр хем ичсиннәр, сора да гитсиннәр кенди падишахына». Да падишах койду оннара бир бүүк софра, да оннар ийәрдиләр хем ичәрдиләр. Сора падишах салверди оннары, да оннар гиттиләр кенди падишахына. Да бундан беери Сирийа аскерлери гитмәрдиләр Израил еринә.

ПАДИШАХЛАРЫН ДӨРДҮНЖҮ КИЙАДЫ 6:8–23

ИОАС ОЛЭР ПАДИШАХ

Охозийа Израил падишахларын бирисийди. Ачан о өлдү дүүштә, онун анасы, гүнахкер хем фена Гофолия, неетленди йок етмәә падишахын бүтүн сойуну, аники кендиси калсын падишахка. Ама Иосавеф, Охозийанын кызкардашы, саклады Гофолиядан Иоасы, Охозийанын оолуну, да о калды дири. Алты йыл саклады Иосавеф Иоасы Саабинин бинасында. Бу вакытта Гофолия падишахлык етти Иудеяда.

Ачан Иоас таманнады еди йашыны, попаз Иодай чаарды Саабинин бинасына хепсини аскер башларыны хем падишахын коруйжуларыны. О гөстерди оннара падишахын оолуну хем аннашты оннарлан йапмаа Иоасы падишах. Аскерләр сардылар Аллахын бинасыны хер тарафтан, коруйарак ону, попаз Иодай да чыкарды Иоасы, такты онун башына падишах коронасыны да йапты ону падишах. Хепси башлады селәмнемәә Иоасы, баарарак: «Йашасын падишах!» Ишидип бунун ичин, Израил халкы севинди. Гофолияйы да өлдүрдүләр.

Озаман, ачан попаз Иодай генч падишахын насаатчысыйды, Иоас йапарды Аллаха уйгун ишлери. Ачан Иоас бираз бүүдү, о изин етти дүзмәә Аллахын бинасында о ерлери, ангылар таа илердән бозукту. Ама Иодайын өлүмүндән сора падишах башлады сеслемәә көтү насаатчылары да, дири Аллахы бракып, дөндү идоллара баш иилтмәә. О башлады йапмаа о ишлери, ангылар Саабинин истедиинә каршыйдылар.

Бир керә Иодайын оолу, Захарийа, үзә чыкарарды халкын гүнахларыны. Ишидип буну, Иоас изин етти өлдүрмәә ону кәр Аллахын бинасы аулунда. Бундан сора падишахлыын үстүнә гелдиләр белалар: сирийалылар Израили йаптылар пустийалык хем алдылар алтыннары Саабинин бинасындан. Да ачан Иоас падишах йатарды хаста, ики изметчи, гелип, өлдүрдүләр ону.

ПАДИШАХЛАРЫН ДӨРДҮНЖҮ КИЯАДЫ 11; 12;

2 ПАРАЛИПОМЕНОН 24:1–25

ОЗИЙА ПАДИШАХЫН ХОДУЛЛУУ ХЕМ ЖЕЗАЛАНМАСЫ

Иудей падишахлыында Озийа онунжу падишахты. О таа 16 йашындайды, ачан олду падишах, да падишахлык етти Иерусалимдә 52 йыл.

Озийанын йаптыклары Саабийә уйгунду. О вакытларда, ачан попар Захарийа үүредәрди ону коркмаа Аллахтан, о измет едәрди Саабийә, да Аллах йардым едәрди она. Озийа дүздү Иерусалимдә хем башка ерлердә корунтулук йапылары хем казды чок пынар, нечинки онун варды бүүк мал сүрүлери байырлар етеендә хем чайырларда. Чок инсан ишләрдиләр онун тарлаларыны хем бааларыны, нечин дейни о севәрди чифтчили. Варды Озийанын бир дә аскер чете-си, ангысынын сайысы 307 500 кишийди. Озийа хазырлады бүтүн аскерлери ичин калкан, хем мызрак, хем шлөм, хем башка аскер тертиптерини. Иерусалимдә о йаптырды ок хем бүүк таш атмак ичин машина, ангылары койулду Иерусалимин дуарларында. Озийа анылды Иудеядан чок узак ерлердә, нечин дейни о каавиледи кенди падишахлыыны да олду пек куветли.

Ама ачан Озийа олду букадар каави, о башлады ходуланмаа үреендә, да бу сокту ону белайа: о бозду Саабинин, кенди Аллахынын, законуну. Ходулланып, падишах Озийа гирди Саабинин бинасына, аники гүннүклүк алтарында гүннүк түтүтмәә. Онун ардына гирди попар Азарийа, онун йанысора да сексән Сааби попары. Оннар савашардылар дургутмаа Озийа падишахы, дейерәк она: «Олмаз сана, Озийа, гүннүк түтүтмәә; бу попарларын ишидир, ангыларына Аллах изин вермиш гүннүклемәә. Чык айозлу бинадан, чүнкү сән йаптын гүнах да чыктын Сааби Аллахын гөзүндән». Озийа үфкеленди попарлар — зерә гүннүклүк артык онун елиндәйди. Ама ачан о үфкеленди, онун суратында белли олду титси дери хасталыы. Бу олду попарларын гөзлери онүндә, Саабинин бинасында, гүннүклүк алтарын йанында. Гөрүп падишахын суратында о хасталыы, попар Азарийа хем обүр попарлар зорлан чыкардылар ону айозлу бинадан, Озийа кендиси дә чабук узаклашты, чүнкү аннады, ани Сааби жезалады ону. Да Озийа падишах хаста калды таа өлүнжә. О йашарды бир айыры евдә да о олмазды йаклашсын Аллахын бинасына. Иоафам са, онун оолу, бобасынын еринә олду падишах да өндерләрди халкы.

2 ПАРАЛИПОМЕНОН 26

ИЗРАИЛ УЗАКЛАШӘР АЛЛАХТАН

Израиллиләр башладылар гүнаха гирмәә Саабинин, кенди Аллахынын, өнүндә, ангысы чыкарды оннары Мысырдан хем куртарды фараонун куведи алтындан. Оннар башладылар саймаа аалемин аллахларыны хем тутардылар о халкларын адетлерини, ангыларыны Сааби коолады о ердән, нередә ерлештирди Израил халкыны. Израиллиләр алардылар өрнек кенди падишахларыны, ангылары да хеп йапардылар Аллаха йарамаз ишләр: дүзәрдиләр идоллара курбаннык хербир касабада хем күүдә, хем дикәрдиләр кендилеринә айозлу ташлары хем йабанжы аллахларын ресимнерини хербир үүсек тепедә хем хербир гөлгели аач алтында. Орада инсан йакарды гүннүк, нижә о халклар, ангыларыны коолады израиллилердән Сааби. Израиллиләр үфкелендирәрдиләр Саабийи: оннар измет едәрдиләр идоллара, макар Сааби дейәрди оннара: «Йапмайын буну».

Озаман Сааби Кенди пророкларын лафларыннан сакындырарды Израили хем Иудейайы, дейерäk: «Вазгечин сизин фена йолларыныздан да таманнайын Беним сымарламакларымы, бүтүн Беним законуму, ангысыны Бән вердим сизә Беним чыракларымдан, пророклардан». Ама оннар сесләмәрдиләр хем дирешәрдиләр, насыл дирешәрдиләр оннарын бобалары, ангылары инанмардылар Саабийә, кенди Аллахына. Оннар саймардылар не Онун законуну, ангысы ичин О аннашты оннарын бобаларыннан, не дә Онун ачыкламакларыны, ангыларыннан О сакындырарды оннары. Оннар гиттиляр бошлуун ардына да кендилери олдулар бош. Оннар изледиләр долайдакы халклары, макар Сааби сымарлады оннара, аники оннарын йаптыкларыны йапмасыннар. Унудуп Саабинин, кенди Аллахын, сымарламакларыны, оннар йаптылар кендилеринә ики дөкмә бузаа да сайардылар оннары нижә аллахлары. Бундан башка, оннар баш урардылар гөк шафкларына, измет едәрдиләр Ваал аллаха, гечирәрдиләр оолларыны хем кызларыны атеш ичиндән, фал чекәрдиләр, бүүжүлүк йапардылар хем Саабийә йарамаз ишлериннән чекәрдиләр үстлеринә Онун үфкесини.

Озаман Саабинин үфкеси чыкты израиллилерә, да О дөндү оннардан. Калмады кимсей, Иуданын сойундан каарә, ама оннар да таманнамардылар Саабинин, кенди Аллахынын, сымарламакларыны.

ПАДИШАХЛАРЫН ДӨРДҮНЖҮ КИЙАДЫ 17:7–18

АСИРИЙА АЛЭР ИЗРАИЛИ

Осия Пойраздакы падишахлыгын – Израилин – битки падишахыйды. О падишахлык етти докуз йыл – 730 йылдан 721 йыла кадар Христозун Дуумасындан илери, да йапарды Саабийя йарамаз ишләр. Израилин пойраз-гүндуусу тарафында булунарды пек бүүк Асирийа падишахлыгы, ангысынын баш касабасы Ниневийайды. Асирийанын өндөржилери жансыздылар хем кувет севәндиляр. 724 йылда куветли Асирийа аскери, ангысынын өндөржиси Салманасар падишахыйды, гирди Израилә. Израил падишахы Осийа дүштү Салманасарын куведи алтына да башлады өдемәә она харч.

Асирийа падишахы үүренди, ки Осийа йоллээр елчи* Мысырын падишахына, она са, Салманасара, хер йыл өдәмеер харч. О капады Осийа падишахы зындана нижә хайыны, кендиси дә гитти женклән Израилә. Йаклашып Самарийайа, о тутту ону халкада үч йыл. Осийанын докузунжу падишахлык йылында Асирийа падишахы алды Самарийайы да гечирди израиллилери Асирийайа. О ерлештирди оннары Халахта хем Хаворда, Гозан дересинин бойунда, хем дә Мидийа касабаларында. Бу да Пойраздакы падишахлыгын биткисийди.

Бөлә Сааби жезалады Кенди халкыны онун гүнахлары ичин. Бу олду 721 йылда Христозун Дуумасындан илери. Таа икиүз йылдан сора израиллилери кимилери дөндүләр Асирийадан Израилә, ачан иудейләр, демәк Үүлендеки падишахлыктан чыфылтар, дөндүләр есирликтән.

ПАДИШАХЛАРЫН ДӨРДҮНЖҮ КИЙАДЫ 17:2–6

---

* Елчи – рус. посол, посланник.

САМАРИЙАЛЫЛАР

Ачан Пойраздакы падишахлыктан израиллилери алдылар Аесирләә да хайдадылар йырак Асирийайа, оннарын мемлекети май бош калды. Бираз вақыттан сора Асирийанын падишахы ерлештирди Израил касабаларында инсаннары Вавилондан хем башка падишахлыктардан. Оннар алдылар Самарийайы (Израилин башка ады) да чекеттиләр йашамаа онун касабаларында. Илктән, йашайарак орада, о инсаннар хатырламардылар Саабийи, да Сааби йолларды оннара асланнары, ангылары оннары өлдүрәрдиләр. Бунун ичин билдирдиләр Асирийа падишахына, дейип: «О халклар, ангыларыны сән калдырдын Самарийа касабаларына, билмеерләр о ерин Аллахынын законнарыны, да онуштан О йоллээр оннара асланнары, ангылары өлдүрерләр оннары». Асирийа падишахы изин етти йолламаа Самарийайа бир израилли попазы, аники о йашасын орада хем үүретсин оннары ерли Аллахын законуна.

Самарийадан калдырылан попазларын бириси гелди да ерлешти Вефил касабасында. О үүредәрди Самарийанын инсаннарыны, насыл хатырламаа Саабийи. Бунуннан барабар хербир халк йапты кендисинә идол-аллахларыны, койуп оннары дин йапыларында о халкларын адетлеринә гөрә, ангыларындан оннары калдырдылар.

Чыфытлар дейәрдиләр, ки о инсаннарын евлатбойлары самарийалылар, ангылары анылэрлар Ени Баалантыда. Иисус Христозун вақыдында самарийалылар артык хатырлардылар Саабийи, диил йабанжы аллахлары, ама оннар чок тарафтан бензәмәрдиләр чыфытлара хем душманлык едәрдиләр оннарлан. Оннарын варды кенди попазлары, хем оннар тутардылар кенди адетлерини. Оннар дүздүләр Аллаха бир айозлу бина Гаризим байырында, ангысыны чыфытлар таа сора йыктылар.

ПАДИШАХЛАРЫН ДӨРДҮНЖҮ КИЙАДЫ 17:24–33

ЕЗЕКИЙА ПАДИШАХЫН ДУАСЫ

Ондан сора, ачан 721 йылда асирийалылар алдылар Пойраздакы падишахлыгы да калдырдылар израиллиери Асирийайа, Аллахын йардымыннан күчүк Ыўлендеки падишахлык, Иудея, йашады таа 130 йыл.

Езекийа иудей падишахларын бирисийди. О падишахлык етти Иерусалимдә ирми докуз йыл. Иудей падишахларын арасында о хепсиндән исләйди, нечин дейни узаклашмарды Саабидән, таманнайарак хепсини сымарламаклары, ани верилдиләр Моисей ашыры. Езекийа башлады гүрешмәә идоллара баш иилтмәклән. О йок етти хепсини идоллары хем чаарды сеслемәә дири Аллахы. Езекийа чыкты Асирия падишахынын куведи алтындан да вазгечти измет етмәә она.

Озаман Асирийа падишахы Сенахирим чекетти коркутмаа Езекийайы, истейерәк о верилсин. О падишах йоллады Езекийайа бир кийат, ангысында үүсектән гүлмәә аларды, ани иудей падишахы умут едер Аллаха, хем истәрди хич бир лафсыз йапсын онун, Асирийа падишахын, истедиини, нечинки хепси падишахлыклар долайда артык онун куведи алтындайдылар да хич бир дә аллах йардым етмеди оннара каршы коймаа Сенахиримә.

Езекийа, кабледип кийады, йолланды Аллахын бинасына. Орада о ачты кийады Саабинин өнүндә да гиришти дуа етмәә: «Сааби, Израилин Аллахы! Хепси дүннә падишахлыкларынын Сән бир тек Аллахыйсын, Сән йараттын гөкү хем ери. Дайа, Сааби, Кенди кулааны, да ишит; ач, Сааби, Кенди гөзлерини, да гөр. Ишит, Сааби, бу кийады йоллайан Сенахиримин лафларыны, ангылары көтүлеерләр Сени, дири Аллахы! О, Сааби, хакына, Асирийа падишахлары баттырдылар халклары хем оннарын топракларыны да аттылар оннарын аллахларыны атешә; ама оннар диил хализ аллахлар, ама инсан ели ишийдир, аач хем таш, нечин дейни оннар йок едилдиләр. Ама шинди, Сааби, Аллахымыз, куртар бизи Сенахиримин елиндән, да ко үүренсиннәр дүннейин хепси падишахлыклары, ани Сән, Сааби, бир тек Аллахсын».

Сааби ишитти Езекийа падишахын дуасыны да жезалады асирийалылары Онун айозлу адына каршы арсызлыклары ичин. Саабинин англии йок етти оннарын 185 000 аскерини.

ПАДИШАХЛАРЫН ДӨРДҮНЖҮ КИЙАДЫ 18:1–7; 19:9–19

ИОСИЙА ПАДИШАХ ДӨНЕР АЛЛАХЫН ЗАКОНУНА

Иосийа да Иудейанын бир падишахыйды. О секиз йашын-дайды, ачан олду падишах, да падишахлык етти Иосийа Иерусалимдә отуз бир йыл. О йапарды Саабийә йарайан ишлери, гидәрди Давид падишахын йолундан, сапмайарак не сол тарафа, не саа тарафа, хем бүтүн йашамасында узаклашмарды Аллахтан.

Оналты йашындан Иосийа өзенди үрәәннән Саабийә, да падишахлыын оникинжи йылында о башлады пакламаа Иудейайы хем Иерусалими идоллардан хем оннарын курбан-ныкларындан. О туз-буз даатты идоллары бүтүн Иудей ериндә. Падишахлыын онсекизинжи йылында Иосийа изин етти башламаа ишлери Саабинин бинасында, аники енилемәә ону. Буна дейни инсан баашлады чок гүмүш.

Ачан чекеттиләр ишлемәә Саабинин бинасында, попаз Хелкийя булду Аллахын закон кийадыны, ангысыны Сааби верди Моисейин елиннән Кенди халкына. Попаз верди бу кийады йазыжы Шафана, ангысы гетирди ону падишаха. Падишах Иосийа изин етти окумаа ону. Ишидип булундуу кийатта йазылан лафлары, о коркудан сууду, чүнкү бүтүн инсан узаклаштыйды Аллахын законундан.

Иосийа бүтүн үрәәннән башлады түүланмаа, ааламаа хем йалвармаа Саабийә, афетсин. Бүтүн халка да о изин етти, ада-сын инанч олмаа Аллахын законуна.

Иосийа йок етти хепсини Израил ериндә калан мындарлыклары. Израиллиләр Иосийанын өмүр бойу лафында дурдулар, ки измет едежекләр Саабийә, да узаклашмадылар Ондан.

2 ПАРАЛИПОМЕНОН 34:1–8, 14–19, 29–33

ПРОРОК ИЕРЕМИЙА

Пророк Иеремийа дайма аннадарды инсана Аллахын сөзүнү. Бир керä о маана буларды Иерусалимдä йашайан инсан-нара, ани оннар баш иилдärдилär йабанжы идол-аллахлара хем йапардылар оннара курбан. О гелди Иерусалимä, дурду Аллахын бинасы аулунда да деди орада булунан жүмнä инсана: «Бölä деер Сааби, Израилин Аллахы: „Бän йоллайажам бу касабайа хем хепсинä иудей касабаларына бütүн о белалары, ангылары ичин Бän хаберледим инсаны, нечин дейни оннар инат хем сесләмеерлär Беним сөзлерими“».

Ачан попаз Аллахын бинасында ишитти бу пророклуу, о үфкеленди, урду Иеремийа пророка, баалады ону да койду зындана. Ертеси гүнү о салверди ону, да Иеремийа енидän сөледи пророклуу о ежел ичин, ани беклеер иудей касабаларыны, бütүн халкы хем Саабийä инанч олмайан попазы. Сора Иеремийа данышты Аллаха лафларлан: «Сän, Сааби, чекärдин бени Кендинä, — да бän чекилärдим, Сän бендän каавийсин — да Сän енседин; бän хер гүн олэрым гүлүнтү, херкези гүлмää алэр бени. Зерä хемен башлээрым бän лафетмää — баарэрым хем чылдырэрым, сөлейерäk, ани олажэк зорбалык хем йыкынты; Саабинин сөзү ичин бени хер гүн гүлмää алэрлар хем көтүлеерлär. Да дүшүндүм бän: „Бän анмайажам Ону хем биртаа сөләмейежам Онун адындан“, ама беним үреемдä варды йалын, хем кемиклерим долуйду атешлän. Бän байылдым, тутарак ону, да тутамадым».

Пророкун варды чок душманы, ама Аллах херзаман куветлендирärди ону. Онуштан Иеремийа деди: «Бенимнän Сааби, нижä коркунч аскер, онуштан бени коолайаннар көстекленежeklär, да бендän үстүн чыкамайажeklар, гүлүнтү олажeklар, нечин дейни йаптыклары акылсызды. Бүүк куветли Сааби! Сän денеерсин дооруйу, Сän гөрерсин жаны хем үрää. Инсаннар, чалын Саабийä, метедин Саабийи, чүнкү О куртаражэк завалыйы фена инсаннардан».

ИЕРЕМИЙА 19:13–15; 20:1–13

ВАРУХ ЙАЗЭР ИЕРЕМИЯНЫН ПРОРОКЛУКЛАРЫНЫ

Бир керä Сааби деди Иеремийайа: «Ал кендинä бир кийат да йаз хепсини ону, не Бән сөледим сана Израил ичин, Иудея ичин хем хепси халклар ичин – онун ичин, ани Бән неетленерим йолламаа оннара чок бела. Беки, Иудея ишидежек, сеслейежек да сапажэк кенди фена йолларындан, да озаман Бән афедежäm оннарын феналыкларыны хем гүнахларыны».

Иеремийа чаарды бир адамы, ады Варух, да сөледи она, йазсын хепсини о лафлары, ани Сааби сөлейежек пророкун аазыннан. Ачан Варух йазды хепсини бир кийада, Иеремийа деди она: «Бән булунэрым капанда дейни, гидäмейежäm Саабинин бинасына; бутакым, сән гит да оруч гүнүндä сеслән оку ону, не йаздын сән бу кийатта, – Саабинин сөзлерини, ангыларыны О сөледи беним аазымнан. Оку буну сеслән бүтүн Иерусалим инсанын хем башка касабалардан гелән иудейлерин өнүндä. Саабинин үфкеси хем дарылмасы бу халка бүүктүр; беки, сапажэклар кенди фена йолларындан да оннарын дуасы етишежек Саабийä».

Варух, Нирийанын оолу, йапты хепсини, не буйурду она пророк Иеремийа. Иудей падишахы Иоакимин, Иосийанын оолуну, падишахлыгынын бешинжи йылында докузунжу айда Иерусалимдä йашайан бүтүн халк ичин хем хепси Иудеянын башка касабаларындан Иерусалимä геленнерä билдирилди Саабинин өнүндä оруч. О гүнү Саабинин бинасында Варух окуду кийатта йазылы Иеремийанын лафларыны.

ИЕРЕМИЯ 36:1–10

ИОАКИМ ПАДИШАХ ЙАКЭР ПРОРОКЛУК КИЙАДЫНЫ

Ачан Варух окуду Саабинин бинасында кийатта йазылы Иеремийанын хепсини лафларыны, падишахын изметчилерини алды бир бүүк корку да оннар осаат билдирдиләр бунун ичин Иоаким падишаха. Падишах буйур етти, гетирсиннәр о кийады да окусуннар ону. Падишах отурарды кенди кышлык евиндә, онун өнүндә дә йанарды бир үүсек сажак. Она гетирдиләр кийады да башладылар окумаа; Иоаким кесәрди оқунмуш парчалары бычаклан да атарды сажаа. Бөлә атешлән йок едилди бүтүн кийат. Иоаким падишах хем онун изметчилери инанмадылар Аллахын сөзлерини хем коркмадылар, ишидип Иеремийанын пророклууну, ани Саабийи сесләмемәк ичин иудейләр тездә дүшежекләр есирләә Вавилон падишахына. Иоаким изин етти тутмаа йазыжыйы Варуху хем Иеремийайы, ама Сааби саклады оннары коолайыжылардан.

Ачан падишах йакты кийады, ондан сора Сааби деди Иеремийайа, аники о алсын бир башка кийат да йазсын онда хеп ону, не йазылыды илк кийатта, ангысыны йакты Иоаким. Иудей падишахына да буйурду демәә: «Бөлә сөлеер Сааби Иоаким ичин. Сән йактын бу кийады, дейип: „Нечин сән йаздын бу кийатта, ани мутлак гележек Вавилон падишахы да даадажэк бу топраа хем йок едежек онда бүтүн инсаны хем малы?“ Бөлә сөлеер Сааби иудей падишахы Иоаким ичин: онун евлады отурмайажэк Давидин падишах скемнесиндә, хем онун өлүсү сыбыдылажэк гүндүз сыжаана хем гежә суукуна. Бән жезалайажам хем ону кендисини, хем онун сойуну, хем онун изметчилерини бүтүн оннарын феналыклары ичин. Бән йоллайажам оннара, хем Иерусалимдә йашайаннара, хем иудей халкына хепсини белалары, ангылары ичин сөләрдим оннара, ама оннар сесләмәрдиләр».

Иеремийа верди йазыжыйа Варуха, Нирийанын оолуна, бир кийат, да о енидән йазды онда Иеремийанын лафларындан хепсини, не йазылыды о кийатта, ангысыны йакты иудей падишахы Иоаким; хем ени кийада еклендийди чок ишләр, таа илери йазылмышлара бензәр.

ИЕРЕМИЙА 36:14–32

ВАВИЛОН АЛЭР ИУДЕЙАЙЫ

Хепси олду өлә, нижә сөледийди Сааби кенди пророку Иеремийя ашыры: иудейлери алды есирләә Вавилон падишахы Навуходоносор. Бу жеза оннара олду онун ичин, ани, бакмайарак Аллахын сөледиклеринә, халк пишман олмады Аллахын өнүндә хем атылмады идоллардан, феналыктан хем гүнахтан. Ыҗлендеки падишахлыын инсаннары гөрдүләр, насыл Сааби жезалады Пойраздакы падишахлыы, ама хеп йашардылар гүнахта. Озаман Сааби неетленди даатмаа Иудейайы да, йоллайып она йабанжы аскери, өлә насыл 130 йыл геери жезалады Израили.

Иехонийа, Иоаким падишахын оолу, онсекиз йашындайды, ачан о олду Иерусалимдә падишах. Онун йаптыклары йарамазды Саабийә, хербир иши о йапарды өлә, нижә дә бобасы. Ачан гечти үч ай, нижә Иехонийа падишах олду, Иерусалимә йаклаштылар Вавилон падишахынын изметчилери да кушакладылар касабайы. Бу вакыт касабанын йанына гелди кендиси Вавилон падишахы Навуходоносор. Иехонийа, Иудейанын падишахы, чыкты Вавилон падишахына кенди анасыннан хем кенди изметчилериннән барабар да верилди онун елинә. Нижә таа илердән сөләрди Сааби, Навуходоносор ташыды Иерусалимдән Сааби бинасынын хем падишах евинин хепсини паалы ишлерини да парам-парча етти алтын каплары, ангыларыны Соломон, Израил падишахы, йаптыгды Саабинин бинасы ичин. Душман аскери Иерусалимин инсаннарыны хепсини хайдады Вавилон — хепсини девлет изметчилерини, хем бүтүн иудей аскерини, дүлгерлери хем чилингирлери; топтан калдырылды он бин киши. Иерусалимдә калмады кимсей, фукаара чифтчилердән каарә.

Иехонийанын еринә Вавилонун падишахы Матфанийайы, Иехонийанын амужасыны, койду Иудейада падишах хем диштирди онун адыны, верип она ени ад — Седекийа. Седекийа олду падишах, ачан о ирми бир йашындайды, да падишахлык етти Иерусалимдә онбир йыл. Онун йаптыклары йарамаздылар Саабийә, о хербир иши йапарды өлә, нижә йапарды Иоаким падишах. Саабинин үфкеси Иерусалимә хем Иудейайа окарды бүүктү, ани О коолады оннары Кенди үзүндән.

ПАДИШАХЛАРЫН ДӨРДҮНЖҮ КИЙАДЫ 24:8–20

ИЕРУСАЛИМИН ХЕМ АЙОЗЛУ БИНАНЫН ЙОК ЕДИЛМЕСИ

Биз артык окудук, насыл падишах Соломон Аллахын изининä Гөрä йапты Иерусалимдä бир кääмил айозлу бина. Ама ачан Вавилон аскерлери Иерусалими илк сефер алдыктан онбир йыл сора енидän гирди бу касабайа, оннар йок еттилär Саабинин айозлу бинасыны, ангысыны йапты Соломон. Тä не йазылы бунун ичин Библийда.

Кенди падишахлыын докузунжу йылында Вавилон падишахы Навуходонсор гелди аскериннän Иерусалимä да сарды хер тарафтан ону. Иерусалим дурду бөлä бир бучук йыл, бу бетерä касабада олду бүүк аачлык: инсанда калмады имäk. Озаман Вавилон аскери касабайы алды, да бүтүн иудей аскери гежä башлады качмаа. Макар вавилоннулар дурардылар касабанын долайанында, ама иудей падишахы Седекийа качты Иордан дересинä гидän йолдан. Вавилон аскери такышты Седекийанын ардына, да оннар етиштилär ону Иерихон касабасынын йанында. Иудей падишахын бүтүн аскери дармадаан олду. Седекийайы алдылар есирлää, гөтүрдүлär Вавилон падишахына Ривла касабасына да орада жезаладылар: Седекийанын оолларыны өлдүрдүлär онун гөзлери онүндä, кендисинин Седекийанын да чыкардылар гөзлерини, букааладылар да гөтүрдүлär Вавилона.

Навузардан, Навуходонсорун коруйужулары башы, хем Вавилон аскери гирдилär Иерусалимä да йактылар Саабинин бинасыны, падишах евини хем Иерусалимдä хепсини бүүк йапылары, хем дä йыктылар Иерусалимин долайанында дуарлары. Иерусалимдä дири калан хем Вавилон падишахына верилän инсаннары Навузардан калдырды касабадан. Саде фукаара чифтчилерин бир пайыны о бракты бакмаа баалары хем топрак ишлемää. Диреклери хем Аллаха измет етмäk ичин бүтүн аваданныы, ани вардылар Саабинин бинасында, вавилоннулар кырып парча-парча, алдылар Вавилона. Бундан башка, оннар алдылар каплары хем чөлмеклери, ангылары кулланыларды Саабинин бинасында, хем хепсини алтын хем гүмүш ишлери.

Бу олду 587–586 йылларда Христозун Дуумасындан илери. Аллахын бинасы, ангысыны йаптыйды Соломон, дурду 400 йылдан зеедä.

ПАДИШАХЛАРЫН ДӨРДҮНЖҮ КИЙАДЫ 25:1–16

ДАНИИЛ ХЕМ ОНУН ҮЧ ДОСТУ

Вавилон падишахы Навуходоносор, ангысы алдыйды есирлää Иерусалимин инсаннарыны, изин етти бир изметчисинä айырмаа есир израиллилердән генч чо̆жуклары падишаха измет етмää дейни. Оннар лääзымды олсуннар падишах йада бойар со̆йундан, курсуруз, гөзäl, олсун аннамалары билимдән хем акыллы. Изин таманнанды, падишах буйурду до̆йурмаа айырылмыш чо̆жуклары имеклärлән хем шараплан падишахын со̆фрасындан. Хем дә буйурду ү̆ретмää оннары билимнерä хем арамей дилинä да бутакым тербиетмää үч йыл.

Иудей чо̆жукларын арасындайдылар Даниил, Ананийа, Мисаил хем Азарийа. Оннара верилди вавилон адлары: Валтасар, Седрах, Мисах хем Авденаго. Даниил истämärди гүнаха гирмää падишах со̆фрасындан имеклärлән хем шараплан: бу имеклär варды насыл олсуннар йапылы о хайваннарын хем кушларын етиндән, ангыларыны Моисейин законуна гөрä олмазды имää. Онуштан Даниил истеди, падишах изметчилеринин башы версин оннара саде зарзават хем су. Илкин о изметчи кыйышмарды йапмаа Даниилын истедиини, коркарак, ани чо̆жуклар забуннайажëклар да падишах бунун ичин ү̆фкеленежëк она. Ама Даниил инандырды ону, теклиф едип денемäk ичин версин оннара саде зарзават хем су он гүн. Он гүндән сора дөрдүнүн иудей чо̆жукларынын суратлары олдулар таа гөзäl хем тенжä дә оннар таа туйандылар, некадар калан чо̆жуклар, ангылары ийärдилär падишах со̆фрасындан имеклери.

Аллах верди Даниила, Ананийайа, Мисаила хем Азарийайа билги хем аарифлик, Даниила да таа ү̆стүнä баашлады верги йорумнамаа дүшлери.

Үч йылдан сора падишах изин етти, гетирсиннär она хепсини измет ичин айырылан израилли чо̆жуклары. Лафедип херкезиннән, падишах хесаплады, ки оннарын арасында ен ии Даниил, Ананийа, Мисаил хем Азарийа. Онуштан оннары брактылар измет етмää падишахын йанында. Не дә сорса падишах чо̆жуклара, оннарын жуваплары он кат таа аарифти ондан, не сблärдилär хепси вавилонну бүүжүлär хем билгичлär.

ДАНИИЛ 1:3–20

АЛТЫН ИДОЛ ХЕМ ҮЧ ИИТЛИ ЧОЖУК

Вавилонун падишахы Навуходоносор буйурду дөкмәә бир алтын идол үүсеклии отуз метра хем генишлии үч метра да дикмәә ону Деира кырында. Сора падишахын буйурмасына гөрә хабержи баарды: «Билдирилер бүтүн халклар хем түрлү дилли сойлара: ишиттийнән трубанын хем башка чалгы тертиплеринин сесини, дүшүн үзүкойну алтын идолун өнүндә, ангысыны койду падишах Навуходоносор. Ама ким буну йапмарса, осаат атылажэк кызгын фырына».

Вавилоннуларын арасындан кимсә деди падишаха: «Иудей адамнары Седрах, Мисах хем Авденаго сесләмеерләр сенин изинини, падишах, измет етмеерләр сенин аллахларына хем алтын идола баш иилтмеерләр». Озаман Навуходоносор үфкели хем серт буйурду, гетирсиннәр Седрахы, Мисахы хем Авденагойу, да деди оннара: «Еер сиз баш иилтмәрсениз идола, сизи осаат атажэклар кызгын атешә, да озаман ангы Аллах сизи куртаражэк беним елимдән?» Оннар да бөлә жувап еттилар падишаха: «Бизим Аллахымыз, Ангысына биз измет едериз, вар насыл куртарсын бизи кызгын фырындан хем сенин елиндән дә, падишах, куртаражэк. Ама куртармарса да, биләсин, падишах, ани биз хеп окар измет етмейежез сенин аллахларына хем сенин алтын идолуна баш иилтмейежез». Ишидип бу лафлары, үфкели Навуходоносор изин етти ен каави аскерлеринә, бааласыннар бу дик иудейлери да атсыннар оннары кызгын фырына.

Үч иудей чожууну бааладылар да аттылар фырына. Фырын еди кат таа пек кызгынды, некадар херзаман, өлә ани о инсаннары, ангылар аттылар чожуклары фырына, йалын өлдүрдү. Ислеежә бакып атешә, Навуходоносор шашты, чабук калкты да деди кенди бойарларына: «Биз атмадык мы баалы үч чожук атешә? Бән сә гөрерим дөрт диил баалы, ангылары гезерләр атеш ичиндә, да оннара хич олмээр зарар! Дөрдүнжүсү дә бензеер Аллахын бир оолуна».

Падишах йаклашты фырына да чаарды: «Седрах, Мисах хем Авденаго, Хепсиндән Үүсек Аллахын чыракары! Чыкын да гелин бана!» Обүрлери, чыкып йалындан, йаклаштылар. Хепси гөрдүләр, ани атеш оннара йапмамыш зарар: не оннарын сачлары үтүленмиш, не рубалары йанмыш, хем оннардан йанык кокусу билә гелмәрди. Да озаман Навуходоносор деди: «Шүкүр Седрахын, Мисахын хем Авденагонун Аллахына! Не бүүктүр Онун нышаннары хем не куветли Онун минунийалары! Онун падишахлыгы – дивеч падишахлык, хем Онун чорбажылыгы – бойдан бойа». Да үүселтти падишах Седрахы, Мисахы хем Авденагойу Вавилон мемлекетиндә.

ДАНИИЛ АЧЫКЛЭЭР АННАШЫЛМАЙАН ЛАФЛАРЫ

Навуходоносордан сора Вавилонда олду башка падишах, Валтасар. Бир керä о йапты бир конуш кендисинин бин бойарына. Бунун ичин Валтасар изин етти изметчилеринä, гетирсиннär алтын хем гүмүш каплары, ангыларыны Навуходоносор алды Саабинин айозлу бинасындан Иерусалимдä. Бу каплардан падишах, онун бойарлары хем карылары гириштилär ичмää шарап хем метиннемää кенди алтын, гүмүш хем таш аллах-идолларыны.

Ама ансыздан падишахын евиндä, нередä гечärди конушмак, пейдаланды бир инсан ели да башлады йазмаа дуарда. Падишах, гөрүп буну, кайбетти бенизини коркудан, да онун дизлери башладылар титиремää. О чекетти баармаа, ани она гетирсиннär хепси Вавилон билгичлерини хем бүүжүлерини. Ону, ким ачыклайажэк йазылары, падишах адады коймаа кенди падишахлыында бир бүүк изметчи. Ама кимсей Вавилон билгичлериндän ачыклайамарды дуардакы йазылары.

Падишахка, ишидип буну, гирди о баша, нередä гидärди конуш, да аннатты падишаха Даниил ичин, сөлейип, ки онда йашээр Аллахын Духу хем ани онда вар билги хем акыл да о вар насыл ачыкласын дүшлери, сөксүн аннашылмаз хем долашык ишлери. Гетирдилär Даниилы, да падишах теклиф етти она, ачыкласын аннашылмайан лафлары.

Даниил сөледи Валтасара, ани Аллах үфкеленер падишаха онун диклии ичин хем онун ичин, ани о алды айозлу каплары, оннардан ичмää шарап дейни, метиннейерäk идоллары. Тä бунун ичин Аллах йоллады бу йазыы. Сора Даниил деди: «Да тä не йазылы: МЕНЕ, МЕНЕ, ТЕКЕЛ, УПАРСИН. Дä тä лафларын аннамасы:

МЕНЕ – Аллах сайды сенин падишахлыынын гүннерини хем белли етти онун сонуну;

ТЕКЕЛ – сени койдулар чекийä да булдулар, ани кайет илинсин;

УПАРСИН – сенин падишахлыын бөлүндү да верилди мидийлилерä хем перслерä».

Озаман Валтасарын изининä гөрä Даниилы гиидирдилär паалы рубалара, астылар онун бойнусуна бир алтын синжир да билдирдилär, ани падишахлыкта о бир бүүк изметчи. Кär о гежä пророклук аслы чыкты: Валтасары өлдүрдүлär, онун падишахлыыны алды елинä мидийли падишах Дарий.

ДАНИИЛ 5:1–31

ДАНИИЛ ДУА ЕДЕР

Падишах Дарий дә, ангысы олду падишах Валтасардан сора, хоудул адамды хем баш иилдәрди идоллара. Ама о севди Даниилы онун аарифлии хем үөсек аклысы ичин.

Дарий хесаплады коймаа 120 сатрап империйа бөлгелеринин үстүнә. Хем таа о койду үч үөсек өндөржи, ангыларына сатраплар вережекләр жувап, раатсызламамаа падишахы дейни. Даниил, үчүндән бириси, гечәрди өбүр өндөржилери хем сатраплары аарифлик тарафындан, да падишах артык неетленәрди коймаа ону бүтүн падишахлыын үстүнә. Озаман өбүр өндөржиләр хем сатраплар чекеттиләр аарамаа маана, насыл кабаат булмаа Даниила, ани о прост кулланэр падишахлыы. Ама оннар буламардылар хич бир йаннышылык хем хич бир кабаат, нечин дейни Даниил ии измет едәрди Дарий падишаха хербир иштә.

Битки-биткийә оннар койдулар неетинә лекелемәә Даниилы падишахын өнүндә. Оннар биләрдиләр, ани Даниил дайма дуа едер кенди Аллахына. Онуштан оннар гелдиләр падишаха теклифлән чыкармаа закон, ангысы отуз гүн йасаклээр истемәә бишей бир аллахтан йа адамдан, Дарий падишахтан каарә. Бу закону бозан ләазымды атылсын бир хендәә, нередә тутардылар асланнары. Падишах билмәрди бу истейишин хализ маанасыны да кайыл олду.

Даниил, ишидип ени закон ичин, вазгечмеди дуа етмәә кенди Саабисинә. Гүндә үч керә о, диз чөкүп, дуа едәрди кенди ичериндә, шүкүр едерәк Аллага. Ичерин пенчерелери чыкардылар онун дуума касабасына Иерусалимә, нередә дурарды Аллахын бинасы, ачан о бина таа йыкылмадыды.

Фена инсаннар, ангылары азетмәздиләр Даниилдан, гөзлеттиләр, насыл о дуа едер кенди Аллахына, да осаат гиттиләр амазламаа ону падишаха.

ДАНИИЛ 6:1–11

ДАНИИЛ АСЛАН ХЕНДЕЕНДÄ

Даниилдан азетмейән адамнар билдирдиләр Дарий падишаха, ани Даниил, бакмайарак падишахын законуна, үч керä гүндä дуа едер кенди Аллахына. Ишидип буну, падишах дүштү бүүк кахыра да хесаплады куртармаа Даниилы. Ама о адамнар падишаха аклысына гетиртиләр, ани мидийлилерин хем перслерин адетлеринä гөрä хич бир дä закон, ангысыны имзалады падишах, йок насыл дииштирилсин. Озаман падишах буйурду, атсыннар Даниилы хендää асланнара. Хем деди Даниила: «Сенин Аллахын, ангысына сән херзаман измет едерсин, О сени куртаражэк!» Сора падишах дөндү геери евинä, йатты уйумаа аач да бүтүн гежä уйуйамады. Айдыннаркан, падишах алатлады аслан хендеенä да, йаклашып, бир гүженик сеслән чаарды Даниилы: «Даниил, дири Аллахын чыраа! Сенин Аллахын, Ангысына сән херзаман измет едерсин, куртарабилди ми сени?» Даниил жувап етти: «Аллах йоллады кенди ангилени да капады асланнарын аазларыны, да оннар бана йапмадылар зарар, нечин дейни бән чыктым Аллахын өнүндä пак, хем сенин өнүндä дä, падишах, йок хич бир кабаатым».

Дарий пек-пек севинди, ани Даниил дири, да буйурду, чыкарсыннар ону орадан. Ачан ону калдырдылар, гөрүндү, ки асланнар йапмамышлар она хич бир дä зарар. Падишахын изининä гөрä гетирдиләр о адамнары, ангылар кабаатлы булардылар Даниилы, да оннары аттылар о хендää. Оннар таа етишämедиләр дибинä, ачан асланнар, абанып, параладылар оннары.

Бундан сора Дарий падишах йазды бир кийат да йоллады ону кенди падишахлыын хербир көшесинä. О кийатта о изин едәрди хепси халклара, хатырламаа Даниилын Аллахыны, нечин дейни о Аллах — дивеч Аллах, хем Онун падишахлыы сонсуз. «О коруйэр хем куртарэр, йапэр минунийалар хем нышаннар гөктä хем ердä. О коруду Даниилы асланнардан!» — йазылыды о кийатта.

ДАНИИЛ 6:12–27

ИУДЕЙЛЕРИН ЕСИРЛИКТӘН ДӨНМЕСИ

Окудуумуз гиби, асирий аскерлери алдылар Пойраздакы падишахлыгы, Израили, да гөтүрдүләр есирләә Израил халкыны. Бу олду Христозун дуумасындан едиүз йыл илери. Үз йылдан сора мидийлилерин хем вавилоннуларын бирлешмиш аскерлери йок еттиләр Асирийанын баш касабасыны Ниневийайы. Вавилон, олуп каави падишахлык, сойарды комушу топраклары, ангыларын арасында варды Үүлендеки падишахлык, Иудейя, хем гөтүрәрди иудейлери Вавилона есирләә.

Ама даалды каави Вавилон империйасы да. Ону запеттиляр мидийлиляр хем персләр. Персия падишахы Кир изин верди иудейлерә, дөнсүннәр кенди дуума ерлеринә. О билдирди бүтүн кенди падишахлыгында: «Бөлә деер Кир, Персия падишахы: дүннейин хепси падишахлыкларыны бана верди Сааби, гөктеки Аллах. О буйурду бана, дүзейим Она бир айозлу бина Иерусалимдә, ани булунәр Иудейада. Хепси, ким Онун халкындан, — ко олсун онун Аллахы онуннан, — ко гитсин Иерусалимә, да дүзсүннәр Саабинин, Израилин Аллахынын, айозлу бинасыны». Ватанына дөндүләр кырк бин кишидән зеедә чыфyt, таа чойу иудейләр, демәк Иуданын сойундан чыфytлар. Ама чок чыфyt калды Персияда.

Ватанына дөндүктән сора икинжи йылы иудейләр топландылар Иерусалимдә, башламаа йапыйы дейни, да койдулар ени айозлу бинанын темелини. Ихтәр попазлар, левитләр хем сенселә башлары, ангылары тутардылар аклыларында ески бинайы, гөрерәк, насыл койуләр ени бинанын темели, үүсек сеслән аалардылар, башкалары да баарардылар, не баарабиләрселәр севинмеликтән. Севинмәк баармасы карышарды аалайышлан, да узаа долайлара дааларды оннарын үүсек сеслери.

Ени бинанын баш йапыжысыйды Зоровавел, иудей падишахынын Иехонийанын унукасы. Ама халклар, ангылары ерлештиляр орада, нередә илери йашардылар иудейләр, азетмәрдиляр оннарда да башладылар енгел етмәә евин дүзүлмесинә, коркударак чыфytлары хем кабаатлайарак оннары перс падишахы Артаксерксын өнүндә. Оннар ойалайабилдиләр бинанын дүзүлмесини онбеш йыла — таа озамана кадар, ачан башлады падишахлык етмәә бир башка перс падишахы, ангысынын адыды хеп Дарий.

Дарий падишах каавиледи Кир падишахын буйурмасыны да йоллады Иерусалимә бир кийат, ангысында варды изин битирмәә айозлу бинайы. Дарийин падишахлык етмесинин алтынжы йылында Адар айын үчүнжү гүнүнә кадар ени айозлу бинанын дүзүлмеси битти.

ЕСФИР ПАДИШАХКА

Перс падишахы Ксеркс неетленди евленмää. О йоллады кенди падишахлыын хербир көшесинä хабержилери, аники топламаа хепсини ен гөзäl кызлары баш касабайа Сузайа. Орада оники ай ичиндä оннары хазырлардылар падишахын кабул етмесинä. О вакыт Персийада таа йашардылар о чыфитларын евлатлары, ангыларыны незаманса алдыйдылар есирлää Асирий хем Вавилон аскерлери. Сузада варды бир иудей, ады Мардохей. О бакарды чичусунун кызыны, ангысынын адыйды Есфир. Кыз гөзälди хем кыврак бойлуйду. Кызын бобасы хем анасы өлдүйнän, Мардохей алды ону ааретлик. Ачан бүтүн падишахлыктан гөзäl кызлары чекеттилär топламаа баш касабайа, Сузайа, Есфири дä чаардылар падишахын евинä. Есфири падишах беенди өбүр гөзäl кызлардан таа чок. О такты онун башына падишах коронасыны да йапты ону падишахка. Есфирин хатырына падишах кенди бойарларына хем изметчилеринä йапты бир бүүк конуш, баашлады бөлгелерä колайлыклар хем падишах жөмертлииннän даатты чок баашыш. Есфир сä, нижä сымарладыйды она Мардохей, бишей сөләмеди онун ичин, ангы халктан чекилер о.

Бираздана падишах үүселтти кенди бойарларынын бирисини, Аманы, да койду ону хепси өбүр бойарларын үстүнä. Падишаха изметчилери баш иилдärдилär, дүшерäk үзүкойну Аманын онүндä, нижä изин еттийди падишах. Саде Мардохей баш иилтмärди хем дүшмärди үзүкойну. Аман үфкеленди да неетленди йок етмää хепсини иудейлери Ксерксын падишахлыында.

О деди Ксеркс падишаха: «Вар бир халк, ангысы даанык сенин падишахлыынын хербир тарафында башка халкларын арасында. Оннарын законнары диил өлä, насыл башка халкларын законнары, да падишахын законнарыны оннар таманнамээрлар». Падишах изин верди Амана, йапсын о халклан, не истäрсä. Да хабержилär гөтүрдүлär Персийа империйанын хербир бөлгесинä кийатлары, ангыларында варды изин, оникинжи айын онүчүнжү гүнүндä өлдүрмää, кыймаа хем йок етмää хепсини иудейлери, күчүүнү дä, бүүйүнү дä, ушаклары хем карылары, бир гүндä, оннарын варлыкларыны да соймаа. Да херердä, нерейи етишти падишахын кийады, иудейлердä олду бүүк кахыр: оруч хем аалайыш.

ЕСФИР ПАДИШАХКА

(илерлемеси)

Үренип бу иши, Мардохей хаберледи Есфир падишахкайа падишахын кийады ичин да сымарлады она, гитсин падишаха баш урсун кенди халкы ичин хем йалварсын падишаха, кыймасын оннары. Есфир жувап етти Мардохейя изметчиси ашыры: «Еер о, кими падишах чаармады, гирәрсә ичәнкы аула, она бир жеза – өлүм. Ама еер падишах узадарса она кенди алтын скипетрасыны, озаман калажэк дири. Бени сә падишах чаармады тә олду отуз гүн». Мардохей чевирди Есфирә бөлә: «Санма, ки сән куртулажан бу беладан падишахын евиндә. Хем ким билер, диил ми кәр бунун ичин сән падишахка олдун?» Есфир жувап етти Мардохейя: «Гит, топла хепсини Суза касабасында булунан иудейлери да оруч тутун беним хатырыма, хем имейин-ичмейин үч гүн не гүндүз, не гежә. Бән дә изметчийкаларымнан оруч тутажам, да сора гидежәм падишаха, макар бу иш закона каршыдыр, хем, еер йазылыьса бана өлейим, өлежәм». Бу арада фена Аман артык хазырлады асмак аажыны үүсекли ирми беш метра, ани Мардохейи асмаа дейни.

Үчүнжү гүнү Есфир, гийип кенди падишах рубаларыны, гитти ичәнкы аула, падишахын одаларына. Падишах узатты Есфирә алтын скипетрасыны. Есфир, йаклашып докунду скипетрайа да чаарды падишахы хем Аمانы кәр о гүнү конуша. Падишах хем Аман гелдиләр конуша. Ачан оннар ичәрдиләр шарап, падишах деди: «Не арзун вар, Есфир падишахка? Не истеерсин?» Падишахка жувап етти: «Арзум беним – ани баашлансын бана беним йашамам, хем истейишим беним – баашлансын йашамак беним халкыма. Чүнкү сатылдык биз, бән хем беним халкым, йок едилмәә, өлдүрүлмәә хем кайып олмаа». Бөлә падишах үүренди, ани онун карысы – чыфытка, хем аннады Аманын хайын неетини. Падишахын изининә гөрә Аманы астылар о аачта, ангысыны о хазырладыды Мардохей ичин.

Ама артык йокту насыл диштирмәә закону перс падишахлыында иудейлерин өлдүрүлмеси ичин, нечинки о йазылыды падишахын адындан хем каавилендийди падишахын мұхүрүннән. Озаман падишахын изининә гөрә йаздылар ени кийатлары: падишах изин верер иудейлерә, хепси касабаларда топлансыннар да калксыннар корумаа кенди жаннарыны. Персийанын үз ирми бөлгесинә, Индиядан Ефиопийайа кадар, йолландылар хабержиләр үрүк бейгирлердә, да тездә падишахын изини билдирилди бу бөлгелерин өндержилеринә. Чыфытларын куртулмасыны анмак ичин Мардохей хем Есфир курдулар хер йыл тутулсун бир йорту, ангысына денилер Пурим.

ЕСФИР 4 – 10

НЕЕМИЙА ИШЛЕЕР ИЕРУСАЛИМИН ДУАРЛАРЫНЫ

Неемийа Суза касабасында перс падишахынын Артаксерксин бир изметчиси, сөзү гечәр бир бойарды.

Биркач иудей дөндү Иерусалимдән Персийага. Ачан Неемийа башлады соруштурмаа оннара Иерусалим ичин хем орада калан иудейләр ичин, оннар аннатты Неемийага буну: «Чыфылар, ангылары есирликтән сора дири калдылар да дөндүләр кенди мемлекетинә, чекерләр бүүк зорлук хем азар. Иерусалимин дуарлары йыкык, токатлары да йанык». Иши-дип бу лафлары, Неемийа отурду да гиришти ааламаа. Биркач гүн о кахырлыды, оруч тутарды хем два едәрди Аллага, ани Артаксеркс падишах изин версин она, гитмә Иерусалимә да енидән дүзмә касабанын дуарларыны.

Артаксеркс падишах бракты, Неемийа гитсин Иерусалимә, да Неемийа иудейләрлән барабар башлады енидән дүзмә касабанын даанык дуарларыны хем токатларыны. Буну ишиттиләр иудейлерин душманнары да коркутмакларлан истәрдиләр енгел етмә бу ишә. Ама Неемийа силәхландырды кенди инсаннарыны. Ким ташыйарды дуарлары ишлемә дейни таш, оннар бир еллән ишләрдиләр, өбүр елиндә дә тутардылар силәхы. Хепсиндә йапыжыларда варды силәх. Иш гидәрди гежә-гүндүз. Ишчилери коруйарды Аллахын ели, да ачан гечти 140 йыл, нижә Вавилон аскери даатты хем йакты Иерусалими, дуары енидән дүздүләр.

Ачан гелди единжи ай, бүтүн халк топланды мейданда. Ездра попаза буйурдулар, гетирсин Моисейин закон кийадыны, ангысыны Сааби вердийди Израилә. Ездра попаз гетирди закон кийадыны да окуду сабахтан үүленә кадар хепси топланмышларын өнүндә — адамнарын хем карыларын, хепсинин, ким варды насыл аннасын. Бүтүн инсан кушку селәрди закон китабынын лафларыны. Ездра иссөзледи Саабийи, бүүк Аллахы, да бүтүн халк жувап едәрди: «Амин, хақына өләдир!», калдырып еллерини гөкә, сора да хепси, дүшерәк үзүкойну, баш иилдәрдиләр Аллага.

НЕЕМИЙА 1 – 8

ИНСАН ДӨНЕР АЛЛАХА

О айын ирми дөрдүнжү гүнүндә топландылар хепси израилли-ләр — оруч тутаннар хем гийимни серт материйадан йаслы рубалара, башлары да оннарын сепеленмишти кўллән, нижә гечәрди оруч вақыдында иудейлердә. Израиллиләр айырылдылар хепсіндән йабанжылардан да спийада олардылар кенди гўнахлары ичин хем кенди бобаларынын кабаатлары ичин. Айакча дурарак, оннар үч саат кадар окуйардылар Саабинин, кенди Аллахынын, закон кийадын-дан, таа окадар спийада олардылар хем баш иилдәрдиләр Саабийә. Бир үүсек ердә дурардылар Иисус, Ванийа, Кадмиил хем башка левитләр да бүтүн сеслән чаарардылар Саабийи, кенди Аллахыны. Оннар дедиләр: «Калкын, метиннейин Саабийи, сизин Аллахыны-зы, дивечтән дивежә. Иисөзлү хем шанны олсун үүсек метин адын Сенин, Сааби! Сән, Сааби, бирсин, хем йок башка Аллах, Сөндән каарә. Сән йараттын гөклерин гөклерини хем хербир иши, не вар оннарда, ери хем хербир иши, не вар онда, денизлери хем хербир иши, не вар оннарда, хем Сән хербир ишә верерсин өмүр, хем гөк аскерлери Сана баш иилдерләр».

Халк дериндән пишман олду кенди гўнахлары ичин хем Саабидән атылмасы ичин хем дуа едәрди: «Бүүк Аллахымыз, куветли хем кор-кунч, Кенди баалантысыны коруйан хем Кенди халкыны сөвән! Ко гөрүнмесин Сана, ки биз аз зет чектик, хем падишахларымыз бизим, хем бойарларымыз бизим, хем попазларымыз бизим, хем пророкларымыз бизим, хем бобаларымыз бизим, хем бүтүн Сенин халкын — Асирийа падишахларын заманындан бүүнә кадар. Доору туттулар бизи Сенин жезаларын; Сән доору йаптын, биз сә кабаатлыйыз.

Онуштан биз алэрыз үстүмүзә йазылы адамак — йашамаа Аллахын законуна гөрә хем тутмаа хем таманнамаа хепсини онун сымарла-макларыны. Биз имзалээрыз ону, имзамызда да бизим өндөржилери-мизин, бизим левитлеримизин хем попазларымызын мўхүрү». Үүсек өндөржилеримиз имзаладылар бу аннашмайы хем каавиледиләр ону мўхүрлән. Хепси калан инсан, попазлар, левитләр, капужулар, түркүжүләр, Саабинин бинасында хепси изметчиләр хем Аллахын законуну кабледән хепси йабанжылар, оннарын карылары, ооллары хем кызлары, хепси, ким варды насыл аннасын, катылдылар кенди кардашларына, халкын ен сайгылы адамнарына, еминнән кабледип бу баалантыы.

НЕЕМИЯ 9:1– 6; 9:32 – 10:29

ИОВУН ЗЕЕТЛЕРИ

Уц мемлекетиндә йашарды бир инанжы хем пек зенгин адам, ады Иов. О бир пак, доору, Аллахтан коркан хем түрлү феналыктан узаклашан адамды. Онун варды еди оолу хем үч кызы.

Бир керә Аллага гелди шейтан, да Аллах сорду она: «Нередән сән гелдин?» Шейтан жувап етти: «Бән гездим ердә да доландым ону бүтүн». Сааби деди она: «Хесапалдын мы сән Беним чыраамы Иову? Ердә йок башка бириси онун гиби: пак, доору, Аллахтан коркан хем феналыктан узаклашан». Озаман шейтан деди Аллага: «Санки не, бошуна мы Иов Аллахтан коркэр? Диил ми Сән иилик вердин она, онун евинә хем бүтүн варлыына? Онун ишлерини Сән йаптын берекетли, да онун сүрүлери даалэрлар ердә. Ама йа узат она Кенди елини да докун хепсинә, нейи онун вар, – иисөзлейежек ми озаман о Сени?» Да деди Аллах шейтана: «Хепси, нейи онун вар, олсун Сенин кувединдә».

Шейтан, кабледип бөлә изин, башлады түрлү-түрлү зарар йаппаа Иова. О кыйды онун ушакларыны хем йок етти бүтүн онун варлыыны. Иов мырылдамады хем Аллахы көтүләмеди, ама деди: «Сааби верди, Сааби дә алды; ко иисөзлү олсун Саабинин ады!» Хем деди карысына: «Санки Аллахын елиндән саде иилии ми кабледежек, ама белайы каблетмейежек ми?» Хич бир лафыннан Иов гүнаха гирмеди Саабинин өнүндә. Озаман шейтан бозду онун саалыыны бир титси хасталыклан – онун гүүдеси баштан аяакларынадан долду йарайлан. Иовун зеети бүүктү, да о дүштү бүүк кахыра.

Онун үч досту, ишидип, ани Иовун башына гелди бела, гелдиләр раатландырмаа ону. Ама сора оннар гириштиләр кабаат булмаа да башладылар сөлемәә, ани Аллах жезаламээр доору инсаннары – сайылэр, Иовун вар несойса кабааты. Ама Иов хеп окадар сайарды, ани о доору. Она етмәрди сеслемәә достларын лафларыны. О истәрди лафетмәә Аллахлан. Иов сорарды, не иш ичин она йолланды бөлә зеетләр, ама кайбетмәрди умуду куртулмаа: «Бән билерим, ани беним Куртарыжым дири, хем ани битки-биткийә, ачан беним теним чүрүйежек, бән горежәм Аллахы кенди гөзлеримнән».

ИОВ 1; 2; 4; 5; 19:25–26

ИОВ ЗЕЕТ ЧЕКТИКТӘН СОРА

Ачан Иов лафедәрди кенди достларыннан, ансыздан ишидилди бир бүүк боран сеси, да борандан гелди Кенди Саабинин сеси. Аллах чекетти коймаа Иова сорулары, ангыларына адам йокту насыл жувап етсин, да Иов аннады, ани олмаз Аллахтан жувап истемәә, чүнкү Аллах Онун ичин бизим дүшүндүүмүздән үүсектир. Ачан Сааби битирди лафетмәә, Иов деди Она: «Билерим, ани Сән хербир иши йапабилирсин хем Сенин неетинә каршы коймаа йок насыл».

Аллах, денейип Иову, чевирди она хепсини, не о кайбеттиди хем йоллады она ики кат таа зеедә, некадар онда варды илери. Достлара са, ани чыктылар прост насаатчы, Саабинин чыкты үфкеси, нечин ани оннар сөләрдиләр Онун ичин диил өлә доору, насыл Иов. Онуштан Аллах буйурду оннара, йапсыннар курбан хем йалварсыннар Иова, ки о дуа етсин оннар ичин, чүнкү Сааби кабледежек саде онун дуасыны. Иовун достлары йаптылар Саабинин буйурдууну да Иовун дуасына гөрә каблеттиләр Аллахтан афетмәк.

Хепси бу гечирдии зеедлердән сора Иова гелдиләр кардашлары, кызкардашлары хем таныдыклары да гетирдиләр она чок баашыш. Аллах верди Иова таа да чок иилик, некадар илери. Чок вакыт таа йашады Иов онун башына гелән белалардан сора, да онун олду таа еди оолу хем үч кызы. Бүтүн дүннедә йокту букадар гөзәл кары, нижә Иовун кызлары.

Иов өлдү ихтәрлыкта, йашайып дойунжа.

ИОВ 38 – 42

ПСАЛМАЛАР КИЙАДЫ

Псалмалар — Библиянын ен окунан кийатларынын бириси. Она гирер үз елли псалма, демäk пеет, ангыларыны чалардылар музыкайлан. Псалмалар ачыклээр хербир иши, не далгалээр Аллаха инанч олан ұраа: дүннедеки феналык ичин кахыры, умуду, ани айдыннык енсейежек караннаы, кенди гўнахлары ичин пишманнаы хем куртулмак йаныклығыны, ангысыны верер Аллах. Кими псалмаларда вар Месийа (Христос) ичин пророклук.

Адетчä, ачан лафедевләр псалмалар ичин, дүшүнерләр Давидин псалмалары ичин, нечинки о йазды оннарын чойуну. Ама вар псалмалар, ангыларыны йаздылар башкалары. Христиан дуаларын чойунда вар псалмаларын лафлары. Бу кийатта өрнек оларак гөстережез ики псалма.

Псалма 1

Не мутлу инсана, ангысы гитмеер фена инсаннарын топлушуна, хем гезмеер гўнахкер йолларында, хем булунмээр мындарлайыжылар арасында; ама хошланэр Саабинин законуннан, хем Онун закону ичин о дүшүнер гежä-гүндүз. Бусой инсан — насыл бир аач, ангысыны дикмишләр акар сулар йанында, хем ангысы вережек вакыдында мейвасыны, хем йапраа онун сөрпешмеер; хем хербир йаптыгы ишини о башаражэк. Диил бөлä фена инсаннар, оннар насыл тозак, ангысыны калдырэр лүзгär. Онуштан феналар дайанмайа-жэклар судта, хем гўнахкерләр — дооруларын топлантысында. Чүнкү Сааби билер дооруларын йолуну, феналарын са йолу гөтүрер өлүмä.

Псалма 150

Метедин Аллахы Онун айозлу бинасында; метедин Ону Кендисинин гөк калесиндä. Метедин Онун куветли ишлерини, метедин Онун бүүклүүн чоклууну. Метедин Ону труба сесиннän, метедин Ону арфаларда хем лираларда. Метедин Ону даулан хем ойуннарлан, метедин Ону чалгы теллериндä хем чыртмаларда. Метедин Ону сесли жампараларда, метедин Ону жангырдайдан жампараларда. Хербир жан ко мететсин Саабийи. Алилуйа!

ТУТАЛЫМ АКЛЫМЫЗДА ПСАЛМАЛАРДАН ПЕЕТЛЕРИ

Сенин адыны биленнәр умут едежекләр Сана, нечин дейни
Сән бракмээрсин Сени аарайаннары, Сааби. (9:11)

Гөкләр насаат едерләр Аллахын бүүклүүнү, хем Онун еллерин
ишлери ичин хаберлеер гөк чаркы. (18:2)

Ко Саабидән корксун бүтүн ер; ко титиресин Онун өнүндә хеп-
си, ким йашээр дүннедә. (32:8)

Дадын, да гөрежениз, некадар хошлу Сааби! Не мутлу инсан,
ангысы булэр Онда корунту! (33:9)

Инан Саабийә йолуну, хем умут ет Она, да О таманнайәжэк.
(36:5)

Чаар Бени бела гүнүндә; Бән куртаражам сени, да сән метин-
нейежән Бени. (49:15)

Йарат бендә пак үрек, Аллахым, хем енилә беним жанымы доо-
рулук ичин. (50:12)

Инсаннар! Умутланын Она хербир вакытта; ачын Онун өнүндә
үреенизи; Аллах бизә корунтулуктур. (61:9)

Ко танысыннар дүннедә Сенин йолуну, хербир халкта Сенин
куртулушун. (66:3)

Ачан таа дуумадыйдылар байырлар, хем Сән таа йаратмадый-
дын ери хем дүннейи, хем евеллердән евеллерә Сән – Аллахсын.
(89:3)

Сааби – корунтум беним, Аллахым беним – беним корунтулуу-
мун кайасыдыр. (93:22)

Иисөзлә, жаным беним, Саабийи, хем унутма Онун хепсини
ииликлерини. (102:2)

Нижә гөк ердән үүсек, өлә Саабинин дә севдасы Ондан коркан-
нара бүүк. (102:11)

Аарифлиин темели – Саабидән корку. (110:10)

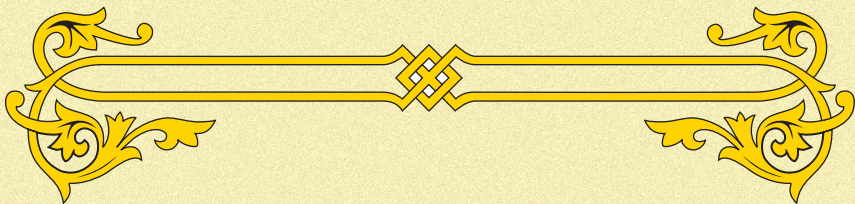
Сааби бенимнән, коркмам: не йапар бана инсан? (117:6)

Насыл деликанны пак йолдан гитсин? Йашасын Сенин сөзүнә
гөрә. (118:9)

Бән Сенин – куртар бени. (118:94)

Ким йашлан гөзлериндә екти, о бичежек севинмәклән. (125:5)

Сааби йакын Ону чаараннара, хепсинә Ону доорулукта чааран-
нара. (144:18)

*Сенин сөзүн —
айаама фенер хем
йолума шафк.*

Псалма 118:105

ПИЛДАЛАР КИЙАДЫ

Библија кийатлары бирисинин ады Соломонун Пилдалары Кийады. Она гирер генчлерä кыса насаатлар, ангыларын таа чойуну йазды йада топлады аариф падишах Соломон. Пилдаларын темалары – аарифлик, гүнахсызлык, Аллахтан корку, билги, доору йашамак, кендини запетмәк, Аллаху умут етмәк, фукааралара йардым, ушаклары үүретмәк х. б. Тә Пилда Кийадындан кими насаатлар.

Аарифлиин темели – Саабидән корку; саде ахмаклар үүсектән бакэрлар аарифләә хем насаада.

Сеслә, оолум, кенди бобанын насаадыны хем рететмә кенди ананын сымарламасыны.

Оолум! Еер гүнахкерләр сени савашарса чекмәә кенди тарафына, кайыл олма.

Умутлан Саабийә бүтүн үрәәннән, хем кенди аклына умут етмә. Бүтүн кенди ишлериндә таны Ону, да О доорудажэк сенин йолуну.

Саабинин жезасыны, оолум, рететмә, хем күсмә, ачан О дооруйу үзүнә урэр; чүнкү Аллах кими север, ону жезалээр, нижә боба оолуну, ангысына майыл олэр.

Ким сыкынтыя сокэр фукаарайы, о көтүлеер онун Йарадыжысыны; Саабийи хатырлайан са иилик йапэр зорлук чекенә.

Доорулук үүселдер халкы, гүнах са лекелеер онун үзүнү.

Инсан дүшүнер кенди йолуну, ама Сааби доорудэр онун адымнарыны.

Бобасыны баттыран хем анасыны коолайан – айыпсыз хем намсыз оол.

Баштан доорут чожууну уз йола, да о сапмайажэк ондан ихтәрлыкта да.

Еер аачса сенин душманын, дойур ону екмеклән; еер о сусадыйса, вер она, ичсин су.

ЕКЛЕСИАСТЫН КИЙАДЫ

Соломонун Пилдалары Кийадын ардына Библияда хемен гидер Еклесиастын, йада Насаатчынын, кийады. Она гирер кääмил аариф сөлейишлär, ангылары бензеерлär Пилда Кийадындан насаатлара. Тä биркач сыра о кийаттан.

Бош-бошуна зааметлär, бош-бошуна зааметлär, – хепси бом-бош иш!

Кахыр гүлүштän таа иидир, нечин дейни ачан үзүндä кахыр, үрääн дә олэр таа ии.

Аарифлик аскер силäхындан таа ии; ама бир гүнахкер зән едежек чок ии ишлери.

Ким казэр куйу, дүшежек она; хем ким йыкэр таш дуары, ону далайажэк йылан.

Салвер екмеени сулара, нечин дейни чок гүндän сора генä булажан ону.

Шеннен, чоужук, генчлииндä, хем ко үрääн сенин севинсин генчкän, хем гит, нерейи гөтүрежек сени үрääн хем нерейи öзенежек гөзлерин сенин; ама бил, ани буннар ичин Аллах истейежек сендän жувап.

Унутма сенин Йарадыжыны генчлик гүннериндä, таа гелмедийнän зор гүннär хем таа гелмедийнän о йылар, ангылары ичин сän дейежän: «Йок бана севинмелик оннарда!»; таа сүүнмедийнän гүнеш, хем шафк, хем ай, хем йылдызлар хем топланмадыйнан ени булутлар йаамурдан сора. О гүнү титирейежеклär евин бекчилери, хем бүкүлежеклär каави адамнар; хем вазгечежеклär үүтмää үүденнär, нечин дейни оннар азлык калдылар; хем пенчерейä баканнара чөкежек каранлык; хем китли олажэklar дышар капулары; хем кесилежек кайа ташынын сеси, хем уянажэк инсан куш сесиндän, хем ишидилмейежек түркүлär; хем үүсекликлär олажэк титси, хем йолларда коркулар. Гидежек инсан кенди дивеч евинä, хем ону саражэklar аалайыжыйкалар. Хем топрак тозундан йарадылмыш тенин дөнежек топраа, дух та дөнежек Аллага, Ангысы ону верди.

ПРОРОКЛАР

Ески Баалантынын бүүк бир пайыны йапэр пророкларын кийатлары: Исаянын, Иеремийанын, Иезекиилин, Даниилын хем оники башка пророкун, ангыларына адетä гөрä деерлär «күчүк пророклар» оннарын кийатлары кыса олдуу ичин. Буннар Осийа, Иоил, Амос, Авдий, Иона, Михей, Наум, Авакум, Софонийа, Агей, Захарийа хем Малахийа.

Библияа пророклары диилдилär сырадан билгичлик йапан адамнар, макар оннарын варды бөлä бежериклии. Оннара Аллахтан верилän баш сымарламак башкайды: ачмаа инсанын гөзлерини олушларын аслы өзүнä – гечмиштä, шиндиликтä хем гележектä. Пророклар андырардылар унуткан израиллилерä, ани оннар диил өлä, нижä дүннедеки башка халклар. Израил – халк, ангысыны Аллах адлады Кенди халкым хем ангысыннан О йапты бааланты. Онун гележää диилди баалы дыш олушлара, ама она, некадар израиллилär каларды инанч кенди Саабисинä. Пророкларын кийатларында ажы лафлар диишилерлär ачык умутлан хем четин инаннан, ани инсаннар битки-биткийä генä дөнежеклär кенди Сааби Аллахына хем кабледежеклär Ондан куртулуш.

Пророклар данышардылар израиллилерä диил кенди аындан – оннар хаберлärдилär лафлары, ангыларыны оннара верди Кендиси Аллах. Пророкларын сөзлериндä варды чок символ хем билмейжä, ангыларыны дайма диилди колай аннамаа. Ама чок йыллар гечтиктän сора инсаннар гөрärдилär, ки пророкларын сөзлери дооруйду хем герчеклешän олушларда таныйардылар ону, нелär ичин хаберлärдилär пророклар. Бөлä, таа Христозун дуумасындан чок илери пророклар хаберлärдилär, ки дүннейä гележек Куртарыжы, Ангысы куртаражэк инсаннары гүнахын кувединдän хем өлүмдän да куражэк Кенди дивеч падишахлыыны.

Бүүн дä, окуйарак пророкларын кийатларыны, биз булэрыз оннарда диил саде историйа аннатмакларыны хем герчек чыкты пророклуклары, ама ескимäз аннатмайы о йоллар ичин, ангыларындан инсан гелер Аллаха.

ПРОРОК ИСАЙА

Пророк Исайа йашарды Иудейада Христозун Дуумасындан Едиүз йыл илери. О чалышкан насаат едәрди Аллахын сөзүнү, үзә чыкарарды Саабидән узаклашан Израил халкынын икиүзлү инанжылыны хем чаарарды гүнахкерлери дөнмәә Аллаха. О сөләрди, не ежел беклеер касабаларын хем халкларын чойуну.

Исайа чаарарды инсаны умут етмәә Аллаха. Тә онун чаарыларын бириси: «Ажаба сән билмеерсин ми? Ажаба сән ишитмедин ми, ани дүннейин хербир көшесини йарадан дивеч Сааби Аллах йорулмээр хем байылмээр? Онун аклысыны инсан аннайамаз. О верер йоргуна кувет, хем байылмыша баашлээр каавилик. Чожуклар билә, йорулуп, зайыфлээрлар, генч адамнар да, кесилип, дүшерләр, Саабийә умут еденнәр сә кабледежекләр ени кувет; калдыражэклар канатларыны, нижә карталлар, качажэклар да динмейежекләр, өрүйежекләр да йорулмайажэклар».

Исайа пророклук етти Месийанын – дүннейин Куртарыжысынын, Иисус Христозун, дуумасы ичин. О сөләрди Христозун дуумасы ичин, Онун йашамасы, зетлери, өлүмү хем дирилмеси ичин – хепси оннар ичин, ани олду үзләрлән йыл сора хем не аннадылды Евангелия кийатларында.

Пророк Исайа бөлә дейәрди Христос ичин: «О алды үстүнә бизим хасталымызы хем гөтүрдү бизим зетлеримизи; биз сә санардык, ани Аллах Ону чарпты, жезалады хем ашаалады. О йаралыйды бизим гүнахларымыз ичин хем зетленәрди бизим кабаатларымыз ичин; Онун жезасы верди бизә раатлык, хем Онун йараларындан бизә олду имдат. Хепсимиз биз шашырдык йолу, нижә койуннар, херкезимиз саптыйды кенди тарафына; да Сааби койду Она хепсимизин гүнахларымызы. Ону дүүйәрдиләр хем азарлардылар, ама Онун аазындан чыкмарды хич бир лаф; нижә кузу, ачан ону гөтүрерләр кесмәә, хем, нижә сессиз койун кыркыжынын өнүндә, өлә О да ачмарды аазыны».

ИСАЙА 40:28–31; 53:4–7

**«КЕНДИ КЫЛЫЧЛАРЫНДАН, ЕНИДАН ДҮҮЙҮП,
ПУЛУК ЙАПАЖЭКЛАР...»**

Исайа кенди кийадында пророклук етти битки вакытлар ичин хем Куртарыжынын падишахлыгы ичин, ангысыны Аллах адады:

Битки гүннердә
о байыр, нередә булунэр Саабинин бинасы, олажэк байырларын башы,
хем тепеләр арасында ен үөсек олажэк,
хем акажэк дерә гиби она хепси халклар.
Хем гидежекләр халкларын чойу да дейежекләр:
«Гиделим, пинелим Саабинин байырына,
Израил Аллахын бинасына;
О үүредежек бизи Кенди йолларына,
Хем гезежез Онун излериндән».
Чүнкү Сиондан чыкажэк закон,
Саабинин сөзү дә – Иерусалимдән.
Хем О суд кесежек халклара,
хем үзә чыкаражэк сойларын чойуну;
кенди кылычларындан, енидән дүүйүп, пулук йапажэklar,
хем мызракларындан да – орак;
калдырмайажэк бир халк өбүр халка кылыч,
хем үүренмейежекләр биртаа женк етмәә.

ИСАЙА 2:2–4

«КИМСЕЙ ЙАПМАЙАЖЭК ФЕНАЛЫК...»

Сааби ачты Исаяа пророка, не олажэк, ачан гележек Мессийанын – Иисус Христозун, Аллахын Оолунун – падишахлыы, хем ачан дүннедä биртаа олмайажэк не феналык, не кахыр.

О кесежек суд фукаара инсана хакларына гөрä,
дүннä заваллыларын ишлерини дä чөзежек
доорулаа гөрä;
Онун сөзү, бастон гиби, чарпажэк ери,
аазындан Кенди солууннан О өлдүрежек феналары.
О олажэк кушаклы доорулуклан,
Онун бел кушаа – аслылык.
Озаман йабаны йашайажэк кузуйлан бирердä,
барс та йатажэк олаклан йаннашык;
дана да, аслан да, өкүз дä олажэklar бирердä,
күчүк ушак та оннары гүдежек.
Хем инек отлайажэк айыйлан,
оннарын йаврулары да йатажэklar барабар;
да аслан, нижä өкүз, ийежек саман.
Да күчүк ушак ойнайажэк йыланын делии йанында,
да евлат узадажэк елини сары йыланын делиинä.
Кимсей йапмайажэк феналык хем зарар бүтүн
Беним айозлу байырымда:
чүнкү дүннä долу олажэк Саабийи танымаклан,
нижä сулар долдурэр денизи.

ИСАЙА 11:4–9

ПРОРОК ОСИЙА

Биз артык окудук Пойраздакы падишахлыын, Израилин, Саабидән узаклашмасы ичин, орадакы гунәхлар ичин хем идоллара баш иилтмәк ичин. Сааби данышарды халка Кенди пророклары ашыры хем йолларды инсаннара бири-бири ардысора жезалар, ама хепси наафиләйди. Падишахлар хем сырадан инсан хеп йашардылар гүнахта хем баш иилдәрдиләр идоллара. Онуштан Сааби хесаплады даатмаа бу падишахлыгы да вермәә онун халкыны душманнарын елинә. Пойраздакы падишахлыын даалмасындан бираз илери Израилдә йашардылар пророклар Осийа хем Михей. Осийа пророкун кийадында Аллахын хем Израилин арасында илишкиләр гөстерилерләр нижә евленмәк бирлии, халкын хайынны са – нижә карынын кожасыны алдатмак. Тә насыл пророк Осийа сөлеер бунун ичин:

«Сеслейин Саабинин сөзүнү, израиллиләр: Сааби суд кесежек бу ердә йашайан инсаннара, нечин дейни йок не доорулук, не жан ажымасы, не Аллахы танымак. Дүбүдүз – бетва хем йалан, өлдүрүм, хырсызлык хем ороспулук, хем кан дөкүлмеси битмеер. Кыйылажәк Беним халкым, ангысы Бени истәмеер билмәә: нижә сиз атылдыныз Бени танымактан, Бән дә сизи өлә ретедөжәм, сиз биртаа Беним попазларым олмайажэныз; насыл сиз унутгунуз Аллахынызын законуну, өлә Бән дә унудажам сизин евлатларынызы. Севинмә, Израил, шенненмә, насыл башка халклар, чүнкү сән ороспулуклан алдаттын сенин Аллахыны».

Ама пророк сөлеер таа онун ичин дә, ани, еер халк, дөнүп, пишман оларса Саабинин өнүндә, Аллах иилик вережек Кенди халкына: «Дөн, Израил, Саабийә, сенин Аллахына; чүнкү сән, көстекленип кенди гүнахларына, дүштүн. Алыштыражам инсанын атылмасыны, севежәм бүтүн үрәәмнән, нечинки Беним битти оннара үфкәм. Бән Израил ичин олажам чии гиби; о ачажәк чичек гиби, да көклешежек, нижә Ливан кедрасы».

Пророклук едерәк пишман олан халк ичин, Осийа сөлеер: «Ама Израил оолларынын сайысы олажәк, нижә дениз куму, ангысыны олмаз не өлчмәә, не саймаа; хем орада, нередә оннара дейәрдиләр „Сиз диилсиниз Беним халкым“, орада дейежеклар оннара „Сиз дири Аллахын оолларыйсыныз“».

ОСИЙА 1:10; 4:1–2, 6; 9:1; 14:2, 5–6

ПРОРОК ИОИЛ

Билинмеер, незаман йашамыш пророк Иоил, ама сайылэр, **Б**ки о Иудейада пророкларын бирисийди. О пророклук едәрди, айырыжа, узак гележек заман ичин, Саабинин гележек гүнү ичин:

«О, не гүн! Саабинин гүнү йакындыр: бүүк куветли Аллах даран-перан едежек бурасыны. Трубайы баардын Сионда, потра калдырын Бенин айозлу байырымда. Ко титиресиннәр хепси ердә йашайаннар, чүнкү гелер Саабинин гүнү, чүнкү о йакындыр. Ондан сора да саражам Беним Духумнан херкезини, хем пророклук едежеклар сизин оолларыңыз хем сизин кызларыңыз; сизин ихтәрларыңыз гөрежеклар Бендән дүш, генч оланнарыныза гележек Бендән гөрүнтү. Чырак адамнары хем чырак карылары да о гүннердә саражам Беним Духумнан. Да гөстережам нышаннары гөктә хем ердә: кан хем атеш, хем түтүн булутлары. Гүнеш олажэк каранник, ай да – ал кан, сора да гележек Саабинин гүнү, бүүк хем коркунч. Да херкези, ким чааражэк Саабийи, куртулажэк, чүнкү Сион байырында хем Иерусалимдә олажэк корунту, нижә деди Сааби, хем хепси, кими чааражэк Сааби, куртулажэklar».

Чок йылдан сора апостол Петри, йазарак инсана Сааби Иисус Христос ичин, текрарлады бу лафлары.

Иоил пророклук едәрди Израилин енидән калкынмасы ичин дә: «Таман о вакыт, ачан Бән чевирежам есирликтән иудей халкыны хем Иерусалими, Бән топлайажам хепсини халклары да гетирежам оннары Иосафат чайырына да кесежам оннара суд онун ичин, ани оннар сачтылар Беним халкымы башка халклар арасына, Беним топраамы да пайлаштылар. Да гүмбүрдейежек Сааби Сиондан, хем сеси Онун гележек Иерусалимдән; сарсажэklar гөк хем ер, ама Сааби арка олажэк Кенди халкына, корунту израиллилерә. Озаман үүренежениз, ки Бән – айозлу Сион байырымда йашайан Сааби Аллахыңыз; Иерусалим дә олажэк айозлу ер».

ИОИЛ 1:15; 2:1, 28–32; 3:1–2, 16–17

ПРОРОК ИОНА

Бир керä Сааби деди Иона пророка: «Калк да гит бүүк касабайа Ниневийайа хем орадакы инсана насаат ет, чүнкү Бән билерим, нетүрлү феналык орада олэр». Иона, истәмейерäk сеслемәә Аллахы, хесаплады качмаа Ондан Фарсис касабасына. О етишти Иопийайа да орада пинди гемийә, ангысы йолланарды Фарсисә. Ама Сааби йоллады бир бүүк лүзгәр; дениздә калкты бир бүүк боран, да геми хемен-хемен даалажәйды. Гемижилери сарды корку, оннар гириштиләр чаармаа херкез кенди аллахыны да, гемийи илиннетмәә дейни, үкү сыбыдардылар денизә. Иона са бу вакыт далдыйды дерин уйкуйа геминин амбарында. Капитан уйандырды Ионайы: «Насыл сән уйүйәрсин? Калк! Чаар сенин Аллахыны, беки, О куртаражэк бизи». Гемижиләр дейәрдиләр: «Четелә аталым да аннайалым, кимин бетеринә бизим башымыза гелди бу бела». Четелә дүштү Ионайа. Озаман о деди оннара: «Алын бени атын денизә, да дениз усланажэк, чүнкү бән билерим, ани benim бетеримә сизин башыныза гелди бу бүүк боран». Ионайы аттылар су ичинә, да дениз осаат усланды. Озаман хепси гемидә коркарак хем титирейерäk Саабинин өнүндә йаптылар Она курбан. Аллах та буйур етти, бир бүүк балык йутсун Ионайы. Да о, булунарак балыын карнысында үч гүн хем үч гежә, дурмамайжа дуа едәрди Саабийә, кенди Аллахына. Да Сааби буйур етти балаа, куссун Ионайы дениз кенарына.

Сааби деди пророк Ионайа икинжи керä: «Калк, гит бүүк касабайа Ниневийайа да насаат ет орада ону, не Бән сана буйурдум». Бу сефер Иона кыйышмады сесләмемәә Аллахы да гитти Ниневийайа. Гелдийнән орайы, о башлады насаат етмәә сокакларда: «Кырк гүндән сора Ниневийа йыкылажэк!» Ниневийанын падишахы, ишидип буну, сыбытты кендиндән падишах гийимнерини, пишманныктан гииди серт докумадан руба хем изин етти, хепси гиисиннәр өлә руба, оруч тутсуннар хем чаарсыннар Аллахы, йалварарак афетсин оннарын гүнахларыны. Касабанын инсаны инандылар Аллахы хем Онун пророкуну. Ачан Сааби гөрдү, ани ниневийалылар бракылдылар феналыктан, жаны ажыды да йолламады о белалары, ангыларыннан неетлендийди жезаласын оннары.

ПРОРОК МИХЕЙ

Пророк Михейин дуума ери Иудеяда Морасфит касабасындайды. О пророклук едәрди иудей падишахларынын Иоафамын, Ахазын хем Езекийанын вакытларында хем дә Израил падишахларынын Менаимин, Факийянын, Факейин хем Осийянын вакытларында 740–700 йылларда Христозун Дуумасындан илери. Михей пророклук едәрди, ки израил халкы узаклашты Аллахтан хем ки гележек вакытта халкын өндөржилеринә суд кесилежек, Самарийа хем Иерусалим йок едилежек. Хем таа пророклук едәрди Сионун гележек падишахы Месийа ичин, хем Онун падишахлыгы ичин:

Бөлә олажэк битки гүннердә: о байыр, нередә булунэр Саабинин бинасы, олажэк байырларын башы, хем тепеләр арасында ен үүсек олажэк, хем акажэк дерә гиби она хепси халклар. Хем гидежекләр халкларын чойу да дейежекләр: «Гелин гиделим, пинелим Саабинин байырына, Израил Аллахын бинасына; О үүредежек бизи Кенди йолларына, Хем гезежез Онун излериндән».

Чүнкү Сиондан чыкажэк закон, Саабинин сөзү дә – Иерусалимдән. Хем О суд кесежек халклара, хем үзә чыкаражэк сойларын чойуну; кенди кылычларындан, енидән дүүйүп, пулук йапажэклар, хем мызракларындан да – орак; калдырмайажэк бир халк өбүр халка кылыч, хем үүренмейежекләр биртаа женк етмәә, ама херкези отуражэк кенди баа чыбыы алтында хем кенди инжир аажы алтында, хем кимсей коркутмайажэк оннары, чүнкү Саабинин аазындан чыкты бу. Хепси халклар измет едерләр херкез кенди аллахына, биз дә измет едежез бизим Сааби Аллахымызын адына дивечтән-дивежә. О гүнү, деер Сааби, топлайажам сакатлары хем бирлештирежәм даадылмышлары хем оннары, кимә Бән йолладым бела. Макар оннар сакат хем даанык, Бән дири каланнары айаа калдыражам, да оннар каави бир халк олажэк. Хем Сааби падишахлык едежек оннара Сион байырында о гүндән беери дивеч. Е сән, Сион тепеси, нередән Сааби бакэр Кенди халкыны, нижә чобан кенди сүрүсүнү! Сана гележек илердеки чорбажылык, хем падишахлык дөнежек Иерусалимә.

Хем Иаковун дири калан евлатлары олажэклар чок халклар арасында нижә сабаа чийи Саабидән, нижә хызлы йаамур чимендә.

МИХЕЙ 4:1–8; 5:7

МЕСИЙАНЫН ГЕЛМЕСИ ИЧИН ПРОРОКЛУКЛАР

Бу кийадын чекетмесиндä аннадыләр, насыл Аллах йаратты адамы тьпкы Кендисинä гөрä. Аллах истәрди, ани адам олсун өлä, нижä О: жана йакын, дооружу, гүнахсыз. Ама таа илк инсаннар – Адам хем Ева – дайанамадылар гүнаха каршы. Оннарын илк оолу Каин өлдүрдү кардашыны Авели. Да тездä ер окадар долду гүнахлан, ани Сааби деди: «Хепси уз йолдан саптылар, олдулар Аллага биртакым йарамаз; иилик йапан йок, бир дä киши йок».

Сааби Аллах сечти бир халкы дүннедä, аники о корусун инаны Она, хализ Аллага, хем йашасын Онун законуна гөрä, – Израилин халкыны. Аллах Кенди пророклары аазыннан сөлärди Израил халкына, ани дүннейä гележек Куртарыжы – Кендисинин йааланмыш (сечилмиш) Падишахы (чыфьт дилиндä – «Месийа», урумжа да – «Христос»). Бөлä, пророк Исаяа Иисус Христозун Дуумасындан едиүз йыл илери сөлärди: «Ушак дууду бизä; Оол бизä верилди; чорбажылык Онун сыртында, хем Она ад койулажэк: Кäämил Насаатчы, каави Аллах, дивеч Бобасы, услулук Кралы». Пророк Михей са пророклук етти о ери дä, нередä дууажэк Месийа: «Сән дä, Вифлеем-Ефрафа, макар сән Иудейада бир күчүжүк касабайсын, сендән чыкажэк О, Ким лääзым олсун Израилин Чорбажысы; Онун чекилмеси евеллердән, евелки гүннердән».

Исаяа пророкун кийадындан биз үүренериз, нечин Месийа лääзым гелсин: куртармаа дүннейи гүнах кувединдән, чевирамä инсаннары Аллага хем каблетмä өлүм оннарын гүнахлары ичин. «О алды үстүнä бизим хасталыымызы хем гөтүрдү бизим зетлеримизи; биз сä санардык, ани Аллах Ону чарпты, жезалады хем ашаалады. О йаралыйды бизим гүнахларымыз ичин хем зетленärди бизим кабаатларымыз ичин; Онун жезасы верди бизä раатлык, хем Онун йараларындан бизä олду имдат. Хепсимиз биз шашырдык йолу, нижä койуннар, херкезимиз саптыйды кенди тарафына; да Сааби койду Она хепсимизин гүнахларымызы. Ону дүүйärдиләр хем азарлардылар, ама Онун аазындан чыкмарды хич бир лаф; нижä кузу, ачан ону гөтүрерләр кесмä, хем, нижä сессиз койун кыркыжынын өнүндä, өлä О да ачмарды аазыны».

Хепси бу пророклуклар таманнандылар, ачан ерä гелди Иисус Христос. Илери доору бу кийатта аннадыләр Иисусун дуумасы ичин, Онун йашамасы хем үүретмеси ичин, Онун өлүмү хем дирилмеси ичин.

ПСАЛМА 13:3; ИСАЙА 9:6; 53:4–7; МИХЕЙ 5:1

ЕНИ БААЛАНТЫ

ЗАХАРИЙА ХЕМ АНГИЛ АЛЛАХЫН БИНАСЫНДА

Ески Баалантыда аннадылан олайлары Ени Баалантынын олайларындан айырэр үзләрлән йыл. О вақыда кадар, ачан дууду Иисус Христос, чыфыт халкы дүштү ромалыларынын куведи алтына. Ама инсаннар йашарды умутлан: евелки пророкларын китапларында сөленәрди, ани гележек дүннейин Куртарыжысы. Чойу инанарды, ки О куртаражэк чыфытлары ромалыларынын кувединдән да енидән йапажэк Израили каави. Ама Аллах хазырларды Кенди халкы ичин несә таа бүүк хем таа ии, хем Куртарыжынын гелмеси ичин илк хаберледи Иоан Ваатизедижи.

Иоанын дуумасы фасылды. Онун бобасы, Захарийа, попазды. Карысыннан, Елисаветайлан, оннар йашардылар Иудейанын байырлы тарафында. Доору инсан олуп, кары-кожа таманнардылар Саабинин хепси сымарламакларыны. Оннар пек гүженәрдиләр, ани йокту ушаклары, икиси дә бүүк йаштайдылар.

Бир керә Захарийа йапарды служба Иерусалимдә Аллахын айозлу бинасында. Ачан о гүннүкләрди, онун онүндә гөрүндү Саабинин ангили. Гөрүп ону, Захарийа пек коркту. Ама ангил деди она: «Коркма, Захарийа, чүнкү Аллах ишитти сенин дуаны, да сенин карын Елисавета дуудуражэк сана бир оол. Сән койажан онун адыны Иоан. Сана олажэк севинч, хем чойу сеvineжекләр онун дуумасына, нечинки Саабинин онүндә о олажэк куветли. О ичмейежек шарап хем Айоз Духлан долажэк таа анасынын карнысында. Израиллилерин чойуну дөндүрежек Сааби Аллаха». Ама Захарийа инанмады ангилин лафларыны да деди: «Насыл бән инанайым, ани бу доору? Бән ихтәрим, карым да беним бүүк йашта». Ангил дә жувап етти: «Бән Гавриил, Аллахын онүндә дуран, О бени йоллады бу хабери сана гетирейим. Беним лафларыма инанмадынын ичин сән лафедәмейежән да сусажан таа бу иш герчеклешмейинжә».

ЛУКА 1:5–21

ИОАН ВААТИЗЕДИЖИНИН ДУУМАСЫ

Хепси олду кәр өлө, нижә сөледийди ангил. Белли вакытта Захарийанын хем Елисаветанын дууду оолу. Оннар пек севинәрдиләр хем оннарлан барабар севинәрди оннарын сенселелери хем комушулары. Зерә евелки вакытларда, еер кары-кожанын йокса ушаклары, бу иш сайылармыш бүүк бела хем айыплык.

Ушаан дуумасындан сора секизинжи гүнү Моисейин законуна гөрә ени дуумуша ләазымды йапмаа кесиклик адетини*. Бу адети йапмаа геленнәр хепси истәрдиләр ушаан адыны коймаа Захарийа, нижә бобасынын адыймыш, нечинки ушаклара верәрдиләр анасынын-бобасынын йада сенселелеринин адларыны. Ама анасы деди: «Йок, онун адыны ләазым коймаа диил Захарийа, ама Иоан». Она жувап еттиляр: «Сенин сенселелерин арасында йок бир дә киши, ангысы ташыйәр бу ады». Озаман нышаннарлан сордулар бобасына, не ад о истеер коймаа ушаа. Захарийа гетиртти бир тафтажык да йазды: «Онун ады Иоан». Хепси шаштылар. Да осаат Захарийанын дили чөзүлдү, да о башлады лафетмәә, иисөзлейерәк Аллахы. Корку сарды хепсини, ким йашарды долайда, хем бу олуш ичин башладылар аннатмаа Иудейанын бүтүн байырлы тарафында. Хепси, ким ишидәрди буну, дейәрди: «Ким олажэк санки бу ушак?» Зерә Саабинин ели онуннанды. Захарийа, онун бобасы, долду Айоз Духлан хем пророклук едәрди, сөлейерәк: «Шүкүр Саабийә, Израилин Аллахына! О долашты Кенди халкыны, хем верди она куртулмак. О йоллады бизә Давидин, Кенди чыраан, сойундан куветли Куртарыжыйы, нижә хаберледи хербир Кенди айозлу пророкларын аазларыннан. Хем сән, евлат, олажан Хепсіндән Уусек Аллахын пророку, чүнкү гидежән Саабинин онү сора, ки хазырламаа Она йоллары хем хаберлемәә Онун халкына, ки куртулмак – оннарын гүнахларыны афетмектә. Бизим Аллахымызын бүүк севгисинә гөрә, уурады бизә шафклы Гүндуусу йукардан – айдыннатмаа каранникта хем өлүм гөлгесиндә отураннары хем доорутмаа бизим аяакларымызы услулук йолуна».

Евлат Иоан бүүйәрди хем духча каавиленәрди; о калды чолда о гүнә кадар, ачан о ләазымды гелсин Израилә.

ЛУКА 1:22–25, 57–80

---

* Кесиклик (рус. обрезание) – еркек органын ујсунда дерийи кесмәк. Аллахын Авраамнан баалантысына гөрә, хербир чыфит чојжук ләазым каблетсин кесиклик секизинжи гүнү дуумактан сора.

ИИСУСУН ДУУМАСЫ ИЧИН ИИ ХАБЕР

Аллах йоллады дүннейә Кенди Оолуну Иисус Христу, ки куртармаа дүннейи гүнах хем өлүм кувединдән. Бизим календар системамыз башлээр Иисус Христозун Дуумасындан.

Иисусун дуумасы шашмалыдыр. О – Аллах Оолу – дууду хайван тырласында. Иисусун дуумасындан тез сора Ирод падишах хесаплады өлдүрмәә ону...

Ама чекеделим баштан. Бир күчүк касабада Назареттә Израилин пойраз тарафында йашарды бир кыз, ады Марийа. О севәрди Аллахы, хем онун үрәә пакты. Бир керә она гелди ангил Гавриил, ангысыны йолладыды Аллах, да деди: «Севин, берекетли! Сааби сениннән: иссөзленмишин сән карыларын арасында». Марийа, гөрүп ону, шаш-беш олду. Ама ангил деди она: «Коркма, Марийа, чүнкү сән каблеттин Аллахтан иверги; гебә калажан да дуудуражан бир Оол, да вережән она ад Иисус. О олажэк бүүк хем она денилежек Хепсиндән Үүсек Аллахын Оолу, хем вережек Она Сааби Аллах Давидин, онун дедесинин, чорбачылык скемнесини, да О падишахлык едежек Иаковун евлатлары үстүнә дивеч, хем Онун падишахлыынын биткиси олмайажэк».

Марийа озаман Иосифин, бир доору адамын, йавклусуйду. О сорду ангилә: «Насыл бу олур, ачан бән таа диилим евли?» Ангил она жувап етти: «Айоз Дух конажэк сана, хем Хепсиндән Үүсек Аллахын куведи гөлгелейежек сени; онуштан Айоз Евлада да, ангысыны сән дуудуражан, денилежек Аллахын Оолу». Марийа жувап етти: «Бән Саабинин чыраайым. Ко олсун бана сенин сөледиин гиби». Да ангил гитти ондан.

Үүрендийнән, ани Марийанын олажэк ушаа, Иосиф истеди салверсин ону, ама Саабинин англии гелди она дүшүндә да деди: «Иосиф, Давидин евланы! Коркма алмаа Марийайы кендинә кары, чүнкү онун карнысындакы Евлат – Айоз Духтан. Онун олажэк Оолу, да койажан Онун адыны Иисус, чүнкү О куртаражэк Кенди инсаннарыны оннарын гүнахларындан».

МАТФЕЙ 1:19–21; ЛУКА 1:26–35

ИИСУС ХРИСТОЗУН ДУУМАСЫ

Ачан Марийа гебәйди, о хем Иосиф ләәзым олду чыксыннар Аузак йола, нечин дейни Рома императору Август изин етти бүтүн империйада йапылсын халк сайымы. Херкези ләәзымды гитсин делелерин касабасына. Иосиф хем Марийа – Давид падишахын сойундандылар, ангысы падишахлык етти Иисусун дуумасындан бин йыл илери.

Бөлежә, Иосиф хем Марийа йолландылар Вифлеемә, Давид падишахын касабасына. Назареттән Вифлеемә кадар икиүз километрадан зеедә. О вакытларда йокту не трен, не машина, да бутакым йолжулук сүртәрди биркач гүн. Назарет булунэр Израилин пойраз тарафында, Галилейада, Вифлеем сә – үүлендә, Иудейада. Галилейадан Иудейайа гидәркән ләәзымды гечмәй Самарийадан, таа үстүнә Самарийа хем Иудейа – байырлы ерләр.

Ачан, битки-биткийә, Иосиф хем Марийа етиштиләр Вифлеемә, конак свиндә ер булунмады. Марийанын са гелди вакыды дуудурмаа. «Да дуудурду кенди Илк Оолуну, да кундаклады Ону, хем койду Ону ахыра», – окуйэрыз Евангелийада. Бу сайыләр, ани оннар ерлештиләр тырлада, Евлады да койдулар ахыра. Евелки аннатмайа гөрә, бу тырла булунармыш бир пешчерада. О тарафларда чобаннар кулланардылар бутакым пешчералары кенди койуннары ичин тырла еринә.

ЛУКА 2:1–7

АНГИЛЛÄР ХАБЕРЛЕЕРЛÄР ЧОБАННАРА ИИСУС ХРИСТОЗУН ДУУМАСЫ ИЧИН

Бу вакыт Вифлеемин долайларында чобаннар койун гүдәрдиләр. О гежә, ачан дууду Иисус, кими чобаннар уйумардылар, коруйардылар сүрүйү. Ансыздан оннарын онүндә гөрүндү Саабинин англи, хем Саабинин кәәмиллии айдыннатты оннары; да чобаннары алды бүүк корку. Ама ангил деди оннара: «Коркмайын! Бән хаберлеерим сизә бүүк севинмелии, ангысы олажэк хепсинә инсаннара: шинди дууду сизә Давидин касабасында Куртарыжы, Сааби Христос. Хем тә сизә бир нышан: сиз булажэныз Евлады кундакта, ахырда йатар». Да бирдән ангиллән пейдаланды бир калаба гөк аскери, ани метиннәрди Аллахы хем дейәрди: «Метинник олсун үүсек гөклердә Аллага, хем ер үстүндә услулук, инсаннарда Аллахын хошлуу».

ЛУКА 2:9–14

ЧОБАННАР ИИСУСУН ЙАНЫНДА

Чобаннар пек корктулар, ачан гөрдүләр ангиллери, хем шаштылар, ишидип Куртарыжынын – Сааби Иисус Христозун дуумасы ичин. Онуштан оннар, бракып кенди сүрүлерини, гиттиләр Вифлеемә, насыл бунун ичин йазылы Евангелийада: «Ачан ангилләр калктылар оннардан гөкә, чобаннар дедиләр бири-биринә: „Гиделим Вифлеемә да бакалым, не олду орада, не ичин хаберледи бизә Сааби“. Оннар тез йолландылар орайы да булдулар Марийайлан Иосифи хем Евлады, ангысы йатарды ахырда. Гөрдүйнән, аннаттылар ону, не хабер ангил вердийди оннара Евлат ичин. Марийа са тутту аклысында хепсини бу лафлары, коруйарак оннары кенди үреендә. Да дөндүләр чобаннар геери, метедерäk Аллахы онун ичин, ани ишиттиләр хем гөрдүләр хепсини, насыл оннара хаберлендийди».

ЛУКА 2:15–20

ДООРУ СИМЕОНУН ПРОРОКЛУУ

Ачан Аллахын Оолунун дуумасындан сора гечти секиз гүн, Апопаз йапты Она кесиклик адетини, да Она верилди ад Иисус. Бу адын, ангысыны ангил сөледи таа Онун дуумасындан илери, маанасы «Сааби куртарэр».

Саабинин законуна гөрә илк оол айледә аданарды Аллага. Онуштан, ачан Иисус олду алты хафталык, Ону гетирдиләр Аллахын айозлу бинасына Иерусалимдә, ки адамаа Аллага хем курбан етмәә ики гугуш, насыл сөленер Саабинин законунда.

Озаман Иерусалимдә йашарды бир ихтәр адам, ады Симеон. О бир доору адамды, намузлу, Израилин куртулмасыны беклейән, хем Айоз Дух онуннанды. Айоз Дух Симеона ададыйды, ани о өлмейежек, таа гөрмейинжә Месийайы – Куртарыжы-йы. Аллахын Духу гөтүрдү Симеону айозлу бинайа таман о вакыт, ачан Иисусун анасы-бобасы гетирдиләр Ону орайы, ки закона гөрә таманнамаа Она адети. Симеон алды елинә Христозу, иисөзледи Аллахы хем деди: «Шинди колверерсин Сенин чырааны, Чорбажым, Сенин сөзүнә гөрә, раатлыклан; чүнкү гөрдүләр беним гөзлерим Сенин куртарманы, ани Сән хазырладың хепси халкларын өнүндә. Бу Ушак олажэк динсиз халклары айдыннатмаа дейни шафк хем Сенин халкына Израилә метинник». Иосиф сә хем Евладың Анасы шашардылар, сеслейрәк, не сөлеер Симеон Онун ичин.

Симеон иисөзледи оннары хем деди Марийайа: «Тә бу Ушак үзеринә Израилдә чок инсан дүшежек хем чойу калкажэк хем дә олажэк Аллахтан бир нышан, ангысына каршы койажэklar; сенин кендинин дә кылыч дешежек жаныны».

ЛУКА 2:21–35

ЙЫЛДЫЗ БИЛГИЧЛЕРИН ИИСУСА БАШ ИИЛТМЕСИ

Ачан Иисус дууду иудей касабасында Вифлеемдә Ирод падишахын гүннериндә, Иерусалимә гелдиләр аариф билгичләр гүндуусу тарафындан да дедиләр: «Нередә Иудей падишахы, ани диил чоктан дуумуш? Зерә биз гөрдүк гүндуусунда Онун йылдызыны да гелдик баш иилтмәә Она».

Ишидип бу лафлары, Ирод падишах кушкуланды. Топлайып хепсини баш попазлары хем законжулары, Ирод падишах сорарды оннара: «Нередә ләәзым дуусун Христос?» Оннар да дедиләр она: «Иудейдакы Вифлеемдә, чүнкү бөлә йазылы пророкун кийадында: „Сән дә, Вифлеем, хич диилсин өбүр иудей касабаларындан күчүк, чүнкү сендән чыкажэк Өндөржи, Ангысы олажэк Израилин, Беним халкымын, Гүдүжүсү“». Озаман Ирод саклы чаарды билгичлери, соруштуруп, аннады оннардан, незаман пейдаланды йылдыз да, йоллайып оннары Вифлеемә, деди: «Гидин, соруштурун Евлат ичин хепсинә хем, ачан булажэныз Ону, билдирин бана, ки бән дә гидип баш урайым Она». Ама доорусу, Ирод падишах хесаплады өлдүрмәә Евлады, нечинки коркарды, ани о, вакыт гечтийнән, отуражэк онун падишах скемнесинә.

Билгичләр, сеслейип падишахы, чекеттиләр йола. Йылдыз да, ангысыны оннар гөрәрдиләр гүндуусунда, гидәрди оннарын өнү сора да битки-биткийә дурду о ерин уурунда, нередә булунарды Евлат. Гөрүп буну, оннар севиндиләр бүүк севинчлән.

МАТФЕЙ 2:1–10

БИЛГИЧЛЕРИН БААШЫШЛАРЫ

Гелип Вифлеемä, билгичлär гирдилär о евä, ангысынын уурунда дурду йылдыз. Гөрдүйнән Евлады хем Марийайы, Онун Анасыны, оннар баш иилттилär Иисуса да, чыкарып кенди паалы баашышларыны, вердилär Она алтын, гүннүк, миру.

Аллах йоллады билгичлерä дүшлериндä хабер, ани дөн-месиннär Ирода, да оннар йолландылар кенди мемлекетинä башка йолдан. Аннайып буну, Ирод падишах үфкеленди да йоллады аскерлери, өлдүрсүннär Вифлеемдä хем онун долайларында хепсини ушаклары ики йашындан күчүк, о вакыда гөрä, ани үүренди билгичлердән. Аскерлär, гелип Вифлеемä, өлдүрдүлär кабаатсыз ушаклары.

МАТФЕЙ 2:10–12, 16–18

МЫСЫРА КАЧМАК

Ирод санарды, ани өлдүрүлән ушакларын арасында олажэк О, Ангысы ичин билгичләр сөләрдиләр, ки О олажэк Израилин Падишахы. Ама өлә олмады. Ачан билгичләр гитти-ләр, Саабинин ангили гелди Иосифә дүшүндә да деди: «Калк, ал Евлады хем Онун Анасыны да кач Мысыра; да кал орада, некадар бән сана дейежәм, чүнкү Ирод истеер йок етмәә Евлады». Иосиф калкты гежә вакыды, алды Евлады хем Онун Анасыны да гитти Мысыра, да калды орада таа Ирод өлүнжә, ки герчеклешсин Саабинин пророк ашыры сөледии: «Мысырдан чаардым Бән Оолуму».

Вифлеемдән Мысыра кадар — үзләржә километра. Иосифә хем Марийайа диилди колай гечмәә бу йолу күчүк Ушаклан.

МАТФЕЙ 2:13–15

ИИСУСУН КҮЧҮКЛҮҮ НАЗАРЕТТӘ

Иосиф, Марийа хем Евлат Иисус калдылар Мысырда Ирод падишах өлүнжә. Ачан Ирод өлдү, Саабинин англии генә гелди Иосифә дүшүндә да деди: «Калк: ал Евлады хем Онун Анасыны да гит Израилә, чүнкү Евлады йок етмәә истейеннәр өлдүләр».

Иосиф сеследи англин лафыны да гитти Израилә. Ишидип, ани Иудейада падишахлык едер Иродун оолу Архелай, о коркту гитмәә орайы. Кабледип дүшүндә хабер Аллахтан, Иосиф йолланды Галилейайа, Назарет касабасына, нередә илери йашарды Марийа.

Биз пек аз билериз Иисусун Назареттә йашамасы ичин. Иосиф дүлгерди, да Иисус, йардым едерәк она бу иштә, үүренди бу занааты. Евангелийада пек аз йазылы о вакыт ичин, ачан Иисус күчүк чождукту хем деликаныйды. Ама некадар вар йазылы, ачыклээр чок иши: «Евлат са бүүйәрди хем каавилешәрди духлан, доларак аарифликлән, хем Аллахын иивергиси варды онда». Хем таа: «Иисус калкынарды аарифликлән хем дә гиттикчә таа чок севиндирәрди Аллахын хем инсанын үреени».

Евангелийада биз окуйэрыз, ки Иисус сесләрди Кенди анасыны хем бобасыны. Аллах истеер, ки ушаклар севсиннәр аналарыны-бобаларыны хем сеслесиннәр оннары. Аллахын он сымарламасындан бириси сөлеер: «Хатырла кенди бобаны хем ананы, ки сана олсун исләә хем узалсын сенин өмүрүн гүннери о ердә, ангысыны Сааби, сенин Аллахын, верер сана».

МАТФЕЙ 2:19–23; ЛУКА 2:40, 50–52; ЧЫКЫШ 20:12

ИИСУС АЙОЗЛУ БИНАДА

Иисус йашарды хем үүренәрди Назарет касабасында. О бүү-йәрди хем каавилешәрди духлан, доларак аарифликлән, хем Аллахын иивергиси варды Онда.

Хер йыл Онун анасы-бобасы гидәрдиләр Иерусалимә Паскеллә йортусуна. Ачан Иисус олду оники йашында, оннар алдылар Ону да Иерусалимә йортуя.

Йорту биттиктән сора хепси дөнәрдиләр евә, чожок Иисус са калды Иерусалимдә: Марийа хем Иосиф хесапалмадылар буну, оннар санардылар, ани О гидер сенселелериннән хем таныдыкларыннан. Бираздана оннар башладылар аарамаа Ону да, булмайып, дөндүләр геери Иерусалимә. Үчүнжү гүнү оннар булдулар Иисусу айозлу бинада, О отуларды үүреджилерин арасында. О селәрди оннары хем сору сорарды оннара. Хепси, ким орада булунарды, шашардылар Онун аклысына хем жувапларына.

Иисусун Анасы деди Она: «Оолум беним! Сән не йаптын бизә? Гөрерсин ми, бобан Сенин хем бән бүүк кахырлан аарардык Сени». О деди оннара: «Нечин сиз аарадыныз Бени? Оса билмәрдиниз ми, ани Бән ләәзым булунайым Беним Бобамын евиндә?» Ама анасы-бобасы аннамадылар, не сөледи оннара Иисус. Марийа са коруйарды бу лафлары үреендә.

Иисус дөндү анасыннан-бобасыннан Назаретә да селәрди оннары. Бүүдүкчә, О оларды таа аариф хем дә еденәрди Аллахын хем инсаннарын севгисини.

ЛУКА 2:40–52

ИОАН НАСААТ ЕДЕР ХЕМ ВААТИЗ ЕДЕР

Иоан, Захарийа попазын оолу, йашарды чолда. Сааби хазырларды ону бир маасуз измет ичин – хаберлемää инсаннара Месийанын, демäk Христозун, тездä гележеени хем чаармаа халкы, пишман олуп, Аллаха дөнсүн. Онун ичин, ани Иоан лääзым хазырласын халкы Месийанын гелмесинä, пророклар йазардылар Иоанын дуумасындан үзләржä йыл геери: «Тä, Бән йоллээрým Сенин önүн сора Беним ангилими, ангысы хазырлайажэк Сенин йолуну Сенин önүндä»; «Чолда бааранын сеси ишидилер: хазырлайын Саабийä йол, узладын йоллары Она».

Иоан ташыйарды девä йапаасындан руба хем дери кайыш, имäкти она чекиргä хем йабан бал. Ачан Аллах ачты Иоана Кенди истедиини, Иоан башлады насаат етмää. О гезäрди Иордан дересинин бүтүн долайларында да чаарарды инсаны, пишман олуп, Аллаха дөнмää хем буна бир нышан гиби ваатиз олмаа, демäk, йапмаа йыканмак адетини, ки оннарын гүнахлары афедилсин. Она йаклашардылар инсаннар спийада олмаа, ачыклайып кенди гүнахларыны бүтүн Иудейадан хем Иерусалимдән, Иоан да ваатиз едäрди оннары Иорданда.

Инсаннар сорардылар она: «Санки не йапалым биз?» О жувап етти оннара: «Кимдä вар ики руба, о ко пайлашсын онуннан, кимдä йок; кимин вар имееси, ко йапсын хеп бөлä». Гелдиләр вергижиләр дä ваатиз олмаа да дедиләр она: «Üүредижи! Не йапалым биз?» Иоан оннара жувап едäрди: «Соймайын инсаны, алмайын таа зездä верги, некадар лääзым». Сорардылар она аскерләр дä: «Е биз не йапалым?» Да деди оннара: «Кимсейи соймайын, амазламайын хем канаат олун кенди öдеенизä».

МАРК 1:1–8; ЛУКА 3:2–18

СААБИ ИИСУС ХРИСТОЗУН ВААТИЗ ОЛМАСЫ

Инсаннар бекләрдиләр Месийанын гелмесини, да онуштан чойу сорардылар: «Ажаба Иоан – о аданылмыш Месийа, Куртарыжы мы?» Ама Иоан жувап едәрди: «Бән ваатиз едерим сизи суйлан пишманлык нышаны гиби, ама беним ардыма Гелән бендән каави; бән етмеерим Онун аяк капларыны ташымаа. О ваатиз едежек сизи Айоз Духлан хем атешлән». О сөләрди буну Иисус Христос ичин.

Да та Иисус гелди Иордан дересинә, Иоан ваатиз етсин Ону. Иоан са дургударды Ону, дейерәк: «Бана ләәзым, Сән бени ваатиз едәсин, да Сән ми бана гелдин?» Ама Иисус жувап етти она: «Брак шинди, чўнкү биз бутакым ләәзым таманнайалым хепсини доору ишлери». Озаман Иоан бракты Ону. Ваатиз олуп, Иисус чыкты судан, – да ачылды гөкләр, да Иоан гөрдү Аллахын Духуну, Ангысы бир гугуш сүрети гиби конарды Иисуса. Гөкләрдән дә гелди сес: «Бу Беним севгили Оолум, Ангысы севиндирер Беним үреми».

МАТФЕЙ 3:11–17

ИИСУСУН ЧОЛДА ДЕНЕНМЕСИ

Ваатиз олмактан сора Иисусу Айоз Дух гөтүрдү чола, нередә О ләәзымды гечсин диаволун денемесини. Орада Иисус оруч тутту кырк гүн хем кырк гежә, да биткийә доору пек ажыкты. Таман озаман денейижи шейтан, йаклашып Она, деди: «Еер Сән Аллахын Оолуйсан, сөлә бу ташлар олсуннар екмек». Иисус жувап етти шейтана Айозлу Йазыдан лафларлан: «Саде екмеклән йашамайажәк инсан, ама Аллахын аазындан чыкан хербир лафлан». Озаман диавол калдырды Иисусу Иерусалимдеки айозлу бина өртүсүнә да деди: «Еер Сән Аллахын Оолуйсан, атыл ашаа, чүнкү йазылы: „Кенди ангиллеринә изин вережек Аллах, да оннар еллериндә гөтүрежекләр Сени, ки урулмасын бир таша Сенин айаан“». Иисус та деди она: «Таа йазылы: „Денәмә сенин Сааби Аллахыны“». Да тә диавол калдырды Иисусу бир пек үүсек байыра да гөстерди Она ордан дүннейин хепси падишахлыкларынын бүтүн кәәмиллиини, дейип: «Хепсини буннары бән вережәм Сана, еер, дүшүп, баш иилдәрсән бана». Иисус та бөлә жувап етти она: «Йок ол башымдан, сатана, чүнкү йазылы: „Кенди Сааби Аллахына баш иилт хем салт бир Она измет ет“». Озаман диавол бракты Иисусу; ангилләр дә йаклаштылар да измет едәрдиләр Она.

МАТФЕЙ 4:1–11

ИИСУС ХРИСТОЗУН ОНИКИ АПОСТОЛУ

Бракып Назарети, Иисус ерлешти Капернаум касабасында, Бангысы булунарды Генисарет гөлүн йанында Галилейада. О вакытларда бу гөлә таа дейәрдиләр Галилейа денизи дә. Бөлә таманнанды Исаянын пророклуу: «Завулон ери хем Нефалим ери, дениз бойундакы йолда, Иорданын өбүр тарафында, Галилейада, нередә йашардылар йабанжылар — карангыкта гезән халк гөрдү бир бүүк шафк, да өлүм гөлгесинин мемлекетиндә йашайаннара дууду айдыннык».

Озамандан беери Иисус башлады насаат етмәә, дейерәк: «Дөнүн Аллаха гүнахларыныздан, чүнкү йаклашты Гөк Падишаклыгы». Оун ардына гидәрди чок инсан түрлү ерлердән, да О үүредәрди оннары хем алыштырарды хасталары.

Андрей хем онун кардашы Симон, ангысына таа дейәрдиләр Петри, тутардылар балык Галилейа денизиндә. Иисус, гөрүп оннары, деди оннара: «Гелин Беним ардыма, да Бән сизи йапажам инсан тутужусу». Бу геләрди о маанайа, ани О йоллайажэк оннары Ии Хабери насаат етмәә, ки оннары сеслейеннәр үүренсиннәр доорулуу. Бракып балыкчы сеткаларыны, Андрей хем Петри осаат гиттиләр Иисусун ардына. Гидерәк илери доору, Иисус гөрдү бир кайыкта кардашлары Иакову хем Иоаны хем дә оннарын бобасыны Зеведейи, ангылары дүзәрдиләр сеткайы. Иисус чаарды оннары, да оннар, бракып кайыы хем кенди бобаларыны, гиттиләр Оун ардына. Хеп өлә өбүр үүренижиләр дә, ачан Иисус чаарды оннары, осаат гиттиләр Оун ардына. Иисус верди оннара кувет илачламаа хасталыклары хем кооламаа фена духлары.

Бөлә Иисус айырды кендисинә оники маасуз үүренижи да деди оннара «апостол». Оннар херзаман булунардылар Оуннан, хем О үүредәрди оннары таа дериндән. Тә о апостолларын адлары: Симон, Андрей, Иоан, Иаков, Филип, Варфоломей, Матфей, Фома, Алфейин оолу Иаков, Фадей, Симон Кананит хем Иуда Искариот, ангысы сора сатты Иисусу. Хепси апостоллар сырадан инсаннарды, ама Аллах верди оннара кысмет, ки олсуннар Иисус Христовун — Аллах Оолунун — достлары хем үүренижилери.

МАТФЕЙ 4:12–22; МАРК 3:13–19

ИИСУС ХРИСТОЗУН ИЛК МИНУНИЙАСЫ

Бир керä Саабийи үүренижилериннән чаардылар дүүн конушуна Галилейдакы Кана қасабасына. Олду өлә, ани дүүн конушунда битти шарап. Иисусун Анасы да орадайды. О деди Она: «Оннарын йок шарабы». Ама О сөледи Анасына, ани таа гелмеди Онун саады. Озаман Марийа, гөстерип Иисусу, деди дүүн изметчилеринä: «Йапын ону, не О сизä сөлейежек».

Бир тарафта дурадды алты бүүк кап таштан. Иисус, данышып изметчилерä, деди: «Долдурун бу каплары суйлан». Ачан оннар йаптылар Онун сөледини, О буйурду оннара, алсыннар орадан суйу да гөтүрсүннär софражылар башына.

Ачан софражы башы датты гетирилән ичкийи, о чаарды гүвеейи да деди она: «Илкин гечер коймаа масайа ислäа шарабы, сора да, ачан хепси кефленежек, озаман таа көтүйү; сән сә ислäа шарабы тутмушун шиндийä кадар». Софражы башы билмәрди, нередән о шарап, – биләрдиләр саде о изметчиләр, ани каплардан алдылар суйу.

Бөлә Галилейдакы Канада, гөстерип Кенди куведини, Иисус башлады йапмаа минунийаларыны да инандылар Иисуса Онун үүренижилери.

ИОАН 2:1–11

ИИСУС КООЛЭЭР АЛЫШ-ВЕРИШЧИЛЕРИ АЙОЗЛУ БИНАДАН

Паскеллә йортусуна каршы Иисус гелди Иерусалимә. Гирип Аллахын бинасына, О гөрдү, ани орада сатэрлар өкүз, койун хем гугуш; хеп орада отурардылар пара диштиреннәр. Йапып иптән бир камчы, Иисус коолады бинадан хепсини өкүзләрлән хем койуннарлан барабар хем даатты пара диштиреннерин параларыны, актарып оннарын масаларыны. Ондан сора деди гугуш сатаннара: «Алын буннары бурадан да чевирмейин Беним Бобамын евини алыш-вериш евинә». Бу иш оларкан, Онун үүренижилери гетирдиләр аклыларына, ани Айозлу Йазыда сөленер: «Сенин евин ичин кысканчылык кемирежек Бени».

Иисусун айозлу бинада йаптыкларындан сора иудейләр дедиләр Она: «Несой нышаннан Сән гөстережән бизә, ки Сенин вар доорулуун бөлә йапасын?» Иисус жувап етти оннара: «Даадын бу бинайы, да Бән үч гүндә калдыражам ону». Иудейләр дедиләр Она: «Бу бина дүзүлдү кырк алты йыл, да Сән ону калдыражән үч гүндә ми?» Иисус та сөләрди Кенди тенинин бинасы ичин. Ачан О дирилди өлүләрдән, Онун үүренижилери гетирдиләр аклыларына бу сөзлери хем инандылар Айозлу Йазыйа хем Иисусун сөледии сөзә.

О вакыт, ачан Иисус Иерусалимдә Паскеллә йортусундайды, чойу, гөрерәк Онун йаптыгы минунийалары, инандылар Она.

ИОАН 2:13–23

ИИСУСУН НИКОДИМНҔН ЛАФЕТМЕСИ

Бир адам, ады Никодим, иудей законунун үүредижилерин бириси, гежә вақыды саклы гелип Иисуса, деди: «Үүреджи! Биз билериз, ки Сән гелдин Аллахтан; чүнкү бөлә минунийалары, насыл Сән йапэрсын, кимсей йапамаз, еер онуннан олмазса Аллах». Иисус жувап етти она: «Хакына сөлеерим сана, еер биркимсей дуумазса йукардан, гөрәмейежек Гөк Падишахлыны». Никодим деди Она: «Насыл инсан вар насыл дуусун, еер о ихтәрса? Ажаба о вар мы насыл генә гирсин анасынын карнысына да дуусун?» Иисус дейәрди: «Доору, доору сөлеерим сана, еер биркимсей дуумазса судан хем Духтан, гирәмәз Аллахын Падишахлынына. Тендән дууэр тен, Духтан са дууэр дух. Шашма Беним сана сөледимә: „Сиз ләәзым дууасыныз йукардан“». Никодим аннамады Ону да сорду: «Насыл бу олабилир?»

Иисус деди: «Насыл Моисей чолда калдырды йыланы пардыда, өлә ләәзым калдырылсын Инсан Оолу*, ки херкези Она инанан кайбелмесин, ама йашасын дивеч. Бөлә Аллах севди дүннейи, ани верди Кенди Бирижик Оолуну, ки херкези Она инанан кайбелмесин, ама йашасын дивеч. Аллах йоллады Кенди Оолуну дүннейә диил онун ичин, ани суд кесмәә дүннейә, ама дүннә куртарылсын Онун ашыры. Она инанан инсана суд олмайажэк, инанмайана са артык суд кесилди, нечин дейни инанмады Аллахын Бирижик Оолунун адына. Суд са олажэк онун ичин, ани Шафк гелди дүннейә, ама инсаннар таа пек севдиләр караннаы, некадар Шафкы, нечин дейни оннарын йаптыклары фенайды. Чүнкү херкези, ким йапэр феналык, азетмеер шафктан хем гитмеер шафка. Доорулаа гөрә йашайан са гидер Шафка, ки гөрүнсүннәр онун ишлери, нечин дейни оннар Аллахын кувединнән йапылы».

ИОАН 3:1–21

---

* *Инсан Оолу – Месийанын Ески Баалантыда кулланылан адлары бириси.*

ИИСУС ХЕМ САМАРИЙАЛЫ КАРЫ

Бир керä Иисус гелärди Иудейадан, Израилин үүлен тарафындан, Галилейайа. Иудейанын хем Галилейанын арасында булунарды Самарийа. Самарийалылар, нижä дä чыфытлар, инанардылар бир тек Аллаха, гөкүн хем ерин Йарадыжысына, ама оннарын варды кенди адетлери, кенди попазлары хем незаманса кенди айозлу бинасы, ангысыны чыфытлар дааттылар. Чыфытлар хем самарийалылар дайма душманлык едärдилär.

Иисус Кенди үүренижилериннän гелди Самарийадакы Сихар касабасына. Йорулуп узун йолда, О отурду бир пынарын йанында, Онун үүренижилери дä гиттилär алмаа имäk. Үүленди. Бир самарийалы кары гелди пынара су алмаа. Иисус деди она: «Версänä су ичейим». Шашып, кары жувап етти: «Сән, иудей, истеерсин бендän, самарийалыйкадан, су ичмää ми?» Иисус деди она: «Сән билсän Аллах баашышыны, сән билсän, Ким деер сана „Версänä су ичейим“, сән кендин Ондан истäрсин ичмää, да О верär сана дири су». Кары деер Она: «Сааби! Сән йок нейлän су да чыкарасын, пынар да дерин; нередän Сендä дири су?» Иисус жувап етти она: «О, ким ичер бу пынардан, генä сусайажэк, ама о, ким ичежек о суйу, ангысыны Бән вережäm она, хич бир заман сусамайажэк. О су, ангысыны Бән вережäm она, олажэк онда су сызынтысы, ангысы гөтүрежек дивеч йашамайа».

Кары сорду Она, нередä дүшер баш иилтмää Аллаха – о байырда, нередä баш урардылар самарийалыларын делелери ми, оса Иерусалимдä ми. Иисус деди она: «Аллах Духтур, Она баш иилденнär дä лäазым баш иилтсиннär духча хем аслылаа гөрä». Самарийалы кары да деди Она: «Билерим, ани гележек Месийа, демäk, Христос; ачан О гележек, О аннадажэк бизä хербир иши». Иисус деер она: «Бу Бänим, сениннän лафедän».

Озаман кары бракты кенди чөлмеени да, гидип касабайа, аннатты инсаннара о Адам ичин, Ангысыны каршылады, дейерäk: «Ажаба О диил ми Христос?» Самарийалыларын чойу о касабадан инандылар Она карынын лафларындан сора. Онуштан оннар гелдилär Христоза да йалварардылар Она, калсын оннарда. О калды орада ики гүн, да таа чок инсан инанды, сеслейерäk Ону.

ИОАН 4:1–42

ШАШЫЛАЖАК БАЛЫК ТУТУЛМАСЫ

Иисус сыхча үүредәрди инсаны Генисарет гөлүн бойунда. Бир керә Аллахын сөзүнү ишитмәә истейән инсан топланды оқадар чоклук, ани Иисуса зор геләрди лафетмәә. Су бойунда дурарды ики бош кайык, ангыларын бириси Симонунду. Иисус гирди Симонун кайыына да, бираз узаклашып, башлады үүретмәә гөл бойунда дуран инсаны.

Битирип үүретмәә, Иисус деди Симона: «Үз таа деринә, да орада атын сеткаларынызы тутмаа дейни». Симон жувап етти она: «Чорбажы! Биз чалыштык бүтүн гежә, ама бишей тутамдык. Ама Сенин сөзүнә гөрә атажам сеткайы». Атып таа деринә сеткаларыны, оннар туттулар оқадар чок балык, ани сеткалар башладылар копмаа. Чаарып кенди достларыны Иакову хем Иоаны, ангылары балык тутардылар оннара йакын, оннар долдурдулар балыклан икисини дә кайыклары, ама бүүк аарлыктан оннарын кайыклары башладылар далмаа! Гөрүп буну, Симон Петри диз чөктү Иисусун өнүндә, дейерәк: «Чык бендән, Сааби! Зерә бән гүнахкер инсаным». О сөледи бу лафлары коркудан, дуйарак, ани бу Адам пек айозлу. Иисус та жувап етти Симона: «Коркма, шансора сән инсан тутажан».

Гечти вакыт, да Петри хализдән башлады насаат етмәә хем чевирумәә инсаны Сааби Иисуса, гөтүрерәк бутакым оннары куртулуша.

ЛУКА 5:1–10

ЙАТАЛАК ХАСТАНЫН АЛЫШТЫРЫЛМАСЫ

Ачан Иисус булунарды Капернаум касабасында, топланды түрлү ерлердән гелән чок инсан, хем сырадан, хем бүүк бойдан. О үүредәрди оннары, хем Саабинин куведи Онуннанды да алыштырарды хасталары. О евә, нередә насаат едәрди Иисус, инсаннар гетирдиләр дөшөктә бир көтүрүмү*, ки О алыштырсын ону. Ама о бетерә, ани ев долуйду инсаннан, оннар сокамадылар ону капулардан. Озаман, сөкүп евин өртүсүнү, оннар салвердиләр хастайы дөшәәннән билә ичерин доору ортасына да койдулар Иисусун өнүнә. Иисус, гөрүп оннарын инаныны, деди көтүрүмә: «Сана прост едилер сенин гүнахларын».

Законжулар хем фарисейләр, ишидип бу лафлары, башладылар сайыкламаа кенди араларында: «Ким бу адам, ани Аллахы көтүлеер?! Ким вар насыл прост етсин гүнахлары, Аллахтан каарә?» Иисус, билерәк оннарын дүшүнмеклерини, деди оннара: «Не бичим фикирләр сизин үреклериниздә? Не таа колай демәә, „Сана прост едилер сенин гүнахларын“ мы оса „калк та гез“ ми? Ама биләсиниз, ки Инсан Оолунун вар куведи дүннедә прост етмәә гүнахлары...» Иисус деди көтүрүмә: «Сана деерим: калк, ал дөшеени да гит евинә».

Хаста калкты, алды дөшеени да гитти евинә, метиннейерәк Аллахы бүүк алыштырмак минунийасы ичин. Хепси орада булунаннар да метиннедиләр Аллахы, дейерәк: «Фасыл ишлери бүүн биз гөрдүк».

ЛУКА 5:17–26

---

* *Көтүрүм – парализат инсан.*

БАЙЫРДАКЫ НАСААТ: МУТЛУЛУК СЫМАРЛАМАКЛАРЫ

Бир керä Исус, гөрүп инсаны, пинди байыра. О насаада, Ангысыннан О данышты инсаннара бу байырда, денилер Байырдакы насаат. Нижä дä Он сымарламак, ани Аллах верди Кенди халкына Ески Бааланты вакытларында, Байырдакы насаада гирер инсан йашамасынын морал темеллери хем о гөстерер Аллах Падишахлыына йолу. Ачан үүренижилär хем башка инсан ерлешти Исусун йанында, О башлады үүретмää оннары:

Не мутлу о инсаннара, ани жанжа фукаара, чүнкү Гök Падишахлыы оннарындыр.

Не мутлу аалайаннара, чүнкү оннар раатлык булажэклар.

Не мутлу услулара, чүнкү оннара калажэк Аллахтан аданмыш ер.

Не мутлу доорулук ичин аач хем сусамыш оланнара, чүнкү оннар дойурулажэклар.

Не мутлу аалеми ажыйаннара, чүнкү оннар булажэк ажыйанлык.

Не мутлу пак үреклилерä, чүнкү оннар Аллахы гөрежеклär.

Не мутлу кавга усландыраннара, чүнкү оннара денилежэк Аллахын ооллары.

Не мутлу доорулук ичин коолананнара, чүнкү Гök Падишахлыы оннарындыр.

Не мутлуйсунуз сиз, ачан Беним ичин инсан сизи маскара едер, коолээр хем түрлү-түрлү йаланнан көтүлеер; севаинин хем шененин, чүнкү бүүктү сизин өдеениз гөклердä: бөлä коолардылар пророклары да, ангылары вардылар сиздän илери.

Сиз ерин тузуйсунуз. Еер туз кайбедäрсä дадыны, озаман нейлän енидän йапабилирсин ону тузлу? О артык бишейä йарамаз, саде олур сыбытмаа ону, инсан чиинесин.

Сиз дүннейин айдынныысыныз. Сакланамаз байырын тепесиндä дуран касаба. Ачан да йакэрлар кандили, коймээрлар ону бир кап ичинä, ама кандиллää, да о шафк едер хепсинä евдä. Бөлä ко шафк етсин сизин шафкыныз инсаннарын онүндä, ки оннар гөрсүннär сизин ии ишлеринизи хем метиннесиннär сизин Гökтеки Бобанызы.

МАТФЕЙ 5:3–16

БАЙЫРДАКЫ НАСААТ: МОИСЕЙИН ЗАКОНУ ИЧИН

Санмайын, ани Бән гелдим йыкмаа Айозлу закону йада пророкларын сөледиклерини: Бән гелмедим йыкмаа, ама таманнамаа. Доору сөлеерим сизә, некадар олажэк гөк хем ер, законун хич бир ноктасы, хич бир чизгиси силинмейежэк, таа хепси таманнанмайынжа. Бөлежә, ким бозажэк бу ен күчүк сымарламакларын бирисини хем үүредежэк инсаннары бөлә йапмаа, она денилежэк Гök Падишахлыында ен күчүк; ким сә таманнайажэк хем бөлә йапмаа үүредежэк, она Гök Падишахлыында денилежэк бүүк адам. Сөлеерим сизә, еер сизин доорулуунуз ашмарса законжуларын хем фарисейлерин доорулууну, озаман сиз гирмейеженез Гök Падишахлыына.

Сиз ишиттиниз, не сөлендийди илери: «Öлдүрмә; ким öлдүрежэк, она кесилежэк суд». Бән сә деерим сизә, ки херкезинә, ким наафилә үфкеленер кенди кардашына, кесилежэк суд; ким дә дейежэк кенди кардашына: «Бош кафалы!», она кесилежэк синедрионун* суду; ким дә дейежэк: «Ахмак!», ләәзым дүшсүн атешли жендемә. Бөлежә, еер сән гетирәрсән кенди баашышыны курбаннаа хем орада аклына гетирәрсән, ани сенин кардашынын вар бишейи сана каршы, брак баашышыны курбанныын йанында да илкин гит аннаш кенди кардашыннан, да озаман гелип гетир кенди баашышыны курбаннаа. Сиз ишиттиниз, не сөлендийди илери: «Ороспулук йапма». Бән сә деерим сизә, ани херкез, ким бакэр карыйа хавезлән, о артык ороспулук йапэр онуннан кенди үреендә. Хем таа сөлендийди, еер ким айырыларса кенди карысындан, ко версин она айырылмак кийады. Бән сә деерим сизә: ким айырылэр кенди карысындан, – еер карысынын йокса хайырсызлык кабааты, – о доорудэр карысыны ороспулук йолуна; хем ким евленер айырылмыш карыйа, о йапэр ороспулук.

Сиз таа ишиттиниз, не сөлендийди илери: «Бозма еминини, ама таманна Саабинин онүндә кенди еминнерини». Бән сә деерим сизә: емин етмә хич – не гөклән, нечин дейни о Аллахын падишахлык скемнеси; не ерлән, нечин дейни орайы Аллах койэр аяакларыны; не Иерусалимнән, нечин дейни бу касаба бүүк Падишахындыр; не кенди башыннан емин етмә, нечин дейни хич бир дә сачыны йапамарсын бийаз йада кара. Ама ко олсун сизин лафыныз саде «олур» йада «олмаз», ама бундан зеедеси шейтандандыр.

МАТФЕЙ 5:17–37

---

* Синедрион – иудейлердә ен үйүсек суд.

БАЙЫРДАКЫ НАСААТ: СЕВГИ ИЧИН ХЕМ ДУА ИЧИН

Сиз ишиттиниз, не сӧлендийди илери: «Гӧз еринӧ гӧз хем диш еринӧ диш». Бӧн сӧ деерим: каршы койма фенайа. Ама ким урарса сенин саа йанаана, вер урсун сола да. Хем ким истейежек сениннӧн суда чыкмаа хем алмаа сенин гӧлмеени, вер она ўст рубаны да, хем ким зорладажек гидӧсин онуннан бин адым, гит онуннан ики бин. Ким истеер сендӧн, вер хем ондан, ким истеер борч алмаа сендӧн, сакланма.

Сиз ишиттиниз, не сӧлендийди илери: «Сев йакыныны хем азетмӧ кенди душманындан». Бӧн сӧ деерим сизӧ: севин сизин душманнарынызы, иисӧзлейин сизи бетва еденнери, йапын иилик сизӧ кин гӱденнерӧ хем дуа един сизи кӱстӱреннӧр хем дӧ коолайаннар ичин — да олажӧныз Гӧктеки Бобанызын ооллары, чӱнкӱ О изин едер гӱнешӧ, шафк етсин феналарын да, иилерин дӧ ўстӱнӧ хем дӧ йоллӧэр йаамур доорулара да, доору олмайаннара да. Еер сиз севӧрсениз саде сизи севеннери, не ӧдек Аллахтан сизӧ бунун ичин? Хеп буну йапмӧэрлар мы верги топлайаннар да? Хем еер сиз селӧмнӧрсениз саде сизин кардашларынызы, бӱӱк иш ми йапӧрсыныз? Хеп ӧлӧ йапмӧэрлар мы динсиз халклар да? Бӧлежӧ, олун кусурсуз, насыл кусурсуз сизин Гӧктеки Бобаныз.

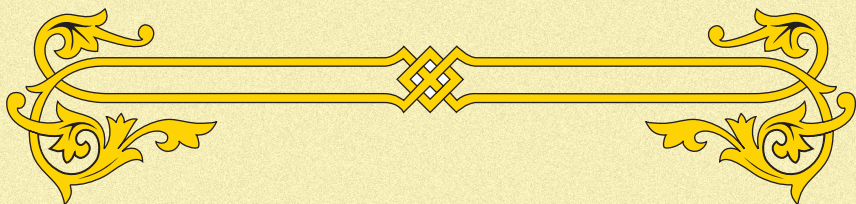
Бакын, йапмайын иилик хепсинин ӧнӱндӧ кендинизи гӧстермӧӧ дейни — зерӧ олмайажек сизӧ ӧдек сизин Гӧктеки Бобаныздан. Бӧлежӧ, ачан верерсин милустенийа, шамата калдырма, нижӧ йапӧрлар икиӱзлӱлӧр синагогаларда хем сокакларда, оннары метиннесиннӧр дейни. Доору сӧлеерим сизӧ, оннар артык кабледерлӧр кенди ӧдеени. Сенин сӧ, ачан верерсин милустенийа, ко сол елин билмесин, не йапӧр саа елин, сенин милустенийан олсун саклы. Хем сенин Бобан, саклыы гӧрӧн, вережек сана ачык.

Хем ачан дуа едерсин, олма, нижӧ икиӱзлӱлӧр, ангылары беенерлӧр, синагогаларда хем сокакларда дуруп, дуа етмӧӧ аалемин ӧнӱндӧ. Доору сӧлеерим сизӧ, оннар артык кабледерлӧр кенди ӧдеени. Ама сӧн, ачан дуа едерсин, гир кенди ичеринӧ да, капайып капуйу, дуа ет кенди Бобана, Ангысы саклы. Да сенин Бобан, саклыы гӧрӧн, вережек сана ачык.

Дуа едерӧк тӧ, пек чок лаф сӧлӧмӧ, насыл динсиз халклар. Оннар санӧрлар, ки чок лафедӧрселӧр, Аллах оннары ишидежек. Бакмайын оннара, чӱнкӱ сизин Бобаныз билер, не зорунуз вар, таа Ондан истӧмедийнӧн. Хем дуа един бӧлӧ:

МАТФЕЙ 5:38–48; 6:1–8

Бизим Бобамыз

*Ей, гөклөрдä олан Бобамыз!
Ко айозлансын Сенин адын;
ко гелсин Сенин Падишахлыын,
ко олсун Сенин истедиин
ердä дä, нижä гөктä.
Хөргүнкү екмеемизи бизим
вер бизä бүүнкү гүндä.
Хем баашла бизä бизим борчларымызы,
нижä дä биз баашлээрыз
бизä борчлу оланнара.
Хем гөтүрмä бизи денемейä,
ама куртар бизи көтүдän.
Чүнкү Сениндир Падишахлык
хем кувет хем метинник дивечтän-дивежä.
Амин.*

БАЙЫРДАКЫ НАСААТ: ОРУЧ ИЧИН ХЕМ ЗЕНГИННИК ИЧИН

Оруч тутаркан, олмайын гүженик, нижә икиүзлүләр, чүнкү оннар дүрерләр суратларыны, ани гөстерсиннәр инсана, ки оруч тутэрлар. Доору сөлеерим сизә, оннар артык кабледерләр кенди өдеени. Ама сән, ачан оруч тутэрсын, йаала башыны хем йыка үзүнү, диил ани инсана гөстерәсин, ки оруч тутэрсын, ама сенин Бобана, Ангысы саклы; хем сенин Бобан, саклыы гөрән, вережек сана ачыкча.

Топламайын кендинизә зенгинник ердә, нередә моли хем күф йок едерләр ону хем хырсызлар, евә гирип, чалэрлар; ама топлайын кендинизә зенгинник гөктә, нередә не моли, не күф йок етмейежекләр оннары хем нередә хырсызлар чаламайажеклар; чүнкү нередә сизин зенгинниниз, орада олажек сизин үреениз дә.

Тенин кандили гөздүр. Бөлежә, еер сенин гөзүн олурса пак, озаман бүтүн тенин сенин олажек айдын; ама еер сенин гөзүн олурса көтү, озаман бүтүн тенин сенин олажек каранник. Бөлежә, еер сендеки айдынник – каранникса, не бүүк бу каранник!

Кимсей йок насыл измет етсин ики чорбажыйа: бирисиндән о азетмейежек, өбүрүнү дә севежек; бириси ичин чалышкан олажек, өбүрү ичин дә касаветленмейежек. Йок насыл измет едәсиниз Аллага хем зенгиннәә. Онуштан деерим сизә: касаветленмейин не кенди дойумунуз ичин, не рубаныз ичин. Ажаба өмүр диил ми имектән зездә, тен дә – рубадан? Бакын гөк кушларына: оннар не екерләр, не бичерләр, не амбар топлээрлар, ама сизин Гөктеки Бобаныз дойурэр оннары. Ажаба сиз диилсиниз ми оннардан чок таа паалы? Хем дә сизин араныздан ким кенди касаветиннән еклейәбилер кенди бойуна баари бир карыш? Хем рубаныз ичин не касавет едерсиниз? Бакын кыр лүләкаларына, насыл оннар бүүйерләр: чалышмээрлар, иплик ишләмеерләр, ама сөлеерим сизә, ани бүүк падишах Соломон гиинмәрди өлә, насыл оннарын бириси; ама еер кыр отуну, ангысы бүүн вар, йаарын да атылажек фырына, Аллах бөлә гиидирәрсә, ажаба О сизи таа чок гиидирмеер ми, пек инанмайаннар! Бөлежә, касаветленмейин хем демейин: «Не ийелим» йада «Не ичелим?», еки дә «Не гиййелим?», нечин дейни хепсини буннары аарээрлар динсиз халклар. Сизин Гөктеки Бобаныз билер, ани сизин буна хепсинә вар зорунуз. Ама аарайын бунда ен илкин Аллахын Падишахлыыны хем Онун доорлууну, да хепси буннар верилежек сизә. Бөлежә, касаветленмейин йаарынкы гүн ичин, чүнкү йаарынкы гүн кендиси касаветленежек кендиси ичин: хербир гүнә етәр кенди касавети.

МАТФЕЙ 6:16–34

БАЙЫРДАКЫ НАСААТ: ИНСАННАРА ДАВРАНМАК ИЧИН

Аалемä суд кесмейин, да сизä дä Аллах суд кесмейежек, чүнкү несой судлан сиз суд кесерсиниз, öлäйлän сизä дä Аллах суд кесежек, хем несой öлчүйлän öлчерсиниз, öлäйлän сизи дä Аллах öлчежек. Не бакэрсин сенин кардашын гөзүндä кыймы, кенди гөзүндä сä одуну хесапалмээрсин? Хем насыл сän деерсин кенди кардашына: «Вер, чыкарайым кыймы сенин гөзүндän», ачан сенин кенди гөзүндä вар одун? Икиүзлү! Чыкар илкин одуну кенди гөзүндän да озаман гөрежän, насыл чыкармаа кыймы сенин кардашынын гөзүндän.

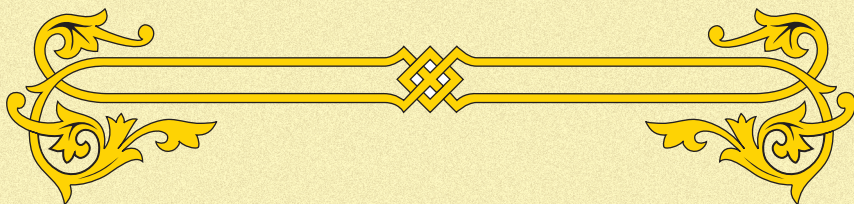
Вермейин айозлу иши көпеклерä хем атмайын седефинизи домузларын öнүнä, ани оннар чиинäмесиннär оннары бажакларыннан хем, хызланып үстүнүзä, параламасыннар сизи.

Истейин, да сизä верилежек; аарайын, да булажэныз; урун капуйа, да сизä ачылажэк; чүнкү хербир истейän кабледер, хем аарайан булэр, хем урана ачарлар. Вар мы сизин аранызда öлä адам, ани оолу ондан истäрсä екмек, версин она таш? Йада, истäрсä балык, версин она йылан? Бөлежä, еер сиз, фена олуп, бежерäрсениз вермää ушакларыныза ии баашышлар, не калмыш Гөктеки Бобаныз сизин версин илик Ондан истейеннерä.

Бөлежä, хербир иштä, насыл сиз истеерсиниз, сизä инсаннар йапсын, сиз дä оннара öлä йапын; чүнкү бундан тутунэр айозлу закон хем пророklar.

Гирин дар токаттан,
чүнкү геништир токат хем енгиндир йол,
ангысы гөтүрер öлүмä,
хем чойу гидер ондан;
нечинки дардыр токат хем кыставдыр йол,
ангысы гөтүрер йашамайа,
хем азы ону булэрлар.

МАТФЕЙ 7:1–14

Алтын курал

*«Бөлейжә, хербир иштә,
насыл сиз истеерсиниз,
сизә инсаннар йапсын,
сиз дә оннара өлә йапын».*

Евангелия Матфейдән 7:12

БАЙЫРДАКЫ НАСААТ: ДООРУ ХЕМ ЙАЛАН

Корунун йаланжы пророклардан, ангылары гелерләр сизä койун гөрүнтүсүндä, ама ичлериндä – йыртыжы жанаварлар. Мейваларындан таныйажэныз бусой инсаны. Гүвен чотуундан үзүм йада пытыраклыктан инжир топланылэр мы? Ислää аач ислää дä мейва, верер ама прост аач верер прост мейва. Ислää аач йок насыл версин прост мейва, прост аач та – ислää мейва. Хербир аажы, ангысы вермеер ислää мейва, кесип, атешä атэрлар. Бөлежä, мейваларындан таныйажэныз бусой инсаны.

Диил херкези, ким дейärди бана: «Сааби! Сааби!», гирежек Гök Падишахлыгына, ама о, ким йапэр Беним Гökтеки Бобамын истедиини. Чойу дейежек Бана битки гүндä: «Сааби! Сааби! Не, диил ми Сенин адындан биз пророклук едäрдик? Не, диил ми Сенин адыннан шейтаннары коолардык? Не, диил ми Сенин адыннан биз йаптык чок минуниья?» Озаман Бän билдирежäm оннара: «Бän хич бир заман билмäрдим сизи; узаклашын Бендän, феналык йапаннар!»

Бөлежä, херкезини, ким сеслеер Беним сөзлерими хем таманнээр оннары, бензедежäm акыллы адама, ангысы йапмыш евини таш темелдä. Йаамыш йаамур, ташмыш дерелär, есмиш лүзгерлär, ама ев дайанмыш, чүнкү онун темели таштанмыш. Ама херкез, ким сеслеер Беним сөзлерими ама таманнамээр оннары, бензеер акылсыз адама, ангысы йапмыш евини кумнукта. Йаамыш йаамур, ташмыш дерелär, есмиш лүзгерлär, – да ев йыкылмыш, хем онун йыкылмасы пек бүүкмүш.

Иисус битирди сөзүнү, инсан да шашарды Онун үүретмесинä, нечин дейни О үүредärди оннары нижä бир куветли олан, диил законжулар хем фарисейлär гиби.

МАТФЕЙ 7:15–29

ДУЛ КАРЫНЫН ООЛУНУ ДИРИЛТМӘК

Бир керә Иисус йолланды Наин касабасына. Онуннан барабар гиттиләр Онун үүренижилери хем бир бүүк сүрү инсан. Ачан Иисус йаклашты касаба токатларына, О гөрдү, нижә гөтүрерләр гөммәә өлүйү: бир дул карынын бирижик оолуну. Гөрүп аалайан анайы, Саабинин жаны ажыды она да деди: «Аалама!» Сора О йаклашты оннара, ким гөтүрәрди өлү таргасыны, да докунду дөшәә; оннар дурдулар, да Иисус деди: «Чожук! Сана деерим, калк!» Өлү, калкып, отурду да башлады лафетмәә; да Иисус верди ону анасына. Хепсини, ким орада варды, сарды корку, да оннар метедәрдиләр Аллахы, дейерәк: «Бүүк пророк арамызда! Аллах долашты Кенди халкыны».

ЛУКА 7:11–16

ЕКИЖИ ИЧИН ПИЛДА

Иисус аннатты инсана екижи ичин бир пилда:
Чыкмыш екижи екмää. Да ачан о екärмиш, тоомнарын кимиси дүшмүшлär йол бойуна, конмушлар кушлар да га-галамышлар оннары. Öбүрлери дүшмүшлär ташлы ерлерä, нередä топрак азмыш, да тездä чыкмышлар, нечин дейни топрак диилмиш дерин. Ачан са чыкмыш гүнеш, оннар сөрпешмишлär, нечинки йокмуш көклери, курумушлар. Тоомнарын бир кысымы дүшмүш чалылаа, да чалылык, бүүйүп, буумуш оннары. О тоомнар са, ани дүшмүшлär ислäа топраа, вермишлär берекет: бирилери үз кат, öбүр-лери алтмыш кат, кимилери дä отуз кат. Кимин вар кулаа, ко ишитсин!

Сора Иисус ачыклады үүренижилеринä бу пилдайы:
Херкезинä, ким ишидер Аллахын Падишахлыгы ичин сөзү, ама аннамээр, гелер диавол да чалэр онун үреендä екил-миши – тä нейä гелер йол бойунда екилän тоом. Ташлыкта екилän сä сайылэр о, ким ишидер сөзү хем осаат кабледер ону; ама кендисинин көкү олмадыы ичин о салланэр: ачан гелер зорлук йада Аллахын сөзү ичин кооламак, о киши осаат көстекленер. Чалылыкта екилän сайылэр о, ким ишидер сөзү, ама йашаманын качынмаклары хем зенгин-нии севмäk буулдэрлар сөзү, да о тоом калэр кысыр. Ислäа топракта са екилän тоомнар сайылэр оннар, ким ишидер хем аннээр Аллахын сөзүнү, да верер берекет: бирилери үз кат, öбүрлери алтмыш кат, кимилери дä отуз кат.

МАТФЕЙ 13:3–9, 18–23

ГӨК ПАДИШЛАХЛЫЫ ИЧИН АЛТЫ ПИЛДА

Бир керä Иисус, чыкып евдän, отурду денизин бойунда. Онун йа-нына топланды чок инсан, да О, пинип кайаа, башлады үүретмää кенарда дуран инсаннары. Сааби лафедärди пилдайлан:

Гөк Падишахлыы бензеер адама, ангысы екмиш кенди тарла-сында боодай; ачан хепси уйуйарды, гелди онун душманы, екти боодайлыкта йабан оту да гитти. Ачан екиннär чыктылар, пейда-ланды йабан отлары да. Чорбажынын чыраклары, гелип, дедилär: «Чорбажы! Сän ектин кенди тарлана боодай. Нередän орада йабан отлары?» О жувап етти оннара: «Буну йапты душман». Чыраклар дедилär она: «Еер истäрсän, биз гидежез да йолажэз оннары». Ама о деди: «Йок, диил лääзым, зерä, йоларкан йабан отларыны, сиз чыкармайасыныз оннарлан билä боодайы да. Бракын бүүсүн о да, бу да орак вақыдына кадар; озаман бän дейежäm оракчылара: „Топлайын илкин йабан отларыны да баалайын оннары демет-де-мет, ани йакмаа дейни, боодайы да топлайын беним амбарыма“».

Иисус аннатты оннара таа бир пилда:

Гөк Падишахлыы бензеер хардал тоомуна, ангысыны адам ал-мыш да екмиш кенди тарласында. Хем макар бу тенелär башка тоомнардан хепсіндän күчүк, хардал, ачан бүүйер, олэр екиннär арасында ен бүүк да олэр фидан, öлä ки кушлар, конуп, йапынэр-лар онун далларында.

Сөлärди О оннара башка пилдалар да:

Гөк Падишахлыы бензеер дрождийä, ангысыны кары, алып, койэр үч демирли уна, да бүтүн хамур кабарэр.

Гөк Падишахлыы таа бензеер бир тарлада гөмүлү паалы хазнайа. Адам, булуп ону, кимсейä сөлäмемиш. Севинерäk булунтуяа, о гитмиш да, сатып бүтүн кенди малыны, сатын алмыш о тарлайы.

Гөк Падишахлыы таа бензеер алыш-веришчийä, ангысы аарээр ислää седеф тенелерини. Булуп бир кыйметли седеф тенеси, о, ги-дип, сатмыш бүтүн кенди малыны да сатын алмыш ону.

Гөк Падишахлыы таа бензеер денизä атылмыш сеткайа, нерейи тутулмуш түрлү-түрлү балыклар. Ачан сетка долмуш, балыкчы-лар чекмишлär ону кенара, сора да, отуруп, ислää балыклары топламышлар каплара, простлары да сыбытмышлар. Бөлä олажэк дүннейин биткисиндä: ангиллär гележeklär, айыражeklар фена инсаннары дооруларын арасындан да атажeklар оннары атешли фырына; орада олажэк аалайыш хем диш гыжыртысы.

МАТФЕЙ 13:1–2, 24–33, 44–50

ИИСУС ЗАПЕДЕР ГӨЛДӘ БОРАНЫ

Бир керә Иисус хем Онун үүренижилери айкырлардылар кайыклан Галилея гөлүнү. Йолда Иисус уйкуйа далды. Ансыздан гөлдә калкты бир бүүк боран, өлә ки далгалар башладылар долдурмаа кайыы суйлан. Озаман үүренижиләр уйандырдылар Иисусу да дедиләр: «Сааби! Куртар бизи: кай-белериз». Иисус деди оннара: «Нередә сизин инаныныз? Не өлә коркаксыныз, аз инананнар?» Сора, калкып, йасаклады лүзгерә хем деди борана: «Сус, вазгеч!» Лүзгәр осаат сенди, гөл усланды, да олду сускуннук.

Үүренижиләр, коркуп хем шашып, дейәрдиләр бири-биринә: «Ким санки О, ани лүзгерлерә дә, суйа да изин едер, өлә ки оннар сеслеерләр Ону?»

МАТФЕЙ 8:23–27; МАРК 4:37–41; ЛУКА 8:22–25

ХРИСТОС ДИРИЛДЕР ИАИРЫН КЫЗЫНЫ

Бир керä Галилея гөлүн бойунда Иисус үүредärди инсаннары, ани гелдийдилär Она түрлү ерлердän. Синагога заабитлерин бириси, ады Иаир, йаклашты Иисуса, дүштү Онун айаана да башлады кызгын йалвармаа Она: «Кызым беним өлүм атиндä. Гелсäна койасын онун үстүнä еллерини, ани о өлмесин». Иисус гитти онуннан. Чок инсан гидärди Онун ардына, сыкыштырарак Ону хер тарафтан.

Бир кары, ангысы оники йыл зетленärди канамактан, чок чекмишти түрлү докторлардан, ама имдат гөрмемишти, ишитмиш Иисус ичин. О сыйышты инсан арасындан, йаклашты гееридän Иисуса да саклыдан докунду Онун рубасына. Кары дүшүнärди: «Еер саде докунарсам Онун рубасына, алышажам». Да осаат о дуйду, ани алышты хасталыктан.

Иисус та дуйду, ани Ондан чыкты кувет, дөндү инсана да сорду: «Ким докунду Беним рубама?» Үүренижилär, аннамайып, нечин О сорэр буну, дедилär Она, ани инсан хер тарафтан сыкыштырэр Ону. Ама Иисус аарарды гөзлериннän ону, ким йапты буну. Кары, билерäk, не олду она, титирерäk хем коркарак йаклашты, дүштү Онун айаана да аннатты Она бүтүн доорусуну. О да деди карыйа: «Сенин инанын куртарды сени. Гит услулуклан да доорул сенин хасталыындан».

Ачан О таа сөлärди буну, синагоганын заабитинä инсаннар гелдилär да дедилär: «Сенин кызын өлдү. Нечин заамет еттирäsин Үүредижийи?» Ама Иисус, ишидип оннарын лафларыны, деди Иаира: «Коркма, саде инан». Гелип Иаирын евинä, О гөрдү бир бүүк кахыр, евдекилери үүсек сеслän аалардылар хем дизärдилär. Иисус деди оннара: «Нечин сиз кахырланэрсыныз? Не аалээрсыныз? Кыз өлмеди, ама уйуйэр». Да оннар гүлärдилär Ону. Ама Иисус, алып Петрийи, Иакову, Иоаны хем өлмүш кызын анасыны-бобасыны, гирди о ичери, нередä о йатарды. О йаклашты кыза, алды онун елини да деди: «Кыз, деерим сана: калк!» Кызчааз осаат калкты да башлады гезмää. Бу минунйайы гөрөннär пек шаштылар.

МАРК 5:21–42

ИИСУС ДОЙУРЭР БЕШ БИН КИШИ

Бир керä Иисус гитти үүренижилериннән Галилея гөлүн Öбүр тарафына. Онун ардына гитти чок инсан, нечин дейни гөрдүләр минунийалары, ани О йапты хасталарлан.

Иисус пинди байыра да орада отурду Кенди үүренижилериннән. Йаклашарды Паскеллә, иудейлерин йортусу. Иисус, гөрүп, ки Она гелер чок инсан, деер Филипä: «Нередән биз вар насыл алалым екмек, оннары дойурмаа дейни?» О дейäрдди буну, денейерäk Филипи, ама Кендиси артык билäрдди, не истеер йапсын.

Филип жувап едäрдди Она: «Икиүз динарийлик* екмек тä олур аз, ани херкезинä етсин баари биразар».

Онун башка бир үүренижиси, Андрей, Симон Петринин кардашы, деер Она: «Бурада бир чожукта вар беш арпа екмäә хем ики балыжак, ама етär ми оннар букадар инсана?» Иисус деди: «Буйур един оннара, йан гелсиннär». О ердä варды чок от. Хепси йан гелди. Оннар са варды беш бин киши кадар.

Иисус, алып екмеклери хем сөлейип шүкүрлүк дуасыны, даатты инсана, хем балык, ким некадар истäрдди. Ачан да хепси дойду, О деди Кенди үүренижилеринä: «Топлайын калан парчалары, бишей кайбелмесин». Хем топладылар, хем долдурдулар оники читен екмек парчасы, ани калдылар ийеннердән сора.

Озаман инсаннар, гөрүп Иисусун йапты минунийайы, дедилär: «Хакына бу О Пророк, Ангысы лäазымды гелсин дүннейä».

ИОАН 6:3–14

---

* Динарий – Рома вакыдында гүмүш пара, ангысы озаман гечäрдди Израилдä. Бир гүннүк ишин парасы.

ИИСУС ГЕЗЕР СУ ҮСТҮНДӘ

Екмекләрлән хем балыкларлан минунийа йаптыктан сора Иисус осаат буйурду Кенди үүренижилеринә, гирсиннәр кайык ичинә хем йоллансыннар өбүр кенара, бекләмейерäk, незаман О колвережек инсаны. Колверип инсаны, Иисус пинди байыра дуа етмәә да авшамнән орада калды йалныз. Бу вакыт үүренижиләрлән кайык артык гөлүн ортасындайды, она урарды далгалар, нечин дейни есәрди бүүк лүзгәр. Сабаа каршы да оннар гөрдүләр, ани Иисус Кендиси гелер оннара доору гөлдән. Үүренижиләр, гөрүп, ани О гелер су үстүндән, корктулар, дейерäk: «Бу бир гөрүнтү!», да коркудан гириштиләр баармаа. Ама Иисус осаат деди оннара: «Үрекленин! Бу Бәним, коркмайын».

Петри деди Она: «Сааби! Еер бу Сәнсән, буйур бана гелейим сана су үстүндән». Иисус деди: «Гел». Чыкып кайыктан, Петри башлады гитмәә Иисуса, ама коркту бүүк лүзгердән да, чекедип буулмаа, баарды: «Сааби! Куртар бени!» Иисус осаат узатты елини, тутту ону да деди: «Аз инанны! Нечин сән шүпейә гирдин?» Ачан да оннар гирдиләр кайаа, лүзгәр йавашыды.

Оннар, ким кайыктайды, йаклашып, баш иилттиләр Она, дейип: «Хакына Сән Аллахын Оолуйсун».

МАТФЕЙ 14:23–33

ИИСУС ХРИСТОЗУН ҮЗҮ ДИИШИЛЕР

Бир керә Иисус алды йанына Петрийи, Иакову хем Иоаны да пинди бир үүсек байыра. Да ачан О два едәрди, үүренижиләр гөрдүләр, насыл Онун үзү диишилди: үзү шафкланды, нижә гүнеш, рубалары да олдулар каар гиби бийаз. Хем Моисей, хем пророк Илийа, гелип Аллахын йанындан, лафедәрдиләр Иисуслан. Сарсаланмыш үреклән Петри деди Иисуса: «Сааби! Ии, ки биз бурадайыз. Еер истәрсән, йапажәз даллардан үч бордей: Сана, Моисейә хем Илийайа». Хенез о сөледи бу лафлары, насыл бир шафклы булут сарды оннары, хем булуттан гелди бир сес: «Бу Беним севгили Оолум, Ангысы севиндирер Беним үреми, Ону сеслейин».

Ишидип бу сеси, үүренижиләр коркуйлан дүштүләр ерә. Ама Иисус йаклашты оннара да, докунуп, деди: «Калкын, коркмайын». Бакынып, оннар кимсеи гөрмедиләр, йалныз Иисустан каарә.

Инерәк оннарлан байырдан, Иисус деди оннара: «Кимсейә сөләмейин онун ичин, нейи шинди хемен гөрдүнүз, таа озамана кадар, ачан Инсан Оолу дирилежәк өлүлөрдән».

МАТФЕЙ 17:1–9; ЛУКА 9:28–36

ДАЙМА АФЕДАН СЕВГИ

Бир керä Петри, йаклашып Иисуса, сорду Она: «Сааби! Кач керä афедейим кардашымы, еер о бана каршы йапарса гүнах? Еди керä ми?» Бу лафлара Иисус бөлä жувап етти: «Деерим сана: диил еди керä, ама етмиш керä еди». Хем аннатты бир пилда:

Гök Падишахлыгы бензеер буна: вармыш бир падишах, ангысы истемиш одешмää кенди чыракларыннан. Ачан чекетмиш одешмäk, она гетирмишлär бир адам, ангысы она борчлуймуш он бин талант*; одешмäk ичин дә онун парасы олмады ичин, падишах буйурмуш сатмаа хем ону кендисини, хем карысыны, хем ушакларыны, хем бүтүн онун варлыны, ки одемää боржуну. Озаман чырак диз чöкмүш падишахын онүнä да йалвармыш: «Чорбажым, беклә таа бираз, бän хепсини сана одедейжäm». Падишахын жаны ажымыш о чыраа, колвермиш ону хем баашламыш она боржуну. Чырак са, чыкып, булмуш кенди кафадарларын бирисини, ангысы борчлуймуш она үз динарий, да, тутуп ону, бууармыш, дейерäk: «Чевир бана бүтүн боржуну!» Озаман онун кафадары, дүшмүш онун айаана, йалварарак: «Беклә бираз, да бän хепсини вережäm сана». Öбүрү сä истämемиш, ама гитмиш капаттымыш ону зындана, таа вермейинжä боржуну. Онун кафадарлары, ани гөрмүшлär, не олмуш, пек гүженмишлär да, гелип, аннатмышлар бу иш ичин кенди падишахына. Озаман падишах чаарэр ону да деер: «Фена чырак! Бүтүн беним боржуму бän сана баашладым, нечин дейни сän йалвардын бана; дүшмәрди ми сän дә афедäсин кенди кафадарыны, насыл бän афеттим сени?» Хем, дарылып, падишах вермиш ону зетлейижилерä, таа чевирмейинжä она бүтүн боржуну.

Бөлä Беним Гökтеки Бобам да йапажэк сизä, еер херкезиниз бүтүн үректан афетмäрсä кардашына онун гүнахларыны.

«Бизим Бобамыз» дуасында Сааби үүредер бизи бөлä дуа етмää афетмäk ичин: «Баашла бизä бизим борчларымызы, нижä дә биз баашлээрыз бизä борчлу оланнара».

МАТФЕЙ 6:2; 18:21–35

* Талант — иудейлерин ен бүүк парасы, йапэр йакын 30 кила гүмүш.

ЖАНА ЙАКЫН САМАРИЙАЛЫ ИЧИН ПИЛДА

Бир законжу, денейерäk Иисусу, сорду: «Үүредижи, не бән йапайым, ки еденейим дивеч йашамак?» Иисус деди она: «Айозлу законда не йазылы?» Законжу жувап етти: «Сев Сааби Аллахыны сенин бүтүн үрәännән, хем бүтүн жаныннан, хем бүтүн кенди кувединнән, хем бүтүн аклыннан, хем сев йакыныны, нижә кенди-кендини». Иисус деди она: «Сән исләә жувап еттин. Бөлә йап, да йашайажан». Ама өбүрү, кендисини доору чыкармаа истейерäk, деди Иисуса: «Е ким беним йакыным?» Жувап еринә Иисус аннатты она бир пилда:

Адамын бири гидәрмиш Иерусалимдән Иерихона да дүшмүш хайдутларын еллеринә, ангылары сойундурмушлар онун рубаларыны, йараламышлар ону да гитмишләр, бракып ону не дири не өлү. Бир попаз гидәрмиш о йолдан да, гөрүп ону, гечмиш йанындан. Бир левит тә, ангысы булунмуш о ердә, йаклашып, бакмыш да гитмиш. Бир самарийалы адам* са, гечерäk, хесапалмыш ону, жаны ажымыш заваллыя. Самарийалы, йаклашып, бааламыш онун йараларыны, дөкерäk йаралара йаа хем шарап. Пиндирип кенди ешеенә, самарийалы гөтүрмүш ону бир конаа да бакмыш ону. Ертеси гүнү, чыкарак йола, вермиш пара конак евинин чорбажысына да демиш она: «Бакасын ону да, харжарсан зеедә, дөнүштә бән веририм сана».

Аннадып бу пилдайы, Иисус сорду закон үүредижисинә: «Насыл сән дүшүнерсин, о үч кишидән хайдутларын елинә дүшән адама ангысы йакыныдыр?» Законжу жувап етмиш: «О киши, ангысы йапмыш она иилик». Озаман Христос деди она: «Гидәсин да сән дә бөлә йапасын».

ЛУКА 10:25–37

---

* Самарийалылар — иудейлерин комушулары. Бу ики халк душманнык едәрди.

ИИСУС – ИИ ГҮДҮЖҮ

Христозу дүннейә йоллады гөктеки Бобасы, олсун Гүдүжү Онун халкына. Нижә гүдүжү бакэр койуннары, өлә Иисус та, дүннейин Куртарыжысы, бакэр оннары, ким кабледер Ону бүтүн үрәәннән хем таманнээр Онун сымарламакларыны кенди йашамасында. Тә Сааби Иисусун сөзлери:

Доору, доору сөлеерим сизә: ким гирмеер койун аулуна капудан, ама гирер башка түрлү, о хырсыз хем хайдут; ама капудан гирән – койуннарын гүдүжүсүдүр. Она капужу ачэр капуйу, койуннар да сөслеер онун сесини, о да чаарэр койуннары адынжа хем чыкарэр оннары. Ачан да о чыкарэр кенди койуннарыны, гидер оннарын өнү сора, койуннар да гидер онун ардына, нечин дейни танийэрлар онун сесини. Йабанжынын ардына са гитмеерләр, ама качэрлар ондан, нечин дейни танымээрлар йабанжы сеси. Доору, доору сөлеерим сизә: Бән койуннара капуйум. Хепси, ким Бендән илери геләрдиләр, хырсыздыр хем хайдуттур; ама койуннар сөсләмедиләр оннары. Бән капуйум: ким гирежек Бендән, о куртулажэк хем булажэк отлак. Хырсыз гелер саде чалмаа, өлдүрмәә хем зән етмәә, Бән сә гелдим, ки сизин олсун йашаманыз хем олсун боллуунуз.

Бән ии Гүдүжүйүм: ии гүдүжү верер өмүрүнү кенди койуннары ичин. Йанашан са, диил гүдүжү, ангысынын койуннар диил кендисинин, гөрерәк, ани гелер жанавар, бракэр койуннары да качэр; жанавар да капэр оннары хем даадэр оннары. Йанашан да качэр, нечин дейни о дүшүнмеер койуннары.

Бән ии Гүдүжүйүм, хем танийэрым Бенимкилерини, хем Бенимкилери танийэрлар Бени. Насыл Боба танийэр Бени, өлә Бән дә танийэрым Бобайы; хем өмүрүмү койэрым койуннар ичин. Беним вар башка койуннарым да, ангылары диил бу аулдан, оннары да Бән ләазым гетирейим, оннар да ишидежекләр Беним сесими, озаман олажэк бир сүрү хем бир Гүдүжү. Боба север Бени онуштан, ани Бән верерим өмүрүмү, сора да генә ону кабледежәм. Кимсей ону алмээр Бендән, ама Бән Кендим верерим ону. Беним вар куведим вермәә өмүрүмү хем вар куведим генә каблетмәә. Бу сымарламайы Бана верди Беним Бобам.

ИОАН 10:1–5, 7–18, 30

КЫЗКАРДАШЛАР МАРФА ХЕМ МАРИЙА

Иерусалимә йакын булунарды бир күү, ангысына дениләр-ди Вифанийа. Орада йашардылар кызкардашлар Марфа хем Марийа хем оннарын кардашы Лазар. Хепси үчү дә пек севәрдиләр Иисусу хем дайма чаарардылар Ону кендилеринә.

Бир керә, ачан Иисус гелди оннара, Марийа, отуруп Онун аяаклары йанында, сесләрди Онун сөзүнү. Марфа да измет едәрди бир бүүк икрам йапмаа. О беенмәрди, ани Марийа йардым етмеер она. Марфа йаклашты Иисуса да деди: «Сааби! Ажаба Сән гөрмеерсин ми, ани кызкардашым бракты бени, измет едейим йалныз? Сөлә она, йардым етсин бана». Иисус деди она: «Марфа! Марфа! Сән чалышэрсин хем качынэрсин чок иш ичин, ама ләазым саде бир; Марийа са айырды ен ии иши, ангысы ондан хич алынмаз».

ЛУКА 10:38–42

БИР АКЫЛСЫЗ ЗЕНГИН ИЧИН ПИЛДА

Иисус, насаат едерäk халка, деди: «Бакын, олмайын тамах, чүнкү инсанын өмүрү диил баалы онун варлыын боллууна». О аннатты инсана бөлә бир пилда:

Бир зенгинин тарласы вермиш исләә берекет, да о сайыклармыш: «Нәбайым бән? Йок нерейи койайым берекетими. Тә не йапажам: йыкажам амбарларымы да йапажам ени, бүүк, да топлайажам орайы бүтүн екиними хем бүтүн варлыымы. Озаман да дейежәм жаныма: „Жаным! Чок малын сенин вар чок йыллара. Хошлан раат, ич, и, шеннен!“» Ама Аллах деди она: «Акылсыз! Бу гежә алажәклар сенин жаныны; кимә калажәк сенин топладыын мал?» Бөлә олэр онуннан, ким топлээр зенгинник кендиси ичин, ама зенгиннәмеер Аллахын хатырына.

Сааби таа деди: «Бөлежә, арамайын, не ийәсиниз йада не ичәсиниз, хем дүшүнмейин бунун ичин, нечин дейни хепсини буну аарээрлар бу дүннейин халклары; сизин Бобаныз са билер, ки сизин вар зорунуз буна. Ен илкин аарайын Гök Падишахлыыны, да хепси буннар верилежәк сизә. Коркма, күчүк сүрү! Сизин Бобаныз хавезлән верер сизә Падишахлыыны. Сатын, нейиниз вар, хем верин милустенийа. Хазырлайын ескимәз кеселери, түкенмәз зенгиннии гөклердә, нерейи хырсыз гирмеер хем нередә моли имеер, чүнкү, нередә сизин зенгинниниз, орада үреениз дә олажәк».

ЛУКА 12:15–21, 29–34

ЗЕНГИН ИЧИН ХЕМ ЛАЗАР ИЧИН ПИЛДА

Иисус аннатты бөлә бир пилда:
Бир адам йашармыш пек зенгин: ташыйармыш паалы руба хем хер гүн йашармыш шенниктә хем сефалыкта. Вармыш бир йоксул адам, ады Лазар, ангысы йатармыш токатлар бойунда, бүтүн тени кабуклу йара олмуш, хем истәрмиш до-йунсун баари зенгинин софрасындан дүшән трофаларлан; артык көпекләр гелип йалармышлар онун йараларыны. Лазар өлмүш, да ангилләр гөтүрмүшләр ону Авраамын ку-жаана; зенгин дә өлмүш, да гөммүшләр ону. Да жендемдә, зеттердә, бакынып, о гөрмүш узакта Авраамы хем онун йанында Лазары, да йалвармыш: «Авраам, бобам! Кыйма бени да йолла Лазары, ани о, йыслайып кенди пармаанын ужуну, сериннетсин беним дилими, чүнкү бән зетлене-рим бурада йалында». Ама Авраам демиш: «Евлат! Аклына гетир, ки сән артык каблеттин йашаманда иилик, Лазар са – зорлук; шинди сә о бурада раатланэр, сән дә зет че-керсин. Бундан каарә бизим хем сизин арамызда вар пек бүүк чукур, өлә ки оннар, ким истеер гечмәә бурадан си-зә, йапамазлар буну, хем хеп өлә сиздән дә бизә йок насыл гечмәә».

«Озаман йалварэрым сана, бобам, – демиш зенгин Авраа-ма, – йолласана Лазары беним бобамын евинә, чүнкү бе-ним вар беш кардашым; ко аннатсын оннара бу ер ичин, ки баари оннар дүшмесиннәр бурайы». Авраам жувап етмиш она: «Оннарда вар Моисей хем пророklar; ко сеслесиннәр оннары». Обүрү дә демиш: «Йок, бобам! Ама еер өлүлер-дән бириси геләрсә оннара, атылажэklar гүнахларындан». Озаман Авраам демиш она: «Еер Моисеи хем пророkлары сесләмәрселәр, озаман, кәр биркимсей өлүлердән дири-ләрсә дә, инанмайәжэklar».

ЛУКА 16:19–31

КАЙЫП КОЙУН ИЧИН ПИЛДА

Иисус гелди дүннейә, ани Аллахтан узаклашан хем Ону унудан инсаннары булмаа хем куртармаа. О, ии үрекли Гүдүжү олуп, херзаман аарээр кайбелмиш койуну. Кенди пилдаларын бирисиндә Иисус деди:

Ким сизин араныздан, еер варса үз койуну, кайбедип оннарын бирисини, бракмайажэк доксан докузуну кырда да башламайажэк аарамаа кайып оланы, таа булмайынжа ону? Булуп та, алажэк ону омузларына да севинмеликлән гелип евә, чааражэк достларыны хем комушуларыны да дейежэк оннара: «Севинин бенимнән барабар: бән булдум беним кайып койунуму». Доору сөлеерим сизә, ани гөклердә дә хеп өлә таа чок севинмелик олажэк Аллаха дөнән бир гүнахкер ичин, некадар доксан докуз доору инсан ичин, ангыларын йок зору, пишман олуп, Аллаха дөнмәә.

ЛУКА 15:3–7

КАЙЫП ООЛ ИЧИН ПИЛДА

Таа бир пилда аннатты Иисус инсаннара:
Бир адамын вармыш ики оолу; да демиш күчүк оолу бобасына:
«Боба! Вер варлыын бана дүшән пайыны». Да бобасы пай етмиш
оннара варлыыны.

Биркач гүн гечтийнән, күчүк оол, топлайып нейи вармыш, гит-
миш бир узак мемлекетä да харжамыш орада кенди парасыны, чап-
кын-чапкын йашайарак. Ачан са харжамыш хепсини, о мемлекеттä
олмуш бир бүүк аачлык, да о башламыш зорлук чекмää. Да гелмиш
чожук мемлекеттä йашайан бир адама, өбүрү дä коймуш ону кыр-
ларында домуз гүтмää; да о кайылмыш баари домузларын йалыны
исин, ама она кимсей вермәрмиш.

Гелип кендисинä, о демиш: «Беним бобамын евиндеки чыракларын
вар бол екмää, бән дä өлерим аачлыктан. Калкып, гидежäm бобама
да дейжäm: „Боба! Бән гүнаха гирдим гөкүн хем сенин өнүндä да
артык йок үзүм денилейим сенин оолун. Каблет бени чырак“». Да о
гитмиш бобасына.

Ачан о таа узактаймыш, бобасы гөрмүш ону да жаны ажымыш она;
да качарак чыкмыш она каршы, сармашмыш она да башламыш өп-
мää. Оолу да демиш она: «Боба! Бән гүнаха гирдим гөкүн хем сенин
өнүндä да артык йок үзүм сайылайым сенин оолун». Бобасы да демиш
чыракларына: «Гетирин ен исләä рубайы, хем гиидирин ону, хем ве-
рин онун пармаана бир үзүк хем айаана аяк кабы; хем гетирин бир
бесли дана да кесин ону – конушажэз! Чүнкү беним оолум өлүйдү
да дирилди, кайып олдуиду да булунду».

Бүүк оолу са онун кырдайды. Да ачан, дөнерäk, йаклашты евä, о
ишитти түркү сеси хем бүүк севинмелик; да, чаарып чыракларын
бирисини, сорду, не олэр. Чырак деди она: «Сенин бобан кести бир
бесли дана, нечин дейни сенин кардашын гелди саа-селем». Бүүк
оолун үфкеси чыкты, да о истämärди гирмää. Бобасы да, чыкып,
чаарды ону. Ама о деди бобасына: «Бән бунжак йыл сана измет еде-
рим хем йоктур сесләмедиим сени, ама сән хич бир керä вермедин
бана бир кечи олаа билä, ани бән конушайым достларымнан. Ачан
са гелди сенин бу оолун, ангысы харжады варлыыны хайырсыз ка-
рыларлан, сән кестин она бир бесли дана».

Бобасы да деди она: «Оолум беним! Сән херзаман бенимнәнсин, хем
бүтүн беним варлыым сениндир, ама онун ичин лäазым севинмää
хем шенненмää, ани сенин кардашын өлүйдү да дирилди, кайыпты
да булунду».

ЛУКА 15:11–32

ИИСУС АЛЫШТЫРЭР ОН ХАСТА

Иерусалимә гидәркән Иисус гечәрди Самарийа хем Галилея арасындан. Ачан О гирәрди бир күүйя, О каршылады он киши, ангыларында варды дери хасталыы. Дургунуп, узактан-узаа оннар баарардылар: «Иисус Чорбажы! Кыйма бизи!» Иисус деди оннара: «Гидин, гөстерилин попазлара». Оннар гиттиләр да йолжа гөрдүләр, ани алыштылар кенди титси хасталыындан.

Он кишидән, ани пакландылар хасталыктан, саде бири дөндү геери Иисуса. О дүштү Онун аяакларына, шүкүр едерәк Она хем үүсек сеслән метедерәк Аллахы. О адам самарийалыйды, өбүрлери сә иудейди.

Иисус деди: «Не, онунуз да пакланмадыныз мы? Нередә калан докуз киши? Нечин кимсей гелмеди мететмәә Аллахы, бу йабанжыдан каарә?» Сора Иисус данышты она лафларлан: «Калк, гит; сенин инанын куртарды сени».

ЛУКА 17:11–19

ФАРИСЕЙ ИЧИН ХЕМ ХАРЧЧЫ ИЧИН ПИЛДА

Биз дайма дүшүнөриз кендимиз ичин, ани биз дооруйуз, инанжыйыз хем хептән гүнахсызыз. Фарисей ичин хем харччы ичин пилдайы Иисус аннатты оннара дейни, ким шүпесиз сайарды кендисини доору, аалеми дә бишейя саймарды:

Ики адам гирмишләр айозлу бинайа дуа етмää. Бириси фарисеймиш, пек сайгылы хем инанжы адаммыш, о пек сыкы таманнамыш Аллахын законуну. Öбүрү дә – харччыймыш: о топлармыш верги Рома империйасына, баскы йапарак сырадан инсана. Фарисей, дуруп, дуа едәрмиш бөлä: «Аллахым! Шүкүр едерим Сана, ани бән диилим öлä, нижä башкалары: диилим хайдут, аалеми күстүрүжү, хайырсыз, диилим öлä, нижä бу харччы; ики керä хафтада оруч тутэрым хем верерим Сана бүтүн гелирлеримин онунжу пайыны».

Харччы са, дурарак бир тарафта, кыйышамармыш калдырсын гөзлерини гөкә билä. Урарак кенди гүүсүнä, о дейәрмиш: «Аллахым! Афетсәнä бени, гүнахкери!»

Сөлеерим сизä, ани Аллах о харччыйы сайды таа доору, некадар фарисейи: чүнкү херкези, ким үүселдер кендисини, ашааланажэк, ама ким ашаалээр кендисини, үүселдилежек.

ЛУКА 18:10–14

ИИСУС ИИСӨЗЛЕЕР УШАКЛАРЫ

Бир керä үүренижилär сордулар Иисуса: «Ким таа бүүк Гök Падишахлыында?» Иисус, чаарып бир ушаа, койду ону оннарын арасында да деди: «Еер йолунуздан дөнүп, ушак гиби олмарсаныз, гирмейежениз Гök Падишахлыына. Бөлежä, ким алчалдарса кендисини бу ушак гиби, о таа бүүк Гök Падишахлыында. Хем ким кабледежек бөлä бир ушак Беним адым ичин, о Бени кабледер».

Бир керä Иисуса гетирдилär ушаклары, ани О, койуп оннарын үстүнä еллерини, дуа етсин. Ама Онун үүренижилери бракмардылар оннары. Иисус та деди: «Бракын ушаклары хем енгел етмейин оннара йаклашмаа Бана, чүнкү бөлелериндир Гök Падишахлыы». Сора О койду ушакларын үстүнä еллерини да иисөзледи оннары.

МАТФЕЙ 18:1–5; 19:13–15

КӨРҮ АЛЫШТЫРМАК

Иисус гелди бир бүүк касабайа Иерихона. Нижә дә херзаман, Онун йанына топландыйды чок инсан. Касаба гиришиндә йол бойунда отурарды хем диленәрди бир көр. Онун адыды Вартимей. Ишидип, ани онун йанындан гечер Иисус, Ангысынын минунийалары ичин она аннаттыйдылар, көр башлады баармаа: «Иисус, Давидин Оолу! Кыйма бени!» Чойу сустурардылар Вартимейи, ама о таа пек башлады баармаа: «Давидин Оолу! Кыйма бени!»

Иисус дурду да буйурду, чаарсыннар ону. Биркач киши, йаклашып көра, дедиләр: «Коркма, калк: О чаарэр сени». Вартимей калкты, сыбытты сыртындан үст рубасыны да йаклашты Иисуса. Иисус сорду она: «Не истеерсин сән Бендән?» Көр жувап етти: «Ачылсын гөзлерим». Иисус деди она: «Гит, сенин инанын куртарды сени». Вартимейин осаат ачылды гөзлери да о гитти Иисусун ардына, метедерәк Аллахы.

МАРК 10:46–52; ЛУКА 18:43

ИИСУС ДИРИЛДЕР ЛАЗАРЫ

Вифанийада, Иерусалимә йакын бир күүдә, йашардылар Лазар хем онун кызкардашлары. Оннар Иисусун достларыйдылар. Бир керә Иисус кабетти бир ажы хабер. Кызкардашлар йолладылар сөлемәә Она: «Сааби! Бизим кардашымыз, ангысыны сән северсин, хаста». Иисус, ишидип буну, деди: «Бу хасталык диил өлүмә, ама Аллахын метинни ичин, ко метинненсин бунуннан Аллахын Оолу». О калды таа ики гүн о ердә, нередә булунарды үүренижилериннән, сора да гитти Вифанийаа, билерәк, ани Лазар өлдү.

Иудейлерин чойу гелдиләр кызкардашлары, савашарак даатмаа оннарын кахырларыны кардашлары өлдүү ичин. Марфа, гөрүп Иисусу, деди Она: «Сааби! Еер Сән олсайдын бурада, өлмейежейти беним кардашым. Ама шинди дә билерим, ани не дә Сән истесән Аллахтан, вережек Сана Аллах». Иисус деди: «Дирилежек сенин кардашын». Хем деди: «Бәним Дирилмәк хем Өмүр; Бана инанан еер өлсә дә, дирилежек. Хем херкези, ким йашээр хем инанэр Бана, өлмейежек дивеч. Инанэрсын мы буну?» Марфа деди: «Өлә, Сааби! Бән инанэрым, ани Сәнсин дүннейә гелән Христос, Аллахын Оолу».

Сора Марфа гитти да чаарды кызкардашыны Марийайы. Ачан Иисус гөрдү аалайан Марийайы хем онуннан гелән аалайан иудейлери, О, кахырланарак жанында, деди: «Нерейи койдунуз ону?» Она дедиләр: «Сааби! Гел да бак». Иисус йаклашты кайа мезарына, нередә гөмүлүйдү Лазар. О изин етти, актарсыннар мезарын гиришиндән ташы. Марфа да деди, ани Лазар артык дөрт гүн өлү. Иисус жувап етти она: «Сөләмедим ми Бән сана, ани, еер инанарсан, гөрежән Аллахын бүүк ишини?» Ачан ташы актардылар, Иисус калдырды бакышыны гөкә да деди: «Бобам! Шүкүр едерим Сана, ани Сән ишиттин Бени. Бән биләрдим, ани Сән херзаман ишидерсин Бени, ама сөледим буну бурада дуран инсаннар ичин, ани инансыннар, ки Сән йолладын Бени». Сөлейип буну, О чаарды үүсек сеслән: «Лазар! Чык!» Да өлән чыкты, еллери хем аяаклары сарылы гөммәк платларыннан.

Иудейлерин чойу, ким гөрдү бу минунийайы, инандылар Иисуса. Ама фарисейләр хем баш попазлар бундан беери неетлендиләр өлдүрмәә Ону.

ИОАН 11:1–50

ЗАКЕЙИН АЛЛАХА ДӨНМЕСИ

Генә гелди Иисус Иерихон касабасына, ангысы булунәр Өлү денизә йакын. Да тә бир адам, ады Закей, верги топлайы-жыларын башы хем зенгин бир адам, истеди гөрмәә Иисусу, ама гөрәмәрди калабалык бетеринә, нечин дейни о алчак бойлуйду. Ону гөрмәә дейни, Закей качты илери да тырмашты бир инжир аажына, нечин дейни Иисусун йолу гечәрди онун йанындан. Йаклаштынан о ерә, Иисус бакты йукары да, гөрүп ону, деди: «Закей! Ин ерә чабук, чүнкү бүүн Бән ләәзым уурайым сенин евинә». Да о тез инди аачтан да каблетти Иисусу кенди евиндә бүүк севинмеликлән.

Хепси, гөрерäk буну, чекеттиләр үфкеленмәә хем дейәрди-ләр, ани Иисус гелди гүнахкер адамын евинә. Закей сә деди Саабийә: «Нейим вар, йарысыны бән вережәм фукааралара хем биркимсейи алдаттысайдым, вережәм дөрт кат». Иисус деди: «Шинди гелди куртулуш Закейин евинә, нечин дейни о да Авраамын евладыдыр. Инсан Оолу гелди булмаа хем кур-тармаа кайыплары».

ЛУКА 19:1–10

КИМӘ ЧОК АФЕДИЛЕР, О ЧОК СЕВЕР

Фарисейлерин бириси, Симон, чаарды Иисусу кендисинә екмек имәә. Иисус, кайыл олуп, гелди онун евинә.

Да тә бир гүнахкер кары, үүренип, ани Иисус булунэр фарисейин евиндә, гетирди алибастрадаң бир кап, ангысында варды миру – паалы гөзәл кокар олой – да дурду гееридә, Онун аяаклары йанында. Аалайарак, о йыкарды гөз йашларыннан Онун аяакларыны, да силәрди кенди сачларыннан, да өпәрди Онун аяакларыны, да йааларды мируйлан.

Гөрерәк буну, фарисей, ангысы чаарды Ону, деди кенди кендисинә: «Еер О олсайды пророк, о билежейди, ани бу кары, ангысы дийер Она, гүнахкерка». Ама Иисус, данышарак она, деди: «Симон! Бән истеерим несә сана сөлемәә». О жувап етти: «Сөлә, Үүредижи». Иисус деди: «Бир өдүнч верән адамын вармыш ики борчлусу: бириси борчлуймуш бешүз динарий, өбүрдә – елли. Ама оннарын паралары олмадыы ичин, о прост етмиш икисинә дә оннарын борчларыны. Сөлесәнә, ангысы таа пек севежек ону?» Симон жувап верди: «Бана гөрә, о борчлу, ангысына о таа чок прост етмиш». Иисус деди она: «Сән доору дүшүнерсин».

Дөнүп карыйа, Иисус деди Симона: «Гөрерсин ми те бу карыйы? Бән гелдим сенин евинә, ама сән Бана аяакларымы йыкамаа су вермедин, о са гөз йашларыннан йыкады Беним аяакларымы хем силди оннары кенди сачларыннан. Сән өпүшлән Бени селәмнәмедин, о са, нижә Бән гелдим, дайма өпер Беним аяакларымы. Сән Беним башымы йааламадын олойлан, о са мируйлан йаалады Беним аяакларымы. Нечин дейни деерим сана: онун чок гүнахы афедилди, онуштан о чок севди; кимә сә аз афедилер, о аз север».

Карыйа да Иисус деди: «Афедилер сана гүнахларын». Орада булунан инсаннар башладылар аклынжа демәә: «Ким О, ани гүнахлары да афедер?» Иисус та деди карыйа: «Сенин инанын куртарды сени. Гит селеметлән».

ЛУКА 7:36–50

СААБИНИН ГИРМЕСИ ИЕРУСАЛИМӘ

Иерусалимә гидәркән, Иисус хем Онун үүренижилери йаклаштылар Зейтин байырына, Вифагийя күүйүнә. О йоллады ики үүренижисини, дейип оннара: «Гидин доору өнүнүздеки күүйә; гирдийнән она, булажэныз баалы бир диши ешек хем онуннан бир кодук; чөзүп оннары, гетирин Бана. Еер биркимсей дейәрсә сизә бишей, дейин, ани оннар ләазым Саабийә хем ани О осаат йолландыражэк оннары геери». Үүренижиләр, гидип, булдулар хепсини өлә, насыл деди оннара Иисус.

Оннар гетирдиләр диши ешәә хем кодуу да койдулар оннарын үстүнә кенди рубаларыны, Иисус та отурду о рубаларын үстүнә. Ачан О йаклашарды Иерусалимә, бүүк бир калабалык чыкты Она каршы; оннар дөшәрдиләр онун өнүндә йола кенди рубаларыны хем палма далларыны, баарарак: «Осана* Давидин Оолуна! Иисөзлү олсун Саабинин адындан Гелән! Осана үүсек гөклөрдә!» Бөлә аслыйа чыкты чок илери сөленән пророк Захарийанын лафлары: «Сөлейин Сион Кызына**: тә сенин Падишахын гележек сана, услу, атлы диши ешектә хем кодукта, ешек йаврусунда».

Ачан Иисус гирди Иерусалимә, бүтүн касаба башлады кайнашмаа, хем хепси сорардылар: «Ким бу?» Оннар, ким Ону метиннәрди, дейәрдиләр: «Бу Иисус, Галилейадакы Назаретән Пророк». Чойу аннадардылар, ани О дирилтти Лазары хем йапты чок минунийя. Озаман фарисейләр башладылар демәә бири-биринә: «Гөрерсиниз ми? Биз бишей йапамээрыз. Бүтүн дүннә гидер Онун ардына!» Оннар дедиләр Иисуса, ани О йасакласын үүренижилеринә метиннемәә Ону. Ама Иисус жувап етти оннара: «Сөлеерим сизә, ани еер оннар сусарса, озаман ташлар бааражэklar».

МАТФЕЙ 21:1–11; ЛУКА 19:37–40; ИОАН 12:12–19

---

* Сайылэр: «Куртар бизи». Бөлә Израилдә гечәрмиш селәмнемәә падишахлары.

** Сион Кызы дейәрмишләр Иерусалимә хем онун инсанына.

СААБИНИН ААЛАЙЫШЫ ИЕРУСАЛИМ ИЧИН

Иерусалим касабасында хербир таш варды насыл аннатсын Аарифләр ичин хем пророklar ичин, женкләр ичин хем белалар ичин, сыжак дуалар ичин хем умутлар ичин. Некадар чок Иерусалимин инсаны бекледийди Куртарыжыйы да, ачан О гелди, танымайып, каблетмеди Ону. Иисус онуштан кахырланарды Иерусалим ичин:

Иерусалим, Иерусалим, пророklары өлдүрән хем ташлан дүййән оннары, ким йолланылды сана! Кач керә Бән истедим топлайым сенин инсаннарыны, насыл куш топлээр йавруларыны канатлары алтына, ама сиз истәмединиз! Тә евиниз сизин бракылэр бош. Сөлеерим сизә, ани сиз биртаа гөрмейеженез Бени, таа гелмейинжә о вакыт, ачан сиз дейеженез: «Иисөзлү олсун Саабинин адындан Гелән!»

Да тә гелди о саат, ачан Иисус йаклашты Иерусалимә да, бакарак она, гиришти ааламаа онун ичин:

О, баари бүүн сән билсән, насыл еденәбилирсин селемет! Ама шинди сенин гөзлериндән бу саклы; гележек гүн, – ачан душманнарын кушаклайажэklar сени, хер тарафтан саражэklar сени, сыкыштыражэklar сени, даадажэklar сени, өлдүрежекләр сенин инсаннарыны хем бракмайажэklar сендә таш үстүндә таш онун ичин, ани сән танымадын о вакыды, ачан Аллах гелди сана.

ЛУКА 13:34–35; 19:41–44

«ЧААРЫЛАН ЧОК, АМА АЙЫРЫЛАН АЗДЫР»

Бир керä Иисус гелди бир фарисейин евинä. Орада варды чок мусаафир, да Иисус деди чорбажыйа: «Ачан йапэрсын конуш, чаарма не достларыны сенин, не кардашларыны, не сенселелерини, не зенгин комушуларыны, зерä оннар да сора чааражэklar сени да өдешежэклär сениннän. Ама, ачан йапэрсын конуш, чаар фукааралары, сакатлары, топаллары, көрлары, да не мутлу сана, чүнкү оннар өдешäмейежэклär, ама Кендиси Аллах вережэк сана, ачан дирилежэклär доорулар».

Ишидип бу лафлары, мусаафирлерин бириси деди Она: «Кысметлидир о, ким отуражэк софрада Аллахын Падишахлыында!» Иисус жувап еринä аннатты бир пилда:

Адамын бири йапмыш бир бүүк конуш да чаармыш чок мусаафир. Ачан гелмиш вакыт отурмаа софрайа, о йолламыш кенди чырааны, сөлесин чаарылмышлара: «Гелин, хепси хазыр». Да херкези, сансын лафлашып, башламышлар айыфланмаа. Бириси демиш она: «Бän сатын алдым бираз топрак да лääзым гидейим бакайым ону; йалварэрым сана, афет бени». Öбүрү демиш: «Бän сатын алдым беш чифт өкүз да гидерим денемää оннары; йалварэрым, афет бени». Ûчүнжүсү демиш: «Бän евлендим да бу бетерä йок насыл гелейим».

Дөнүп евä, о чырак аннатмыш бу иши чорбажысына. Озаман, үфкеленип, евин чорбажысы демиш чыраана: «Гидäсин тез касабанын сокакларына хем сокажыкларына да гетирäсин бурайы йоксуллары, сакатлары, топаллары хем көрлары». Да демиш чырак: «Чорбажым! Хепсини йаптым сөледиин гиби, таа да вар ер». Чорбажы демиш чыраана: «Гез йолларда хем аул бойларында, топла хепсини хем инандыр гелсиннär, беним евим долсун дейни. Сөлеерим сизä, ани илк чаарылмышлардан кимсей датмайажэк беним софрамдан; чүнкү чаарылан чок, ама сечилän аздыр».

ЛУКА 14:12–24; МАТФЕЙ 22:14

«ВЕРИН КЕСАРА КЕСАРЫНКЫСЫНЫ, АЛЛАХА ДА АЛЛАХЫНКЫСЫНЫ»

Законжулар хем фарисейләр савашардылар катмаа Иисусу кенди даргышмаларына, ани дакылып Онун сөзлеринә, булмаа Она кабаат. Оннар йолладылар Она кенди үүренижилерини, ангылары дедиләр Она: «Үүредижи! Биз билериз, ани Сән дооружуйсун, хем хакына Аллахын йолуну үүредерсин, чүнкү, бакмайып ким олдууна, кимсейә пай тутмээрсын. Бөлежә, сөлә бизә: насыл Сән санэрсын, кесара* верги өдемәә дүшер ми оса дүшмеер ми?»

Фарисейләр сордулар Иисуса долашык соруш. Еер Иисус сөлейди, ани кесара ләазым өдемәә верги, Она булажәйдылар кабаат, ани О сатгы Израил халкыны хем йардым едер Романын куветлеринә. Еер О сөлейәйди, ани верги өдемәә олмаз, Она булажәйдылар кабаат, ани о йапәр Ромайа каршы калкынты.

Иисус, гөрерәк оннарын көтү неетлерини, деди: «Нечин де-неерсиниз Бени, икиүзлүләр? Гөстерин Бана бир пара, ангысыннан өдеерләр верги». Оннар гетирдиләр Она бир динарий. Иисус сорду оннара: «Кимин ресими хем йазысы бурада?» Фарисейләр вердиләр жувап: «Кесарын». Озаман Сааби деди оннара: «Бөлежә, верин кесара кесарынкысыны, Аллаха да Аллахынкысыны». Ишидип бу сөзлери, оннар шаштылар да, бракып Ону, гиттиләр.

Бундан сора Иисус деди инсана хем Кенди үүренижилеринә: «Законжулар хем фарисейләр отурдулар Моисейин еринә. Онуштан хепсини оннарын сөледиклерини тутун хем йапын. Ама оннарын ишлеринә гөрә йапмайын, чүнкү оннар сөлеерләр — да йапмээрлар: баалээрлар аар хем ташымаа йакышмаз үклери да койэрлар инсаннарын сыртына, кендилери сә истәмеерләр пармакларыны билә кыпырдатмаа о үклери ташымаа дейни. Ама хепсини кенди ишлерини йапэрлар онун ичин, ани оннары инсаннар гөрсүннәр».

МАТФЕЙ 22:15–22; 23:1–5

---

* Кесар — Рома императору.

ЕН БҮҮК СЫМАРЛАМАК

Бир керä Иисуса йаклашты бир закон үүредижиси. О сорду Иисуса: «Үүредижи! Ангы сымарламак айозлу законда ен бүүк?» Иисус деди она: «„Сев сенин Сааби Аллахыны бүтүн үрәännән, хем бүтүн жаныннан, хем бүтүн аклыннан“. Будур илк хем ен бүүк сымарламак. Икинжиси дә онун гиби: „Сев сенин йақыныны, нижә кенди-кендини“. Бу ики сымарламайа дайанәр бүтүн закон хем пророklar».

МАТФЕЙ 22:36–40

ФУКААРА ДУЛ КАРЫНЫН БААШЫШЫ

Иисус бир керä үүредärди Аллахын бинасында, дейерäk: «Сакынын законжулардан: оннар беенерлär каблетмää инсандан хатыр, отурмаа синагогаларда илк скемнелердä хем конушларда ен сайгылы ерлердä. Ама оннар зенгинненерлär дул карыларын варлыындан, хем гөстериш ичин узун-узун дуа едерлär, онуштан оннары беклеер пек аар жеза».

Сора Иисус отурду о ерин каршысында, нерейи топлардылар айозлу бина йапмаа дейни баашышлары, да бакарды, насыл гелән инсан атарды орайы пара. Оннарын арасында варды чок зенгин, ангылары атардылар чок пара. Йаклашты бир дä фукаара дул кары да атты хазнайа ики уфак пара.

Чаарып Кенди үүренижилерини, Иисус деди оннара: «Доорусуну сөлеерим сизä, ани бу фукаара дул кары атты хепсиндән чок, чүнкү хепси аттылар боллуундан, ама бу кары са йоксуллуундан атты хепсини, нейи варды, — бүтүн харчлыыны».

МАРК 12:38–44

ИИСУС СӨЛӨӨР ГЕЛЕЖЕК ВАКЫТ ИЧИН

Библиада чок ерлердä сөлөнөр, ани гележек Месийа хем ани бү-түн дүннедä курулажэк Аллахын Падишахлыы. Месийа лāāзым гелсин метинниклāн хем бүүклүклāн, ама феналык куветлери колай вермейежек Она йол. Онуштан феналыы биткийādāн енсейинжā, дүннедä олажэк чок бела. Бунун ичин Иисус сөләрди Кенди үүре-нижилеринä:

Корунун, кимсей сизи алдатмасын; чүнкү чойу гележекләр Беним адымнан да дейежекләр: «Бāним Христос», хем чойуну алдадажэклар. Хем дä олажэк женкләр, хем женкләр ичин хабер-ләр етишежекләр сизä. Бакын, коркмайын, чүнкү оннар хепси лāāзым олсун. Ама бу таа диил биткиси: халк калкажэк халка хем падишахлык падишахлаа, түрлү ерлердä олажэк кытлык, өлүм хем ер тепремелери; хем хепси буннар — зетлерин чекетмесидир. Озаман сизи вережекләр зетлерä хем өлдүрежекләр сизи, хем хепси халклар кинненежекләр сизä Беним адым ичин. Озаман чойу көстекленежекләр, хем сатажэклар бири-бирини, азетмейе-жекләр бири-бириндāн. Пейдаланажэк чок йаланжы пророклар, хем чойуну оннар алдадажэклар; хем феналыын зеделенмеси ичин чойун сууажэк севгиси; ама ким дайанажэк биткийādāн, о куртулажэк. Аллахын Падишахлыынын Евангелийасы насаат едилежек бүтүн дүннедä, бүтүн халклара мартурлук гиби; хем озаман олажэк биткиси.

Чыкажэклар йаланжы христослар хем йаланжы пророклар да гөстережекләр пек бүүк нышаннары хем минунийалары, ани алдатмаа, олабилирсä, Аллахын сечилмишлерини дä.

Да бирдāн, о зетли гүннердāн сора, гүнеш караражэк, ай да вермейежек айдынныны, хем йылдызлар дүшежекләр гөктāн, хем гөк куветлери сарсажэклар. Озаман пейдаланажэк Инсан Оолунун нышаны гөктä, хем аалайарак дүүнежекләр ер үзүндеки хепси халклар хем гөрежекләр гөк булутларын үстүндä куветлāн хем бүүк метинниклāн гидāн Инсан Оолуну.

Гөклāн ер кайбележекләр, ама Беним сөзлерим калажэклар дивеч. Незаман гележек о гүн хем о саат, билмеер кимсей, гөк ангиллери билä, ама саде Беним Бобам. Бөлежä, кушку олун, нечин дейни билмеерсиниз о саады, незаман гележек сизин Саабиниз.

МАТФЕЙ 24:3–14, 24, 29–36, 42

ОН КЫЗ ИЧИН ПИЛДА

Херзаман кушку калмак хем Инсан Оолуну каршыламаа хазыр олмак ичин сымарламайы Иисус аннатты пилдаларлан. Ансыздан гелән Аллахын Падишахлыны Христос бир пилдасында бензетти гүвеейя, ангысыны адетя гөрә гелинин кумалары ләазымды каршыласыннар йанар кандилләрлән:

Озаман Аллахын Падишахлы бензейежек буна: он кыз, алып кандиллери, чыкмышлар каршыламаа гүвеейи. Оннарын беши акыллымыш, беши дә акылсыз. Акылсызлар, алып кандиллери, алмамышлар йанына олой; аарифләр сә кандилләрлән билә алмышлар каплары олойлан. Гүвәя йолда ойландыгы ичин, хепси уйукламышлар.

Ама гежя йарысы ишидилмиш бир баарыш: «Гүвәя гелер! Чыкын она каршы!» Озаман кызлар калкып хазырамышлар кандиллерини. Акылсызлар демишләр акыллылара: «Версениз бизя бираз олой, нечин дейни бизим кандиллеримиз чекеттиләр сүүнмәя». Акыллылар дә жувап едәрмишләр: «Олабилер өлә, ани етмейежек не сизя, не бизя, таа ии гидин сатыжылара да алын кендинизя». Ачан са оннар гитмишләр олой алмаа, гелмиш гүвәя. Оннар, ким хазырымыш, гирмишләр онуннан дүүн конушмасына, да капулар капанмыш.

Сора гелмишләр өбүр кызлар да демишләр: «Сааби! Сааби! Ачсана бизя». О са чевирмиш оннара: «Доору сөлеерим сизя, билмеерим сизи».

Бөлежя, кушку олун, нечин дейни билмеерсиниз не о гүнү, не саады, ачан гележек Инсан Оолу.

МАТФЕЙ 25:1–13

ХРИСТОС – БАА ЧОТУУ

Иисус дейәрди Кенди үүренижилеринә:
Бән – хализ баа чотууйум, Беним Бобам да – баажы;
үзүм вермейән хербир далы О будээр, үзүм верән хербир
чыбыы да паклээр, ки о версин таа чок мейва. Сиз артык
пакландыныз сөзлән, ангысыны Бән сөледим сизә. Калын
Бендә, Бән дә сиздә. Насыл чыбык кендиси чотуктан айыры
верәмәз мейва, сиз дә өлә, еер олмарсаныз Бендә. Бән –
чотукум, сиз дә чыбыксыныз; ким булунэр Бендә, Бән дә
онда, о верер чок мейва, чүнкү Бенсиз йапамазсыныз би-
шей. Ким калмээр Бендә, сыбыдылажэк, нижә йарамаз
чыбык, да куруйажэк; бусой чыбыклары топлайып атэрлар
атешә, да оннар йанэрлар.

Еер Бендә каларсаныз, хем Беним сөзүм сиздә олурса, оза-
ман не истәрсениз истейин, да верилежек сизә. Насыл Бени
севди Беним Бобам, өлә Бән дә севдим сизи; калын Беним
севгимдә. Еер Беним сымарламакларымы таманнарсаныз –
калажэныз Беним севгимдә, нижә дә Бән таманнадым
Беним Бобамын сымарламакларыны да калэрым Онун
севгисиндә. Сымарлээрым сизә: севин бири-биринизи.

Еер дүннә сиздән азетмәрсә, билин, ани сиздән илери
Бендән азетмеди. Сиз олсайдыныз дүннедән, дүннә севе-
жейди кендикисини. Ама сиз диилсиниз дүннедән, чүнкү
Бән айырдым сизи дүннедән, да онуштан дүннә сиздән
азетмеер. Еер Бени кооладыйсалар, сизи дә коолайажэklar;
еер Беним сөзүмү туттуйсалар, тутажэklar сизин дә. Ама
хепсини буннары йапажэklar сизә Беним адым ичин, не-
чин дейни танымээрлар Ону, Ким Бени йоллады. Еер Бән
гелмейдим хем сөләмейдим оннара, оннарын олмайажэйды
гүнахы; шинди оннарын гүнахлары ичин жувап йок. Бен-
дән азетмейән азетмеер Беним Бобамдан да.

ИОАН 15:1–7, 9–10, 17–23

ИИСУСУН ПАСКЕЛЛÄ СОФРАСЫ

Ачан гелди иудейлерин ПаскеллÄ йортусу, Иисус йоллады ИерусалимÄ Петрийи хем Иоаны, дейип оннара: «Гидин, йапын бизÄ ПаскеллÄ имеесини». Оннар да сордулар Она: «НередÄ истеерсин йапалым?» Иисус деди: «Ачан гирежениз касабайа, каршы гележек сизÄ бир адам, елиндÄ бир тести су. Гидин онун ардына о евÄ, нерейÄ о гирежек, да дейин ев чорбажысына: „Üредижи сорэр, нереди о ода, ангысында О вар насыл исин ПаскеллÄ имеесини Кенди үүренижилериннән?“ Да о гостережек сизÄ үст катта бир ода, бүүк, дөшенмиш, – орада йапын». Üренижилär гиттилär да булдулар хепсини öлÄ, нижÄ деди оннара Иисус, да хазырладылар ПаскеллÄ софрасыны.

Ачан гелди вакыт, Иисус хем Онун оники апостолу отурдулар софрайа. О деди оннара: «Насыл Бән истәрдим ийейим сизиннән бу ПаскеллÄ имеесини Беним зетимдән илери! Сөлеерим сизÄ, ани биртаа имейежäm ону, таа о олмайынжа Аллахын Падишахлыгында». Да, алып чөлмÄ хем Аллаха шүкүр едип, деди: «Кабледин ону хем пайлашын аранызда; сөлеерим сизÄ, ани биртаа ичмейежäm чотук мейвасындан, таа гелмейинжÄ Аллахын Падишахлыгы».

Иисус алды екмÄ да шүкүр етти Аллаха. Парчалайып екмÄ, О верди ону үүренижилеринÄ, сөлейерäk: «Бу Беним Теним, ангысы сизин ичин верилер. Йапын буну Бени анмаа дейни». Хеп öлÄ верди чөлмÄ дÄ имектән сора, дейерäk: «Бу чөлмектÄ – Беним Каным, ангысы сизин ичин дökүлүп, Ени Баллантайа кувет верер».

ЛУКА 22:8–20

ПАСКЕЛЛÄ СОФРАСЫНДА ЛАФЕТМÄК

Авшам екмеени ийärкән, Сааби калкты, баалады белинә пешкири, сора дökүп бир леенä су, башлады йыкамаа үүренижилеринин аякларыны хем силмää пешкирлән. Ачан О йаклашты Симон Петрийä, öбүрү, пек шашып, деди Она: «Сааби! Ажаба Сән ми йыкайасын беним аякларымы?» Иисус чевирди она: «Не йапэрым Бән, сән шинди билмеерсин, аннайажан сора».

Ачан Иисус йыкады үүренижилеринин аякларыны, О данышты оннара бөлä лафларлан: «Билерсиниз ми, не йаптым Бән сизä? Сиз деерсиниз Бана Үүредижи хем Сааби – доору да йапэрысыыз. Бөлежä, еер Бән, Сааби хем Үүредижи, йыкадыйсам сизин аякларынызы, озаман сиз дә лääзым йыкайасыныз бири-биринизин аякларынызы. Бән вердим сизä öрнек... Доорусуну сөлеерим сизä: чырак кенди чорбажысындан үстүн диилдир, йолланылан да диил таа бүүк ону йоллайандан. Не мутлу сизä, еер билäрсениз буну хем йапарсаныз. Хепсиниз ичин сөлäмеерим; Бән билерим оннары, кими сечтим. Ама ко таманнансын Айозлу Йазы: „О, ким ийер Бенимнән екмек, Бана каршы калкты“».

Бу лафлардан сора Иисусун жаны сыкылды, да О деди: «Доорусуну сөлеерим сизä, ани сиздән бириниз сатажэк Бени». Ишидип бу лафлары, үүренижилär бактылар бири-биринä, аннайамайарак, кимин ичин О сөлеер. Иоан да, ангысы булунарды Иисуса ен йакын, сорду Она: «Сааби! Ким о адам?» Иисус чевирди она: «О, кимä Бән, бандырып, вережäm бу букайы». Да, бандырып букайы, О верди ону Иуда Искарюта. Иуда, алып екмää, осаат чыкты; артык гежейди.

Ачан о чыкты, Иисус деди: «Ушакларым! Ени сымарламак верерим сизä. Насыл Бән сизи севдим, öлä сиз дә севин бири-биринизи. Еер араларынызда олурса севги, херкези аннайажэк, ани сиз Беним үүренижилеримсиниз».

Сора Иисус деди оннара, ани бу гежä хепси оннар атылажэklar Ондан. Ама Петри жувап етти Она: «Кär хепси бөлä йапарса, бән хич бир заман атылмайажам Сендән». Иисус деди она: «Доорусуну сөлеерим сана: хороz öтүнжä, сән үч керä атылажан Бендән».

ИОАН 13:4–35; МАТФЕЙ 26:33–34

ГЕФСИМАНИЙАДА ДУА

Хеп о гежә, авшам екмеендән сора, Иисус онбир апостолуннан чыкып Иерусалимдән, гелди о ерә, ани дениләрди Гефсиманийа. Иисус гирди Кенди апостолларынан башчайа да деди оннара: «Калын бурада, Бән дә бу арада гидежәм орайы дуа едежәм». Да алды йанына Петрийи, Иакову хем Иоаны. Иисус башлады кедерленмәә хем дарсымаа; хем деди оннара: «Беним жаным кайет пек сыкылды. Калын бурада да Бенимнән барабар уйанык дурун».

Узаклашып бираз оннардан, Иисус дүштү үзүкойну да башлады дуа етмәә: «Бобам! Варса колайлык, ко гечсин бу чөлмек Беним йанымдан! Генә дә, диил Беним, ама Сенин истедиин олсун». Да гелди Она ангил гөктән да каавиләрди Ону. Иисус таа чалышкан дуа едәрди, хем Онун тери, нижә кан дамналары, дүшәрди ерә.

Дөнүп үүренижилеринә, О булду оннары уйуйар да, уяндырып оннары, деди: «Санки бир саат баари Бенимнән уянык дурамадыныз мы? Уйумайын да дуа един, ани денемейә гирмемәә: дух гиргин, тен сә йуфка».

Айырылып оннардан, Иисус генә дуа етти: «Бобам Беним! Еер олмасса бу чөлмек йанымдан гечсин, Бән ичмедийнән ондан, озаман ко олсун Сенин истедиин». Христос сөләрди зетленмәк чөлмәә ичин, ангысыны О ләәзымды ичсин бизим гүнахларымызын бетеринә.

МАТФЕЙ 26:36–44; ЛУКА 22:39–46

ИИСУСУ ТУТЭРЛАР

Үч керә Иисус йаклашты үүренижилеринә да херкерә булду оннары уйуйар. Гелип үчүнжү керә, О деди оннара: «Сиз таа уйуйэрсыныз мы? Йаклашты саат, да Инсан Оолуну сатэрлар гүнахкерлерә. Калкын, гиделим: йакындыр Бени сатан».

Иисус таа битирәмеди лафыны, ачан ансыздан гелди Иуда, оники апостолун бириси, ангысы отуз гүмүш ичин кайыл олду сатмаа Иисусу баш попазлара. Иудайлан барабар гелди чок аскер хем инсан фарисейлердән хем дә баш попазлардан, кылычларлан хем сопаларлан. Сатыжы Иуда верди оннара нышан, дейип: «Ангысыны бән өпежәм, Одур Иисус, тутун Ону». О йаклашты Иисуса да деди: «Селәмнеерим Сени, Үүредижи!» – да өптү Ону. Иисус та деди она: «Достум, нечин сән гелдин? Öпүшлән сатэрсын Инсан Оолуну му?» Сора Иисус, данышарак Иудайлан гелән аскерлерә, сорду: «Кими сиз аарээрсыныз?» Оннар жувап еттиләр: «Назаретли Иисусу». Сааби деди оннара: «О Бәним». Ишидип бу лафлары, оннар чекилдиләр геери да дүштүләр ерә. Иисус деди оннара: «Сансын хайдуда каршы чыктыныз сиз кылычларлан хем сопаларлан, Бени алмаа дейни. Хер гүн Бән отулардым сизиннән айозлу бинада, үүредерәк, да сиз кыйышмардыныз тутмаа Бени. Ама шинди гелди сизин вакыдыныз, хем каранлык чөкер».

Аскерләр, тутуп Иисусу, гөтүрдүләр Ону баш попазын евинә, үүренижиләр сә, бракып Ону, качтылар.

МАТФЕЙ 26:45–57; ЛУКА 22:45–53; ИОАН 18:1–12

ИИСУСА СУД КЕСМӘК. ПЕТРИНИН АТЫЛМАСЫ

Петри хем таа бир үүренижи узактан гиттиләр Иисусун ардына чак баш попазын аулуна кадар, гөрмәә, не олажэк биткидә. Баш попазлар, аксакаллар хем бүтүн синедрион аарардылар йаланжы мартурлук Иисуса каршы, ани суд кесмәә Она өлүм, ама буламардылар. Хем макар геләрди чок йаланжы мартур, оннар өлә дә буламадылар Иисуса кабаат.

Битки-биткийә гелдиләр ики йаланжы мартур да дедиләр: «О дейәрди: „Даадабилирим Аллахын айозлу бинасыны, үч гүндә дә дүзәбилирим ону“». Калкып, баш попаз деди Иисуса: «Е нечин Сән бишей жувап етмеерсин она, не оннар сөлеерләр Сана каршы?» Иисус сусарды. Баш попаз деди Она: «Дири Аллахлан емин едип, сөлә бизә: Сән мийсин Христос, Аллахын Оолу?»

Иисус жувап етти она: «Сөледиин гиби. Бән дә сөлеерим сизә: бундан сора гөрөжениз Инсан Оолуну, куветли Аллахын саа тарафында отуран хем гөк булутлары үстүндә гелән».

Озаман баш попаз, үфкедән йыртарак рубаларыны, деди: «О Аллахы көтүлеер! Не ләәзым бизә таа мартурлар? Тә, шинди сиз кендиниз ишиттиниз, насыл О Аллахы көтүледи! Не дейәжениз?» Оннар жувап еттиләр: «Өлүмә кабаатлыдыр». Озаман башладылар түкүрмәә Онун үзүнә хем дүүмәә Ону; башкалары да, гүлмәә аларак, урардылар Онун сурадына хем дейәрдиләр: «Пророклук ет бизә, Христос, ким урду Сана?»

Петри сә бу вакыт йысынарды атешин йанында баш попазын аулунда изметчиләрлән. Суукту. Она йаклашты бир изметчийка да деди: «Сән дә ми Галилейалы Иисусландын». Ама о хепсинин онүндә инкәр етти, дейип: «Билмеерим, не сән сөлеерсин». Ачан са о чыкарды аулдан, ону гөрдү бир башка изметчийка да деди орада булунаннара: «Бу киши дә Назаретли Иисусланды». Да о генә инкәр етти, емин едип, ани билмеер о Адамы, Ангысы ичин лафедерләр. Бираздана йаклаштылар бир тарафта дураннар да дедиләр Петрийә: «Сән хализ оннардансын, чүнкү сенин лафетмән дә сени гөстерер». Ама о башлады емин етмәә, ани танымээр Бу Адамы. Да осаат өттү хороз.

Озаман Петри аклысына гетирди лафлары, ани сөледийди она Иисус: «Хороз өтүнжә, сән үч керә атылажан Бендән». Да, чыкып аулдан дышары, ажы-ажы аалады.

МАТФЕЙ 26:58–75

ИИСУС ПИЛАТЫН ӨНҮНДӘ

Ачан олду сабаа, хепси баш попазлар хем аксакаллар топланып аннаштылар, вердирмәә Иисусу өлүм жезасына. Оннар бааладылар Ону да гөгүрдүләр Понтий Пилата, Иудеядакы Рома заабитинә. Озаман Иуда, ангысы сатты Иисусу, гөрдүйнән, ани Она кесилди суд, хем үректән пишман олуп, чевирди баш попазлара хем аксакаллара отуз гүмүшү, дейерәк: «Гүнаха гирдим бән, сатып кабаатсыз адамын каныны». Да, атып гүмүшлери айозлу бинада, о гидип асылды.

Иисусу гетирән иудейләр гирмедиләр преторийайа, Пилатын өнүнә, ани мындарланмамаа дейни. Пилат кендиси чыкты оннара да деди: «Не кабаат буләрсыныз Бу Адамда?» Оннар жувап еттиләр она: «О олмасайды фена инсан, биз Ону вермейежейдик сана». Да башладылар кабаат булмаа Она, дейерәк: «Биз буләрыз, ани О дебештирер бизим халкымызы хем енгел едер өдемәә императора харч, дейерәк Кендисинә Христос Падишах».

Озаман Пилат генә гирди преторийайа да, чаарып Иисусу, деди Она: «Сән иудейлерин падишахыйсын мы?» Иисус жувап етти: «Беним падишахлыым диил бу дүннедән. Еер бу дүннедән олсайды Беним Падишахлыым, Беним изметчилерим Бени аркайа алажэйдылар». Пилат деди Она: «Бөлежә, Сән Падишахсын мы?» Иисус жувап едәрди: «Бән дуудум хем гелдим дүннейә, ани мартурлук етмәә аслылык ичин. Херкези, ким аслылык тарафында, сеслеер Беним сесими». Пилат сорду Она: «Недир аслылык?» Ама Иисус башка бишей она жувап етмәрди.

Үүренип, ани Иисус Галилейадан, нередә падишахлык едәрди Ирод, Пилат йоллады Ону Ирода, ангысы о гүннердә Иерусалимдәйди. Ирод сорду Иисуса чок сору, ама О бишей она жувап етмәрди. Баш попазлар са хем закон үүредижилери атардылар Она чок кабаат. Ама Ирод кенди аскерлериннән, ашаалайып хем гүлмәә алып Ону, гиидирди Ону падишах рубаларына да йоллады геери Пилата. Да о гүнү Пилат хем Ирод олдулар дост, макар о гүнә кадар душманнык едәрдиләр бири-бириннән.

Пилат са, топлайып баш попазлары, өндержилери хем башка инсаны, деди оннара: «Сиз гетирдиниз бана Бу Адамы, халкы дебештирер дейни. Ама бән сизин өнүнүздә бактым да булмадым Онда хич бир дә кабаат». Пилат, адетә гөрә, неетленәрди йорту олдуу ичин колвермәә бир капанжыйы. О истәрди колверсин Иисусу, ама калабалык башлады баармаа: «Өлүм Она! Колвер бизә Варавайы». Варава са капалыйды зындана касабада калкынты йаптыгы хем инсан өлдүрдүү ичин. Пилат генә истеди колвермәә Иисусу, ама оннар баардылар: «Гер, гер Ону ставроза!» Да оннарын баармасы енседи.

МАТФЕЙ 27:1–4; ЛУКА 23:2, 7–23; ИОАН 18:28–30, 33–38

«ТАШЫАРАК КЕНДИ СТАВРОЗУНУ...»

Озаман Пилат туттурду Иисусу да буйур етти дүүмää Ону. Да аскерлär, йапып чалыдан бир фенец, койдулар Онун башына, хем гиидирдилär Ону паалы рубалара, хем дейäрдилär: «Селәмнеериз Сени, иудейлерин падишахыны!» Хем урардылар Онун үзүнä. Пилат генä чыкты да деди иудейлерä: «Бән чыкарэрым Ону сизä, ани сиз билäсиниз, ки бән булмээрым Онда хич бир кабаат».

Озаман чыкты Иисус чалылы фенец башында хем паалы рубайа гиийимни. Хем деди оннара Пилат: «Тä Адам!» Ачан са гөрдүлär Ону баш попазлар хем изметчилär, чекеттилär баармаа: «Гер, гер Ону ставроза!» Пилат деер оннара: «Бән булмээрым Онда кабаат». Иудейлär жувап едäрдилär она: «Бизим законумуза гөрä О лäэзым олсүн, нечин дейни йапарды Кендисини Аллах Оолу». Пилат, ишидип бу лафлары, таа пек коркту. О генä гирди преторийайа да деди Иисуса: «Нередäнсин Сән?» Ама Иисус сусарды. Пилат деер Она: «Бана мы жувап вермеерсин? Санки Сән билмеерсин ми, ани benim вар куведим гермää Сени ставроза йада колвермää Сени?» Иисус жувап етти: «Сенин олмайжэйды benim үстүмä хич бир куведин, еер верилмесäйди сана йукардан. Онуштан таа чок гүнах онда, ким верди Бени сенин елинä». Бу вакыттан беери Пилат аарарды колайлык колвермää Ону.

О чыкарды Иисусу преторийадан да отурду кенди скемнесинä. Хем деди Пилат иудейлерä: «Тä сизин Падишахыныз!» Ама оннар чекеттилär баармаа: «Ал да гер Ону ставроза!» Пилат дейäрди оннара: «Не йапажам бән Иисуса, ани денилер Христос?» Хепси деерлär она: «Ко герилсин!» Заабит деди: «Несой феналык О йапты?» Ама оннар таа пек баарардылар: «Ко герилмиш олсун!» Пилат, гөрерäk, ани онун савашмаклары бошуна хем ани орталык кызэр, йыкады еллерини суйлан инсанын өнүндä да деди: «Беним йок кабаатым Бу Доору Адамын каны ичин. Бакын кендиниз». Бу лафлара калабалык баарды: «О кабаат ко дүшсүн бизим үстүмүзä хем ушакларымызын үстүнä». Озаман Пилат колверди оннара Варавайы; Иисусу да изин етти дүүмää хем гермää ставроза.

Аскерлär, алып Иисусу, гөтүрдүлär өлүмä. Хем, ташыйарак Кенди ставрозуну, О гидäрди о ерä, ани денилärди Баш Кемии, чыфгытча Голгофа. Онун ардына гидäрди пек чок инсан хем карылар, ангылары аалардылар хем дүүнärдилär Онун ичин. Иисус са, данышып оннара, деди: «Иерусалим кызлары! Ааламайын benim ичин, ама кендиниз хем кенди ушакларыныз ичин. Чүнкү гелер гүннär, незаман инсан дейежек: „Не мутлу ушаксыз, хич дуудурмамыш хем емзирмемиш карыларä“».

МАТФЕЙ 27:20–26; ЛУКА 23:27–29; ИОАН 19:1–14, 16–17

ИИСУСУН СТАВРОЗА ГЕРИЛМЕСИ

Иисуслан барабар гөтүрәрдиләр өлүмә ики хайдуду. Да ачан гел-диләр о ерә, ани денилер Баш Кемии (Голгофа), орада гердиләр ставроза Ону хем о ики хайдуду – бирисини саа тарафта, өбүрүнү дә сол тарафта. Иисус са деер: «Бобам! Прост ет оннары, чүнкү билмеерләр, не йапэрлар». Пилат илиштирди Иисусун ставрозуна бир йазы. Йазылыды чыфытча, урумжа хем латинжә: «Назаретли Иисус, иудейлерин Падишахы».

Аскерләр сә, ачан гердиләр Иисусу, алдылар Онун рубаларыны да пай еттиләр араларында, минтаны ичин дә четелә аттылар. Хем дурарды инсан да бакарды. Баш попазлар хем законжулар да маскара едәрдиләр Ону, дейерәк: «Аалеми куртарарды – ко куртарсын Кенди-Кендисини, еер О Аллахтан сечилән Христосса». Аскерләр дә гүлмәә алардылар Ону, йаклашарак хем верерәк Она сиркә хем дейерәк: «Еер Сән иудейлерин Падишахыйсан, куртар Кенди-Кендини». Герилән хайдутларын бириси үфкели дейәрди Она: «Еер Сән Христоссан, куртар Кендини дә, бизи дә». Өбүрү сә, терсинә, таказа етти она: «Оса сән Аллахтан коркмээрсын мы, зерә кендинә каблеттин хеп о жезайы? Бизә суд кесилди доору, нечин дейни ишлеримизә гөрә каблеттик, О са бишей фена йапмамыш». Иисуса да деди: «Аклына гетирт бени, Сааби, ачан гележән Сенин Падишахлыына». Иисус та она деди: «Доорусуну сөлеерим сана, бүүн олажан Бенимнән райда». Алтынжы сааттан ердә каранныкты докузунжу саада кадар. Докузунжу саада йакын са баарды Иисус үүсек сеслән: «Ели, Ели! Лама савахфани?», демәк «Аллахым, Аллахым! Нечин Сән Бени брактын?» Да осаат орада дуран аскерлерин бири, качарак гидип, алды бир сүнгер, йыслатты ону сиркәйлән да, койуп бир сопайа, верәрди Она ичсин. Иисус са, ичип бираз сиркә, деди: «Таманнанды». Хем баарды үүсек сеслән: «Бобам! Сенин еллеринә верерим Беним жанымы». Сөлейип буну, О жан верди.

Да бу вакыт айозлу бинада пердә йыртылды икийә, йукардан ашаа кадар, хем ер тепреди, хем кайалар йарылды, хем мезарлар ачылды, хем гечинмиш айоз кишилерин чойу дирилдиләр. Хем, чыкып мезарлардан Иисусун дирилмесиндән сора, оннар гирдиләр Иерусалимә да гөрүндүләр чойуна. Ызбашы хем өбүр аскерләр, ани онуннан барабар бекләрдиләр Иисусу, гөрерәк ер тепремесини хем бүтүн олдуклары, пек титси корктулар хем дедиләр: «Хакына О Аллахын Оолуймуш». Да бүтүн инсан, ани топландыйды бу сиирә, дөнәрдиләр геери, дүүйерәк кенди гүүслерини.

МАТФЕЙ 27:45–49, 51–54; ЛУКА 23:35–43, 46, 48;

ИОАН 19:19–23, 30

ИИСУСУН ГӨМҮЛМЕСИ

Ачан Иисус өлдү, жумаа гүнүйдү. Иудейләр гиттиләр Пилата, изин версин индирмää герилмишлери ставрозлардан, ани оннарын гүүделери калмасыннар ставрозларда жумертеси, нечин дейни о жумертеси бүүк йортуйду. Изин алып Пилаттан, аскерләр гелдиләр да кырдылар о ики хайдудун бажакларыны, таа чабук өлсүннәр дейни. Йаклашып Иисуса, оннар гөрдүләр, ани О артык өлмүш, да кырмадылар Онун бажакларыны. Ама аскерлерин бириси мызраклан дешти Онун ийелерини, да йарадан акты кан хем су. Бу олду кәр өлә, насыл сөленәрди Айозлу Йазыда: «Онун хич бир дә кемии кырылмайажэк» (*Чыкыш 12:46*) хем «Сииредежекләр Ону, Кими дештиләр» (*Захарийа 12:10*).

Бундан сора Пилата гелди синедрионун бир зенгин азасы, Аримафейалы Иосиф. Иудейлердән коркарды дейни, Иосиф Иисусун саклы үүренижисийди. О истеди Пилаттан изин, индирмää Иисусун гүүдесини ставроздан, да Пилат изин верди.

Таа гелди синедрионун башка бир азасы, ады Никодим, ангысы гежә саклы гелдийди Иисуса. О гетирди бир бүүк капта буржу кокулу олой. Иудейлерин гөммäk адетинä гөрä, оннар сардылар Иисусун гүүдесини бир пак, гөзäl кокулу платлан. Йакын о ерä, нередä герилдийди Иисус, булунарды кайада ойулмуш бир ени мезарлык. Иосиф хем Никодим, койуп орайы Иисусун гүүдесини, кападылар пешчеранын гиришини бир бүүк ташлан.

Жумертеси гүнү баш попазлар хем фарисейләр гелдиләр өндержи Пилата да дедиләр она Иисус ичин: «Сааби! Бизим аклымыза гелди, ани о йаланжы дейäрдн: „Үч гүндән сора дирилежäm“. Бөлеклән, изин етсәнä корумаа мезары үчүнжү гүнүн биткисинä кадар, ани Онун үүренижилери, гелип гежә, чалмасыннар Ону да сора демесиннәр инсана: „О дирилди өлүлердән“. Бу битки йалан илкиндән таа бетер олур».

Кабледип изин, оннар койдулар мезара бекчи, гиришини дә мүхүрледиләр.

МАТФЕЙ 27:57–66; ИОАН 19:31–42

ХРИСТОЗУН ДИРИЛМЕСИ

Жумертесиндән сора олду бүүк ер тепремеси, чүнкү Саабинин англи, инип гөктән, актарды ташы мезарын гиришиндән. Англин гөрүнүшү йылдырым гибийди, онун рубалары да бим-бийазды, нижә каар. Пешчерайы беклейән аскерләр коркудан дүштүләр ерә да олдулар өлү гиби. Бираздана гелип кендилеринә, оннар гиттиләр касабайа да аннаттылар баш попазлара хепсини, не олду. Аннашып аксакалларлан, баш попазлар вердиләр аскерлерә чок пара да дедиләр: «Сөлейин, ани Онун үүренижилери, гелип гежә, чалмышлар Ону, сиз уйуйаркан. Хем бу олуш ичин лаф етишәрсә Пилата, биз йалваражәз, жезаламасын сизи». Аскерләр, алып паралары, гиттиләр да йаптылар өлә, насыл оннары үүреттиләр баш попазлар.

Хеп о гүнү сабаалән еркен Марийа Магдалина, башка бир Марийа (Иаковун хем Иосийанын анасы) хем Саломийа гиттиләр башчайа, нередейди мезар, ани йааламаа Иисусун гүүдесини буржу кокулу йааларлан. Оннар лафедәрдиләр кенди араларында: «Е ким актаражәк ташы пешчеранын гиришиндән?» Йаклашып, карылар шаштылар, ани мезарын гиришиндеки о бүүк ташы кимсә актармыш. Гирдийнән пешчерайа, оннар гөрдүләр англи, гийимни бийаз рубалара, да пек корктулар. Ама ангил деди оннара: «Коркмайын! Билерим, сиз аарээрсыныз герилән Иисусу. О бурада йок – О дирилди, нижә дедийди сизә. Тә о ер, нерейи койулдуйду Сааби. Гидин чабук хабер верин Онун үүренижилеринә, ани О дирилди өлүлердән да беклеер оннары Галилейада».

Да, чыкып пешчерадан, карылар коркуйлан хем бүүк севинмеликлән качарак гиттиләр хаберлемәә үүренижилерә Христозун дирилмеси ичин.

МАТФЕЙ 28:1–8, 11–15; МАРК 16:1–7, 9; ЛУКА 24:1–7

ИИСУС ДИРИ!

Ачан карылар гидәрдиләр үүренижилерә Иисусун дирилмеси ичин хабер вермәә, О Кенди каршылады оннары йолда да деди оннара: «Селәмнеерим сизи!» Гөрүп Ону, оннар севиндиләр, йаклаштылар да Онун аякларына сарылдылар. Озаман Иисус деди: «Коркмайын! Гидин сөлейин Беним кардашларыма, гитсиннәр Галилейайа. Орада оннар гөрежекләр Бени».

Гелип онбир апостола, карылар аннаттылар оннара, ани гөрдүләр дирилмиш Иисусу. Ама апостоллар инанмадылар оннары.

Хеп окадар Петри хем Иоан качарак гиттиләр мезара. Иоан качарды Петридән таа хызлы да илк етишти мезара. Бакып онун ичинә, о гөрдү ердә гөммәк безлерины, ама гирмеди пешчеранын ичинә. Онун ардынжа качарак гелди Петри да, гирип мезара, гөрдү безлери, ангыларыннан сарылыды Иисусун гүүдеси, хем бир тарафта пешкири, ангысы Онун башындайды. Озаман Иоан да гирди мезара да, гөрүп буннары, инанды, ани Сааби дирилди.

МАТФЕЙ 28:8–10; ЛУКА 24:9–12; ИОАН 20:3–8

ИИСУС ГӨРҮНЕР ҮҮРЕНИЖИЛЕРИНӘ ЕМАУС ЙОЛУНДА

Хеп о гүнү Иисусун ики үүренижиси йолландылар Иерусалимә йакын булунан Емаус күүйүнә. Йолжа оннар лафедәрдиләр кенди араларында битки гүннердә олушлар ичин. Да ачан оннар сайыклардылар буну, Кендиси Иисус, йаклашып оннара, башлады гитмәә оннарлан барабар, ама оннар танымадылар Ону.

Иисус сорду Кенди үүренижилеринә: «Не иш ичин лафедерсиниз аранызда хем нечин окадар кахырлыйсыныз?» Оннарын бириси, Клеопа олан, жувап етти: «Ажаба саде Сән ми Иерусалимә геленнердән билмеерсин, не олду бурада бу гүннердә?» Иисус сорду оннара: «Не иш ичин?» Үүренижиләр жувап етилар: «Онун ичин, не олду Назаретли Иисуслан. О Пророкту, Аллахын өнүндә хем инсаннарын өнүндә каавийди ишиннән хем сөзүннән. Баш попазлар хем өндержилеримиз саттылар Ону Пилата, ки өлүм жезасы вермәә Она, да гердиләр Ону ставроза. Биз сә умутланардык, ани кәр О куртаражэк Израили! Бүүн артык үчүнжү гүн, нижә бу иш олду. Ама бизим карыларын кимиси шаштырдылар бизи: оннар сабаалән еркен гитмишләр мезара да булмамышлар Ону. Дөнүп орадан, оннар аннаттылар, ани оннара гөрүнмүшләр ангилләр хем хаберлемишләр, ки Иисус дири. Бизимкилерин дә кимилери гиттиләр мезара да гөрдүләр, ани өлә дә вар, нижә сөләрдиләр карылар, ама Ону Кендисини гөрмемишләр». Озаман Иисус деди оннара: «О, акылсызлар хем аар үрекдиләр! Нечин инанмээрсыныз проокларын сөледиклерини? Диилди ми ләәзым Христос зее чексин хем Кенди метинниинә гирсин?» Да сора О башлады ачыкламаа оннара бүтүн Айозлу Йазыда Онун ичин сөленмишлери.

Бөлә оннар йаклаштылар о күүйә, нерейи гидәрдиләр, да йалвардылар Она: «Кал бизимнән, нечин дейни гүн артык авшама дөндү». Озаман Иисус гирди оннарлан ичери. Да ачан ийәрдиләр авшам екмееи, о алды екмәә, иисөзледи, парчалады да верди оннара. Бу вакыт оннарын сансын ачылды гөзлери да оннар таныдылар Ону, ама Иисус оннарын гөзлери өнүндән кайбелди. Үүренижиләр дедиләр бири-биринә: «Санки йанмарды мы бизим үреклеримиз, ачан О лафедәрди бизимнән йолжа хем ачан ачыкларды бизә Йазыйы?»

ЛУКА 24:13–32

ИИСУС ГӨРҮНЕР ӨБҮР ҮҮРЕНИЖИЛЕРРИНӘ ДӘ

Үүренижиләр, ангыларына Иисус гөрүндү Емауса гидәркән, осаат дөндүләр Иерусалимә. Оннар гелдиләр орайы, нередә топландылар онбир апостол хем башка үүренижиләр, да аннаттылар, не олду оннарлан йолда, насыл оннар таныдылар Иисусу, ачан о парчалады екмәә.

Ачан оннар аннадардылар буну, Кендиси Иисус дурду үүренижилерин арасында да деди: «Селемет сизә!» Үүренижиләр үрктүләр, сандылар, ани бу бир гөрүнтү. Ама Иисус деди оннара: «Не коркэрысыңыз хем нечин бөлә фикирләр гирерләр сизин үреклеринизә? Бакын Беним еллеримә хем Беним аяакларыма: бу Бәним Кендим. Дийийин Бана хем сииредин Бени: гөрүнтүдә йок ет хем кемик, ама Бендә вар». Сөлейип буну, О гөстерди оннара еллерини хем аяакларыны йара излериннән. Ачан са оннар севинмеликтән хеп таа инанамардылар хем шашардылар, О сорду оннара: «Вар ми сиздә бурада имәк бишей?» Оннар вердиләр Она бир парча пишмиш балык хем гөмечли бал, да О иди оннарын өнүндә.

Сора Иисус деди оннара: «Ачан таа Бән сизиннәндим, Бән сөләрдим сизә, ани ләәзым таманнансын хепси, не йазылы Беним ичин Моисейин законунда хем пророкларын кийатларында хем псалмаларда. Бөлә йазылыды хем бөлә ләәзымды зетленсин Христос хем дирилсин өлүлердән үчүнжү гүнү. Хем дә, чекедерәк Иерусалимдән, ләәзым насаат етмәә хепси халклар Онун Адындан, ки оннар дөнсүннәр Аллаха, да афедилсин гүнахлары. Сиз дә бу ишлерә мартурсунуз. Хем Бән йоллайажам сизә Беним Бобамын ададыны, сиз сә калын Иерусалимдә, таа еденмейинжә кувет йукардан».

ЛУКА 24:33–49

«СЕВЕРСИН МИ СӘН БЕНИ?»

Бундан сора Дирилән Сааби гөрүндү үүренижилеринә Галилея гөлүн йанында. Орада бирердәйдиләр Симон Петри, Фома, ани дениләрди Икиз, Нафанаил, Зеведейин ооллары хем Иисусун ики башка үүренижиси. Симон Петри деди, ани гидер тутмаа балык, өбүр үүренижиләр дә хесапладылар гитмәә онуннан. Оннар отурдулар кайык ичинә да бираз узаклаштылар кенардан, ама о гежә бишей тутамадылар.

Ачан са олду сабаа, Иисус дурадды су бойунда, ама үүренижиләр танымадылар Ону. Иисус сорду оннара: «Ушакларым, вар мы сиздә бишей имеелик?» Оннар жувап еттиләр: «Йок». О да деди оннара: «Атын сеткаларынызы кайыын саа тарафына да тутажәныз». Оннар аттылар сеткалары, да чыкарамадылар, окадар чок балык тутулмушту. Озаман о үүренижи, ангысыны севәрди Иисус, деди Петрийә: «Бу Саабидир». Ишидип буну, Петри атлады суйа да үзерәк етишти кенара. Өбүр үүренижиләр үздүләр кайыкта, чекерәк ардына сеткайы балыклан. Чыкып кенара, оннар гөрдүләр бир атеш, онун үстүндә дә — балык хем екмек.

Бу артык үчүнжү керәйди, нижә Иисус гөрүндү Кенди үүренижилеринә дирилмесиндән сора.

Ачан оннар екмек ийәрдиләр, Иисус деди Симон Петрийә: «Симон, Ионанын оолу, северсин ми сән Бени оннардан чок?» Петри деер Она: «Северим, Сааби! Сән билерсин, ани бән северим Сени». Иисус деди она: «Отлат Беним кузуларымы». Иисус сорду она икинжи керә: «Симон, Ионанын оолу, северсин ми сән Бени?» Петри деер Она: «Северим, Сааби! Сән билерсин, ани бән Сени северим». Иисус деди она: «Гүт Беним койуннарымы». Хем үчүнжү керә Сааби сорду она: «Симон, Ионанын оолу, северсин ми сән Бени?» Петри кахыра дүштү, ани О сорду: «Северсин ми Бени?», да деди Она: «Сааби! Сән хепсини билерсин; Сән билерсин, ани бән северим Сени». Иисус деер она: «Отлат Беним койуннарымы».

Нижә Петри үч керә атылдыды Иисустан, шинди о үч керә ачыклады кенди севгисини Она. Лафларлан «Гүт Беним койуннарымы» Сааби Иисус сымарлады Петрийә хем өбүр үүренижилерә, баксыннар Она инанч инсаннары.

ИОАН 21:1–17

ИИСУСУН ГӨКӘ КАЛКМАСЫ

Дирилән Христос таа кырк гүн гөрүнәрди Кенди үүренижилеринә хем сөләрди оннара Аллахын Падишахлыгы ичин. Битки-биткийә, топлайып үүренижилерини, О буйурду оннара: Айырылмайын Иерусалимдән, ама бекләйин Бобадан аданылмышы, ангысы ичин сиз ишиттиниз Бендән. Иоан Ваатизедижи ваатиз етти суйлан, сиз сә биркач гүндән сора ваатиз олажэныз Айоз Духлан. Сиз кабледежениз кувет, ачан сизин үстүнүзә инежек Айоз Дух, хем олажэныз Бана мартур Иерусалимдә, хем бүтүн Иудейада, хем Самарийада, хем дүннә кенарынадан билә.

Бу лафлардан сора Иисус Христос башлады калкмаа оннарын гөзлери өнүндә гөкә, да булут саклады Ону оннарын бакышларындан. Да ачан оннар бакардылар гөкә, ансыздан оннарын өнүндә пейдаланды ики адам бийаз рубаларлан да дедиләр: «Галилейалылар! Не дуруп бакэрсыныз гөкә? Сиздән гөкә чыкан Иисус геери гележек хеп өлә, насыл гөрдүүнүз гиби О гөкә чыкты».

АПОСТОЛЛАРЫН ЙАПТЫКЛАРЫ 1:3–11

«ЙОЛ ХЕМ АСЛЫЛЫК ХЕМ ӨМҮР»

Сааби Иисус Христос ердä үүретти инсаны үч йыл кадар, Онун ставрозда герилмесинадäн. Сааби насаат едäрди Евангелийайы, демäк Ии Хабери, куртулмак ичин хем Аллахын Падишахлыгы ичин. Тä Онун кими сөледиклери:

Бән – йол хем аслылык хем өмүр; Бенсиз кимсей гелмеер Бобайа (*Иоан 14:6*).

Бән – дирилмäк хем өмүр; Бана инанан, еер өлсä дä, дирилежек (*Иоан 11:25*).

Бән таа дүннедäйкän, Бән – дүннейä шафкым (*Иоан 9:5*).

Бән өмүрүн екмäя; о, ким гелер Бана, хич ажыкмайажэк, хем о, ким инанэр Бана, сусамайажэк дивеч (*Иоан 6:35*).

Инсан Оолу гелди булмаа хем куртармаа кайып оланнары (*Лука 19:10*).

Аарайын ен илкин Аллахын Падишахлыгыны хем Онун доорулууну (*Матфей 6:33*).

Селемет бракэрым сизä, Беним селеметими верерим сизä; Бән верерим сизä диил өлä, насыл бу дүннä верер. Үреениз ко сыкылмасын сизин хем коркмасын (*Иоан 14:27*).

Хепси йоргуннар хем үклери аар оланнар, гелин Бана, да Бән раатладажам сизи. Алын Беним бойундурууму үстүнүзä хем үүренин Бендän, чүнкү Бән йавашым хем услу үреклийим, хем сиз булажэныз жаннарыныза раатлык. Чүнкү Беним бойундуруум иидир, хем Беним үкүм илиндир (*Матфей 11:28–30*).

Онун, ким сеслеер Беним сөзүмү хем инанэр Бени Йоллайана, вар дивеч өмүрү хем суда чыкмээр – о артык гечти өлүмдän өмүрä (*Иоан 5:24*).

Онун, ким инанэр Оола, вар дивеч өмүрү, о са, ким инанмээр Оола, каблетмейежек өмүр: Аллахын үфкеси калэр онда (*Иоан 3:36*).

О, ким истеер гелмäя Беним ардыма, ко атылсын кенди-кендисиндän хем, алып кенди ставрозуну, излесин Бени (*Лука 9:23*).

Еер инсан еденирсä бүтүн дүннейи, кенди-кендисини дä кайбедирсä йада зарар йапарса кендинä, не фäйда олур она? (*Лука 9:25*).

Ким атылмайажэк Бендän инсанын онүндä, ондан Бән дä атылмайажам Беним Гөктеки Бобамын онүндä (*Матфей 10:32–33*).

Гөк хем ер гечежеклар, ама Беним сөзлерим калажэклар дивеч (*Лука 21:33*).

АПОСТОЛЛАРЫН ЙАПТЫКЛАРЫ

Шиндийä кадар лаф гитти о ишлär ичин, ани олдулар Сааби Иисус Христозун гөкä калкмасындан илери. Оннар йазылы дөрт Евангелийада, ангыларыны йазмышлар Матфей, Марк, Лука хем Иоан.

Ени Баалантынын бешинжи кийадынын ады Апостолларын Йаптыклары. Онда аннадылэр, насыл йайылармыш христианлык озаманкы Рома империйасынын бөлгелериндä. Апостолларын Йаптыклары Кийадында меркез ер каплээр апостол Петринин хем апостол Павлинин изметлери, хем хализ апостол Павлинин мисионерлик чалышмалары динсиз халклар арасында.

Окуйарак Апостолларын Йаптыклары Кийадыны, биз гөрериз, ани Аллахтан инсаннара баашланан куртулмак сөзү – Сааби Иисус Христозун өлүмү ичин хем Онун дирилмеси ичин Ии Хабер – чекедер йайылмаа динсиз халклар арасында да.

Сайылэр, ани хем үчүнжү Евангелийайы, хем Апостолларын Йаптыклары Кийадыны йазды бир автор – евангелист Лука. Апостолларын Йаптыклары илерледер Евангелийанын историйасыны хем каплээр вақыды Иисусун дирил месиндän 60-жы йылларын чекетмесинä кадар. Будур христианнын илк баштан йайылмасынын историйасы.

АЙОЗ ДУХУН ИНМЕСИ

Дөнүп Иерусалимә Зейтин байырындан, нередән Христос едәрдиләр. Оннарлан варды биркач кары, хем оннарын арасында Марийа – Иисус Христозун Анасы. Иуда Искаротун еринә сечилдийди оникинжи апостол – Матфий.

Иудейлерин Берекет йортусунда, ангысы йапыларды Паскелледән сора еллинжи гүнү, хепси оники апостол топландылар барабар. Ансыздан гөктән бир уулту, нижә бүүк лүзгәр есимсіндән, долдурду бүтүн еви, нередә оннар булунардылар. Гөрүндүләр сансын атеш диллери, да оннар бирәр-бирәр индиләр хербир апостола. Апостоллар долдулар Айоз Духлан да башладылар лафетмәә диллердә, ангыларыны илери билмәрдиләр.

О вакыт Иерусалимдә булунардылар иудейләр, ангылары гелмиштиләр йортуяа түрлү падишахлыктардан. Ишидип шаматайы, оннар алатладылар о тарафа, нередән о ишидиләрди. Херкези ишидәрди, ани апостоллар лафеделрләр онун ана диліндә, да хепсини сарды корку. Шашарак, оннар сорардылар бири-биринә: «Бу инсаннар диил ми галилейалылар? Е нечин озаман биз ишидериз херкезимиз, насыл бизим ана диллери-миздә оннар аннадэрлар Аллахын бүүк йаптыклары ичин!» Чойу шашып-сорардылар: «Нейә гелсин бу?» Башкалары да, гүлүмсейерәк, дейәрдиләр: «Оннар ичмишләр ени шарап».

ЙАПТЫКЛАР 1:12–26; 2:1–13

ПЕТРИНИН НАСААДЫ

Петри хем өбүр апостоллар дурдулар топланан инсанын Пөнүндä, да Петри башлады лафетмää үүсек сеслän: «Иудей адамнары хем хепси Иерусалимдä йашайаннар, сеслейин бени! Билин, биз диилиз сарфош, нижä сиз санэрсыныз, чүнкү шинди таа сабаа; ама таманнанэр пророк Иолин илердän сөледии: „Битки гүннердä, деер Аллах, дөкежäm Беним Духумдан херкезинä, хем пророклук едежеклär сизин оолларыныз хем сизин кызларыныз, хем генчлеринизä гөрүнежек гөрүнтүлär, хем ихтärларыныз фасыл дүшлär гөрежек. Хем Беним чыракларыма о гүннердä дөкежäm Бән Беним Духуму, да оннар пророклук едежеклär. Хем херкези, ким чааражэк Саабинин адыны, куртулажэк“.

Израиллилär! Сеслейин бу сөзлери: Аллах йоллады Иисусу хем йапарды Онун еллериннän бүүк минунийалар сизин аранызда. Кенди неетинä гөрä, Аллах верди сизä колайлык, өлдүрäsиниз Ону, герип ставроза. Ама Аллах дирилтти Ону, нечин дейни өлүм йокту насыл синжирлесин Ону.

Хепсимиз мартур олдук, ки Аллах дирилтти Иисусу; О чыкарылды гөкä отурмаа Аллахын саа тарафына хем, кабледип Бобадан Айоз Духу, дөктү Ону бизä, нейи сиз шинди гөрерсиниз хем ишидерсиниз. Бөлекликлän, четин билин, хепси израиллилär, ани Иисусу, Ангысыны сиз ставроза гердиниз, Аллах йапты Сааби хем Христос».

Хепси, ким ишитти бу насаады, кырык үреклän дедилär Петрийä хем өбүр апостоллара: «Не йапалым биз, кардашлар?» Озаман Петри деди оннара: «Пишман олун, хем херкези ко ваатиз олсун Иисус Христозун адыннан, ани афедилсин сизин гүнахларыныз, да кабледежениз Айоз Духун баашышыны. Сааби сизä адады куртулмак – сизä, хем сизин ушакларыныза, хем хепсинä узак оланнара – хепсинä, кими чааражэк Кендисинä бизим Саабимиз Аллах».

Чойу хавезлän каблеттилär Петринин лафларыны, хем таа о гүнү ваатиз олду йакын үч бин кишийä. Озамандан беери Сааби хер гүн зеделärди куртуланнарын сайысыны – Кенди Клисесини, демäk о инсаннарын топлумуну, ангыларыны Иисус Христос куртарды.

ЙАПТЫКЛАР 2:14–47

ТОПАЛЫ АЛЫШТЫРМАК

Бир керä Петри хем Иоан гидәрдиләр айозлу бинайа дуа саадында. Айозлу бинанын токатларында, ани дениләрди Гөзäl токатлар, отурадды бир топал адам, ангысыны инсан хер гүн гетирәрди да бракарды диленсин. Гөрүп Петрийи хем Иоаны, айозлу бинайа гирәркән, о диленди оннарда да.

Петри хем Иоан, ислäа бакып она, дедиләр: «Бак бизä». Диленжи атты апостоллара бир бакыш, умутланарак бишей-бишей каблетмäа оннарда. Ама Петри деди она: «Гүмүшүм хем алтыным йок, ама нейим вар, ону верерим сана: Иисус Христозун адында сөлеерим: калк та öрү!» Да, алып ону саа елиндән, Петри калдырды топалы. Топалын бажаклары бирдән сапа-саа олдулар, да фырлайып о башлады гезмäа. О гирди апостоллардан айозлу бинайа, гезерäk хем атлайарак, хем дä метедерäk Аллахы. Айозлу бинада булунан инсаннар таныдылар, ани бу адам те о топал, ангысы диленәрди Гөзäl токатларын йанында. Гөрүп, ани о гезер хем метедер Аллахы, хепси шаштылар, не олду бу адамнан.

Алыштырылан адам айырылмарды Петридән хем Иоандан, хем бүтүн халк качарак топланды оннарын йанына. Гөрүп буну, Петри деди инсана: «Израиллиләр! Не шашэрсыныз буна? Не бакэрсыныз бизä, сансын биз кенди куведимизлән йаптык öлä, ани бу адам гезер. Деделеримизин Аллахы шаннады Кенди Оолуну Иисусу, Ангысыны сиз саттыныз хем Ангысындан атылдыныз Пилатын öнүндä, ачан о истеди колвермäа Ону. Сиз öмүр Верижийи öлдүрдүнүз, ама Аллах дирилтти Ону öлүлөрдән, нейä биз мартур олдук. Иисус Христозун адына инанмак алыштырды бу адамы хепсинизин öнүндä. Ама да бән билерим, кардашлар, ани сиз, нижä дä сизин заабитлериниз, бу гүнаха гирдиниз билмемектән; Аллах са, насыл таа öнжөдән билдирди Кенди пророкларын аазыннан, ани Христос лäазым зет чексин, öлä дä йапты. Бөлеликлән, пишман олун да дөнүн Саабийä, афедилсин сизин гүнахларыныз дейни. Ко гелсин Саабидән ениленмäk вакытлары, хем ко генä йолласын О сизä Христос Иисусу, Ангысы лäазым калсын гөктä о вакытлара кадар, ачан таманнажэк хепси, нейи сөледийди Аллах Кенди айоз пророкларынын аазыннан. Аллах, дирилдип Кенди Оолуну Иисусу, илкин сизä йоллады Ону иссөзлесин сизи, чевирерäk херкезинизи фена ишлериниздән».

ЙАПТЫКЛАР 3:1–26

ПЕТРИНИН ХЕМ ИОАНЫН ТУТУЛМАСЫ

Топалы алыштырмактан хем Петринин насаадындан сора беш бин кишийä йакын инандылар Иисус Христоза. Ама Петринин сөледии лафлары дебештирдиляр попазларын хем заабитлерин үфкесини, да оннар изин еттиләр, каврамаа Петрийи хем Иоаны да тутмаа оннары. Ертеси гүнү өндөржиләр, аксакаллар, законжулар хем баш попазлар топландылар Иерусалимдä. Оннар буйурдулар гетирмäа апостоллары, койдулар оннары синедрионун ортасында да сордулар топалы алыштырмак ичин: «Несой куветлән, кимин адыннан сиз буну йаптыңыз?» Озаман Петри, долуп Айоз Духлан, деди оннара: «Израилин өндөржилери! Еер биздән бүүн истәрселәр жувап сакат адама илик йаптымыз ичин, сорарак, насыл о алыштырылмыш, озаман ко билäсиниз сиз хепсиниз хем билсин бүтүн Израил халкы: о адам дурэр саа сизин өнүнүздä Иисус Христозун хатырына, Ангысыны сиз гердиниз ставроза хем Ангысыны Аллах дирилтти өлүлөрдән. Иисус О Таш, Ангысыны сиз, йапыжылар, хесаба алмадыңыз хем Ангысы олду көшä ташы, хем башка бирисиндä йок куртулмак, чүнкү бүтүн дүннедä инсаннар арасында йок башка өлä ад, ангысыннан биз куртулабилириз».

Гөрерäk Петринин хем Иоанын кыйаклыыны хем хесапалып, ани оннар сырадан хем үүренмемиш адамнар, заабитләр хем аксакаллар шашардылар. Ама тездä оннар таныдылар, ани бу адамнар Иисуслан барабарды; гөрерäk Петрийлән хем Иоаннан дуран алыштырылмыш адамы, оннар бишей каршы сөлейämедиләр. Изин едип апостоллара, бир вакыда чыксыннар, баш попазлар хем аксакаллар башладылар дартышмаа бири-бириннән: «Не йапалым бу адамнарлан? Чүнкү Иерусалимдä йашайан херкези билер, ани оннар йаптылар бир без-белли минунийä, да биз йок насыл буну инкär еделим; ама, даалмасын бу таа чок инсан арасында дейни, таказалайажэз оннара, ани оннар кимсейä сөлämесиннәр Иисусун ады ичин».

Да, чаарып апостоллары, баш попазлар сыкы сымарладылар оннара анмасыннар хем үүретмесиннәр Иисусун адындан. Ама Петри хем Иоан дедиләр оннара: «Бакын, доору му Аллахын өнүндä сеслейелим сизи, ама диил Аллахы? Биз йок насыл аннатмайалым гөрдүүмүзү хем ишиттиимизи». Озаман хепси топлананнар саваштылар коркутмаа апостоллары да колвердиләр, буламайарак колайлык жезаламаа оннары хем коркарак халктан, нечин дейни хепси метиннәрдиләр Аллахы йапылан минунийä ичин.

ЙАПТЫКЛАР 4:1–21

СТЕФАН – ХРИСТИАННЫК ИЧИН ЗЕЕТ ЧЕКӂН ИЛК АДАМ

Апостолларын теклифинӂ гӂрӂ христианнар айырдылар еди диакон, сайылӂр, изметчи, койуп оннарын зааметинӂ йардым етмӂӂ фукааралара хем йоксуллара. Илк диакон айырдылар Стефаны – Айоз Духлан хем инаннан долу адамы. О йапарды бӂӂк минунийалар хем нышаннар инсан арасында. Христоза инананнарын душманнары азетмӂрдилӂр бунун ичин Стефандан хем дартышардылар онуннан, ама каршы коймардылар онун аарифлиинӂ, чӂнкӂ Айоз Дух Кендиси уӂредӂрди ону, не сӂлемӂӂ. Озаман оннар фитледилӂр кимилерини кабаат булмаа Стефана, ани сансын кӂтӂлӂрмиш Аллахы хем Моисеи. Дебештирип халкы Стефана каршы, оннар каврадылар ону да гетирдилӂр синедриона. Ачан кабаатлайаннар чекеттилӂр йаланжы мартурлук етмӂӂ она каршы, синедрионда хепси, ким бакарды Стефана, гӂрӂрдилӂр, ани онун сураты бензӂрди ангил сӂретинӂ.

Баш попаз сеследи хепсини кабаатламаклары да сорду Стефана: «Доору му бу?» Стефан жувап етти Айозлу Йазыдан сӂзлӂрлӂн. Сеслейерӂк онун доору сӂзлерини, ани уӂӂ чыкарарды оннарын фена ишлерини, топланан инсан делерӂрди хем уӂфкедӂн гыжырдадарды дишлерини.

Стефан са, долу Айоз Духлан, калдырып гӂзлерини гӂкӂ, гӂрдӂ Иисусу да деди: «Бӂн гӂрерим ачылмыш гӂклери хем Аллахын саа тарафында дуран Инсан Оолуну». Ишидип бу лафлары, хепси кудурмуш гиби чекеттилӂр баармаа хем, тыкайып кулакларыны, ани шитмемӂӂ Стефанын лафларыны, абандылар онун уӂтӂнӂ. Оннар чыкардылар ону касаба кенарына да башладылар ташламаа. Стефан са дуа едӂрди: «Сааби Иисус, каблет беним жанымы!» Сора, дӂшӂп дизчӂ, баарды: «Сааби, прост ет оннара бу гӂнахы». Да, дейип буну, ӂлдӂ.

ЙАПТЫКЛАР 6:2–15; 7:1–60

ФИЛИП ХЕМ ЕФИОПИЯЛЫ БОЙАР

Стефанын зеедли өлүмүндөн сора чекеттилар кооламактар Килисейя Иерусалимдә. Килисейя азалары даалдылар Иудейянын хем Самариянын түрлү касабаларында. Апостоллар, вазгечмейип, хеп насаат едәрдиләр Саабинин сөзүнү.

Да та бир керә Саабинин ангили деди диакон Филипя: «Калк та гит үүлен тарафына, о йола, ангысы гөтүрер Иерусалимдән Газайя». Филип чыкты йола. Бу вакыт Ефиопия падишакасынын бир бойары, онун хазнасынын коруйужусу, ангысы гелмишти Иерусалимә баш иилтмәә Саабийя, дөнәрди геери да, отурарак кенди файтонунда, окуйарды пророк Исаяйы.

Ангил деди Филипя: «Йаклаш та бу файтона да гит онун йанысора». Филип йаклашты да, ишидип, ани ефиоп окуйэр пророк Исаяйы, деди она: «Аннээрсын мы сән, не окуйэрсын?» Обүрү жувап етти: «Насыл бән вар насыл аннайым, кимсей бана аннатмарса?» О теклиф етти Филипя, отурсун онун файтонуна. О са окуйарды бөлә ери Айозлу Йазыдан: «Насыл койуну гөтүрерлар кесмәә, хем насыл кузу, ону кыркарган, сес чыкармээр, өлә О да ачмарды Кенди аазыны. О ашааландыйды, хем Она кесилмедийди доору суд Ама Онун сойуну ким ачыклайажэк? Чүнкү алдылар ердән Онун өмүрүнү». Ефиоп деди Филипя: «Йалварэрым сана, сөлә: кимин ичин сөлеер пророк буну? Кендиси ичин ми оса башка бириси ичин ми?» Филип сә, чекедип Айозлу Йазынын бу ериндән, иихаберларди Иисус ичин.

Бу арада оннар етиштилар суйа. Ефиоп сорду: «Тә су. Не енгел едер бана ваатиз олайым?» Филип чевирди она: «Еер инанарсан бүтүн үреендән, озаман олур». Обүрү деди: «Инанэрым, ани Иисус Христос Аллахын Оолу». Да изин етти дургутмаа файтону. Оннар икиси дә гирдиләр суйа, да Филип ваатиз етти ону. Ачан са оннар чыктылар судан, Айоз Дух инди ефиопа; Филип да алды Саабинин ангили, да ефиоп артык гөрмәрди ону. Севинерәк, ефиоп бойары гитти илери доору кенди йолундан.

ЙАПТЫКЛАР 8:26–39

ХРИСТИАННАРЫН КООЛАЙЫЖЫСЫ САУЛ

Оннарын арасында, ким кооларды Иерусалим христианнынарыны, варды бир генч фарисей Саул. Саул пек ислӓӓ үүренмишти иудей динини хем Айозлу Йазыйы. О сыкы коруйарды делелерин адетлерини, мутлак таманнарды Айозлу законун хепси сырларыны. Ама Саул инанмарды, ани Иисус – Месийа, да сайарды христианнынары Аллахтан атылан йаланжы. О гирӓрди Иисус Христозун үүренижилеринин евлеринӓ, тутарды оннары да атарды зындана, нередӓ оннары беклӓрди зееглӓр хем ӓлӓм.

Ачан иудейлӓр ташлардылар диакон Стефаны, Саул коруйарды оннарын рубаларыны, бутакым гӓстерерӓк, ани бу жезайы сайӓр доору. Саул диилди жансыз, ама инанарды, ани йапылӓр доорулук, онуштан бу иш хич сарсытмазды онун үрени.

Үүренип, ани коркунч йаланжылык гечмиш таа ӓтӓӓ да онун бир меркези олмуш Дамаск касабасы, Саул хесаплады гитмӓӓ орайы. Үфкеленип Саабинин үүренижилеринӓ, о гелди баш попаза да истеди ондан Дамаск касабасынын синагогаларына кийатлары, ани йардым етсиннӓр каврамаа орада Христозун хепсини излейжилерини да, букаалайып, гетирмӓӓ оннары Иерусалимӓ.

ЙАПТЫКЛАР 7:58; 8:1, 3; 9:1–2

СААБИНИН ГӨРҮНМЕСИ САУЛА

Ачан Саул йаклашарды Дамаска, ону ансыздан айдыннатты гөктән шафк. О дүштү ерә да ишитти бир сес, ангысы дейәрди она: «Саул! Саул! Нечин сән Бени коолээрсын?» «Кимсин сән, Сааби?» – сорду Саул. Сааби дә жувап етти: «Бән Иисусум, Ангысыны сән коолээрсын. Зор сана гитмәә казаа каршы». Титирейрәк коркудан, Саул сорду: «Сааби! Не буйуражан бана йапайым?» Сааби деди она: «Калк та гит касабайа. Орада сана сөлейежекләр, не йапасын».

Сауллан гидән инсаннар дурардылар сансын донмушлар, ишидерәк бир сес, ама кимсеи гөрмейерәк. Саул калкты ердән; онун гөзлери ачыкты, ама о бишей гөрмәрди: гөктән шафк камаштырды онун гөзлерини. Йолдашлары, тутуп елиндән, гөтүрдүләр ону Дамаска.

Дамаскта варды Христозун бир инанч излейижиси, ады Ананийа. Сааби деди она: «Ананийа! Калк та гит Доору сокаа; Иуданын евиндә сор бир Тарслы адамы, ады Саул. О шинди дуа едер, хем о гөрмүш бир гөрүнтү: сансын гелмиш бир адам, ады Ананийа, да коймуш онун үстүнә еллерини, ани онун ачылсын гөзлери». Ананийа жувап етти: «Сааби! Бән ишиттим чойундан бу адам ичин, ангысы йапмыш букадар феналык Сенин үүренижилеринә Иерусалимдә; о бурайы да гелди баш попазлардан изиннән бааламаа хепсини, ким чаарәр Сенин адыны». Ама Сааби деди она: «Гит, Бән сечтим о адамы, ани о билдирсин Беним адымы башка халклара, падишахлара хем израиллилерә. Да Бән гөстережәм она, некадар о ләәзым зеечексин Беним адым ичин».

Ананийа гитти орайы, нерейи гөстерди она Сааби. Гирип евә, о койду Саулун үстүнә еллерини да деди: «Саул кардаш! Сааби Иисус, Ангысы гөрүндү сана йолда, йоллады бени, ани сенин ачылсын гөзлерин хем доласын Айоз Духлан». Да осаат сансын капчык дүштү Саулун гөзлериндән, да о енидән башлады гөрмәә. Хеп о гүнү Саул ваатиз олду Иисусун адыннан да башлады насаат етмәә синагогаларда, ки Иисус Аллахын Оолудур.

ЙАПТЫКЛАР 9:3–20

САСАУЛ КАЧЭР ДАМАСКТАН

Хепси, ким ишидәрди Саулун насаатларыны, шашардылар Хем дейәрдиләр: «Не, санки бу диил ми о Саул, ангысы кооларды Иерусалимдә Иисус Христоза инанан инсаннары. Санки не, о гелмеди ми бурайы бааламаа оннары да гөтүрмәә баш поазлара?» Саул са гит-гидә таа пек каавилешәрди инанында хем кенди насаатларыннан шаштырарды Дамаскта йашайан иудейлери, инандыраак, ани Иисус – Месийа.

Бираздана иудейләр лафлаштылар өлдүрмәә Саулу. Бунун ичин оннар койдулар хербир касаба токадында аскерлери, ки тутмаа Саулу, ачан о савашажэк чыкмаа Дамасктан. Саул үүренди бу неет ичин да калды касабада. Гежә Иисусун үүренижилери салвердиләр ону бир бүүк читендә касаба дуарындан.

Чыкып Дамасктан, Саул гелди Иерусалимә. Орада о савашарды катылмаа Иисусун үүренижилеринә, ама хепси коркарды ондан, инанмайарак, ани о хализдән олду Христозун үүренижиси. Озаман христианнарын бириси, Варнава, гелди апостоллара Сауллан барабар да аннатты оннара, насыл йолжа Саул гөрмүш Саабийи, хем не сөледди Сааби Саула, хем насыл Саул коркусуз насаат едәрди Иисусун адыны Дамаскта. Озаман апостоллар хем бүтүн клисә каблеттиләр Саулу нижә кардашыны. Таа сора она башладылар демәә апостол Павли. Онун өмүрүнүн неети олду насаат етмәә Христозу динсизлерә.

Апостол Павли йазды чок кийат түрлү касабаларын клиселеринә. Оннарын бирисиндә апостол Павли йазарды: «О ишләр, нейи илери сайардым үстүннүк, Христос ичин бән шинди сайэрым кайыплык. Хем дә хепсини сайэрым кайыплык, чүнкү Иисус Христозу, беним Саабими, танымак хепсиндән үстүндүр – Христос ичин бән хербир иши кайбеттим хем сайэрым гүбүр, ани еденейим Христозу хем дайанайым Она. Беним доорулумун темели диил Айозлу закон, ама Христоза инанмак. Чүнкү Аллах инсаны сайэр доору Она инанмак ичин».

ЙАПТЫКЛАР 9:21–28; ФИЛИПЛИЛЕРӘ КИЯТ 3:7–9

ПЕТРИ ДИРИЛДЕР ТАВИФАЙЫ

Порт касабасы Иопийа, ани башка түрлү денилер Йафа, Пдурэр Ак денизин бойунда. Иопийада йашарды Иисус Христозун излейиҗиси Тавифа. О жана йакын карыйды хем йапарды чок иилик. Ама тә бир керә о хасталанды да тездә өлдү. Онун өлүсүнү йыкадылар да койдулар бүүк баша.

Апостол Петри булунарды озаман Лидда касабасында. Лидда да Иопийайа йакын олдуу ичин, Христозун излейиҗилери Иопийадан йолладылар Петрийә ики кишийи, ани о хемен гелсин оннара.

Ачан Петри гелди, ону гечирдиләр бүүк баша, да хепси дул карылар йашлан аалайарак чекеттиләр гөстермәә она гөлмеклери хем фистаннары, ангыларыны дикмиш оннара дейни Тавифа. Петри чыкартты хепсини бүүк баштан, диз чөкүп, дуа етти, сора данышарак өлүйә, деди: «Тавифа! Калк». Кары ачты гөзлерини да, гөрүп Петрийи, отурду. О узатты карыйа елини, калдырды ону да, чаарып инсаннары, койду оннарын өнүндә Тавифайы дири.

Бу олуш ичин хабер даалды бүтүн Иопийада, да чойу инандылар Саабийә. Петри дә таа герәә гиби вакыт калды Иопийада бир сепиҗи Симонда.

ЙАПТЫКЛАР 9:36–43

ЎЗБАШЫ КОРНИЛИЙ

Исус Христозун хем Онун апостолларын вақыдында диил Исаде Израил ери, ама хепси Ак дениз падишахлыклары да булунардылар Романын куведи алтында. Ромалылар тутардылар бу падишахлыкларда кенди аскер четелерини. Ак дениздеки Кесарийа портунда дурарды Италий четеси. Бу четенин өндөржилерин бирисийди ўзбашы Корнилий. О хем онун евдекилери Аллахы сайан инсаннарды. Корнилий йапарды чок иилик хем херзаман дуа едәрди Аллаха. Бир керә она бир гөрүнтүдә гелди Аллахын англи да деди: «Корнилий! Аллах унутмады сенин дуаларыны хем ииликлерини; бөлеликлән, йолла инсаннары Иопийайа да чаар Симону, ангысына деерләр Петри. О сөлейежек сана сөзлери, ангылары куртаражәклар сени хем бүтүн сенин айлени». Ачан ангил узаклашты, Корнилий, чаарып ики чырааны хем инанч аскерлерин бирисини, намузлу бир адамы, аннатты оннара хепсини, хем йоллады оннары Иопийайа, ани булунэр Кесарийадан үүлен тарафа доору.

Аскерләр гелдиләр Иопийайа да булдулар орада Петрийи. О конаклады оннары да бракты гежелемәә, ертеси гүнү дә гитти оннарлан Кесарийайа. Орада оннары артык бекләрди Корнилий хем онун сенселелери хем йакын достлары. Петри, данышарак топланан инсана, деди: «Шинди бән билерим, ани Аллах кимсейә пай тутмээр, да Она хош гелер хербир халкын инсаны, ангысы сайэр Ону хем доору ишләр йапэр. Аллах йоллады Израил халкына сөз, ии хаберлейерәк селемет Исус Христос ашыры, Ангысы хепсинин Саабисидир. Биз дә гөрдүк хепсини, не Исус йапты Иудейада хем Иерусалимдә. Ону өлдүрдүләр, герип ставроза, ама Аллах дирилтти Ону үчүнжү гүнү. Исус изин етти бизә, насаат еделим инсаннара хем мартурлук еделим, ани Аллах койду Ону, суд кессин дирилерә хем өлүлерә. Хепси пророклар аннадэрлар, ани херкези, ким инанэр Онун адына, кабледежек гүнахларына афетмәк».

Петринин насаадындан сора хем Корнилий, хем бүтүн онун айлеси, хем хепси достлары инандылар Исус Христоза, Аллахын Оолуна, хем ваатиз олдулар Онун адына.

ЙАПТЫКЛАР 10

АНГИЛ КУРТАРЭР ПЕТРИЙИ ЗЫНДАНДАН

Овакыт Ирод падишах башлады кооламаа христианнары. Онун изининә гөрә өлдүрүлдү Иоанын кардашы, апостол Иаков. Гөрерәк, ани бу иш севиндирер иудейлери, падишах капады зындана апостол Петрийи дә, неетленип Паскеллә йортусундан сора чыкармаа ону инсан өнүнә да сора өлдүрмәә. Зынданда Петрийи коруйарды оналты аскер. Христианнар да бу вакыт дайма дуа едәрди онун ичин Аллага.

Гежә, о гүнә каршы, ачан Ирод неетленәрди чыкармаа Петрийи инсана, апостол, баалы ики синжирлән, уйуйарды ики аскер арасында. Зынданын капусунда да варды бекчи. Бирдән-бирә гежә йарысы Петрийә гелди Саабинин ангили, да кескин шафк айдыннатты бүтүн зынданы. Ангил, итирип Петрийи, уйандырды ону да деди: «Калк чабук». Синжирләр осаат дүштүләр онун еллериндән. Сора ангил деди: «Гийин да гел ардыма». Петри чыкты да гитти онун ардына, аннамайарак, ани хепси буннар оләр айын-ачык, хем санарак, ани бу бир гөрүнтү. Гечип бекчилерин йанындан, оннар йаклаштылар касабайа гөтүрән демир токатлара, ангылары ачылдылар кенди-кендилери. Оннар чыктылар, да, ачан оннар гечтиләр бир сокак, ангил осаат кайбелди.

Озаман Петри, гелип кендисинә, деди: «Герчектән шинди бән гөрерим, ани Сааби йоллады Кенди ангилини да куртарды бени Иродун елиндән хем дә хербир иштән, не ани бекләрди иудей халкыны». Бакынып, Петри гитти Марийанын, Иоанын анасынын, евинә, нередә топланмыштылар инанжыларын чойу да дуа едәрдиләр. Гелип оннара, о аннатты, насыл Сааби чыкарды ону зындандан.

ЙАПТЫКЛАР 12:1–17

АПОСТОЛ ПАВЛИНИН ИЛК МИСИОНЕРЛИК ГЕЗИСИ

Апостол Павли атылмарды кенди изметиндән — насаат едәрди Ии Хабери динсиз халклары. О кызгын үреклән таманнарды Сааби Иисус Христозун сымарламасыны, ангысынын бүүн дә куведи вар христианнар ичин: «Гидин, үүредин бүтүн халклары тутмаа хепсини, не Бән изин еттим сизә, ваатиз едерәк оннары Бобанын хем Оолун хем Айоз Духун адына». Узун сүртән үч мисионерлик гезисини озаманкы Рома империйасынын түрлү касабаларына хем бөлгелеринә Павли башлады Антиохийа касабасындан.

Илк гезийә Павлийлән барабар гитти апостол Варнава да. Антиохийадан геми гетирди оннары Кипруйа. Кипрудан оннар гиттиләр Күчүк Азийайа хем сора, ба йайан, ба ешеклердә атлы, етиштиләр Галатийа тарафына, да орада, Иконийа касабасында, башладылар кенди насаадыны, да пек чок инсан инанды Христоза. Иконийадан оннар йолландылар Листра касабасына. Листрада Павлинин сөзүннән Сааби алыштырды бир топалы. Инсаннар сандылар, ани Павли хем Варнава — аллахлар. Урум аллахын Зевсын попазы истәрди йапмаа оннара курбан. Ама, ишидип буну, апостоллар кахырдан рубаларыны йыртарак, бүүк сеслән баардылар: «Адамнар! Не йапәрсыныз? Биз — инсаныз, сизин гиби, хем биз иихаберлеериз сизә, аники сиз дөнәсиниз сизин йаланжы аллахларыныздан дири Аллага, Ангысы йаратты гөкү, ери, денизи хем хепсини, не оннарда вар. Макара евелки вакытларда Аллах бракарды хербир халк гитсин кенди йолларындан, О вазгечмәрди гөстермәә Кенди севгисини, йоллайарак бизә гөктән йаамур хем берекетли вакытлары, йоллайарак бизә имәк хем долдурак бизим үреклеримизи шенниклән».

Апостоллар коркусуз насаат едәрдиләр Листрада. Ама Листрайа гелән биркач иудей фитләрдиләр инсаны, дейерәк: «Бу адамнар сөләмеерләр бишей доору, хепси йалан сөлеерләр». Павлийи ташладылар, ама Аллах коруйарды ону, да о калды дири хем илерледәрди йолуну. Листрадан Павли гелди Дервийа касабасына, нередә генә насаат едәрди Евангелийайы, хем чок инсан дөндү Саабийә. Дервийадан Павли хем Варнава дөндүләр Антиохийайа, нередән оннар илкин йолландылар о мисийайлан, ангысыны шинди таманнадылар. Гелип Антиохийайа хем топлайып христианнары, оннар аннаттылар, насыл Аллах оннарын насаадыннан ачты инан капуларыны динсиз халклары.

Апостол Павлинин илк мисионерлик гезиси сүрттү үч йыл кадар.

МАТФЕЙ 28:19–20; ЙАПТЫКЛАР 13; 14

ПАВЛИНИН ИКИНЖИ МИСИОНЕРЛИК ГЕЗИСИ

Апостол Павлинин икинжи мисионерлик гезисинä онуннан Абарабар гитти Сила, чыфытлардан бир христиан. Антиохийадан оннар генä гиттилär Дервийайа хем Листрайа (нередä Павлийи биркач йыл геери, ташлайып, май öлдүрежейдилär). Бурада Павли каршылашты бир деликанны Тимофейлän, ангысы олду онун инанч йардымжысы.

Оннар гелдилär Троадайа, бир касабайа Егей денизин бойунда. Гежä Павлийä гелди бир гөрүнтү: онун önүндä пейдаланды бир македонийалы, ангысы дейäрдн: «Гел Македонийайа да йардым ет бизä».

«Бу гөрүнтүдän сора биз осаат хесапладык гитмää Македонийайа, сайыклайып, ани бизи Сааби чаарарды, Ии Хабери аннадалым орада», – йазэр евангелист Лука, Апостолларын Йаптыклары Кийадынын автору, ангысы кендисн, безбелли, йанашмыш Павлийä Троадада. Македонийа озаман Грецийанын пойраз-гүндуусунда Рома империйасынын бөлгесийди. Гемийлän оннар айкырладылар Егей денизини да гелдилär Филип касабасына. Олабилнр, ани хализ Филиптä пейдаланмышты Европада илк христианнар. (Филиптä Павлийи хем Силайы аттылар капана, ама бунун ичин – илеридеки аннатмак.)

Филиптän Павли гитти Егей денизин бойундакы бүүк Салоник касабасына, нередä варды порт. Бурада пек чок урум хем дä кими чыфытлар инандылар Христоза. Ама чыфытларын арасында варды Павлинин хем Силанын душманнары да, ангылары йаптылар оннара каршы калкынты, да озаман Павлийлän Сила лääзым олду гитсиннär Верийа касабасына.

Верийадан Павли гитти Афинайа, Грецийанын баш касабасына. Греция бу вакытларда булунарды Рома куведи алтында. Афинада Павли насаат едäрдн Аллахын сөзүнү философларын хем сырадан инсаннарын önүндä. Бунун ичин дä биз окуйажэз бир илеридеки аннатмакта. Афинадан о гитти Коринфä, Рома империйасынын бүүк касабаларын бирисинä. Коринфтä Павли калды бир бучук йыл, бу вакытта бурада чок инсан инанды Христоза. Коринф касабасындан Павли дөндү денизчä Күчүк Азийайа да етишти бир бүүк касабайа Ефесä. Сора илерлетти йолуну, уурады Иерусалимä да дөндү Антиохийайа.

Павлинин икинжи гезиси дä сүрттү үч йыл кадар. Бу вакытта Павли гечти биркач бин километралык йол.

ЙАПТЫКЛАР 15:36 – 18:22

ПАВЛИ ХЕМ СИЛА КАПАНДА

Бир керä Павли хем онун йолдашы Сила гелдилär Филип касаба-сына, ангысы Рома колонийасыйды. Орада оннар Иисус Христозун адыннан алыштырдылар бир изметчийкайы, ангысы тутулмушту фалжылык духуннан. Кенди фал чекмеклериннän о гетирärди кенди чорбажыларына бүүк казанч. Гөрүп, ани казанчлары кайбелди, о изметчийканын чорбажылары туттулар Павлийи хем Силайы да гетирдилär оннары касаба мейданына заабитлерä лафларлан: «Бу инсаннар – иудейлär. Оннар дебештирерлär касабада инсаны, насаатлээрлар адетлери, ангыларыны биз, ромалылар, дүшмеер кабледелим». Бүтүн халк та калкынды Павлийä хем Силайа каршы. Озаман заабитлär, копарып апостолларын сыртындан рубалары, изин еттилär дүүмää оннары сопаларлан. Бундан сора аттылар оннары түрмейä хем изин еттилär бекчийä, корусун оннары, гөз кыпмайарак. Түрмä бекчиси капады апостоллары зындана хем букаалады оннарын аякларыны. Ама Павлийлän Сила кахыра дүшмедилär. Гежä йарысына йакын оннар, дуа едерäk, метиннärдилär Аллахы, өбүр капанжылар да сеслärдилär оннары.

Ансызын олду бүүк ер тепремеси, да зындан сарсты таа темелинädän, хепси капулар ачылдылар хем капанжыларын херкезин синжирлери дүштүлär. Түрмä бекчиси, уянып, гөрдү не олдууну да истärди кенди-кендисини өлдүрмää, санарак, ани хепси капанжылар качтылар. Ама Павли деди она: «Йапма кендинä бир дä фенолык, чүнкү хепсимиз биз бурадайыз». Титирейерäk дүшүп Павлинин хем Силанын аякларына, бекчи сорду оннара: «Чорбажыларым беним! Не йапайым бän куртулмаа дейни?» Оннар да жувап еттилär: «Инан Сааби Иисус Христоза, да куртулажан – хем кендин, хем сенин евдекилерин». Озаман бекчи чыкарды оннары зындандан, йыкады оннарын йараларыны да осаат хепси евдекилериннän билä ваатиз олду.

Ертеси гүнү касаба заабитлери, ани кападыйдылар Павлийи хем Силайы түрмейä, йолладылар түрмä бекчисинä изметчи инсаннарыны, сөлесиннär она, ки о колверсин Павлийи хем Силайы. Ама Павли деди оннара: «Бизи, Рома ватандашларыны, судсуз бүтүн халк онүндä дүүдүлär хем аттылар зындана, шинди дä саклыжа колверерлär ми? Йок, ко гелсиннär да кендилери чыкарсыннар бизи бурадан». Изметчилär аннаттылар бу лафлары касаба заабитлеринä. Ишидип, ани апостоллар – Рома ватандашлары, өбүрлери корктулар да, гелип, истедилär Павли хем Сила афетсиннär оннары. Чыкарып оннары зындандан, йалвардылар Павлийä хем Силайа, гитсиннär касабадан.

ЙАПТЫКЛАР 16:16–39

ПАВЛИ АФИНАДА

Аннаттыымыз гиби икинжи мисионерлик гезисиндä Павли Ауурады Афинайа. Афина касабасы кенди вақыдында дүннä културасынын меркезийди, бурада дууду чок анылмыш философлар – Сократ, Платон хем башкалары. Павли дуйду бир дерин үрек ажысы, гөрерäk, ани касабада букадар чок идол вар. Хер гүн о лафа дурарды синагогада иудейләрлән хем Аллахы сайан хепси урумнарлан хем дә оннарлан, ким она каршы геләрди мейданда. Кими философлар – стоикләр хем епикуржулар – атышардылар онуннан. Бирилери сорардылар: «Не истеер сөлемää бу бош аазлы?» Öбүрлери сä дейәрдиләр: «Аллä, о несä насаат едер йабанжы аллахлар ичин», нечин дейни Павли иихаберледи оннара Иисус Христозун дирил-меси ичин.

Павлийи гетирдиләр ареопага* да сордулар: «Вар мы насыл үүренелим, не сән насаат едерсин? Чүнкү сенин бизä сөледиин фасыл бишейдир, да онуштан биз истеериз билелим, не иштир бу». Павли, чыкып ареопагын ортасына, деди: «Афиналылар! Гөрерим, ани сиз сарп динжийсиниз: гечерäk хем сииредерäk сизин айозлу ерлеринизи, бән расладым бир курбаннаа билä, ангысында йазылы: „Билинмейән аллаха“. Таман те о Аллахы, ангысына сиз баш иилдерсиниз, бән насаат едерим сизä: Аллах, Ангысы йаратты дүннейи, гөкүн хем ерин Саабиси, йашамээр еллән йапылмыш айозлу биналарда хем истäмеер инсан еллери измет етсин, сансын Онун вар бир зору. Йок, О Кендиси верди хепсинä хем öмүр, хем солук, хем хербир иши. Бир адамдан О чыкарды бүтүн инсан сойуну, ки инсан йашасын бүтүн дүннедä да аарасын Аллахы, истейерäk дуймаа Ону хем булмаа, макар О диил узак херкезимиздән. Зерä биз Аллах ичин йашээрыз, хем гезериз, хем варыз, насыл кими сизин пеетчилериниз дейәрди: „Зерä биз – Онун сойу“. Бөлеликлән, биз, Аллахын сойу оларак, олмаз дүшүнелим, ани Аллах бензеер алтына йада гүмүшä, йада таша, ангысы йапылмыш инсанын еллериннән хем онун фикириннән. Бакмайарак о билгисиз вақытлара, Аллах шинди изин едер хепсинä инсаннара херердä дөнсүннәр Она; чүнкү О белли етти о гүнү, ачан доору суд кесежек дүннейä Онун тарафындан койулан Адамнан, хем дә ки хепси гөрүп инансыннар буну дейни, О дирилтти о Адамы öлүлөрдән».

ЙАПТЫКЛАР 17:16–31

---

* *Ареопаг – аариф адамнарын топлантысы.*

ПАВЛИНИН ҮЧҮНЖҮ МИСИОНЕРЛИК ГЕЗИСИ

Биркач вакыттан сора Павли неетленди йапмаа үчүнжү мисионерлик гезисини. Антиохиядан о генә гитти пойраза. Фригия тарафындан гечип, о етишти Ефесә, Егей денизин Асияа тарафында бир порт касабасына (о вакытларда Асияа дейәрдиләр бүүнкү Күчүк Азийанын саде бир парчасына). Ефес бир бүүк касабайды, нередә йашарды икиүз бин кишидән зеедә. Бу касабада Павли чалышты ики йыла йакын, өлә ки Асияа долайында инсаннар ишидәрдиләр Сааби Иисус ичин насаады – хем иудейләр, хем урумнар. Аллах та йапарды чок минунииа Павлинин еллериннән.

Ефестә варды Артемида аллахкасынын мермердән бир кääмил би-насы – дүннейин Еди Минуниясанынын бири, ангысыны дүздүләр 220 йыл. Куйумжулар хем ресимжиләр йапардылар гүмүштән Артемиданын би-насынын күчүк копияларыны да сатардылар оннары сувенир гиби. Оннар йаптылар касабада бир бүүк калкынты Павлийә хем христиан өндөржилеринә каршы, нечинки Артемидайа баш иилденнерин чойу дөндүләр дири Аллаха. Павли ләазым олду гитсин Ефестән, да, айкырлайып гемийлән Егей денизини, о долашты Македонийада хем Грецийада о ерлери, нередә о таа илери насаат еттийдди, оннарын арасында Филип хем Коринф касабалары. Сора о дөндү Асийаа да икинжи керә насаат етти Троадада. Троададан Павли илерледи йолуну да етишти Ас касабасына, орадан да гемийлән айкырлады Митилинайы, Самосу, Трогилийайы, Милити. Павли чаарды Милитә Ефес клисесинин пресвитерлерини, ани оннара вермәә битки насаады дейни, нечинки биләрди, ани биртаа гөрмейежек оннары. Гечип Кос хем Родос адаларындакы портлардан хем Күчүк Азиядакы Патара портундан, Павли етишти Птолемаида-йа. Птолемаидадан о илерледи гезисини йайан Кесарийа ашыры чак Иерусалимә кадар. Иерусалимдә Павлии туттулар. Павлинин үчүнжү мисионерлик гезиси сүрттү үч йылдан зеедә – Христозун Дуумасындан 54-үнжү йылдан 57-инжи йыла кадар.

Апостол Павли мисионерлик гезилериндә, иихаберлейерәк Христос ичин, чок зеет чекти. Кендиси Павли йазәр: «Бән чалышардым, чок керә йаралы олдум, чок керә зынданнарда булундум хем чок керә өлүмә йа-кындым. Беш керә иудейлердән отуз докузар камчы каблеттим; үч керә бени дүүдүләр сопайлан, бир керә дүүдүләр ташлан. Үч керә бән дүштүм геми буулмасына, бир гежә хем бир гүн ачык дениздә гечирдим; чок керә булундум гезилердә, корку чектим дерелердә, корку чектим хайдутлардан, корку чектим сойдашларымдан, корку чектим динсиз халклардан, корку чектим касабаларда, корку чектим чолда, корку чектим дениздә, корку чектим йаланжы кардашлар арасында...»

ЙАПТЫКЛАР 18:23 – 21:34; 2 КОРИНФИЛИЕРӘ КИЯТ 11:23–26

ГӨЗ БОЙАЖЫЛЫК ГҮНАХЫ

Ески Баалантыда биз окуйэрыз, ани Аллах сыкы буйурду Кенди халкына, атылсын бөлә занаатлардан, нижә: гөз бойажылыгы, фал чекмәк, бүүжүлүк, өлүлери чаармак, хем буйур етти өлдүрмәә оннары, ким таманнамээр бу сымарламайы: «Бүүжүлүк йапмайын хем фал чекмейин» (*Левит 19:26*). «Ко олмасын сизин аранызда кенди оолуну йада кызыны атештән гечирән, билгич, фалжы, бүүжү, гөз бойажысы, оннар, ким чаарэр духлары, хем оннар, ким сорэр өлүлерә. Чүнкү пислидир Саабинин онүндә херкези, ким йапэр буну, хем бу писликләр ичин Сааби, сенин Аллахын, коолээр хананейлери сиздән» (*Икинжи законнук 18:10–12*). «О, ким чааражэк өлүлери йада бүүжүлүк йапажэк, адам мы, кары мы, ләазым өлдүрүлсүн; ташлан ләазым дүүлсүн оннар, хем кендилери оннар кенди өлүмү ичин кабаатлыдыр» (*Левит 20:27*).

Тә не олмуш апостол Павлинин үчүнжү мисионерлик гезисиндә Ефес касабасында. Орада Аллах йапарды чок минуниһа Павлинин еллериннән, өлә ки хасталары өртәрдиләр Павлинин басмаларыннан хем футаларыннан, да хасталар алышардылар, фена духлар да чыкардылар оннардан. Иудейлерин кими гөчүжү бүүжүлери дә чекеттиләр кулланмаа Иисус Христозун адыны, дейерәк о инсаннара, кимдә варды фена дух: «Коолээрзы сизи Иисусун адыннан, Ангысыны Павли насаат едер». Бөлә йапардылар иудей баш попазын Скеванын еди оолу. Ама бир фена дух деди оннара: «Иисусу танийэрым, Павлийи дә билерим, ама сиз кимсиниз?» Да о адам, ангысында варды фена дух, атлады оннарын үстүнә өлә бүүк куветлән, ани үстеледи оннары, оннар са, чыплек хем йаралы, качарак чыктылар о евдән. Буну үүрендиләр хепси Ефестә йашайан иудейләр хем урумнар. Хепсини сарды корку, да Сааби Иисус Христозун адына чекеттиләр үүсек сайгы гөстөрмәә.

Саабийә инанан чок инсан геләрди, ачарак кенди гүнахларыны хем фена йаптыкларыны; ким дә таа илери бүүжүлүк йапарды, топлайып кенди бүүжү кийатларыны, йактылар оннары хепсинин онүндә. Ачан сайдылар, чыкты, ани йакылмышты елли бин гүмүшлүк китап. Бөлә куветлән зеделенәрди хем каавилешәрди Саабинин сөзү.

ЙАПТЫКЛАР 19:11–20

ЕФЕС ПРЕСВИТЕРЛЕРИНĀ ПАВЛИНИН БИТКИ НАСААДЫ

Ачан Ефес клисесини өндерлейән пресвитерләр гелдиләр Ми-
летә гөрүшмәә Павлийлән, о деди оннара: «Асийайа гелдиим
гүндән беери, сиз билерсиниз, насыл бән херзаман чалышардым
Сааби ичин йавашлыклан хем насыл чок йаш дөктүм зорлукларда,
чектим бән иудейлерин фена неетлериндән. Сиз билерсиниз, ани
бән бишей сакламадым, не файдалыйды сизә, насаат едерәк хем
үүредерәк инсан өнүндә хем евдән-евә, чаарарак иудейлери хем
урумнары Аллаха дөнмәә хем Саабимизә Иисус Христогоз инанмаа.
Да тә шинди, Айоз Дух буйур едер бана, гидеим Иерусалимә.
Билмеерим, не чыкажэк беним өнүмә орада, ама Айоз Дух хербир
касабада бана хабер верер, ани есирлик хем белалар беклеерләр
бени. Ама бән, бакмайарак бишейә, корумээрәм өмүрүмү, саде
истеерим севинмеликлән битирейим кенди йолуму, кенди изме-
тими, ангысыны бән каблеттим Сааби Иисустан, – насаат етмәә
Евангелийайы Аллахын иивергиси ичин. Да тә, бән билерим, ани
сиз артык бени гөрмейежениз – хепсиниз сиз, ангыларынызын
аранызда бән гездим, насаат едерәк Аллахын Падишахлығыны.
Бән билерим, ани беним гиттиимдән сора гележекләр сизә фена
жанаварлар, ангыларын жаны ажымээр сүрүйә; сизин араныздан
билә чыкажэк инсаннар, ангылары үүредежек йанныш, христи-
аннары ардына чекмәә дейни. Шинди, кардашлар, бракэрәм сизи
Аллаха хем Онун иивергисинә, ангысы каавилейежек сизи хем
вережек сизә Аллахын иликлерини бүтүн айоз халкын арасында.

Не гүмүш, не алтын, не руба бән кимсейдән истәмедим. Сиз
кендиниз билерсиниз, ани кендими хем оннары, ким бенимнәнди,
бән бактым, чалышарак тә бу еллеримнән. Хербир иштә бән гөстер-
дим сизә, ани бөлә заамет едерәк, ләазым дестеклемәә йуфкалары
хем унутмаа Сааби Иисусун сөзлерини, чүнкү О Кендиси деди:
„Вермәә – таа мутлудур, некадар каблетмәә“».

Сөлейип буну, Павли диз чөктү да хепсиннән барабар дуа етти.
Озаман хепси үүсек сеслән башладылар ааламаа хем, сармашарак
Павлийә, өпмәә ону. Хепсини бүүк кахыра сокту онун лафлары,
ани оннар артык гөрмейежекләр ону. Сора оннар гечирдиләр Пав-
лийи гемийә кадар.

ЙАПТЫКЛАР 20:17–38

ПАВЛИ ФЕСТ ӨНДЕРЖИНИН ӨНҮНДӘ

Ачан Павли гелди Иерусалимә, үфкели иудейләр ону туттулар, санарак ани о мындарлады Аллахын айозлу бинасыны. Ертеси гүнү о чыкты синедрионун өнүнә. Судта, Павлинин сөледии сөзүндән сора, иудейлерин арасында башлады бүүк чекиш. Коркарак, ани Павлийи паралайажэклар, ромалы аскер башы изин етти кенди аскерлеринә гөтүрмәә ону бир корунтулу ерә.

Хеп о гежә Сааби гелди Павлийә да деди: «Гиргин ол, Павли; чүнкү насыл сән мартурлук еттин Беним ичин Иерусалимдә, өлә сән мартурлук едежән Ромада да». Ертеси гүнү кырк иудейдән зеедә емин еттиләр имемәә хем ичмемәә, таа өлдүрмейинжә Павлийи. Үүренип буну, синедрионда Павлийи куртаран аскер башы йоллады ону Кесарийайа, койуп корусуннар ону икиүз йайан аскер, етмиш атлы хем икиүз окчу. Кесарийа о вакыт Рома өндөржилерин конаа Палестинадайды. Кесарийада Павли чыкты Феликс өндөржинин өнүнә соргуланмак ичин. Сеслейип Павлийә каршы иудейлерин хепсини кабаатламакларыны, Феликс булмады онда хич бир дә кабаат, ама хеп окадар тутту ону капалы ики йыл.

Сора Феликсин еринә өндөржи койулду Порций Фест. Биркач гүндән сора иудей падишахы Агрипа хем онун кызкардашы Вереника гелдиләр Кесарийайа кутламаа Фести. Фест теклиф етти оннара, сеслесиннәр Павлинин сөзүнү. Агрипа хем Вереника бүүк шишкинниклән, кенди аскер башларыннан хем ен анылмыш ватандашларлан гелдиләр суд одасына. Гетирдиләр Павлийи дә. О аннатты кенди йашамасы ичин, насыл дөндү Аллага хем мартурлук етти Христос ичин. О дейәрди: «Кабледип Аллахтан йардым, бән бу гүнә кадар хеп мартурлук едерим хепсинә күчүүнә-бүүйүнә, ани Христос ләазымды зеедә чексин хем, өлүлөрдән дирилән илк олуп, хаберлесин айдынны иудей халкына хем динсиз халкларә».

Павли лафедәркән, Фест үүсек сеслән деди: «Сенин фикирин диил таман, Павли! Бүүк үүренмишлик сенин аклыны бозәр».

«Йок, сайгылы Фест, — жувап етти о, — беним аклым ериндә хем сөлеерим аслылык сөзлерини, саа фикир лафларыны. Бән дуа едәрим Аллага, ани хепси, ким сеслеер бени бүүн, олсуннар хербир иштә, бу синжирлердән каарә, беним гиби».

ЙАПТЫКЛАР 23 – 26

ПАВЛИ ГИДЕР РОМАЙА

Апостол Павлийи аттылар капана, ани мартурлук етти дири Аллах Ахем Куртарыжы Иисус Христос ичин. Ама Павли, билерәк, ани йапмады бишей көтү, истеди, она суд кессин кендиси император: Рома ватандашы олдуу ичин, Павлинин варды доорулуу буну истемәй. Онуштан оңу йолладылар Ромайа гемийлән өбүр капанжыларлан барабар, сымарлайып үзбашы Иулий корусун Павлийи.

Йолжа дениздә калкты өлә бүүк боран, ани гемийи далгалар атардылар тарафтан тарафа. Ұчүнжү гүнү гемижиләр аттылар гемидән денизә бүтүн үкү. Ама боран чок гүн сүрттүү ичин, гемидә булунан инсаннар кайбеттиләр умуду куртулмаа. Артык чок вакыт кимсей бишей имедийди. Озаман Павли данышты хепсинә лафларлан: «Йалварэрым сизә, үрекленин, нечин дейни кимсей сиздән кайбелмейежек, ама саде геми. Бана бу гежә Аллахтан, Ангысына бән измет едерим, гелди Онун ангили да деди: „Коркма, Павли! Сән ләазым чыкасын императорун өнүнә, онуштан сенин хатырын ичин Аллах баашлады өмүр сениннән барабар үзән хепсинә“. Тә онуштан үрекленин, адамнар, чүнкү бән инанэрым, ани хепси олажэк өлә, нижә деди бана Аллах: биз чыкажэз бир адайа».

Өндөрдүнжү гүнү гемижиләр хесапалдылар йасы кенарлы бир лиман да неетлендиләр, еер олабилирсә, йанашмаа она. Калдырып ченгеллери хем елкени, оннар башладылар йаклашмаа кенара, ама геми ансыздан отурду суайа: онун бурнусу, батып, кымылданмарды, геерисини да кырардылар куветли далгалар. Ұзбашы изин етти, хепси, ким билер үзмәй, үзсүннәр кенара, өбүрләр дә куртулсуннар тафталарда йада геминин кырынтыларында. Бутақым гемидә булунан хепси икиүз етмиш алты киши куртулдулар. О адада йашайан инсаннар каршыладылар оннары ачык үреклән, да Сааби йапты орада чок минуниа апостол Павлинин еллериннән. Ұч айдан сора оннар илерлеттиләр йолуну Ромайа бир башка гемийлән. Йола чыкажэйкан, адада йашайан инсаннар, апостол Павлинин хатыры ичин, нечинки о адада чойуну алыштырды хасталыклардан, – гөстердиләр оннара бүүк сайгы хем вердиләр йола хербир иши, не ләазым.

Апостол Павли илерледәрди чалышмасыны Сааби ичин хем чекәрди чок зорлар. О четин инанарды, ани онун өмүрү куветли хем жана йакын Аллахын елиндә. Ромалылар Кийадында о йазарды: «Аллахы севеннерә, Онун истедиинә гөрә чаарылмышлара хербир иш йардым едер иилик уурунда».

ЙАПТЫКЛАР 25:1–12; 27:14–44; 28:1–11; РОМАЛЫЛАРА 8:28

ПАВЛИ РОМАДА

Евангелист Лука, Апостолларын Йаптыкларынын автору, йазэр: Ачан са биз гелдик Ромаџа, ўзбашы верди капанжылары аскер башына, Павлийа сџа верилди изин йашасын айыры, ама бир аскерлџан, ангысы коруйарды ону. Ромаџа гелдииндџан ўч гўн сора Павли чаарды ен анылмыш иудейлери. Белли гўндџа оннар гелдилџр онун конаана, да о сабахтан авшамадан аннадарды оннара Аллахын Падишахлыгы ичин, гўстерерџк Иисус ичин Моисейин законундан хем пророкларын кийатларындан мартурлуклары. Бирилерини онун лафлары инандырардылар, ўбўрлери сџа инанмардылар. Ачан да оннар топарландылар гитмџа, ўлџа дџа кайыл олмайып бири-бириннџан, Павли деди оннара: «Доору деди Айоз Дух бизим делелеримизџа пророк Исаянын аазыннан: „Гит бу халка да сўлџа: ‘Кулакларынызлан ишидежениз – да аннамайажџэныз; гўзлеринизлџан бакажџэныз – да гўрмейежениз’, чўнкў сертлешти бу инсаннарын ўрџа, кулакларыннан да гўжўлџа ишидерлџр, гўзлерини дџа капамышлар: оннар гўрмейежеклџр, хем ишитмейежеклџр, хем аннамайажџеклар ўрџаннџан, хем дўнмейежеклџр Бана, ани Бџан алыштырайым оннары“. Бўлеликлџан, ко билџсиниз, ани Аллахын куртармасы йолланды динсиз халклар: оннар да ишидежеклџр». Ачан о сўледи буну, иудейлџр гиттилџр, кызгын чекишерџк араларында. Павли ики йыл йашады Ромада кенди-кендини гечиндирерџк хем кабледџрди хепсини, ким гелџрди она, енгелсиз насаат едерџк Аллахын Падишахлыгыны хем коркусуз ўўредерџк Сааби Иисус Христос ичин.

Бу лафларлан битер Апостолларын Йаптыклары Кийады.

Окуйужулар, олмалы, истеерлџр билмџа, не олду апостол Павлийлџан илери доору. Библиџада бунун ичин бишей сўленмеер. Апостол Павлинин клиселерџа хем айыры инсаннара кийатларындан хем дџа башка евелки кийатлардан белли олџр, ани Павли бу ики йыл капандан сора чыкмыш да чалышармыш, иихаберлейерџк Италийада, Грецийада хем Кўчўк Азийада. Бир аннатмайа гўрџа, апостол Павли каблетмиш зетли ўлўм, ачан христианнары Ромада коолаармышлар жансыз Нерон императорун вакидында.

ЙАПТЫКЛАР 28:23–31

АПОСТОЛЛАРЫН КИЯТЛАРЫ

Сааби Иисус Христозун дирилмесиндән сора Онун Ии Хабери башлады чабук даалмаа Палестинада, бүтүн Рома империясында хем Йакын Гүндуусу падишахлыктарында, сора да бүтүн дүннедә. Апостоллар хем Иисусун кими башка үүренижилери даалыштылар түрлү касабалара хем мемлекетләрә насаат етмәә Аллахын сөзүнү. Сааби каавиледәрди оннарын лафларыны минунийаларлан: ачан оннар дуа едәрдиләр Иисус Христозун адына, хасталар хем сакатлар алышардылар, хем өлүләр билә дириләрдиләр, буну гөрәннәр дә кабледәрдиләр үреенә Аллахын сөзүнү хем сапардылар гүнах йолларындан. Христианнары коолардылар, ама Иисус Христоза, Аллахын Оолуна, инан таа каавийди, некадар кооламактардан корку.

Ени христианнарын Иисус Христоза инаныны каавилемәә дейни, апостоллар йазардылар клиселерә мектуп. Кими кийатлар кысайдылар, саде бир сайфа, өбүрлери, нижә, дейелим, Ромалылары Кийат, пек узундулар. Иаковун, Петринин, Иоанын хем Иуданын кийатлары йазылыдылар хепси христианнарын адына, да онуштан оннара денилер «топлумну», апостол Павлинин сә кийатлары йазылы белли инсаннарын адына йада клиселерә.

Апостол Павли кими кийатларыны йазмышты, ачан о булунарды капанда. «Бән зеетленерим – хем бени, бир хайдуду гиби, букааладылар, ама Аллахын сөзүнә букаа йоктур», – йазарды Павли кенди достуна Тимофейә (2 Тимофейә 2:9).

Хепси кийатлары апостоллар йазмышлар Айоз Духун есиминнән, да онуштан, Библиянын башка пайлары гиби, о кийатлар инсаннара данышан Аллахын сөзүдүр. Илк христианнар чалышкан еллән йазарак оннарын копияларыны чыкарардылар, окуйардылар клиселердә хем евлердә, гөстерәрдиләр достларына, баашлардылар оннары да бутакым йардым едәрдиләр аннатмаа инсана Аллахын сөзүнү. О вакытларда йазардылар папируста, демәк, өлә бир саздан йапылмыш материалда, йада пергаменттә – маасуз ишленилмиш деридә.

АПОСТОЛЛАРЫН КИЙАТЛАРЫ (илерлемеси)

Кийатларын өз аннамасыны зор ачыкламаа кысажа. Хербир кийатта вар бүүк герчекләр, ангыларыны Аллах ачэр оннарын авторлары ашыры. Тә кими баш темалар, ангыларыны ачыклээр апостолларын мектуплары:

Инан хем ишләр *(Иаковун Кийады)*.

Биз ләазым сабурлу чекелим зетлери *(Петринин 1 Кийады)*.

Насыл пак калмаа йаланжы үүредижилерин гүннериндә *(Петринин 2 Кийады)*.

Севинч хем енсейиш *(Иоанын 1 Кийады)*.

Севги *(Иоанын 2 Кийады)*.

Мусаafirжилик *(Иоанын 3 Кийады)*.

Насыл корумаа инаны хем корунмаа дүшмектән *(Иуданын Кийады)*.

Инаннан доору чыкмак Аллахын онүндә *(Ромалылар Кийат)*.

Христос Саабидир *(Коринфлилерә 1 Кийат)*.

Раатланмак, измет етмәк *(Коринфлилерә 2 Кийат)*.

Куртулмак йок Айозлу закону таманнамакта, ама саде Иисуста *(Галатийалылар Кийат)*.

Клисә нижә Христозун тени *(Ефеслилерә Кийат)*.

Христианнарын бирлии *(Филиплилерә Кийат)*.

Христозун бүүклүү хем куведи *(Колослулар Кийат)*.

Сааби Иисус Христос генә гележек ерә *(Салониклилерә 1 хем 2 Кийат)*.

Саабийә измет етмектә инанчлык хем Она жандан баалылык *(Тимофейә 1 хем 2 Кийат)*.

Клиселерин пресвитерлери ләазым йашасыннар айозлу *(Тита Кийат)*.

Ләазым прост еделим бири-биримизи *(Филимона Кийат)*.

Христозун таман курбаны *(Чыфитлар Кийат)*.

Апостолларын Кийатлары Библиянын пек файдалы бир пайыдыр. Оннарын чойуну аннамаа зор, да онуштан оннары окумаа ләазым алатламайарак хем дүшүнерәк.

ИАКОВУН КИЙАДЫ

Иаковун Кийадында биз булэрыз чок кыса, ама дерин сө-лейиш хем насаат, дейелим:

зенгинник ичин: «Дууэр гүн, олэр сыжак, сыжак курудэр оту, онун чичеклери силкинер, кайбелер онун гөзелли; хеп өлә сөрпешер зенгин дә кенди йолларында»;

денемәк ичин: «Не мутлу о инсана, ангысы дайанэр денемейә, нечин дейни сора о кабледежек өмүр фенецини, ангысыны адады Сааби Ону севеннерә»;

үфкә ичин: «Беним севгили кардашларым, хербир адам ко хавезлән сеслесин, алатламасын лаф сөлемәә, алатламасын үфкеленмәә, чүнкү адамын үфкеси йапамаз Аллахын доорулууну»;

Аллахын сымарламакларыны таманнамак ичин: «Таманнайын Аллахын сөзүнү, ама диил саде сеслейәсиниз, алдадарак кенди-кендиниз»;

инан ичин: «Еер инанын йокса ишлери, кенди-кендисинә өлүдүр. Насыл духсуз тен өлү, өлә ишсиз инан да өлүдүр»;

дилин гүнахлары ичин: «Дил – күчүк бир ек, ама бүүк ишләр йапэр. Бак, бир күчүк атеш не бүүк даайы тутуштурэр... Олур му бир сызынтыдан аксын хем татлы су, хем ажы су?»;

емин ичин: «Ен илкин, кардашларым беним, емин етмейин не гөклән, не ерлән, не дә башка еминнән; ама дейин: саде „олур“ йада „олмаз“, ки кабаатлы олмайасыныз»;

хасталар ичин: «Еер сизин бириниз хастайса, ко чаарсын клисенин пресвитерлерини хем ко дуа етсиннәр о адам ичин, йаалайып ону олойлан Саабинин адына, – да дуа алыштыражэк хастайы, хем айаа калдыражэк ону Сааби; хем еер о гүнаха гирдийсә, прост едилежек»;

пишман олмак ичин хем дуа ичин: «Ачыклайын бири-биринизә кабаатларынызы хем дуа един бири-бириниз ичин, ки алышасыныз: бүүк иш йапабилер доорунун куветли дуасы»;

кайып оланнара севги ичин: «Кардашлар! Еер сизин бириниз чевирарсә кайып оланы доорулук йолуна, ко билсин, ани гүнахкери йанныш йолдан чевиран куртаражэк онун жаныны өлүмдән хем ортежек чок гүнах».

АПОСТОЛ ПЕТРИНИН ИКИ КИЙАДЫ

Петри, оники апостолларын бириси, йазды ики кийат Күчүк Азиядакы клиселерин адына. Вар өлө фикир, ани Петри йазмыш Илк Кийадыны о вақытларда, ачан христианнары жансыз коолардылар: зетләрдиләр хем өлдүрәрдиләр, чүнкү император Нерон истәрди йок етмәә христианны Рома империясында. Апостол Петри, кенди кардашларыны хем кызкардашларыны үреклендирмәә дейни, йазэр:

Сизин делелериниздән калма бош йашаманыздан куртулдунуз диил гечижи гүмүшлән йада алтыннан, ама Христозун паалы каныннан, ани кусурсуз хем лекесиз бир кузунун канына бензеер. Хербир инсан — нижә от, хем хербир онун кәамилли — нижә от чичәә; куруду от, да чичеклери силкиндиләр; Саабинин сөзү сә калэр дивеч. Тә о сөз, ангысы сизә насаат едилди.

Севгили кардашлар! Йалварэрым, верилмейин тен истеклеринә, ани каврээрлар жаны, гөтүрүн доору йашамак динсиз халкларын арасында.

Иисус бизим гүнахларымызы Кенди Тениндә калдырды ставроза, ки биз, куртулуп гүнахлардан, йашайалым доорулук ичин: Онун йараларыннан сиз алыштыныз. Сиз насыл йолуну шашырмыш койуннардыныз, шинди сә дөндүнүз сизин жаннарынызын Гүдүжүсүнә хем Коруйужусуна.

Чевирмейин феналаа феналык йада сүүмейә сүүмәк; терсинә, иисөзлейин, билерәк, ани сиз чаарылдыныз каблетмәә иисөзлемәк... Сааби Аллахы айозлайын үреклериниздә.

Христос, бизи Аллаха гетирмәә дейни, бир керә зетленди бизим гүнахларымыз ичин, доору Олан доору олмайаннар еринә. О өлдүрүлдү тенжә, ама дирилди духча... Не мутлу сизә, еер сизи көтүләрселәр Христозун ады ичин, чүнкү Аллахын шанны Духу булунэр сиздә... Саде зетленмесин сизин араныздан бириси өлдүрүм ичин, йада хырсызлык ичин, йада феналык ичин. Ама зетленәрсән, ани христиансын дейни, утанма, ама метиннә Аллахы бөлә ежел ичин.

Бир евелки аннатмайа гөрә, Петрийә суд кесмишләр өлүм да, Петринин кенди истедиинә гөрә, ону гермишләр ставрозда башашаа, чүнкү о саймармыш кендисини уйгун, герилсин хеп өлә, насыл герилдийди Сааби Иисус Христос.

ПЕТРИНИН 1 КИЙАДЫ 1:18–19, 24–25;

2:11–12, 24–25; 3:9, 15, 18; 4:14–16

АПОСТОЛ ИОАНЫН ҮЧ КИЙАДЫ

Евелки аннатмаклара гөрә хем дин билимжилеринә гөрә, бу үч кийады йазмыш апостол хем Евангелист Иоан.

Иоанын Илк Кийадынын баш темалары бөләдир: севги, Аллахлан йашамак, севинч, инанын енсейижи куведи, йашаманын өзү. Тә биркач насаат бу Кийаттан: **айдынныкта булунмак ичин:** «Еер биз йашарсак айдынныкта, насыл Аллах айдынныкта, озаман бири-биримизин арамызда илишки вар, хем Иисус Христозун Каны паклээр бизи хербир гүнахтан. Ким деер, ани о булунэр айдынныкта, ама азетмеер кенди кардашындан, о таа каранныкта»; **дүннейә давраныш ичин:** «Севмейин дүннейи хем бишейи, не вар дүннедә: ким север дүннейи, онун йок севгиси Бобайа. Чүнкү хепси, не вар дүннедә: тенин истеклери, гөзлерин майыллыы хем йашамак ходуллау; хепси бу – диил Бобадан, ама бу дүннедән. Хем дүннә гечер, хем онун истейишлери, ама ким таманнээр Аллахын истедиини, о йашээр дивеч»; **антихрист ичин:** «Ким озаман йаланжы, еер диилсә о, ким инкәр едер, ани Иисус – Христос? О – Бобайы хем Оолу инкәр едән антихрист. Херкез, ким атылэр Оолдан, онда йок Боба да; ама ким Оолу ачык кабледер, онда вар Боба да»; **Куртарыжы Иисус ичин:** «Сиз билерсиниз, ани О гелди бизим гүнахларымызы алмаа, хем ани Онун Кендисинин йок гүнахы. Херкези, ким калэр Онда, гүнаха гирмеер»; **севги ичин:** «Аллахын севгиси бизә ачылды: Аллах йоллады дүннейә Бирижик Кенди Оолуну, ки биз кабледелим йашамак Онун үзеринә. Аллах – севгидир, хем ким йашээр севгидә, о калэр Аллахта, хем Аллах та онда. Севелим Ону, нечин дейни О илк севди бизи. Херкези, ким инанэр, ани Иисус – Христоздур, Аллахтан дуума. Аллахы севмәк – ачан биз таманнээрыз Онун сымарламакларыны, Онун сымарламаклары да диил аар»; **йаланжы пророklar ичин:** «Аллахын Духуну йанылмак духундан айырын бөлә: хербир дух, ангысы кабледер, ки Иисус Христос гелди теннән, – Аллахтандыр; ама хербир дух, ангысы каблетмеер, ки Иисус Христос гелди теннән, – диил Аллахтан, о антихрист духу»; **дивеч өмүр ичин:** «Хепсини буннары бән йаздым сизә, Аллахын Оолунун адына инананнара, ки сиз биләсиниз, ани, инанарак Аллахын Оолуна, сиз кабледерсиниз дивеч өмүр».

ИОАНЫН 1 КИЙАДЫ

ИУДАНЫН КИЙАДЫ

Бу кийады йазмыш кәр о Иуда, ангысы аныләр Матфейдән Евангелияда (13:55).

Иуда насаат едәрди христианнара «гүрешмәә инан ичин, ангысы верилди айоз халка». Ески Баалантыдан пилдаларлан Иуда сакындырэр инанжылары, йашамасыннар гүнахкерләр гиби: «Макар ки буну артык билерсиниз, бән истеерим сизин аклыныза гетирмәә, ани Сааби куртарды Кенди халкыны, чыкарып ону Мысыр ериндән, сора да инанмайаннары йок етти. Хем ангиллери, ангылары корумадылар кенди дурумуну, ама брактылар кенди ерлерини, оннары Сааби тутэр чөзүлмәз синжирлериннән каранныкта, бүүк суд гүнүнә кадар. Содом хем Гомора хем долай касабалар, бу ангилләр гиби йашайан ороспулукта, каблеттиләр жеза дивеч атешлән. Фит өлә олажэк о учкун адамнара да, ангылары мындарлээлар тени, саймээрлар хепсини заабитлери хем көтүлеерләр үүсек куветлери. Хем көтүлеерләр, нейи аннамээрлар; нейи сә кенди табеетинә гөрә билерләр, онуннан кайбедерләр кендилерини акылсыз хайваннар гиби».

Бу динсиз йолун еринә Иуда насаат едер, насыл йашамаа инана гөрә: «Сиз сә, севгили кардашлар, каавилейерәк кендинизи ап-айозлу инанынызын темелиндә, дуа един Айоз Духлан, коруйун кендинизи Аллахын севгисиндә, беклейерәк Саабимиздән Иисус Христоздан ажыйанлык, ани гөтүрәр дивеч өмүрә. Бирилеринә дә, бактыктан сора, олун ажызган, өбүрлерини дә коркуйлан куртарын, атештән фырладарак, хем дә үзә чыкарын гүнахларыны коркуйлан, ииренерәк теннән писленмиш рубадан билә».

Кийадын биткисиндә кәәмил лафларлан метинненер Аллах: «Тек Аариф Аллах, Ангысы куртарды бизи Иисус Христос ашыры, вар насыл корусун дүшмектән сизи, севинмеликтә курсурсузлары, хем койсун Кенди кәәмиллии онүндә, — Онда вар метинник хем үүсеклик, кувет хем заабитлик, ен евелки вакытлардан беери, шинди хем дивеч. Амин».

АПОСТОЛ ПАВЛИНИН КИЙАТЛАРЫ

Ени Баалантыяа гирди апостол Павлинин 13 кийады, ангыларыны о йазды Рома, Коринф, Ефес, Филип, Колос, Салоник касабаларында хем Галатийа бөлгесиндä йашайан христианнара хем дä онун кафадарларына – Тимофейä, Тита хем Филимона. (Адетä гөрä сайылэр, ани Павли йазмыш Чыфылара Кийады да.)

Павлинин кийатлары йапэр Ени Баалантынын дөрдүнжү пайыны. Биркач сайфада аарифлиин бүтүн зенгинниини гөс-термää йок насыл. Бу китапта биз докунажэз апостол Павлинин саде кими кийатларына.

СЕВГИ

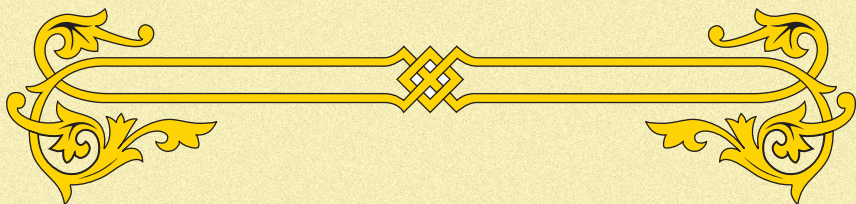
«Аллах севгидир», – үүредер Библия. Илк Кийадында Коринфлилерä апостол Павли йазэр севги ичин бөлä:

Еер бän лафедäрсäm инсан дилиндä йада ангиллерин дилиндä, ама севгим йокса, озаман бän жыннайан бакырым хем өтän кимвалым. Еер беним варса пророклук бежериклиим, хем бän билäрсäm хепсини саклылыклары хем беним варса бүтүн билгим хем бүтүн инаным, өлä ани байырлары ериндän диштирäбилирим, ама йокса севгим, – бän хич йокум.

Хем еер бän даадарсам аалемä хепсини, нейим вар, хем верирсäm гүүдеми атешä, ама севгим йокса – бана ондан йок хич бир фäйдä...

Севги Иисус Христозун үүретиминин өзүдүр. Иисус деди: «„Сев сенин Сааби Аллахыны бүтүн үрääннän, хем бүтүн жаныннан, хем бүтүн аклыннан“. Будур илк хем ен бүүк сымарламак. Икинжиси дä онун гиби: „Сев сенин йакыныны, нижä кенди-кендини“. Бу ики сымарламайа дайанэр бүтүн закон хем пророklar» (*Матфей 22:37–40*).

Тä Иисусун сөзлери Аллахын севгиси ичин: «Аллах өлä пек севди бу дүннейи, ани верди Кенди Бирижик Оолуну, ани хербир Она инанан кайбелмесин, ама дивеч йашасын» (*Иоан 3:16*).

Севги

*«Севги сабурлудур, ииликчидир, севги
кысканмаз, үүнмәз, кабармаз.*

*Севги хайырсызлык йапмаз, кендисинй
файда аарамаз, колайжа үфкеленмәз, күсү
тутмаз, йалана севинмәз, ама аслыйлан
севинир.*

*Севги хепсини өртәр, хепсини инанар, хеп-
синй умут едәр, хепсинй дайанар. Севгинин
биткиси хич олмаз...*

*Шинди калэр буннар үчү: инан, умут хем
севги, ама севги оннардан ен үстүндүр».*

Коринфлилерә 1-жи Кийат 13:4–13

«ТЕНИН ИШЛЕРИ» ХЕМ «ДУХУН МЕЙВАСЫ»

Сааби Иисус Христос деди Кенди үүренижилеринä: «Бән – чотукум, сиз дә чыбыксыныз; ким булунэр Бендä, Бән дә онда, о верер чок мейва, чүнкү Бенсиз йапамазсыныз бишей». Байырдакы насаадында Иисус верди бөлä бир пилда: «Корунун йаланжы пророклардан, ангылары гелерлär сизä койун гөрүнтүсүндä, ама ичиндä – йыргыжы жанаварлар. Мейваларындан танийажэныз бусой инсаны. Гүвендән үзүм йада пытырактан инжир топланылэр мы? Ислää аажын мейвасы да ислää, прост аажын са мейвасы да прост».

Галатийалылары Кийадында апостол Павли йазэр «тенин ишлери» ичин хем «духун мейвасы» ичин: «Тенин ишлери белли: маскаралык, ороспулук, пис неетлär, хайырсызлык, идоллара баш иилтмäk, бүүжүлүк, душманнык, кавга, кыс-канчлык, үфкä, чекиш, айырылмаклык, бөлүнмäk, хасеетлик, өлдүрүжүлүк, сарфошлук, зулумнук хем буна бензär ишлär. Вакытлан сөлеерим сизä, нижä дә таа илери сөлäрдим: ким бөлä ишлери йапэр, Аллахын Падишахлыгыны каблетмейежеклär. Духун мейвасы са: севги, севинч, услулук, сабурлулук, ажы-йаннык, илилик, инанжылык, йавашлык, кендини запетмäk».

ГАЛАТИЙАЛЫЛАРА КИЙАТ 5:19–23; МАТФЕЙ 7:15–17; ИОАН 15:5–6

ПАВЛИНИН ЙАРДЫМЖЫСЫ ТИМОФЕЙ

Ачан Павли икинжи мисонерлик гезисиндä етишти Дервийа Ахем Листра касабаларына, о каршылады орада бир генч христианы Тимофейи. Онун анасы, Евника, чыфйткайды, ангысы инандыйды Хриостога, бобасы да – урумду. Онун бабусу Лоида – о да христианкайды. Тимофей, нижä дä евангелист Лука, олду апостол Павлинин инанч йолдашы да гитти онуннан Македонийайа, Грецийайа, Күчүк Азийайа хем Ромага билä. Бир евелки аннатмайа гөрä, ачан Павлийи Ромада өлдүрдүлär, Тимофей олду Ефес клисесинин башы да кабетти зетли өлүм о вакытларда, ачан Рома империясында коолардылар христианны. Апостол Павли йазды Тимофейä ики кийат. Тä о кийатларын саде кими өз фикирлери: **хепси инсаннар ичин дуа:** «Ен илкин насаат верерим йапасыңыз дуалары, йалвармаклары, шүкүр едерäk хепси инсаннар ичин, падишахлар ичин хем хепси заабитлär ичин, ани биз гечирелим раат, услу йашамак бүтүн инанжылыкклан хем хатырлан; чүнкү буну истеер Бизим Куртарыжымыз Аллах»; **диаволун үүретмеклери ичин:** «Айоз Дух ачык сөлеер, ани битки заманнарда кимиси инандан атылажэк, сеслейерäk алдадыжы духлары хем фена духларын үүретмеклерини»; **зенгинник ичин:** «Хербир көтүлүүн көкү – парайы севмäk; верилип она, кимилери саптылар инан йолундан хем кенди-кендилери йаптылар чок зет. Сән сә, Аллахын адамы, корун бундан, да ко олсун йашамаманда доорулук, Аллага хатыр, инан, севги, сабурлулук, услулук»; **динин иитлии:** «Саваш инанын ии савашыннан, тутун дивеч йашамактан, ангысына сән чаарылдын»; Аллага хализ измет ичин: «Сынаштыр кендини Аллага хатыр гүтмä. Ол инанчлара өрнек пилда лафлан, йашамаклан, севгийлән, духлан, инаннан, паклыкклан. Оку Айозлу Йазыйы, насаат ет, үүрет».

Вар фикир, ани Павли йазмыш Икинжи Кийадыны Тимофейä, булунарак түрмедä хем беклейерäk өлүмүнү: «Ии савашмакта бән саваштым, бән йашамамы битирдим, инаны бән корудум; шансора да хазырланэр бана доорулук фенеци, ангысыны вережек бана Сааби, доору Судйа, хем диил саде бана, ама хепсинä, кими севиндирер Саабинин гелмеси».

ТИМОФЕЙÄ 1 ХЕМ 2 КИЙАТ

«БИР СААБИ, БИР ИНАН, БИР ВААТИЗ...» АПОСТОЛЛАРЫН КИЙАТЛАРЫНДАН ПЕЕТЛӘР

Хепси гүнаха гирдиләр хем етишәмедиләр Аллахын кääмил-
лиинä (*Ромалылар Кийат 3:23*).

Гүнах ичин жеза – өлүм, Аллахын баашышы са – дивеч өмүр
Иисус Христозда, бизим Саабимиздä (*Ромалылар Кийат 6:23*).

Бир Аллах, бир дә Аражы Аллахын хем инсанын арасында,
инсан Иисус Христос (*Тимофейä 1 Кийат 2:5*).

Христос өлдү бизим гүнахларымыз ичин (*Коринфлилерä 1 Ки-
йат 15:3*).

Еер аазыннан ачык сөлäрсән, ани Иисус Саабидир, хем үрääн-
нән инанарсан, ани Аллах дирилтти Ону өлүлөрдән, озаман
куртулажан (*Ромалылар Кийат 10:9*).

Кайып оланнара дейни ставроз ичин насаат – акылсызлык,
ама бизä, куртарыланнара, дейни – Аллахын куведи (*Коринф-
лилерä 1 Кийат 1:18*).

Кушку олун, дирешкән олун инанда, олун гиргин хем куветли
(*Коринфлилерä 1 Кийат 16:13*).

Бән утанмээрым Христозун Ии Хабериндән, нечин дейни
о – Аллахын куведи, ангысы куртарэр хепсини инананнары
(*Ромалылар Кийат 1:16*).

Алданмайын: Аллах гүлмää алынмаз. Не екер инсан, ону да
бичер (*Галатийалылар Кийат 6:7*).

Хербир инсан – нижä от, хем онун кääмиллии – нижä от
чичää; куруду от, да чичеклери силкиндиләр (*Петринин 1 Ки-
йады 1:24*).

Хепсимиз биз лääзым чыкалым суда Христозун өнүнä, ани
хербиримиз каблетсин она гөрä, не о йапарды, йашайарак ердä,
иилик ми оса фенолык мы (*Коринфлилерä 2 Кийат 5:10*).

Хепсимиз кендиси ичин жувап вережек Аллахын өнүндä (*Ро-
малылар Кийат 14:12*).

Бүүн, еер ишидäрсениз Аллахын сесини, инатлаштырмайын
үреклеринизи, насыл о вакытларда, ачан чыфытлар калкардылар
Моисейä каршы (*Чыфытлар Кийат 3:15*).

Бир Сааби, бир инан, бир ваатиз (*Ефеслилерä Кийат 4:5*).

АЧЫКЛАМАК ИОАНА

Дүннә, ангысында биз йашээрыз, дурмайажэк дивеч. Библияда чок ердә вар пророклуклар битки вакытлар ичин, ама айыры бунун ичин аннадыләр апостол Иоана Ачыкламакта – Библиянын битки китабында.

Иоан Иисус Христозун оники апостолларын бирисийди. Хепси апостоллар, Иоандан каарә, евелки аннатмайа гөрә, каблеттиләр зеегли өлүм. Ама Иоан да зеег чекти Христос ичин – ону калдырдылар Патмос адасына. Орада она гөрүндү Сааби да деди: «Бән Алфа хем Омега, Башланты хем Сон; гөрдүүнү йаз китаба да йолла клиселерә» (*Ачыкламак 1:10–11*).

Ачыкламак китабында битки гүннәр ичин пророклуклар аннадылэрлар символларлан: еди клисейә кийатлар, еди мүхүр, дөрт атлы, еди труба, Аллахын үфкесинин еди чөлмәә, Армагедон, өмүр китабы, жанавар сайысы – 666, Вавилон – бүүк ороспу, еди кафалы хем он буйнузлу жанавар, он падишах, бин йыллык падишахлык, Ени Иерусалим, кыйметли ташлар, өмүр аажы...

Ачыкламак китабында вар чок саклылык. Ама бир иш без-белли: Сааби Иисус Христос генә гележек ерә да суд кесежек дүннейә. Онун Икинжи гелмесини бекләрдиләр илк христианнар, беклеериз ону биз дә.

Окуйалым еди клисейә кийатларын бирисини. О еди клисә вармышлар о вакыт, ачан йазылмыш Ачыкламак, ама оннарын адына кийатлар доорудулу гележек вакытлара да. Беки, о кийадын кими лафлары илишерләр бизә дә.

«ДУРЭРЫМ КАПУ ЙАНЫНДА ДА УРЭРЫМ»

Ачыкламак Китабында апостол Иоан йазэр:
Бөлә сөлеер Амин, инанч хем доору Мартур, Аллахын йа-
ратмасынын башлантысы: «Билерим сенин ишлерини; сән
не сууксун, не хашлаксын. О, олсан сән суук йа хашлак!
Ама сән ылыжайсын дейни, не сууксун, не дә хашлаксын,
онуштан кусажам сени Беним аазымдан. Сән деерсин:
„Бән зенгиним, зенгиннедим хем йок бир дә зорум“, ама
билмеерсин, ани зайыфсын хем заваллыйсын, хем фукаа-
райсын, хем көрсун, хем чыплаксын. Верерим сана насаат,
сатын аласын Бендән атешлән пакланмыш алтын, ани
зенгиннейәсин, хем бийаз руба, ани гийинәсин да гөрүн-
месин сенин чыплаклыын айыплыы, хем гөзлеринә илач,
ани гөрәсин. Кими Бән северим, оннары азарлээрым хем
сырайа койэрым. Бөлеликлән, чалышкан ол да дөн Бана
гүнахларындан.

Тә, Бән дурэрым капу йанында да урэрым: еер бирким-
сей ишидәрсә Беним сесими да ачарса капуйу, гирежәм да
отуражам онуннан софрайа, о да Бенимнән.

Енсейенә вережәм отурсун Бенимнән Беним падишах-
лык скемнемдә, насыл Бән дә енседим да отурдум Беним
Бобамнан Онун падишахлык скемнесиндә. Кимин варса
кулаа, ко ишитсин, не Айоз Дух сөлеер клиселерә».

АЧЫКЛАМАК 3:14–22

«ЕНИ ГӨК ХЕМ ЕНИ ЕР»

Иоана Ачыкламанын битки бөлүмнери – Аллахын бүүк суду ичин, ени гөк хем ени ер ичин символлу аннатмак:

Хем гөрдүм бән бүүк бийаз чорбажылык скемнесини хем онда Отураны: Онун өнүндән качтылар гөк хем ер, да кайбелдиләр. Хем гөрдүм бән өлүлери, күчүклери хем бүүклери, ангылары дураддылар Аллахын өнүндә, хем ачылдылар китаплар, хем таа бир китап ачыкты – өмүр китабы; хем суда верилдиләр өлүләр китапларда йазылара гөрә, кенди йаптыкларына гөрә.

Хем гөрдүм бән ени гөкү хем ени ери; илерки гөк хем илерки ер кайбелдиләр, хем дениз артык йок. Да бән, Иоан, гөрдүм айозлу касабайы, Ени Иерусалими, Аллахтан гөктән инән, хазыр, нижә гүвееси ичин донаклы гелин. Хем ишиттим бән гөктән бир үүсек сес, дейән: «Тә чадыр, нередә Аллах йашайажэк инсаннан. Оннар олажэклар Онун халкы, хем Кендиси Аллах олажэк оннарын Аллахы. Хем силежэк Аллах хербир йашы оннарын гөзлериндән, хем өлүм артык олмайажэк; не аалайыш, не кахыр, не ажы башка олмайажэк, чүнкү илеркиси гечти».

Хем деди падишахлык скемнесиндә Отуран: «Тә, йарадэрым хепсини ени». Хем деер бана: «Йаз, чүнкү бу сөзләр хақына хем доору». Хем деди бана: «Таманнанды! Бән – Алфа хем Омега, Башланты хем Сон; сусайана вережәм дири су сызынтысындан, парасыз ичсин; енсейән кабледежек буннары хепсини, хем олажам она Аллах, о да олажэк Бана оол. Корканнара са, хем инансызлара, хем ииренчлерә, хем өлдүрүжүлерә, хем ороспулара, хем бүүжүлерә, хем идоллара баш иилденнерә, хем хепсинә йаланжылара – атешлән хем күкүртлән йанан гөл. Бу – икинжи өлүм».

Хем касабанын йок зору гүнешә хем айа, ки айдыннатмаа ону: Аллахын кәамиллии айдыннадэр ону, хем шафкы онун – Кузу. Хем гирмейежек она бишей, не ани диил пак, хем кимсей, не ани йапэр ииренч ишләр хем йалан, ама саде оннар, ангыларынын адлары йазылы Кузунун өмүр китабында.

АЧЫКЛАМАК 20:11–13; 21:1–8, 23, 27

БИБЛИЯНЫН БИТКИ САЙФАСЫ

Айозлу Йазы, Библия, битер пророклуклан, ани Аллахын Аоолу, Иисус Христос генә гележек бу дүннейә. Окуйалым Ачыкламак Китабынын битки пайыны – Библиянын сон сайфасыны:

Да деди бана ангил: «Мүхүрләмә бу китабын пророклук сөзлерини, чүнкү вакыт йакын. Көтүлүк йапан ко таа йапсын көтүлүк, пис инсан ко таа писленсин, доору адам ко таа йапсын доорулук, хем айоз киши ко таа айозлансын. Гележәм тез, хем өдек Бендә – херкезинә вережәм онун йаптыкларына гөрә. Бән – Алфа хем Омега, Башланты хем Сон, Илк хем Битки».

Не мутлу оннара, ким таманнээр Онун сымарламакларыны: оннарын вар доорулуу исиннәр өмүр аажындан хем токатлардан гирсиннәр касабайа. Ама касабда дышында – көпекләр, хем бүүжүләр, хем хайырсызлар, хем өлдүрүжүләр, хем идоллара баш иилденнәр, хем херкези, ким север хем йапәр йарамазлык.

«Бән, Иисус, йолладым Беним ангилими, аннатсын сизә хепсини буннары клиселердә. Бән – Давидин көкү хем евлады, йалабык сабаа йылдызы.

Хем Дух хем гелин деерләр: „Гел!“ Хем ишидән ко десин: „Гел!“ Херкези, ким сусамыш, ко гелсин, хем ким истеер, ко алсын өмүр суйуну өдексиз».

Хем бән мартурлук едерим таа хербиринин өнүндә, ким ишидер бу китабын пророклукларыны: еер биркимсей екләрсә бишей оннара, Аллах еклејежек белалары, ангылар ичин йазылы бу китапта; еер биркимсей чыкараарса бишей бу пророклук китабынын сөзлериндән, Аллах чыкаражэк онун пайыны өмүр китабындан хем айозлу касабдан, неләр ичин йазылы бу китапта. Буну мартурлук Едән деер: «Гележәм тез! Амин».

Гелсәнә е, Сааби Иисус! Саабимизин Иисус Христозун иивергиси олсун хепсинизлән сизиннән. Амин.

АЧЫКЛАМАК 22:10–21

Καὶ λέγει μοι, Μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου, ὁ καιρὸς γὰρ ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι καὶ ὁ ῥυπαρὸς ῥυπανθήτω ἔτι καὶ ὁ δίκαιος δικαιοσύνην ποιησάτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι.

Ἴδὸν ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ ἀποδοῦναι ἐκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτοῦ. ἐγὼ τὸ Ἄλφα καὶ τὸ Ὠ, ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος.

Μακάριοι οἱ πλύνοντες τὰς στολὰς αὐτῶν, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς καὶ τοῖς πύλωσιν εἰσελθῶσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἔξω οἱ κύνες καὶ οἱ φάρμακοὶ καὶ οἱ πόρνοι καὶ οἱ φονεῖς καὶ οἱ εἰδωλολάτραι καὶ πᾶς φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος.

Ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγὼ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος Δαυὶδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωΐνος.

Καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, Ἔρχου. καὶ ὁ ἀκούων εἰπάτω, Ἔρχου. καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω, ὁ θέλων λαβέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν.

Μαρτυρῶ ἐγὼ παντὶ τῷ ἀκούοντι τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ἐάν τις ἐπιθῆ ἔπ' αὐτά, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ,

καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελεῖ ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ.

Λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα, Ναί, ἔρχομαι ταχύ. Ἀμήν, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ.

Ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ μετὰ πάντων.

Ἀποκάλυψις 22:10–21

Сөзлүк

Аксакаллар (рус. старейшины) – Израил миллетин бүүк йашли сайгылы инсаннари. Хербир бүүк иштә аксакалларын сөзү гечәрмиш.

Алтар – маса, нередә попаз гүннүкләрди курбаны.

Бааланги (рус. завет) – Аллахин хем инсаннарин арасинда бир үүсек аннашма. Бу аннашмайа гөрә, Аллах адады, ани О иисөзлейежек чыфитлары хем коруйажек оннары душманнардан. Чыфитлар да бааландылар инанч олмаа Она, таманнамаа Онун истедиини, ангысы йазылы Айозлу законда. О китаплара, ангыларында аннадыләр, насыл бу иш олмуш, деерләр Ески Бааланты. Пророklar сөләрдиләр, ани Аллахын хем инсаннарын арасында олажек Ени Бааланты. Евангелийа аннадәр, ани о йапылды Иисус Христозун өлүмү хем дирилмеси ашыры. Бу Аннашма ичин аннадәр Ени Баалантынын китаплары. Шинди Аллахын халкы – хепси оннар, ким инанды Христоза хем йашээр онун Үүретмесинә гөрә, бакмайарак, ангы миллетән чекилерләр.

Бина, Айозлу бина (рус. Храм) – клиса гиби бир кääмил йапы. Айозлу бина ичиндә Аллахлан адамын булушмак ерийди. Бинанын аулу ичиндә верәрдиләр түрлү курбан. Бу бинайы баштан йапты падишах Соломон. Йыкылмасындан сора ону енидән йапты Зоровавел. Чок йилдан сора ону генишлетти Ирод падишах. Айозлу бинайы хептән дааттылар ромалылар 70-жи йылда Христозун Дуумасындан сора.

Есир, есирлик (рус. раб, рабство) – евелки вакытларда бир инсан вармиш насыл сатсын өбүрүнү, аники о олсун чырак хем олсун баали кенди чорбажысына. Ачан бир халкы енсәрмиш башка халк, енсенилмиш халк олармиш есир, калармыш есирликтә.

Җеза (рус. наказание) – ачан израиллиләр вазгечәрдиләр сеслемәә Аллахы, О җезаларды оннары, йолларды түрлү бела: кытлык, аачлык, кыран, җенк.

Закон — Айозлу Закон йада Моисейин закону, ангысыны Аллах верди чыфылларын пророкуна Моисейя Синай байырында. Закон аннадэр, нижя инсан дүшер севсин Аллахы хем йакын инсаннары. Бөля денилер Библиянын илк беш кийадына.

Зындан (рус. темница) — капан, түрмә.

Иудейләр — илкин бөля дейәрмишләр Иуданин сойундан инсаннара — Иаковун бир оолунун евлатларына. Ама Ени Баалантынын заманына йакын бөля башладылар демәя хепсиня чыфыллара.

Йазы, Айозлу Йазы (рус. Священное Писание) — Ески Баалантйа гирән дин кийатлары, ангыларыны йаздылар Аллахын пророклары. Иисус Христоздан сора буннара Ени Баалантынын кийатлары екленди.

Курбан, курбан вермәк — израиллиләр Моисейин законуна гөрә йапардылар Аллаха курбан: оннар кесәрдиләр хайван, сора бир парчасыны йада бүтүн гүүдеи йакардилар курбанныкта, калан пайыны да (еер каларса) варды насыл исин инсаннар. Курбан адетини варди насыл йапсыннар саде попазлар. Хайваннардан кааря, курбан верәрдиләр екмек, шарап, зейтин олойу, ени берекетгән мейва. Варды түрлү курбаннар, хербирин варди кенди маанасы: гүнахларыны чикармаа дейни, Аллахын хайырлыгы ичин, верилмиш адамайа гөрә йада кенди истедииндән. Попазлар хем левитләр бакармишлар кендилерини о имекләрлән, ангыларыны израиллиләр гетирәрмишләр Аллаха курбан. Ени Бааланты аннадэр Христозун өлүмүнү нижя инсаннарын гүнахлари ичин Аллаха ен бүүк курбан.

Курбанник (рус. жертвенник) — таштан бир тертип, нередя иудейләр курбан верәрдиләр Аллаха Законун сырасына гөрә.

Левитләр (рус. левиты) — Израилин оники сойунун бириндән, Левий тамызлыындандылар. Попаз диилдиләр, ама попазлара йардым едәрдиләр. Айозлу бинада псалмаларлан хем музыкайлан Аллахы метиннәрдиләр, хайваннары курбан ичин хазырлардылар хем башка ишләр йапардылар.

Месийа, урумжа Христос — бу сөзүн аннамасы «йааланмыш» йада «Аллахтан сечилмиш». Месийа — Аллахтан йолланылмиш Падишах, Ангысы ичин өнжя хабер верилмишти Законун хем Пророкларын кийатларында. Иисусун вакыдында иудей-

ләр бекләрдиләр, ки Месийа гелсин, хем инанардылар, ани О куртаражэк оннары Романын кувединдән да куражэк Кенди падишахлыыны.

Мисир – евелки гагаузчада Египетин ады.

Паскеллә йортусу йада Хамурсуз йорту – Бу йортуда иудейләр анэрлар гежейи, ачан Моисейин заманында Аллах куртарды оннары Мысырдан, нередә оннар есирликтә булунардылар.

Пилда (рус. притча) – бир кыса, өрнекли, акыл верән ан-натмак.

Попаз – Аллахын хем чыфыт халкын аражысы. Моисейин законуна гөрә попазлар – Ааронун евлатбойлары – Айозлу чадырда хем таа сора Айозлу бинада ләазымды йапсыннар хертүрлү курбан хем башка измет. Иудейлердә ен бүүк попаза “баш попаз” денилер. Салт баш попазын варды доорулуу йылда бир керә гирсин Айозлу бинанын Ен айозлу еринә.

Синагога – бир дин йапысы, нередә иудейләр топланэрлар хер жумертеси гүнү баш иилтмәә Аллаха хем окумаа Онун законуну.

Синедрион – Христозун заманында иудейлерин ен үүсек суду. Синедриона гирәрдиләр бүүк попазлар, аксакаллар хем билгичләр.

Тайфелиләр (рус. язычники) – 1) диил чыфытлар; 2) инсаннар, ани инанэр чок аллахлара.

Ўзбашы (рус. сотник) – Рома империйасында үз кишилик аскер бөлүмүн башы.

Фарисейләр – Христозун заманинда иудейлердә бир бой инсан, ангылары чалышардылар пек сыкы тутмаа Моисейин законуну.

Чадыр, Айозлу чадыр (рус. скиния, шатер) – бүүк шатра гиби бир йапы, нередә иудейләр курбан верәрдиләр Аллаха Онун Законун сырасына гөрә. Вакыт гечтикчә бу чадырын еринә башладылар кулланмаа Айозлу бинайы, ангысыны йапты Соломон.

Чол (рус. пустыня) – бош кыр, нередә йашамээр инсан хем нерейи берекет топламаа дейни екмеерләр тоом.

Шанны (рус. славный) – сайгылы, хатырлы.